

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОЛІШЕНКО РУСЛАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

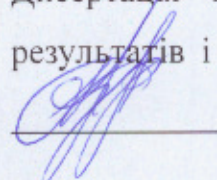
УДК 330.34 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОРИВ ЯК СТРАТЕГІЯ ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 051 – економіка
05 – соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Р. О. Коліщенко

Науковий керівник: Іляш О. І.,
доктор економічних наук, професор.

Рівне – 2025

АНОТАЦІЯ

Коліщенко Р. О. Економічний прорив як стратегія повоєнного відновлення економіки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка. – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2025.

У дисертації доведено, що Україна так і не реалізувала в повній мірі свій економіко-ресурсний потенціал, що є одним з найбільших на Європейському континенті. В умовах великої війни це завдання значно ускладнилося через міграційні втрати, руйнування підприємств та інфраструктури, послаблення, таким чином, фінансового, кадрового, інноваційно-технологічного потенціалу національного господарства. Практично з самого початку повномасштабної війни й по нині у науково-експертних дискурсах та на всіх щаблях влади розробляються і реалізуються стратегічні й тактичні рішення, спрямовані на збереження й повоєнну відбудову країни, її економіки, стратегічних підприємств тощо. Однак, як це не парадоксально, але етап повоєнного відновлення відкриває для економіки України нові перспективи у світлі її відбудови на принципах і засадах економічного прориву. Це означає, що як мета, стратегічні цілі, завдання, так і заходи держави мають орієнтуватися на формування нової структури економічної системи на засадах неоіндустріалізації, високотехнологічної модернізації, цифрової трансформації та нової якості життя. Вказане актуалізує завдання удосконалення концептуальних положень, а також обґрунтування дієвих і ефективних методико-прикладних інструментів формування та реалізації політики економічного прориву в стратегії повоєнного відновлення економіки України.

Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування і реалізації політики економічного прориву в стратегії повоєнного

відновлення економіки України.

Об'єктом дослідження є процеси економічного відновлення та розвитку економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні засади, науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо формування і реалізації стратегії повоєнного відновлення економіки України на засадах економічного прориву.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність та своєчасність виконаного дослідження, сформульовано його мету і завдання, визначено об'єкт та предмет дослідження зі зазначенням методів його проведення, сформульовано наукову новизну отриманих в дисертації результатів, описано їхню апробацію й практичне застосування.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методичні засади стратегування економічного зростання з урахуванням викликів війни» узагальнено сутнісні характеристики та визначено базисні умови й критерії економічного прориву, сформовано концептуальні засади побудови і реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку, узагальнено положення світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання.

Визначено поняття економічного прориву, його умови і критерії тлумачення. Удосконалено теоретико-змістовні характеристики сутності економічного прориву як такого стану розвитку національної економіки, який відзначається якісними соціально-економічними перетвореннями в галузево-секторальному та просторово-територіальному вимірах на засадах інноваційної техніко-технологічної модернізації виробничо-господарських комплексів держави, що формує передумови для суттєвого нарощування масштабів функціонування національної економіки в довгостроковій перспективі, забезпечення динамічної конкурентоспроможності держави на світових ринках, а також підвищення якості життя та покращення загального добробуту населення.

Розроблено концептуальні засади формування та реалізації національної

політики в сфері економічного розвитку. Розвинуто обґрунтування концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку, серед яких інституційно-правові, безпеково-орієнтовані, галузево-секторальні й інтеграційно-структуровані, забезпечення дотримання яких створить базис для масштабування обсягів виробництва і зростання національної економіки, посилення конкурентних позицій виробничо-господарських комплексів на внутрішніх і зовнішніх ринках, підвищення соціальної справедливості розподілу матеріальних благ між учасниками суспільно-економічного обміну.

Узагальнено світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання. Доведено, що формування інструментів і механізмів повоєнної відбудови та економічного зростання об'єктивно повинно спиратися на результати опрацювання наявного світового досвіду та можливостей його адаптивної імплементації у вітчизняних умовах господарювання. Серед найбільш відомих таких прикладів у світовій історії є досвід повоєнної відбудови Європи після Другої світової війни на засадах реалізації Плану Маршала, що передбачав надання значної фінансово-економічної підтримки з боку США європейським країнам, зокрема, Франції, Великій Британії, Італії та Західній Німеччині. Цінним є досвід Японії, Південної Кореї, Ізраїлю, Балканських країн колишньої Югославії. Серед основних аспектів повоєнної відбудови та економічного зростання опрацьованого світового досвіду доцільним є виділення таких: пріоритетність завершення ведення бойових дій для масштабування економічного відновлення; залежність від обсягів зовнішньої фінансово-економічної допомоги з боку міжнародних донорів; необхідність проведення структурних реформ та боротьби з корупцією; відновлення об'єктів соціально-економічної інфраструктури та реінтеграція біженців у політичні та суспільно-економічні процеси; розвиток демократичного суспільства та потужного громадського сектору.

У другому розділі дисертації «Сучасні передумови та потенціал реалізації політики економічного прориву України» наведено результати аналізу стану,

втрат та ідентифікації секторально-структурних пріоритетів інтенсифікації зростання економіки України в умовах війни, стратегічного аналізування політики досягнення економічного прориву, а також моделювання каузальності зв'язків економічного зростання та збереження ресурсного потенціалу економіки України.

Здійснено аналіз поточного стану розвитку економіки України. У ході аналізування сучасних тенденцій функціонування й розвитку економіки України в умовах війни ідентифіковано проблемні аспекти, а також визначено секторально-структурні пріоритети відновлення інтенсивного зростання. При тому, зроблено висновок, що визначення механізмів і інструментарію державної політики в аналізованій сфері має опиратися на результати аналізування, по-перше, успіхів та системної проблематики функціонування і розвитку національної економіки України на довоєнному етапі; по-друге, негативних наслідків повномасштабної війни; по-третє, стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих й регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни.

Доведено, що системні вади становлення здорової ринкової системи господарювання, які були характерні упродовж всього сучасного етапу еволюції вітчизняної економічної системи, збереглися у й середовищі війни і їх подолання гостро актуальне на повоєнному етапі задля створення необхідних для економічного зростання передумов. Йдеться про високий рівень системної корупції, рейдерства та адміністративного тиску на бізнес, значні масштаби тінізації і монополізації економіки, виведення капіталу і офшоризацію податків, високу імпортозалежність та слабкість експортного потенціалу, переважання сировинної орієнтації економіки, низький рівень її інноваційно-технологічної модернізації, малі обсяги й непродуктивну структуру інвестицій, наявність диспропорцій у секторально-галузевій структурі, структурні дисбаланси ринку праці та незлагодженість систем підготовки кадрів та попиту на працю, особливо в сегменті робітничих професій та ін.

Критично негативні наслідки повномасштабної війни, беззаперечно,

ускладнюють формування передумов та втілення в життя заходів політики економічного прориву у національній економіці України. Саме тому, особливої актуальності набувають завдання подолання таких сучасних (в значній мірі екзистенційних) викликів і загроз, як економічні збитки підприємств внаслідок руйнувань будівель, інфраструктури, витрати на релокацію бізнесу, зменшення обсягів господарювання та скорочення доходів, погіршення фінансово-економічних результатів підприємств, дестабілізація господарських зв'язків і бізнес-процесів, недостача оборотних коштів і фінансові труднощі у забезпеченні діяльності підприємств, зокрема реального сектора національної економіки, мобілізація робочої сили, масштабні міграційні втрати, ускладнення соціальних і трудових проблем, зокрема у ВПО, скорочення обсягів постачання та зростання вартості енергоресурсів, підвищення вартості та ускладнення доступу до інвестицій, труднощі з імпортом техніки та передових технологій, наростаюча фінансова криза у країні через проблеми з погашенням та обслуговуванням раніше отриманих інвестицій і позикового капіталу, розвиток інфляційних процесів та девальвація національної грошової одиниці і т. п.

Заразом, при формуванні стратегії і тактики політики економічного прориву в Україні не уникнути підготовки та реалізації практичних заходів, орієнтованих на подолання (локалізації наслідків): ускладнень економічного становища в умовах повномасштабної війни (як от – складна безпекова ситуація, нестача кваліфікованих кадрів та обстріли енергетичних об'єктів і критичної інфраструктури; руйнування виробництв, порушення ланцюгів постачань, зростання виробничих втрат бізнесу; пришвидшення інфляції та високі інфляційні очікування через емісію гривні і зростаючі соціальні видатки; значні обсяги і висока залежність видатків бюджету від іноземної фінансової допомоги; масштабні витрати на оборону та ін.); найбільш актуальних втрат національної економіки за погіршення воєнно-безпекової ситуації в країні; прискорення інфляції та здійснення активних валютних інтервенцій, збільшення облікової ставки НБУ; зниження курсу національної валюти; зростання видатків бюджету на оборону та видатків на обслуговування

державного боргу; значні втрати трудо-ресурсного потенціалу через зовнішню трудову і освітню міграцію жінок та молоді, внутрішню вимушену міграцію, мобілізацію чоловіків, втрати та інвалідизацію населення на війні; різке скорочення та стагнація в обсягах металургійного виробництва; зростання енергетичної залежності економіки та ін.).

Набули подальшого розвитку методичні засади стратегічного аналізу державної політики забезпечення економічного прориву, а саме класичні положення процесу оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища, перевірки формулювання організаційних цілей, якості ухвалених і реалізованих рішень, здатних забезпечити мету і стратегічні цілі публічної політики доповнено методикою аналізування й ідентифікації досягнень і недоліків державної політики за векторами: (1) обрання галузево-секторальних пріоритетів; (2) створення сприятливого середовища; (3) формування системи ресурсного забезпечення; (4) стимулювання та мотивація; (5) організація і управління процесами; такий метод дозволив ідентифікувати складові-передумови економічного прориву в Україні за компонентами: (1) безпека; (2) умови і ресурси; (3) драйвери прогресу; (4) візія нової прогресивної економічної структури;

Здійснено моделювання зв'язків економічного зростання і збереження ресурсного потенціалу економіки України. Розвинуто методичні підходи до моделювання чинників та умов економічного прориву на засадах розробки авторської методики, апробація якої дозволяє моделювати каузальні зв'язки збереження ресурсного потенціалу національної економіки (з одного боку) та економічного зростання (з іншого боку); в основі застосовуваної моделі – головний щодо збереження, якісної і швидкої відбудови економіки країни на етапі повоєнного відновлення ресурс – людський капітал, зміни в стані якого проєктуються на найбільш відчутні збитки для таких компонент потенціалу відбудови (економічного прориву), як ресурси: «Праці», «Інновацій», «Капіталу», «Підприємництва».

У третьому розділі роботи «Розробка стратегії економічного прориву на етапі повоєнного відновлення економіки України» обґрунтовано системно-структурний базис стратегії економічного прориву, визначено пріоритетні напрями та організаційно-економічні заходи реалізації стратегії економічного прориву, розроблено інституційно-ресурсне забезпечення та положення методики моніторингу економічного прориву України.

Обґрунтовано положення системно-структурного базису стратегії економічного прориву України. Визначено рекомендації щодо формування системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву, які, на відміну від існуючих, передбачають набуття повноправного членства України в ЄС (узгодження інституційного базису, інтеграція бізнесу в господарські процеси ЄС, впровадження європейських цінностей), жорстку антикорупційну політику (розбудова антикорупційної інфраструктури, структурна реформа судової системи, невідворотність покарання за корупційні злочини), стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив (дерегуляція бізнесу, удосконалення фіскальної політики, забезпечення здорової конкуренції, налагодження довіри між владою та бізнесом), детінізацію економічних відносин (підвищення прозорості бізнесу, подолання тіньової зайнятості, боротьба з нелегальним виведенням капіталу та контрабандою), формування локального бізнес-клімату (усунення бюрократичних перешкод підприємництва на місцях, інтеграція, кооперація та диверсифікація господарської діяльності, залучення інвестицій в громадах).

Визначено пріоритетні напрями та обґрунтовано організаційно-економічні заходи реалізації стратегії економічного прориву в умовах війни. Розроблено організаційно-економічний механізм реалізації стратегії економічного прориву, що, на відміну від інших, базується на засадах концепції підвищення продуктивності праці та стимулювання секторально-галузевого розвитку, пріоритетами якого визначено військово-промисловий комплекс, стимулювання розвитку промисловості, нарощення обсягів господарювання в АПК, масштабування галузі будівництва, розвиток ІТ-індустрії та сфери

послуг.

Розроблено систему моніторингу економічного прориву України, що агрегується з таких структурно-функціональних складових, як підсистема збору інформаційних даних, ресурсно-функціональний блок, методико-аналітичний інструментарій, організаційно-управлінська компонента та інформаційно-комунікаційна надбудова, комплексна взаємодія яких забезпечує зниження параметрів невизначеності ухвалення управлінських рішень та оперативне коригування процесу реалізації стратегії економічного прориву.

Ключові слова: національна економіка, повоєнна відбудова, економічне відновлення, економічний прорив, економічний розвиток, інноваційний розвиток, технологічна модернізація, високотехнологічні галузі, конкурентна політика, інвестиції, стратегія, механізми.

ANNOTATION

Kolishenko R. O. Economic Breakthrough as a Strategy for Post-War Economic Recovery of Ukraine. – Qualification Scientific Work in the Manuscript Format.

Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in the Specialty 051 – Economics. – National University of Water Management and Environmental Management, Rivne, 2025.

The dissertation proves that Ukraine has not fully realized its economic and resource potential, which is one of the largest on the European continent. In the conditions of the Great War, this task was significantly complicated due to migration losses, destruction of enterprises and infrastructure, thus weakening the financial, personnel, innovation and technological potential of the national economy. Practically from the very beginning of the full-scale war to the present, strategic and tactical solutions aimed at preserving and post-war reconstruction of the country, its economy, strategic enterprises, etc. have been developed and implemented in scientific and expert discourses and at all levels of government. However,

paradoxically, the stage of post-war recovery opens up new prospects for the Ukrainian economy in the light of its reconstruction on the principles and foundations of economic breakthrough. This means that both the goal, strategic goals, objectives, and measures of the state should be oriented towards the formation of a new structure of the economic system on the basis of neo-industrialization, high-tech modernization, digital transformation and a new quality of life. This makes the task of improving conceptual provisions, as well as substantiating effective and efficient methodological and applied tools for the formation and implementation of the policy of economic breakthrough in the strategy of post-war economic recovery of Ukraine, relevant.

The purpose of the dissertation is to deepen theoretical foundations, develop scientific and methodological approaches, and substantiate practical recommendations for the formation and implementation of an economic breakthrough policy in the strategy of post-war economic recovery of Ukraine.

The object of the research is the processes of economic recovery and development of the economy of Ukraine.

The subject of the research is theoretical foundations, scientific and methodological approaches and practical recommendations for the formation and implementation of a strategy for the post-war recovery of the economy of Ukraine on the basis of economic breakthrough.

The dissertation consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of sources used and appendices. The introduction substantiates the relevance and timeliness of the research, formulates its goal and objectives, defines the object and subject of the research with an indication of the methods of its conduct, formulates the scientific novelty of the results obtained in the dissertation, describes their testing and practical application.

The first section of the dissertation, «Theoretical and Methodological Principles of Economic Growth Strategizing Taking into Account the Challenges of War» summarizes the essential characteristics and identifies the basic conditions and criteria for economic breakthrough, forms the conceptual principles for building and

implementing a national strategy for building a development economy, and summarizes the position of the world experience of post-war reconstruction and economic growth.

The concept of economic breakthrough, its conditions and criteria for interpretation are defined. The theoretical and substantive characteristics of the essence of economic breakthrough as a state of development of the national economy, which is marked by qualitative socio-economic transformations in the industry-sectoral and spatial-territorial dimensions on the basis of innovative technical and technological modernization, are improved production and economic complexes of the state, which creates the prerequisites for a significant increase in the scale of the functioning of the national economy in the long term, ensuring the dynamic competitiveness of the state in world markets, as well as improving the quality of life and the general well-being of the population.

Conceptual principles for the formation and implementation of national policy in the field of economic development have been developed. A justification for the conceptual principles for the formation and implementation of the national strategy for building a development economy has been developed, including institutional and legal, security-oriented, industry-sectoral and integration-structured, ensuring compliance with which will create the basis to scale production volumes and growth of the national economy, strengthen the competitive positions of production and economic complexes in domestic and foreign markets, increase social justice in the distribution of material goods between participants in socio-economic exchange.

The world experience of post-war reconstruction and economic growth is summarized. It is proved that the formation of tools and mechanisms of post-war reconstruction and economic growth should objectively be based on the results of the study of existing world experience and the possibilities of its adaptive implementation in domestic economic conditions. Among the most famous such examples in world history is the experience of the post-war reconstruction of Europe after World War II on the basis of the Marshall Plan, which provided for the provision of significant financial and economic support from the United States to

European countries, in particular, France, Great Britain, Italy and West Germany. The experience of Japan, South Korea, Israel, the Balkan countries of the former Yugoslavia is valuable. Among the main aspects of post-war reconstruction and economic growth of the developed world experience, it is appropriate to highlight the following: the priority of completing hostilities to scale up economic recovery; dependence on the volume of external financial and economic assistance from international donors; the need for structural reforms and the fight against corruption; the restoration of socio-economic infrastructure and the reintegration of refugees into political and socio-economic processes; the development of a democratic society and a strong public sector.

The second section of the dissertation «Modern prerequisites and potential for implementing the policy of economic breakthrough in Ukraine» presents the results of the analysis of the state, losses and identification of sectoral and structural priorities for intensification of the growth of the Ukrainian economy in conditions of war, strategic analysis of the policy of achieving economic breakthrough, as well as modeling the causality of economic growth and preservation of the resource potential of the Ukrainian economy.

An analysis of the current state of development of the Ukrainian economy was carried out. In the course of analyzing the current trends in the functioning and development of the Ukrainian economy in war conditions, problematic aspects were identified, and sectoral and structural priorities for the restoration of intensive growth were determined. At the same time, it was concluded that the definition of mechanisms and tools of state policy in the analyzed area should be based on the results of the analysis, firstly, of the successes and systemic problems of the functioning and development of the national economy of Ukraine at the pre-war stage; secondly, the negative consequences of a full-scale war; thirdly, strategic guidelines and tactical means of restoring sectoral and regional economic complexes at the stage of post-war reconstruction of the country.

It is proven that the systemic flaws in the formation of a healthy market economic system, which were characteristic throughout the entire modern stage of

the evolution of the domestic economic system, have been preserved in the war environment and their overcoming is acutely relevant in the post-war stage in order to create the necessary prerequisites for economic growth. These include a high level of systemic corruption, raiding and administrative pressure on business, significant scales of shadow economy and monopolization, capital flight and tax offshoring, high import dependence and weak export potential, the predominance of the raw material orientation of the economy, a low level of its innovative and technological modernization, small volumes and an unproductive structure of investments, the presence of disparities in the sectoral and industry structure, structural imbalances in the labor market and the incoherence of personnel training systems and labor demand, especially in the segment of blue-collar professions, etc. The critically negative consequences of a full-scale war undoubtedly complicate the formation of prerequisites and the implementation of measures for the policy of economic breakthrough in the national economy of Ukraine. That is why the tasks of overcoming such modern (to a large extent existential) challenges and threats, such as economic losses to enterprises due to the destruction of buildings and infrastructure, costs of business relocation, reduction in business volumes and income reduction, deterioration of financial and economic results of enterprises, destabilization of economic relations and business processes, are becoming particularly relevant, lack of working capital and financial difficulties in ensuring the activities of enterprises, in particular the real sector of the national economy, mobilization of the workforce, large-scale migration losses, aggravation of social and labor problems, in particular among IDPs, reduction in supply volumes and increase in the cost of energy resources, increasing costs and difficulty in accessing investments, difficulties with importing equipment and advanced technologies, a growing financial crisis in the country due to problems with repaying and servicing previously received investments and loan capital, the development of inflationary processes and devaluation of the national currency, etc.

At the same time, when forming the strategy and tactics of the economic breakthrough policy in Ukraine, it is impossible to avoid the preparation and

implementation of practical measures aimed at overcoming (localizing the consequences): complications of the economic situation in the conditions of a full-scale war (such as a difficult security situation, a shortage of qualified personnel, and shelling of energy facilities and critical infrastructure; destruction of production facilities, disruption of supply chains, growth of business production losses; acceleration of inflation and high inflationary expectations due to the emission of the hryvnia and growing social expenditures; significant volumes and high dependence of budget expenditures on foreign financial assistance; large-scale defense spending, etc.); the most relevant losses of the national economy due to the deterioration of the military and security situation in the country; acceleration of inflation and implementation of active currency interventions, increase in the NBU discount rate; devaluation of the national currency; increase in budget expenditures on defense and expenditures on servicing the state debt; significant losses of labor and resource potential due to external labor and educational migration of women and youth, internal forced migration, mobilization of men, losses and disability of the population in the war; sharp reduction and stagnation in the volume of metallurgical production; growth of the economy's energy dependence, etc.).

The methodological principles of strategic analysis of state policy to ensure economic breakthrough have been further developed, namely the classical provisions of the process of assessing the internal and external environment, checking the formulation of organizational goals, the quality of adopted and implemented decisions that are capable of ensuring the goal and strategic objectives of public policy supplemented by a methodology for analyzing and identifying achievements and shortcomings of state policy along the following vectors: (1) selection of industry and sectoral priorities; (2) creation of a favorable environment; (3) formation of a resource supply system; (4) stimulation and motivation; (5) organization and management of processes; This method allowed us to identify the prerequisites for an economic breakthrough in Ukraine by components: (1) security; (2) conditions and resources; (3) drivers of progress; (4) a vision of a new progressive economic structure;

Modeling of the relationship between economic growth and the preservation of the resource potential of the Ukrainian economy was carried out. Methodological approaches to modeling factors and conditions of economic breakthrough have been developed on the basis of the author's methodology, the testing of which allows modeling the causal relationships between the preservation of the resource potential of the national economy (on the one hand) and economic growth (on the other hand); The model used is based on the main resource for the preservation, high-quality and rapid reconstruction of the country's economy at the stage of post-war recovery - human capital, changes in the state of which are projected to cause the most tangible losses for such components of the reconstruction potential (economic breakthrough), as resources: «Labor», «Innovation», «Capital», «Entrepreneurship».

The third section of the work «Development of an economic breakthrough strategy at the stage of post-war economic recovery in Ukraine» substantiates the systemic and structural basis of the economic breakthrough strategy, identifies priority areas and organizational and economic measures for implementing the economic breakthrough strategy, develops institutional and resource support and provisions for the methodology for monitoring Ukraine's economic breakthrough.

The provisions of the systemic and structural basis of the economic breakthrough strategy of Ukraine are substantiated. Recommendations are determined for the formation of a systemic and structural basis for the implementation of the economic breakthrough strategy, which, unlike the existing ones, provide for Ukraine's acquisition of full membership in the EU (harmonization of the institutional framework, integration of business into EU economic processes, implementation of European values), tough anti-corruption policy (development of anti-corruption infrastructure, structural reform of the judicial system, inevitability of punishment for corruption crimes), stimulating the development of entrepreneurial initiatives (deregulation of business, improvement of fiscal policy, ensuring healthy competition, establishing trust between the authorities and business), de-shadowing of economic relations (increasing business transparency, overcoming shadow employment, combating illegal capital outflow and smuggling), formation of a local

business climate (removal of bureaucratic obstacles to entrepreneurship in the localities, integration, cooperation and diversification of economic activity, attraction of investments in communities).

Priority areas have been identified and organizational and economic measures for implementing the strategy of economic breakthrough in war conditions have been substantiated. An organizational and economic mechanism for implementing the economic breakthrough strategy has been developed, which, unlike others, is based on the principles of the concept of increasing labor productivity and stimulating sectoral and industry development, the priorities of which are the military-industrial complex, stimulating the development of industry, increasing the volume of business in the agricultural and industrial complex, scaling the construction industry, developing the IT industry and the service sector.

A system for monitoring the economic breakthrough of Ukraine has been developed, which is aggregated from such structural and functional components as the information data collection subsystem, the resource and functional block, and the methodological and analytical tools, organizational and managerial component and information and communication superstructure, the complex interaction of which ensures a reduction in the uncertainty parameters of managerial decision-making and prompt adjustment of the process of implementing the economic breakthrough strategy.

Keywords: national economy, post-war reconstruction, economic recovery, economic breakthrough, economic development, innovative development, technological modernization, high-tech industries, competition policy, investments, strategy, mechanisms.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ilyash, O., Lupak, R., Dzhadan, I., & Kolishenko, R. Assessing structural components of investment and innovation provision of economic security in the basic

types of economic activity. *Journal of Economy Culture and Society*. 2021. 63, 1-21. <https://doi.org/10.26650/JECS2020-0038> (Особистий внесок здобувача: визначено інструментарій державної політики забезпечення економічної безпеки базових галузей національної економіки). (WeB of Science). (0,72 д.а., з з них 0,42 д.а. належать автору).

2. Смоляр Л.Г., Іляш О.І., Коліщенко Р.О. Концептуальні засади стратегії економічного прориву України у повоєнний період. *Бізнес Навігатор*. 2025, (2(79)). DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-64>. (Особистий внесок здобувача: Визначено перспективи використання цифрових технологій для оптимізації управління економічними процесами, покращення моніторингу фінансових потоків та підвищення прозорості економічної діяльності). (0,39 д.а., з них 0,25 д.а. належать автору).

3. Vlasiuk O. S., Ilyash O. I., Shevchuk O. A., Roshchyna N. V., Kolishenko R. O. Determinants of adaptive use of the world experience of post-war reconstruction and economic growth in Ukraine. *Business Inform*, 2025, 2(565), pp. 64 - 75. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-64-75> (Особистий внесок здобувача: надано рекомендації для України, зокрема щодо впровадження антикорупційних механізмів, створення сприятливого інвестиційного клімату, політики повернення мігрантів та підвищення прозорості функціонування органів влади). (0,38 д.а., з них 0,21 д.а. належать автору).

4. Коліщенко Р. О. Національна стратегія економіки розвитку: базисні передумови формування та реалізації. *Бізнес Інформ*. 2024. №4. С. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-32-40>. (0,3 д.а., з них 0,3 д.а. належать автору).

5. Власюк О.С., Коліщенко Р.О. Теоретичні засади та базисні передумови економічного прориву України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-126> (Особистий внесок здобувача: визначено концептуальні передумови формування стратегії економічного прориву національної економіки в умовах війни). (0,33 д.а., з них 0,21 д.а. належать автору).

6. Іляш О. І., Коліщенко Р. О. Якість державної політики в глобальному середовищі: економічний прорив розвинутих країн і перспективи імплементації

в Україні. *Економіка України*. 2021. № 8. С. 38-55. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.038> (*Особистий внесок здобувача: узагальнено зарубіжний досвід реалізації державної політики економічного прориву*). (0,35 д.а., з них 0,23 д.а. належать автору).

7. Іляш О., Трофименко О., Коліщенко Р. Провідні практики запровадження механізмів екологічного прогресу національної економіки. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 42-50. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.042> (*Особистий внесок здобувача: розроблено методико-прикладні положення екологічного механізму в системі економічного прориву*). (0,25 д.а., з них 0,13 д.а. належать автору).

8. Іляш О.І., Смоляр Л.Г., Коліщенко Р., Литвак Т. Бенчмаркери забезпечення «економічного прориву» України у технологічному та інноваційному напрямках. *Інноваційна економіка*. 2020. №5-6. 19-29. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.5-6.3> (*Особистий внесок здобувача: визначено інструменти інноваційно-технологічного поступу національної економіки України*). (0,3 д.а., з них 0,1 д.а. належать автору).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Коліщенко Р.О. Стратегія побудови економіки розвитку. Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2024. Pp. 410-413. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-15-17-08-2024-london-velikobritaniya-arhiv/>. (0,08 д.а., з них 0,08 д.а. належать автору).

10. Мокій А.І., Іляш О.І., Коліщенко Р.О. Аналіз та систематизація складників якості та конкурентності державної політики. Трансформація функцій держави в умовах глобалізації : збірник тез доповідей міжнародної дискусійної платформи 19 травня 2021 р. / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Електрон. дані. К. 2021. С. 47-50. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf> (*Особистий внесок здобувача: розроблено концепційні та прикладні положення конкурентної державної економічної політики*). (0,07 д.а., з них 0,04 д.а. належать автору).

11. Коліщенко Р.О. Дослідження напрямів екологічного прориву України у процесі глобальних змін. Конкурентні стратегії розвитку України в умовах альтерглобалізму: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (9 квітня 2021 р.) / Відповідальні за формування та випуск: Л.Г. Смоляр, О.І. Іляш, О.М. Михайлик. К.: УБОІ «Допомога» УСІ», 2021. С. 125-128. URL: http://iuf.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/IUF_Conference_2021.pdf. (0,07 д.а., з них 0,07 д.а. належать автору).

12. Kolishenko Ruslan. Mechanism of providing the economic break of Ukraine. Business Management, Economics and Social Sciences: Collection of scientific articles. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2019. Pp. 52-56. URL: <https://conferencii.com/archive/2019-10.pdf>. (0,06 д.а., з них 0,06 д.а. належать автору).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ З УРАХУВАННЯМ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ.....	29
1.1. Поняття економічного прориву, його умови і критерії.....	29
1.2. Концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку.....	47
1.3. Світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання.....	65
Висновки до розділу 1.....	83
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПОТЕНЦІАЛ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ.....	86
2.1. Економіка України в умовах війни: стан, втрати та ідентифікація секторально-структурних пріоритетів інтенсифікації зростання.....	86
2.2. Стратегічне планування економічного прориву: здобутки та «gaps»....	105
2.3. Моделювання каузальності зв'язків економічного зростання та збереження ресурсного потенціалу економіки України.....	124
Висновки до розділу 2.....	144
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ НА ЕТАПІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	150
3.1. Обґрунтування системно-структурного базису стратегії економічного прориву.....	150
3.2. Пріоритетні напрями та організаційно-економічні заходи реалізації стратегії економічного прориву.....	169
3.3. Інституційно-ресурсне забезпечення та моніторинг економічного прориву України.....	186
Висновки до розділу 3.....	203
ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	210
ДОДАТКИ.....	231

ВСТУП

Актуальність теми. Для новітнього етапу розвитку національної економіки України характерними стали всі фази економічного циклу: після глибокої депресії у дев'яностих у 2000-2007 роках країна вступила у фазу пожвавлення, яке втім дестабілізувала глобальна фінансово-економічна криза 2008-2009 років; економічне піднесення 2010-2013 років змінилося на ознаки депресії, спричиненої втратою близько 20 % промислового потенціалу після початку війни на Донбасі у 2014 р.; на зміну поступовому відновленню у 2018-2021 роках прийшла повномасштабна війна, яка стала екзистенційним викликом не тільки для вітчизняної економіки, але й для незалежності країни та її національної безпеки.

Таким чином, Україна так і не реалізувала в повній мірі свій економіко-ресурсний потенціал (природний, людський, інтелектуально-кадровий, науковий, техніко-технологічний), що є одним з найбільших на Європейському континенті. В умовах великої війни це завдання значно ускладнилося через міграційні втрати, руйнування підприємств та інфраструктури, послаблення, таким чином, фінансового, кадрового, інноваційно-технологічного потенціалу національного господарства. Практично з самого початку повномасштабної війни й по нині у науково-експертних дискурсах та на всіх щаблях влади розробляються і реалізуються стратегічні й тактичні рішення, спрямовані на збереження й повоєнну відбудову країни, її економіки, стратегічних підприємств тощо. Однак, як це не парадоксально, але етап повоєнного відновлення відкриває для економіки України нові перспективи у світлі її відбудови на принципах і засадах економічного прориву. Це означає, що як мета, стратегічні цілі, завдання, так і заходи держави мають орієнтуватися на формування нової структури економічної системи на засадах неоіндустріалізації, високотехнологічної модернізації, цифрової трансформації та нової якості життя.

Вказане актуалізує завдання удосконалення концептуальних положень, а також обґрунтування дієвих і ефективних методико-прикладних інструментів формування та реалізації політики економічного прориву в стратегії повоєнного

відновлення економіки України.

Проблеми державної економічної політики на загал, а також державного регулювання розвитку економіки за різних фаз економічного циклу, особливості, чинники й проблемні аспекти економічного зростання тощо досліджені у працях О. Амоші, Р. Барро, В. Вишневського, С. Бодрунова, В. Гейця, Л. Збаразської, О. Іляш, М. Кизим, Ю. Кіндзерського, К. Краус, Р. Левіна, Р. Лукаса, В. Ляшенка, П. Марша, І. Матюшенка, К. Переса, Д. Ромера, Е. Райнерта, В. Решетила, Н. Савіної, О. Саліхової, О. Собкевич, Е. Тоффлера, Л. Федулової, М. Хвесика, Г. Шевцової, Й. Шумпетера та ін.

Однак, попри значний науковий доробок та вагомий внесок учених у вирішення окреслених проблем, слід вказати на подальшу і теоретико-методичну, і практичну затребуваність удосконалення інструментів та засобів формування і реалізації державної політики у сфері стратегування й забезпечення економічного прориву, особливо в критично складних умовах повномасштабної війни та необхідності у формуванні фундаменту повоєнної відбудови національної економіки України. Значущість теоретичного і практичного осмислення окреслених завдань зумовила вибір теми дисертації, її мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з тематикою наукових досліджень Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за темою: «Глобалізація напрямів формування промислового потенціалу в умовах постіндустріальних трансформацій» (номер державної реєстрації 0112U007817), в межах якої автором розроблено методико-прикладні засади стратегування державної політики забезпечення економічного прориву; науково-дослідних тем Національного інституту стратегічних досліджень: «Економічний розвиток України та економічна безпека держави» (номер державної реєстрації 0115U003109), де автором визначено мету, стратегічні цілі та завдання державної політики економічного зростання України в умовах війни;

«Механізми активізації соціально-економічного розвитку регіонів та громад в умовах децентралізації управління» (номер державної реєстрації 0117U004182), в межах якої автором напрацьовано механізми проактивної політики економічного прориву на рівні регіонів та громад.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування і реалізації політики економічного прориву в стратегії повоєнного відновлення економіки України.

Визначена мета зумовила необхідність виконання таких завдань:

- визначити поняття економічного прориву, його умови і критерії;
- розробити концептуальні засади формування та реалізації національної політики в сфері економічного розвитку;
- узагальнити світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання;
- провести аналіз розвитку економіки України в умовах війни та охарактеризувати практику його стратегічного планування;
- здійснити моделювання зв'язків економічного зростання, прориву і збереження ресурсного потенціалу економіки України;
- обґрунтувати положення системно-структурного базису стратегії економічного прориву України;
- визначити пріоритетні напрями та обґрунтувати організаційно-економічні заходи реалізації стратегії економічного прориву в умовах війни;
- розробити інституційно-ресурсне забезпечення і методичні засади моніторингу економічного прориву України.

Об'єктом дослідження є процеси економічного відновлення та розвитку економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні засади, науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо формування і реалізації державної політики повоєнного відновлення економіки України на засадах економічного прориву.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: *синтезу і системного аналізу* – для узагальнення умов і критеріїв, напрацювання концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії в сфері економічного розвитку (п. 1.1, 1.2); *статистично-економічного та композиційного аналізу* – під час здійснення аналізу розвитку економіки України в умовах війни та надання характеристики практиці його стратегічного планування (п. 2.1 і 2.2); *каузального моделювання* – при розробці й апробації методичних рекомендацій з моделювання зв'язків економічного зростання та збереження ресурсного потенціалу економіки України (п. 2.3); *системного аналізу* – з метою обґрунтування положень системно-структурного базису стратегії економічного прориву України (п. 3.1), а також визначення пріоритетних напрямів і організаційно-економічних заходів реалізації стратегії економічного прориву в умовах війни (п. 3.2); *порівняння* – для розробки положень інституційно-ресурсного забезпечення та методичних засад моніторингу економічного прориву України (п. 3.3). Висновки дослідження сформульовано на основі методів системного аналізу і наукової абстракції.

Теоретичною основою дослідження слугували фундаментальні положення світової економічної думки та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених із проблем економіки та управління національним господарством, економічної політики, розвитку пріоритетних та стратегічних секторів, видів економічної діяльності та галузей національної економіки, неоіндустріальної політики, розвитку високотехнологічних виробництв і секторів національного господарства тощо.

Інформаційною основою дослідження є закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, рішення Національного банку України, нормативно-правові акти Міністерства економіки України, Міністерства розвитку стратегічних галузей промисловості України, Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства фінансів України, матеріали Державної служби статистики України, аналітичні матеріали

вітчизняних і міжнародних економічних організацій, монографії та публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, Інтернет-ресурси, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи та характеризують особистий внесок автора, полягають у такому:

вперше:

- розроблено систему моніторингу економічного прориву України, що агрегується з таких структурно-функціональних складових, як підсистема збору інформаційних даних, ресурсно-функціональний блок, методико-аналітичний інструментарій, організаційно-управлінська компонента та інформаційно-комунікаційна надбудова, комплексна взаємодія яких забезпечує зниження параметрів невизначеності ухвалення управлінських рішень та оперативне коригування процесу реалізації стратегії економічного прориву;

удосконалено:

– тлумачення теоретико-змістовних характеристик сутності економічного прориву, як такого стану розвитку національної економіки, який відзначається якісними соціально-економічними перетвореннями в галузево-секторальному та просторово-територіальному вимірах на засадах інноваційної техніко-технологічної модернізації виробничо-господарських комплексів держави, що формує передумови для суттєвого нарощування масштабів функціонування національної економіки в довгостроковій перспективі, забезпечення динамічної конкурентоспроможності держави на світових ринках, а також підвищення якості життя та покращення загального добробуту населення;

- методичні засади стратегічного аналізу державної політики забезпечення економічного прориву, а саме класичні положення процесу оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища, перевірки формулювання організаційних цілей, якості ухвалених і реалізованих рішень, здатних забезпечити мету і стратегічні цілі публічної політики доповнено методикою аналізування й ідентифікації досягнень і недоліків державної

політики за векторами: (1) обрання галузево-секторальних пріоритетів; (2) створення сприятливого середовища; (3) формування системи ресурсного забезпечення; (4) стимулювання та мотивація; (5) організація і управління процесами; такий метод дозволив ідентифікувати складові-передумови економічного прориву в Україні за компонентами: (1) безпека; (2) умови і ресурси; (3) драйвери прогресу; (4) візія нової прогресивної економічної структури;

– організаційно-економічний механізм реалізації стратегії економічного прориву, що, на відміну від інших, базується на засадах концепції підвищення продуктивності праці та стимулювання секторально-галузевого розвитку, пріоритетами якого визначено військово-промисловий комплекс, стимулювання розвитку промисловості, нарощення обсягів господарювання в АПК, масштабування галузі будівництва, розвиток ІТ-індустрії та сфери послуг;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку, серед яких інституційно-правові, безпеково-орієнтовані, галузево-секторальні й інтеграційно-структуровані, забезпечення дотримання яких створює базис для масштабування обсягів виробництва і зростання національної економіки, посилення конкурентних позицій виробничо-господарських комплексів на внутрішніх і зовнішніх ринках, підвищення соціальної справедливості розподілу матеріальних благ між учасниками суспільно-економічного обміну;

– методичні підходи до моделювання чинників та умов економічного прориву на засадах розробки авторської методики, апробація якої дозволяє моделювати каузальні зв'язки збереження ресурсного потенціалу національної економіки (з одного боку) та економічного зростання (з іншого боку); в основі застосовуваної моделі – головний ресурс – людський капітал, зміни в стані якого проєктуються на найбільш відчутні збитки для таких компонент потенціалу відбудови (економічного прориву), як ресурси: «Праці»,

«Інновацій», «Капіталу», «Підприємництва»;

– рекомендації щодо формування системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву, які, на відміну від існуючих, передбачають набуття повноправного членства України в ЄС, жорстку антикорупційну політику, стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив, детінізацію економічних відносин, формування локального бізнес-клімату (усунення бюрократичних перешкод підприємництва на місцях, інтеграція, кооперація та диверсифікація господарської діяльності, залучення інвестицій в громадах). За кожним напрямом конкретизовані заходи політики реформ.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні результатів дослідження в діяльності Міністерства економіки України у ході реалізації проєкту «Синергія знань, досвіду та креативності заради майбутнього», підготовки Добровільного національного огляду щодо Цілей сталого розвитку в Україні та визначення галузевих пріоритетів для інтенсивного зростання і повоєнного відновлення економіки (План України з реалізації ініціативи ЄС Ukraine Facility) (довідка № 3021-06/58152-07 від 06.08.2024 р.).

Положення дисертації щодо визначення пріоритетних напрямів масштабування виробничо-господарської діяльності підприємств регіону та імплементації механізмів й інструментів досягнення стратегічних цілей в контексті становлення процесів розширеного відтворення у межах реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області до 2027 року використані виконавчим комітетом Івано-Франківської міської ради (довідка № 1120/01-20/23в від 1.10.2024 р.).

Теоретичні та науково-методичні напрацювання дисертації використовуються в навчальному процесі Міжнародного університету фінансів під час викладання дисциплін «Глобальна економіка», «Цифрова економіка» та «Економічна безпека» (довідка № 7/213 від 29.12.2023 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації обговорювалися на 3 міжнародних конференціях: «Scientific

achievements of contemporary society» (м. Лондон, 2024 р.), «Трансформація функцій держави в умовах глобалізації» (м. Київ, 2021 р.), «Конкурентні стратегії розвитку України в умовах альтерглобалізму» (м. Київ, 2021 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць обсягом 3,3 д.а. (2,1 д.а. належить особисто автору), а саме: 7 наукових статей у фахових виданнях України, 1 стаття у періодичних наукових виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Web of Science, 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 255 сторінок, в тому числі 211 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 200 найменувань на 20 сторінках. Робота містить 25 рисунків та 16 таблиць. Додатки розміщено на 24 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ З УРАХУВАННЯМ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

1.1. Поняття економічного прориву, його умови і критерії

Поступальний розвиток соціально-економічних систем неможливо забезпечити без економічного зростання, що є ресурсним базисом реалізації структурних змін і перетворень у державі. Своєю чергою, економічне зростання характеризується двовимірними параметрами: перший, передбачає еволюційну трансформацію соціально-економічних процесів на засадах підтримки стабільного розширеного відтворення в процесі суспільно-економічного обміну, тоді як другий – можливий через імплементацію структурних зрушень в умовах подолання деструктивних процесів функціонування соціально-економічних систем, що базується на ідеології економічного прориву.

Поняття «економічного прориву», з однієї сторони, вимагає максимальної мобілізації ресурсного потенціалу в напрямі досягнення стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки, а з іншої є найбільш характерним для соціально-економічних систем, розвиток яких відзначається надмірним дестабілізуючим впливом, викликів, ризиків і загроз. Власне, збурення соціально-економічної системи внаслідок посиленої дії дестабілізуючих факторів її функціонування й обумовлює базові передумови для реалізації економічного прориву за умови ефективного залучення й використання наявного ресурсного потенціалу (природного, матеріального, фінансового, людського та ін.). Таким чином, формалізується парадокс, теоретико-змістовна суть якого полягає в тому, що поняття «економічного прориву» є найбільш характерним для національних економік, які здатні були подолати структурні стагнаційні тенденції, стабілізувати базові процеси соціально-економічного відтворення та масштабувати ефективність функціонування їх виробничо-господарських комплексів в умовах системних суспільних трансформацій.

Доцільність обґрунтування теоретико-методичних і прикладних засад поняття «економічного прориву» обумовлюється, з огляду на таке:

- 1) наростаючі глобалізаційні виклики функціонування національної економіки, що вимагають реструктуризації традиційних підходів до регулювання соціально-економічних відносин в процесі суспільного обміну;
- 2) трансформаційні перетворення та структурні зрушення у світовій геополітичній обстановці щодо розподілу стратегічних сфер впливу, доступу до ресурсів і балансу інтересів між учасниками торговельно-економічного обміну на світових ринках;
- 3) потреба у пошуку альтернативних джерел формування резервів ресурсного базису для забезпечення ефективного функціонування національної економіки, підтримки процесів розширеного відтворення та задоволення базових споживчих, соціально-економічних та культурно-духовних інтересів населення;
- 4) невідпинний розвиток науково-технічного прогресу й формалізація ідеології технологічного укладу та «Індустрії 5.0», що вимагає посилення інтелектуальної компоненти розвитку національної економіки та активізації інвестиційно-інноваційних процесів з метою модернізації виробничо-господарських комплексів держави;
- 5) загострення між національними економіками держав конкурентної боротьби на світових ресурсних і споживчих ринках, що потребує обґрунтування якісно нових механізмів та інструментів посилення конкурентних позицій держави в процесі цієї боротьби на засадах масштабування ефективності розвитку економічних процесів на марко-, мезо- та мікрорівнях;
- 6) посилення інтеграційних процесів, що формує передумови для залучення додаткових можливостей і ресурсів активізації соціально-економічних трансформацій та поступального економічного зростання;
- 7) потреба в розробці та реалізації ефективних інструментів вирівнювання диспаритету соціально-економічного розвитку між найбагатшими й найбіднішими державами з метою подолання системної бідності та покращення якості життя населення.

Для України розвиток національної економіки на засадах реалізації концепції економічного прориву є особливо актуальним, з огляду на сучасні

обставини та параметри її функціонування. Адже, неспровокована широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації на території України зумовила до формування нових реалій розвитку вітчизняної економіки, що характеризуються, зокрема, такими негативними аспектами, як окупація східних (частина Донецької і Луганської областей) і південних (частина Херсонської та Запорізької областей) регіонів й, відповідно, тимчасова втрата можливості використання їх природно-ресурсного потенціалу у процесах функціонування національної економіки; погіршення людського потенціалу через активізацію міграції населення закордон у пошуках безпечних умов проживання та задоволення власних базових потреб, а також посилення дисбалансів просторово-територіального розміщення населення через ведення воєнних дій у східних і південних регіонах України; фізична руйнація цілої низки об'єктів виробничо-господарських комплексів національної економіки, більша частка яких на даний час не піддається відновленню; втрата усталених логістичних ланцюгів постачань і збуту сировини, продукції, товарів, насамперед, через блокування Російською Федерацією Чорного моря та ресурсних потужностей портової інфраструктури на півдні України; об'єктивна реструктуризація видаткової частини державного бюджету на воєнні потреби та суттєве посилення залежності функціонування національної економіки від зовнішніх донорів, насамперед США та країн-членів Європейського Союзу.

Для України забезпечення стратегічної орієнтації на досягнення економічного прориву є важливою, як у повоєнному відновленні економіки, так і адаптації вітчизняних виробничо-господарських комплексів до функціонування в об'єктивних реаліях правового режиму воєнного стану та зменшення залежності від обсягів фінансової допомоги з боку зовнішніх партнерів. Реалізація економічного прориву в Україні має критично важливе значення не лише у вирішенні проблем, які лежать суто в економічній площині (нарощування ВВП, масштабування виробничо-господарської діяльності, зміцнення конкурентних позицій держави на світових ринках, покращення рівня якості життя населення тощо), але й в інших – геополітичній, соціальній

та мілітарній, адже можливості досягнення економічного прориву України є ресурсно-спроможними сформувати передумови для переоснащення вітчизняного військово-промислового комплексу на інноваційних засадах та виведення ведення воєнних дій на якісно новий технологічний рівень, що дозволяє автоматизувати окремі спецоперації та знизити людські втрати на полі бою; посилити мотиваційні механізми і стимули у вітчизняних мігрантів до повернення з-за кордону на територію України; активізувати євроінтеграційні та євроатлантичні процеси держави, незважаючи на ведення бойових дій на території України.

Поширення досягнень глобальної технологічної революції, що мала місце в ХХІ столітті сформували передумови для становлення постіндустріального технологічного способу ведення виробничо-господарської діяльності, освоєння шостого технологічного укладу та гуманізації технологій, що активізує темпи економічного зростання та підвищує продуктивність праці. Розвинені держави формують інноваційну технологічну базу економічних систем й тим самим створюють нову хвилю розвитку технологій на засадах циклічності. За таких умов стратегічного значення набувають інформаційні та системні макротехнології, що спроможні гарантувати мультиплікаційних ефект розвитку наукомістких виробничо-інноваційних систем, транснаціональних виробничо-технологічних корпорацій та прискорене формування наукомісткої структури національної економіки на інноваційних засадах [159, с. 11].

Економічний прорив як комплекс заходів, які забезпечують перехід держави на інноваційний шлях розвитку, спроможний кардинально змінити не лише перспективи розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки, але й сформувати умови для здійснення якісних трансформаційних змін розвитку громадянського суспільства держави. Базисною передумовою для реалізації економічного прориву є імплементація революційних змін в способі виробництва матеріальних благ і задоволення потреб населення на засадах впровадження структурних нововведень у виробничо-господарський процес [78, с. 18-20]. Як зазначає, Полунєєв Ю, економічний прорив вимагає

реалізації послідовної ліквідації критичних для держави бар'єрів в інституційно-регуляторному середовищі та розвитку базових факторних ринків (капіталу, робочої сили, землі тощо) в контексті інтенсивного створення засад економіки знань, забезпечення умов сталого розвитку і підвищення рівня соціальної згуртованості населення через накопичення та розвиток соціального капіталу [77, с. 14-16].

Базисною передумовою для реалізації економічного прориву є розвиток, так званих, проривних технологій та інновацій (англ. – «disruptive innovation»). У різні історичні періоди такими «проривними інноваціями» були такі винаходи людства, як двигун внутрішнього згорання, електронно-обчислювальна машина, інформаційно-комунікаційні-технології тощо. На думку, Мельника Л. вплив економічних детермінант на розвиток проривних інновацій зумовлений двома ключовими факторами. Перший, проривна інновація є не лише джерелом структурного поштовху для інноваційного технологічного розвитку технічних систем, але й формує передумови для розвитку якісно нового виду бізнесу, адже проривні інновації, головним чином, спрямовані не тільки на покращення вже існуючих напрямів виробничо-господарської діяльності, а також на реалізацію кардинальних революційних змін технічного базису розвитку бізнесу і трансформації національної економіки. Своєю чергою, другий, полягає в тому, що розвиток проривних інновацій залежить від реакції на них споживчої поведінки покупців на ринку. Адже, цілком закономірно, що розвиток та комерціалізація інтелектуального капіталу в сегменті проривних інновацій неможливий без наявності затребуваного платоспроможного попиту на ринку з боку потенційних споживачів. Власне, ринкові продажі формують джерела фінансово-економічних ресурсів не лише для розвитку проривних інновацій, але й їх поетапного вдосконалення в процесі виробництва і продажу на цільових сегментах споживчого ринку. Проривна інновація має дуальну природу: з однієї сторони, творчу, адже вона формує новий виробничо-господарський цикл в системі відносин національної економіки, а з іншої – руйнівну, оскільки проривна інновація підриває базові основи традиційних

виробничо-господарських процесів. Проривні інновації формують передумови для розвитку інноваційного технологічного циклу виробничо-господарських комплексів національної економіки. Проривні інновації є інструментом розвитку трансформаційних процесів національної економіки і переходу до якісно нових форм і методів функціонування виробничо-господарських систем, що дозволяє удосконалювати знаряддя праці, споживчі властивості продукції й товарів, покращувати професійні компетенції трудового потенціалу держави [140, с. 53-57].

Науковець Фріман С. у своїх дослідженнях позиціонує поняття «економічного прориву», як створення технологій, що формують передумови для виведення розвитку цілого людства на якісно новий рівень. На думку, вченого циклічність економічного прориву відбувається кожні 40-50 років на засадах зламу усталеного економічного укладу розвитку економічних відносин й початку нової економічної епохи [180, с. 296]. Своєю чергою Шарма Р., тлумачить економічний прорив через призму здатності держави забезпечити сталий і швидкий економічний розвиток, шляхом перевершення очікувань інвесторів при одночасному збереженні середніх темпів зростання доходів у розрахунку на душу населення [173, с. 296]. Поряд з цим, Небава М. визначає поняття «економічного прориву» через призму невід’ємної структурної складової економічного розвитку держави, що нерозривно пов’язана із зміною кількісних параметрів обсягів виробництва і споживання в масштабах національної економіки [70, с. 296]. На думку Мацкуляк І. та Сапожникової М., економічний прорив – це нова якість національної економіки або ж окремих її виробничо-господарських комплексів, що характеризується структурними перетвореннями наявного економіко-технологічного укладу на засадах розвитку інновацій та науково-технічного прогресу держави [62, с. 77]. Науковці Малий І. та Родіонова І. визначають економічний прорив, як довгострокове зростання обсягів виробництва за рахунок збільшення потенційного ВВП (довгострокова сукупна пропозиція, параметри якої визначаються рівнем продуктивності факторів виробництва) і відповідного

зростання сукупного попиту серед населення (зростання реальних доходів населення та активізація їх споживчої поведінки на ринках) [60]. Науковець, Мочерний С. до факторів економічного прориву відносить явища і процеси, що формують передумови для масштабування ВВП держави, підвищення ефективності та якості зростання національної економіки та покращення загального добробуту населення. В цьому контексті, визначальне місце відводиться кількості та якості природних й трудових ресурсів, ресурсним можливостям основного капіталу, науково-технічному прогресу та технологіям, чинниками сукупного попиту та розподілу наявних ресурсів [25, с. 781].

Опрацювання наукових підходів до тлумачення змістовних характеристик поняття «економічний прорив» дозволяє виділити такі його обов'язкові теоретичні атрибути, як тривале зростання ВВП держави на рівні вище середнього, поряд з іншими країнами; суттєве покращення якості та рівня життя населення; розвиток науково-технічного прогресу та інноваційна модернізація виробничо-господарських комплексів національної економіки. Очевидно, що ідентифіковані теоретичні параметри економічного прориву є важливими для його реалізації, однак, вважаємо, що попри універсальність такого індикатора як розмір ВВП та його обсяг у розрахунку на душу населення, він, все-ж, не може бути основною теоретико-критеріальною ознакою економічного прориву держави, адже поза увагою залишаються спроможність національної економіки до ведення конкурентної боротьби в сфері інновацій на цільових сегментах глобалізаційного ринку, можливості формування та відтворення інтелектуально-кадрового потенціалу держави, здатність вести політику лідерства в сфері економічних відносин.

Економічний прорив є найбільш дієвим та універсальним інструментом реалізації соціально-економічного прогресу для розвитку економічних відносин. Учені Смоляр Л. та Іляш О. структурують такі основні напрями наукових досліджень у сфері «наукового прориву»: 1) дослідження категорійного апарату «економічного прориву» та визначення сутнісно-змістовних характеристик основних суміжних понять, серед яких, зокрема,

«технологічна інновація», «технологічний прорив» та «інноваційний прорив»; 2) визначення ключових індикаторів оцінювання параметрів ефективності економічного прориву, встановлення гранично-допустимих меж цих індикаторів та ідентифікація функціональних складових економічного прориву; 3) дослідження в сфері державної політики реалізації економічного прориву, розробки проривних інновацій та розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу національної економіки [120, с. 20-21].

Як відзначають Дубик В. і та Осідач О. теорія економічного прориву є невід’ємною складовою технологічних укладів. Крізь призму цієї концепції фундаментальним базисом реалізації економічного прориву є зміна традиційних технологічних укладів. Своєю чергою, перехід до постіндустріального типу розвитку суспільно-економічних відносин передбачає імплементацію структурних змін галузевого розподілу національної економіки в розрізі технологічних циклів. За таких умов стратегічної пріоритетності в розвитку національної економіки набуває науково-технічна та інтелектуально-кадрова компонента. Поряд з цим, для кожного технологічного укладу є характерні лідируючі технології, що визначають його цільове системне ядро. Водночас, для будь якої національної економіки властивим є функціонування декількох типів технологічних укладів: ті, котрі втрачають свою актуальність, а також ті уклади, які лише набувають масштабів поступального еволюційного розвитку [22, с. 32]. Учені Макконнелл К. та Брю С. у своїх дослідженнях виділяють такі структурні компоненти досягнення економічного прориву, як кількісні та якісні параметри природно-ресурсного потенціалу держави, розвинений людський інтелектуально-кадровий капітал, масштаби капітальних благ і технологій, наявність платоспроможного попиту в державі та здатність ефективного розподілу наявний ресурсний потенцій в умовах його обмеженості та загострення конкурентної боротьби на сировинних ринках [58, с. 473-475].

На думку Петриняк У. концепція економічного прориву базується на поетапному усуненні критичних для держави відставань у розрізі макро- та мікросередовищі основних бізнес-ринків (капіталу, робочої сили, землі) на

засадах інтенсивного продукування інноваційних ідей на всіх ієрархічних рівнях прийняття управлінських рішень з урахуванням потенціалу людського капіталу держави, можливостей гарантування умов креативного розвитку та соціальної згуртованості населення в контексті нарощування масштабів господарювання виробничо-господарських комплексів національної економіки. В цьому контексті, основною передумовою реалізації економічного прориву є посилення креативності споживчих ринків на засадах скорочення життєвих циклів товарів і продукції та забезпечення стратегічної орієнтації господарюючих суб'єктів на інтенсифікацію виробничо-господарських процесів [75, с. 114].

Серед факторів досягнення економічного прориву науковці Дикань В. і Чупир О. виділяють такі основні чотири групи: 1) фактори, що визначаються об'єктивною дією економічних законів (закон єдності праці та власності, закон вартості, закон конкуренції, закон попиту і пропозиції, закон зростання продуктивності праці, закон інтернаціоналізації виробництва та ін.); 2) фактори державного регулювання економіки (інституційний базис, структурно-галузева політика, інвестиційна політика, цінова політика, бюджетна політика, антимонопольна політика, грошово-кредитна політика, валютна системи, фіскальна база, митна політика, регіональний розвиток, соціальне забезпечення тощо); 3) фактори структурної трансформації економіки (пріоритетність розвитку інноваційних галузей економіки, розвиток транснаціональних корпорацій, індустріалізація, раціональне використання природно-ресурсного потенціалу регіонів, інтеграція в сфері науково-технічної діяльності, імпортозаміщення технологій); 4) фактори духовно-моральної перебудови суспільства (подолання девіантної та опортуністичної поведінки населення, детінізація розвитку економічних відносин, боротьба з корупцією, розвиток системи освіти, покращення якості життя населення, соціальних захист і підтримка населення) [18, с. 21].

Учена Радзієвська С. визначальне місце в реалізації економічного прориву відводить політиці уряду та центральним органам державної влади. На

її думку, досягнення економічного прориву неможливе без проведення структурно-інноваційної модернізації господарського механізму держави та його переорієнтації на підвищення ефективності функціонування стратегічно важливих галузей національної економіки. Водночас, така модернізація господарського механізму має відбуватися в контексті оптимізації зовнішньоекономічної діяльності держави, що передбачає укладення нових міждержавних торговельно-економічних угод, освоєння нових ринків збуту, кооперації в сфері науково-технічної діяльності та активної участі у глобальному розподілі продуктивних сил держави. Власне, все це в сукупності є базисною передумовою для подолання сировинної спрямованості виробничо-господарських комплексів національної економіки, переходу до постіндустріального типу розвитку суспільства та інноваційної модернізації держави [95, с. 46]. Очевидно, що параметри державної політики мають визначальний вплив на формування ресурсної спроможності національної економіки до реалізації економічного прориву, побудови його пріоритетної галузево-секторальної структури та підвищення інтенсивності розвитку виробничо-господарських процесів. Державна політика, з однієї сторони, формує умови для досягнення економічного прориву, а з іншої – відіграє роль, так званого, мультиплікатора розвитку трансформаційних процесів на економічних перетворень. У цьому контексті, важливими є воля політичних еліт до імплементації структурних змін та реформування національної економіки, відкритість влади до ведення із суспільством чесного діалогу та політична відповідальність за прийняті управлінські рішення, доволі часта потреба в реалізації, так званих, «непопулярних» реформ, що руйнують усталені відносини та взаємозв'язки між учасниками суспільно-економічного обміну.

Як уже зазначалося, базисною передумовою реалізації економічного прориву держави є науково-технічний прогрес і розвиток технологічних інновацій. Своєю чергою, останні неможливі без формування економіки знань і модернізації системи освіти держави на всіх її ієрархічних рівнях. Рівень

розвитку освіти на пряму визначає параметри конкурентоспроможності держави на світових технологічних ринках, що особливо актуалізується в умовах інформатизації суспільно-економічних відносин й пришвидшення темпів переходу на вищі рівні технологічного укладу. Формування належного рівня якості надання освітніх послуг на засадах інноваційного розвитку є базисною передумовою підвищення рівня конкурентоспроможності трудових ресурсів й переходу національної економіки на інвестиційно-інноваційний тип функціонування в контексті досягнення економічного прориву [5]. Кваліфікація кадрів і компетентність мають визначальне значення в забезпеченні ефективності функціонування національної економіки в умовах становлення нового технологічного укладу. Від того, як використовується людський капітал, який рівень його підготовки і мотивації, залежать темпи розбудови економіки на інноваційних засадах, стабільність і конкурентоспроможність економічної системи, здатність держави до здійснення розширеного відтворення на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою [53, с. 36].

Освіта формує передумови для розвитку в населення технологічних знань, посилення його винахідливої активності та самодисципліни, що, своєю чергою, екстраполюється в сегмент продукування якісно нових знань і підвищення рівня інноваційної активності держави. Тому цілком очевидно, що держави з відсталою системою освіти ресурсно-неспроможні самотійно продукувати інновації й для реалізації економічного прориву змушені залучати їх ззовні, що не лише знижує темпи цього прориву, але й зумовлює до підвищення трансакційних витрат у процесі соціально-економічних трансформацій.

Очевидно, що довготривала підтримка економічного зростання держави є ускладненою, з огляду на необхідність інтенсивної мобілізації її природно-ресурсного потенціалу, через що природа економічного прориву носить циклічний характер (рис. 1.1).

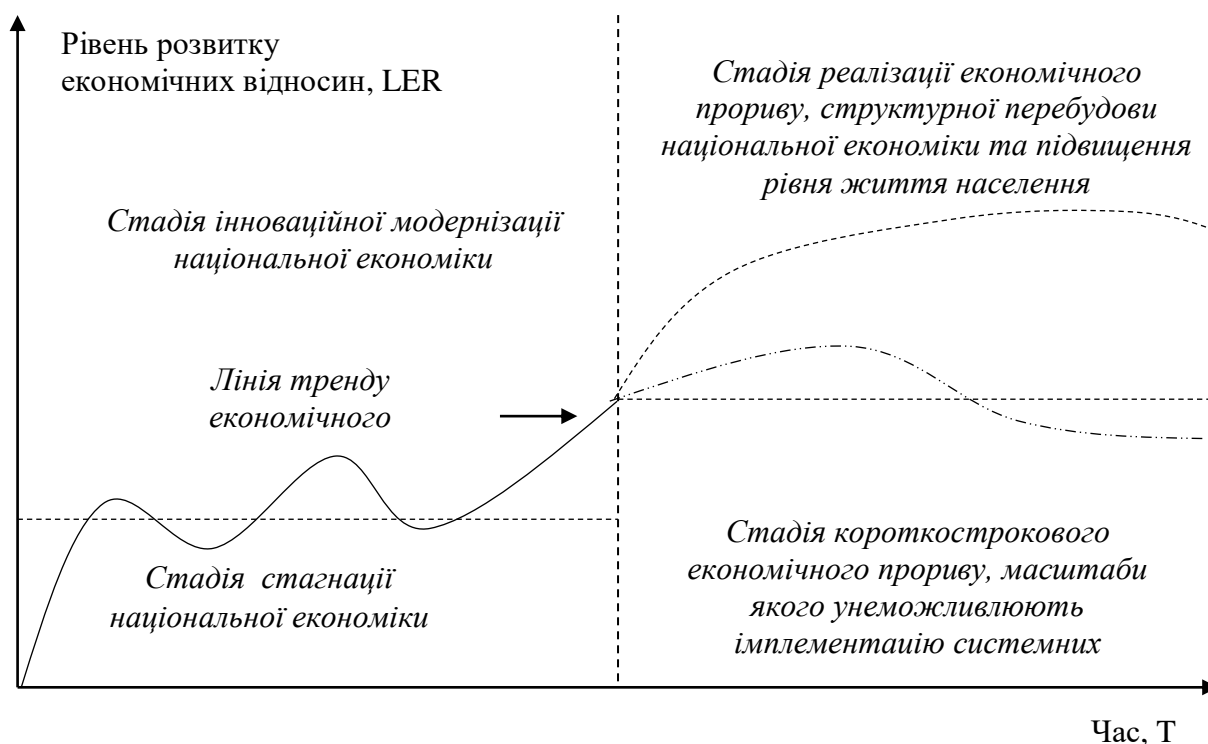

Рис. 1.1. Життєвий цикл економічного прориву національної економіки в умовах структурних трансформацій

Джерело: власна розробка.

Цілком закономірно, що для реалізації економічного прориву має бути сформований комплекс умов, що, з однієї сторони, є ресурсним підґрунтям для здійснення економічних перетворень, а з іншої – відіграють роль своєрідного мультиплікатора активізації соціально-економічних трансформацій, масштабування економіки та покращення рівня якості життя населення. Побутує думка, що досягнути економічного прориву легше, коли висхідною точкою економічного зростання є період кризи та занепаду. Очевидно, що це формує нижчі показники порівняння з базовим періодом, але кризові параметри функціонування економіки стимулюють суб'єктів господарювання до мобілізації ресурсного потенціалу, зміни усталених підходів до організації виробничо-господарських відносин, пошуку альтернативних способів організації господарської діяльності та посилення мотивації учасників суспільно-економічного обміну за кінцеві результати функціонування економічної системи. У вітчизняних реаліях широкомасштабне вторгнення

Російської Федерації на територію України зумовило катастрофічне падіння ВВП у 2022 році на рівні 35 %, що сформувало умови для виникнення однієї з найбільш системних криз в Україні за весь період незалежності. Водночас, функціонування економіки в умовах війни може стати висхідною точкою для подальшого економічного прориву та повоєнної відбудови держави, адже обставини такої турбулентності формують нові виклики та вимагають імплементації системних змін, що полегшує реалізацію структурних реформ, стимулює мотиви до подолання корупції та детінізації економічних відносин, мобілізує ресурсне забезпечення у сегмент критерію оптимальної, що передбачає перемогу над агресором.

Досягнення економічного прориву неможливе без інноваційної модернізації та технологічного розвитку національної економіки, що передбачає кооперацію держави, представників бізнес-спільноти та новаторського середовища в науково-технічній сфері. Ця умова є для реалізації економічного прориву є визначальною, адже вона формує унікальні конкурентні переваги держави на світових ринках, що дозволяє масштабувати обсяги продажів вітчизняних товарів і продукції, забезпечити підтримку безперервного процесу трансферу технологій та інновацій, а також пришвидшити темпи переходу від одного технологічного укладу до іншого. Інноваційна спрямованість функціонування держави, що здатна досягти економічного прориву є характерною для всіх галузей національної економіки, при цьому властивим є вирівнювання дисбалансів інноваційного розвитку, як у секторальному, так і просторово-територіальному вимірах, що, своєю чергою, екстраполюється на зростання рівня якості життя населення та покращення його загального добробуту.

Однією з базових умов реалізації економічного прориву держави є наявність адекватного інституційного базису функціонування бізнесу та впровадження інновацій. Це потребує мінімізації обсягу трансакційних витрат у процесі суспільно-економічного обміну на засадах структуризації співвідношення впливу формальних і неформальних інститутів на процеси

прийняття управлінських рішень, шляхом зменшення ролі останніх в ході цих процесів. Адекватне інституційне середовище формує передумови для зменшення проявів девіантної та опортуністичної поведінки учасників суспільно-економічного обміну, посилює стимули в населення до активізації підприємницьких і новаторських ініціатив, підвищує рівень довіри між суб'єктами бізнесу та держави в особі її уповноважених органів. Інституційне середовище досягнення економічного прориву покликане сформувати сприятливі умови для розвитку інноваційного бізнесу та реалізації соціально-економічних трансформацій в системі турбулентних відносин економічних агентів. Це, своєю чергою, неможливе без реалізації адекватної фіскальної політики; надання пільгового періоду, так званих, «податкових канікул», насамперед, для пріоритетних секторів національної економіки, що формують інноваційне ядро розвитку держави; спрощення процесу адміністрування податків; зменшення бюрократичного впливу в сфері підприємницьких ініціатив; скорочення корупційного навантаження на суб'єктів бізнесу, гарантування справедливого судочинства в господарській сфері та неухильного захисту інтересів підприємців.

Економічний прорив держави неможливий без розвитку науково-технічної сфери та її інтелектуального капіталу. З огляду на це, стратегічно важливою умовою економічного зростання є інвестиції в цій сфері, що агрегуються з таких компонентів, як підтримка та розвиток системи освіти в розрізі всіх ступенів підготовки здобувачів, інвестиції в матеріально-технічну базу науково-технічних центрів, обмін технологіями та інноваціями, розвиток інтелектуальної складової бізнесу та економіки, державне фінансування фундаментальних і прикладних наук, розбудова мережі об'єктів інвестиційно-інноваційного спрямування (венчурні фонди, бізнес-інкубатори, індустріальні технологічні парки тощо), підтримка горизонтально-вертикальної кооперації в науково-технічній сфері та реалізація міжгалузевих інноваційних проєктів з можливістю продукувати продукцію з високою часткою доданої вартості, розвиток стартап-діяльності суб'єктів бізнесу.

Очевидно, що інституційно-економічні умови є базисними для реалізації економічного прориву держави. Водночас, ефективність таких передумов є суттєво обмеженою без наявності потужної соціальної консолідації суспільства на шляху імплементації структурних трансформацій. Така консолідація передбачає солідарність населення держави у напрямі досягнення спільних поставлених економічних цілей та укладення між державними інституціями та громадянами, так званого, суспільного договору на засадах формування потужних мотиваційних механізмів і стимулів реалізації соціально-економічних трансформацій, підвищення участі громадянського суспільства у процесах прийняття управлінських рішень і контролю за владою, підвищення зацікавленості та відповідальності громадян за кінцеві результати функціонування національної економіки, що неможливо без наявності чіткого розуміння кожного громадянина його місця та ролі в забезпеченні розвитку таких процесів.

Природа економічного прориву полягає у дуальній взаємозалежності розвитку економічної та соціальної сфер держави. З одного боку, досягнення економічного зростання потребує мобілізації ресурсів в економічну площину держави та мінімізацію витрат на соціальні заходи, а з іншої – розвиток соціальної сфери формує мотиви і стимули для економічного прориву. Таким чином, підвищення ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки є ресурсним джерелом для покращення рівня якості життя населення та підвищення соціальних стандартів через механізми перерозподілу фінансових ресурсів з економічного в соціальний сегмент розвитку держави. Саме в цьому полягає нерозривна єдність економічних та соціальних процесів функціонування національної економіки та розвитку держави на засадах економічного прориву.

Цілком логічно, що досягнення економічного прориву держави формалізується в конкретних критеріях, що визначають її спроможність до протистояння наростаючим викликам і загрозам, а також задоволення базових інтересів і потреб учасників суспільно-економічного обміну. Базовим таким

критеріям економічного прориву держави є структурно-збалансований критерій. Він характеризує здатність національної економіки в тривалому періоді підтримувати процеси розширеного відтворення та масштабувати економічне зростання, як в галузево-секторальному, так і просторово-територіальному вимірах. Структурно-збалансований критерій економічного прориву національної економіки формалізується через призму таких індикаторів, як зростання ВВП і ВРП, скорочення темпів інфляційних процесів у державі, підвищення реальних доходів населення, збалансоване зростання економічної, соціальної та екологічної ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки, активізація внутрішнього споживання населення, зростання кількості придбання товарів довготривалого вжитку (об'єкти рухомого та нерухомого майна тощо).

Здатність національної економіки безперервно функціонувати, демонструвати високі показники економічного зростання держави та ефективно протидіяти дестабілізуючому впливу викликів і загроз характеризується системно-безпековим критерієм економічного прориву. Цей критерій визначає спроможність держави адекватно реагувати та нівелювати деструктивну дію ризиків і небезпек у процесі господарювання на засадах підтримки високих темпів економічного зростання. Ефективність системно-безпекового критерію економічного прориву формалізується через призму достатнього рівня економічної безпеки держави та її функціональних складових (макроекономічної, фінансової, продовольчої, енергетичної, соціальної, зовнішньоекономічної, інвестиційної, виробничої, науково-технологічної, демографічної). При цьому, для характеристики системно-безпекового критерію економічного прориву важливим є не стільки фактичні значення індикаторів економічної безпеки держави в розрізі її функціональних складових, а їх перебування в межах встановлених науково-обґрунтованих граничних значеннях, що дозволяє гарантувати належний рівень цієї безпеки та безперервне функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки.

Ресурсно-функціональний критерій економічного прориву характеризує оптимальний розподіл наявного природно-ресурсного забезпечення держави в розрізі основних галузей і секторів національної економіки. Він визначає наскільки раціональною є виробничо-господарська структура національної економіки з урахуванням наявного природно-ресурсного потенціалу, логістичних можливостей, культури споживання і тяжіння до основних ринків збуту продукції, товарів і послуг. Цей критерій визначає оптимальне співвідношення між податковим навантаженням та фіскальними можливостями економічних контрагентів, а також характеризує ефективність резервних потужностей щодо унеможливлення виникнення дефіциту на ринку. Основними індикаторами ресурсно-функціонального критерію є досягнення рівноваги, як на сировинному, так і споживчому ринках, зростання обсягів споживання населення, підвищення податкових надходжень до бюджету.

Масштаби економічного прориву напряму характеризуються параметрами його інвестиційно-інноваційного критерію, що визначає обсяги інвестиційної активності, темпи економічної модернізації національної економіки, автоматизацію виробничо-господарських процесів і пришвидшення оборотності виробничо-господарських циклів. Ключовими індикаторами інвестиційно-інноваційного критерію економічного прориву є обсяг інвестиційний в основний капітал (у тому числі, з боку іноземних інвесторів), темпи науково-технічного розвитку та активності суб'єктів бізнесу, темпи впровадження ресурсно-зберігаючих технологій, зростання попиту на інновації серед населення тощо.

Екстраполяція економічних держави в сегмент зростання рівня та якості життя населення визначається соціально-детермінованим критерієм економічного прориву, що характеризується через призму таких основних індикаторів, як підвищення соціальних стандартів і виплат, захист найбільш незахищених верств населення, розбудова об'єктів соціальної інфраструктури, покращення доступності соціальних послуг для населення, підвищення соціальної відповідальності суб'єктів бізнесу. Сукупна консолідація умов та

критеріїв економічного прориву держави представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Агреговані умови та критерії досягнення економічного прориву держави

Джерело: власна розробка.

Узагальнюючи теоретичні та науково-методичні підходи до тлумачення змістовних характеристик поняття «економічного прориву», вважаємо за доцільне розуміти під ним такий стан розвитку національної економіки, який відзначається якісними соціально-економічними перетвореннями в галузево-секторальному та просторово-територіальному вимірах на засадах інноваційної техніко-технологічної модернізації виробничо-господарських комплексів держави, що формує передумови для суттєвого нарощування масштабів

функціонування національної економіки в довгостроковій перспективі, забезпечення динамічної конкурентоспроможності держави на світових ринках, а також підвищення рівня якості життя та загального добробуту населення.

Теоретико-змістовний аналіз поняття «економічного прориву» держави дозволив розширити його позиціонування через призму основоположних наукових підходів, що формалізується в такому: 1) економічний прорив є структурною рушійною силою розвитку соціально-економічних трансформацій держави на всіх її ієрархічних рівнях прийняття управлінських рішень; 2) економічний прорив виступає джерелом формування ресурсного базису для здійснення розширеного відтворення виробничо-господарських комплексів національної економіки та становлення процесів сталого розвитку; 3) економічний прорив відіграє роль стратегічного каталізатора підвищення рівня конкурентоспроможності виробничо-господарських комплексів національної економіки, як на внутрішньому, так і світовому ринках; 4) економічний прорив є базовою передумовою для покращення якості життя населення, зростання його загального добробуту та підвищення рівня соціальних стандартів у державі. Таким чином, економічний прорив є ефективним інструментарієм подолання стагнаційних процесів розвитку держави, засобом нівелювання дестабілізуючого впливу параметрів турбулентності національної економіки в умовах воєнного стану та ключовою передумовою для формування ресурсного базису повоєнного відновлення національної економіки держави.

1.2. Концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку

Формування базисних передумов для повоєнної відбудови та економічного зростання потребує використання системного стратегічного підходу до побудови економіки розвитку. Ця стратегія передбачає не лише врахування особливостей і специфіки масштабування ресурсного потенціалу

національної економіки, але й орієнтації на реалізацію пріоритетних точок зростання в умовах підвищеної невизначеності прийняття управлінських рішень і турбулентної суспільно-економічних відносин. Національна стратегія побудови економіки розвитку є рушійним планом мобілізації ресурсного потенціалу виробничо-господарських комплексів держави, формування раціональної галузево-секторальної структури національної економіки та зміцнення конкурентних переваг вітчизняних суб'єктів господарювання на світових споживчих і сировинних ринках. Очевидно, що структурна будова національної стратегії побудови економіки розвитку має спиратись не лише на наявні сильні сторони держави, але й визначати перспективні напрями інноваційної модернізації та системної перебудови пріоритетних секторів національної економіки на засадах підвищення параметрів ефективності їх функціонування, посилення інтеграції в систему міжнародних торговельно-економічних зв'язків та імплементації передових світових технологій у практику господарювання. З огляду на це, обґрунтовується доцільність визначення базових концептуальних засад формування та реалізації стратегії побудови економіки розвитку.

Обґрунтування концептуальних засад формування та реалізації стратегії побудови економіки розвитку має відбуватись з урахуванням таких теоретико-методичних і прикладних аспектів: 1) ресурсно-функціональна спроможність цільової стратегії має передбачати можливість розвитку та масштабування економічних відносин в умовах дії воєнного стану, з огляду на невизначеність часових параметрів закінчення російсько-української війни; 2) ядром стратегії побудови економіки розвитку має бути становлення потужного військово-промислового комплексу держави, у тому числі експортно-орієнтованого, що здатний не лише гарантувати створення умов для довготривалої безпеки, але й мінімізувати ризики прояву агресії щодо України на перспективу; 3) цільова стратегія має формувати фундаментальний базис для посилення незалежності ефективного функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки на засадах розширеного відтворення в умовах

обмеженої можливості доступу до залучення фінансово-економічних ресурсів ззовні; 4) концептуальні засади формування та реалізації стратегії побудови економіки розвитку мають передбачати механізми та інструменти повернення біженців з-за кордону, а також реінтеграцію природно-ресурсного потенціалу деокупованих територій України в систему міжгосподарських відносин; 5) побудова економіки розвитку неможлива без трансферу технологій та імплементації передових практик повоєнного відновлення та економічного зростання з урахуванням вітчизняних умов функціонування національної економіки.

Концептуальні засади визначають систему поглядів щодо вирішення цільової проблеми, формують загальну візію, генерують мету та проєктують комплексний організаційно-економічний інструментарій досягнення стратегічних цілей. Концепція формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку визначає не лише базисні основи проєктування її структурної будови, але й формалізує цільову модель пріоритетних заходів тактико-оперативної підтримки процесу імплементації стратегії, ідентифікує потенційні джерела мобілізації ресурсних резервів для досягнення основних стратегічних цілей, визначає раціональні шляхи використання цих резервів, а також формує параметри превентивних механізмів та інструментів мінімізації ризиків і загроз у контексті імплементації стратегічних засад побудови економіки розвитку, з огляду на наявні воєнні виклики функціонування національної економіки.

Термін «стратегія» вперше було використано у військовій науці. Він означав уміння скласти загальний план військових операцій у ході війни [43, с. 23]. Очевидно, що згодом це поняття стало використовуватись у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й в економічній площині. Під стратегією розуміють вибір, врахування і взаємозв'язок шляхів, ситуацій і засобів, що є необхідними для досягнення основної мети. Стратегія позиціонується як узагальнююча концепція дій в контексті досягнення базових цілей [66, с. 18]. Портер М. на засадах використання, так званої, «ідеї ланцюга цінностей»

позиціонував стратегію, як систему процесів і взаємодій в контексті орієнтації на досягнення поставлених базових цілей [79]. Учений Горбулін В. зазначає, що «якщо прогноз дозволяє лише зазирнути у майбутнє, то стратегія передбачає створення цього майбутнього» [21]. Стратегія є системною послідовністю дій, що орієнтована на досягнення ключових цілей та вирішення оперативних завдань, які постають з оточуючого середовища на засадах формування раціонального плану використання наявного ресурсного потенціалу. Стратегія будується в контексті наперед визначеного напрямку, орієнтація на який потребує формування комплексу аналітично-планувальних процедур, системи підтримки прийняття управлінських рішень і ресурсного базису імплементації останніх [56, с. 157-158]. Поняття стратегії нерозривно пов'язане зі стратегічним плануванням, що передбачає формування організаційно-економічного інструментарію досягнення довгострокових цілей [74].

Науковець Мінцберг Г. у своїх дослідженнях сформував п'ять основних концепцій розуміння стратегії, як поняття, через призму таких базових підходів: 1) «стратегія, як план», що формалізується, як комплекс послідовних дій, реалізація яких спрямована на вирішення цільової проблемної ситуації. У цьому контексті, стратегія володіє двома ключовими характеристиками. По-перше, стратегія передбачає реалізацію комплексу заходів на випередження щодо вирішення конкретної проблеми. По-друге, ці заходи є логічного послідовними та взаємообумовленими; 2) «стратегія, як візерунок», що тлумачиться, як потік еталонних взаємоузгоджених дій та управлінських рішень, що ефективно були адаптовані та використані в минулому й засвідчили свою дієвість в умовах наближених до конкретної ситуації обставин; 3) «стратегія, як спритний прийом», що передбачає реалізацію нестандартних підходів до вирішення цільової проблеми, у тому числі через імплементацію механізмів та інструментів маніпуляції противником чи конкурентом. Позиціонування стратегії через призму такого підходу дозволяє вийти за межі усталених поглядів й особливе місце відвести мистецтву управління на стратегічному й тактико-оперативному рівнях в умовах загострення

конкурентної боротьби за ресурси; 4) «стратегія, як позиція», що визначається параметрами ресурсного потенціалу та конкурентних можливостей соціально-економічної системи досягати поставлених цілей, з огляду на її положення в просторі та часі по відношенню до основних конкурентів; 5) «стратегія, як перспектива», що тлумачиться як можливість альтернатив вибору пріоритетних варіантів розвитку соціально-економічної системи та масштабування параметрів її функціонування на засадах орієнтації на інновації, впровадження нових технологій, імплементації революційних управлінських рішень [181].

Опрацювавши наявні підходи до тлумачення теоретико-змістовної сутності стратегії, можемо виділити такі її основні характеристики: чітко виражений планувальний характер, якому передують комплексні аналітичні процедури; наявність організаційно-управлінської підтримки досягнення поставлених цілей в процесі реалізації стратегії; орієнтація на мобілізацію ресурсного потенціалу та конкурентних переваг соціально-економічної системи в контексті досягнення стратегічних цілей. У таблиці 1.1 наведено основні причини доцільності формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку.

Побудова економіки розвитку передбачає орієнтацію на реалізацію стратегій проривного типу, що формують структуру й систему заходів активної діяльності в контексті досягнення цілей прискореного зростання. Стратегія прориву спроможна визначати параметри розвитку соціально-економічної системи на перспективу, контролювати цей розвиток та досягати лідерських позицій на засадах впровадження інновацій. Стратегія прориву базується на системному підході до примусового виходу з обмежуючого стану або положення соціально-економічної системи. Як структурований підхід до імплементації системних змін і трансформацій, стратегія прориву формалізує комплекс підсистем, механізмів, інструментів і блоків, що агрегує всі ресурсні компоненти соціально-економічної системи в процесі досягнення поставлених цілей [131, с. 8].

Таблиця 1.1

Основні причини доцільності формування та реалізації національної стратегії
побудови економіки розвитку

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИНИ	ПЕРЕДУМОВИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ
Системно-безпекові причини	
Ведення бойових дій та постійна наявність збройної загрози для України з боку Російської Федерації, що вимагає формування резервів гарантування безпеки на системних засадах.	Невизначеність часових параметрів завершення російсько-української війни потребує галузево-секторальної реструктуризації функціонування національної економіки.
Фінансово-економічні причини	
Катастрофічне падіння обсягів ВВП у 2022 році на 35 %, посилення інфляційних процесів, підвищення рівня безробіття та загострення проблем стагнації соціально-економічного розвитку.	Підвищення залежності національної економіки та бюджетного процесу від фінансово-економічних ресурсів країн-партнерів через руйнівний вплив на економічні відносини ведення бойових дій на території України.
Конкурентно-ринкові причини	
Загострення на глобальному рівні конкурентної боротьби за ресурси та ринки збуту продукції нівелюють дію економічних законів і посилюють вплив інституційно-політичних чинників.	Перерозподіл базових сфер впливу на глобальних сировинних і споживчих ринках, а також використання економічних інструментів у гібридній агресії.
Техніко-технологічні причини	
Низький рівень техніко-технологічного оснащення виробничо-господарських комплексів національної економіки, зношеність інфраструктурного забезпечення та моральна відсталість основних фондів базових секторів економіки.	Обмеженість ресурсних можливостей інвестування господарюючих суб'єктів в інноваційну модернізацію секторів і галузей національної економіки й фактична відсутність іноземних інвестицій, з огляду на воєнні ризики.
Соціально-демографічні причини	
Погіршення рівня якості життя населення та його загального добробуту, з огляду на воєнні дії, що посилює доцільність формування мотивів і стимулів до проживання на території України засобами активізації економічного розвитку.	Активізація зовнішніх міграційних процесів через пошук безпечних умов проживання закордоном, відтік інтелектуально-кадрового потенціалу, зниження рівня народжуваності та відтворення населення.

Джерело: власна розробка.

Формування та реалізації стратегії прориву економічного розвитку базується на таких основних компонентах, як масштабування виробничо-господарських процесів (передбачає підтримку процесів розширеного відтворення на засадах внутрішніх і зовнішніх інвестицій); інноваційна модернізація секторів національної економіки (розвиток науково-технічного

прогресу, реструктуризація бізнес-процесів та автоматизація виробничо-господарської діяльності); посилення інтеграційних процесів (передбачає використання переваг участі держави в міжнародних політичних і торговельно-економічних інституціях у контексті мобілізації ресурсного потенціалу та вироблення спільних механізмів захисту економічних інтересів країни); імплементація механізмів встановлення податкових пільг і канікул (спрямоване на стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності, що потребують підтримки в період становлення, росту й розвитку); розвиток людського та інтелектуального капіталів (передбачає забезпечення інтелектуальної спрямованості розвитку суспільно-економічних відносин, реформування системи освіти на всіх її рівнях, створення можливостей для особистісної та професійної реалізації громадянина); концентрація на пріоритетних «точках зростання» національної економіки (спрямоване на мобілізацію ресурсних потужностей розвитку найбільш перспективних видів економічної діяльності, відповідно до специфіки і можливостей природно-ресурсного потенціалу країни).

Стратегічні пріоритети формують важливість конкретних стратегічних завдань у визначенні стратегії побудови економіки розвитку. Пріоритети стратегії економічного розвитку формуються залежно від конкретного стану національної економіки, її ресурсно-функціональних спроможностей, традицій господарювання тощо. Для нестабільної економіки характерний динамізм у структурі суб'єктів і об'єктів економічної стратегії держави, що має потенційну небезпеку відставання комплексу поставлених стратегічних завдань від реальної динаміки функціонування соціально-економічної системи. У контексті цього, формування та реалізація стратегії побудови економіки розвитку неможлива без орієнтації на становлення процесів збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної сфер держави; розбудови стійкого до викликів і загроз фінансово-кредитного сектору національної економіки; формування раціональної галузево-секторальної структури виробничо-господарських комплексів на держави на засадах оптимізації використання

наявного природного-ресурсного потенціалу; розвитку горизонтально-вертикальних інтеграційних міжгосподарських взаємозв'язків і відносин; подолання структурного безробіття й покращення зайнятості серед населення; інституціоналізації суспільно-економічних відносин на засадах посилення ролі формальних інститутів у процесі прийняття управлінських рішень, поряд із неформальними у контексті мінімізації трансакційних витрат господарювання [10, с. 93-94].

Визначальне місце у формуванні та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку Федулова Л. відводить технологічній політиці держави, адже остання формалізує рівень інноваційного розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки, визначає рівень ефективності функціонування останніх і створює передумови для посилення конкурентоспроможних позицій держави на світових ринках. На думку вченої, зміст технологічної політики обумовлено її основними функціями, а саме: формування сприятливого технологічного клімату; дослідження і моніторинг як науково-технологічних досягнень, так і відповідних дій держави в інших країнах; координація і досягнення узгодженості заходів щодо регулювання технологічної системи та заповнення прогалин у її організаційному розвитку. Технологічна політика держави є основною переходу до стійкого природоорієнтованого розвитку. На відміну від природних процесів, для яких характерна відносна замкнутість матеріально-енергетичних циклів, у традиційних технологічних системах такі цикли відкриті, що визначає їх динамічний характер розвитку [158, с. 37]. Ядром науково-технологічної спрямованості формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку є концентрація ресурсів на досягнення пріоритетів у сфері науково-технологічної політики та інноваційна спрямованість інвестиційних вкладень господарюючих суб'єктів. Своєю чергою, науково-технологічна спрямованість стратегії економіки розвитку формалізується у підвищенні соціально-економічної ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки; посилення технологічної значущості

розвитку бізнес-процесів; активізації фундаментальних і прикладних досліджень у країні; поширення інновацій на всі сфери суспільно-економічного життя. Формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку базується на інноваційних моделях, планах і програмах у контексті дотримання таких засад, як забезпечення соціально-економічної спрямованості розвитку національної економіки з урахування раціонального використання природно-ресурсного потенціалу; оптимізація інвестиційної підтримки між базовими та перспективними секторами національної економіки; імплементація моделей оцінювання ефективності управлінських рішень у сфері інноваційної політики [50, с. 4].

Обґрунтування концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку цілком раціонально передбачає доцільність визначення характерних ознак економік такого типу. Найпершою характерною ознакою економіки розвитку є тривале масштабування господарської діяльності та зростання обсягів виробництва в країні. Очевидно, що такі процеси розширеного відтворення мають відбуватися не лише засобами внутрішніх ресурсних можливостей країни, але й за рахунок інвестиційних вкладень зовнішніх інвесторів, що є цілком логічним і закономірним. Адже національна економіка, що орієнтована на розвиток й тривалий час демонструє високі темпи зростання формує стимули і зацікавленість у бенефіціарів іноземного капіталу до здійснення інвестиційних вкладень у пріоритетні сектори економічної діяльності. Базовою умовою для масштабування господарської діяльності та підтримки процесів розширеного відтворення є забезпечення достатнього рівня рентабельності діяльності суб'єктів господарювання, що дозволяє отримувати належний обсяг прибутку, частина з якого може бути в подальшому реінвестована у виробничо-господарську діяльність.

Побудова економіки розвитку неможлива без наявності в країні стабільного банківсько-фінансового сектора, безперебійне функціонування якого забезпечується, у тому числі в умовах глобальних потрясінь, а також

наростаючих викликів і загроз. Банківсько-фінансовий сектор національної економіки не лише відіграє стратегічно важливу роль у процесах кредитування суб'єктів господарювання, але й виконує функцію регулятора фінансово-економічних процесів, формує структуру фінансових потоків між учасниками суспільно-економічного обміну, має визначальний вплив на формування параметрів інфляційних процесів у країні. Стійкість банківсько-фінансового сектору економіки формує передумови для побудови інституційної довіри між державою, суб'єктами господарювання національної економіки та потенційними інвесторами, а також подає сигнали учасникам економічних відносин щодо перспектив розвитку національної економіки у середньо- і довгостроковій перспективі. Слід відзначити, що протягом 2014-2016 років у вітчизняному банківсько-фінансовому секторі були проведені жорсткі структурні реформи, що заклали фундаментальний базис формування його стійкості. На нашу думку, це й дозволило вистояти банківсько-фінансовому секторі в 2022 році після початку широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Водночас, на сьогодні ефективність функціонування банківсько-фінансового сектору обмежується об'єктивними проблемами кредитування реального сектору економіки, з огляду на сучасні обставини господарювання.

Важливою характерною ознакою економіки розвитку є перехід у постіндустріальну фазу на засадах інтелектуалізації економічних відносин, автоматизації праці та підвищення ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки. У цьому контексті, важливими є не лише параметри інноваційної модернізації суб'єктів господарювання та їх техніко-технологічного переоснащення, але й подолання сировинної спрямованості розвитку базових секторів національної економіки на засадах формування сполучного продуктового ланцюга створення доданої вартості власними виробничо-господарськими потужностями. Варто відзначити, що, з огляду на сучасні обставини розвитку національної економіки в умовах війни, ядром інноваційної модернізації має бути вітчизняний

військово-промисловий комплекс, революційний розвиток якого дозволить не лише сформувати базис для гарантування національної безпеки держави, але й створити масштабні бюджетні оборонні замовлення, суттєво збільшити кількість робочих місць, активізувати горизонтально-вертикальні взаємозв'язки між господарюючими суб'єктами, збільшити в довгостроковій перспективі валютні надходження держави від військових контрактів щодо експорту зброї.

Однією з базових характерних ознак сформованої економіки розвитку є високий рівень конкурентоспроможності її виробничо-господарських комплексів не лише на внутрішньому, але й на зовнішніх ринках. Побудова економіки розвитку неможлива в умовах функціонування закритої системи або ж системи, що надмірно залежить від імпорту сировини й технологій. Навпаки, характерною рисою економіки розвитку є здатність її секторів домінувати на міжнародних регіональних і глобальних ринках. Це, своєю чергою, дозволяє не лише отримувати фінансово-економічні преференції, але й формалізувати організаційно-економічний інструментарій впливу на геополітичні процеси, відстоювання національних інтересів на міжнародній арені та посилення безпекових механізмів захисту від збройної та гібридної агресії.

Серед ключових характерних ознак економіки розвитку доцільно виділити наявність стійких тенденцій до покращення загального добробуту населення та підвищення рівня якості життя на фоні зростання реальної купівельної спроможності та внутрішнього споживання в країні. Очевидно, що процеси розвитку та розширеного відтворення мають здатність до екстраполяції на зростання доходів населення, що формалізується в збільшення масштабів споживання у розрахунку на душу населення, активізацію придбання товарів довготривалого вжитку (товари побутової техніки, автомобіль, об'єкти нерухомості тощо), підвищення рівня заощаджень громадян. Нарощування обсягів внутрішнього споживання населення відіграє роль своєрідного мультиплікатора в процесах побудови економіки розвитку, який стимулює суб'єктів бізнесу до нарощування виробничих потужностей та покращення рівня споживчих властивостей продукції, товарів, робіт і послуг.

Ефективне функціонування економіки розвитку неможливе без забезпечення її стратегічного характеру в сегмент соціальної спрямованості. Економіка розвитку формує ресурсний базис для гарантування реалізації інтересів найбільш незахищених верств населення (пенсіонери, люди за межею бідності, багатодітні сім'ї, діти позбавлені батьківського піклування та ін.). Національна стратегія економіки розвитку формалізує механізми та інструменти вирівнювання соціальної багатшаровості суспільства, зменшення диспаритету між доходами найбідніших і найбагатших верств населення, формування потужного середнього класу в суспільстві та забезпечення соціальної справедливості розподілу матеріальних благ. На рис. 1.3 представлено організаційно-економічний базис формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку, залежно від рівня ієрархічного управління економічними відносинами.

Концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку визначають систему поглядів щодо розробки набору механізмів та інструментів проектування структурної будови цільової стратегії. Однією з основоположних базових концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку є інституційно-правові засади. Саме вони визначають нормативні положення та правовий регламент цільової стратегії, її структурної будови і тактико-оперативного забезпечення імплементації прикладних основ побудови економіки розвитку.

Інституційно-правові засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку агрегуються з сукупності діючих нормативно-правових актів, регламентів, положень і «правил гри» в суспільстві на шляху становлення процесів повоєнної відбудови та мобілізації природно-ресурсного потенціалу держави в контексті масштабування виробничо-господарських комплексів національної економіки.

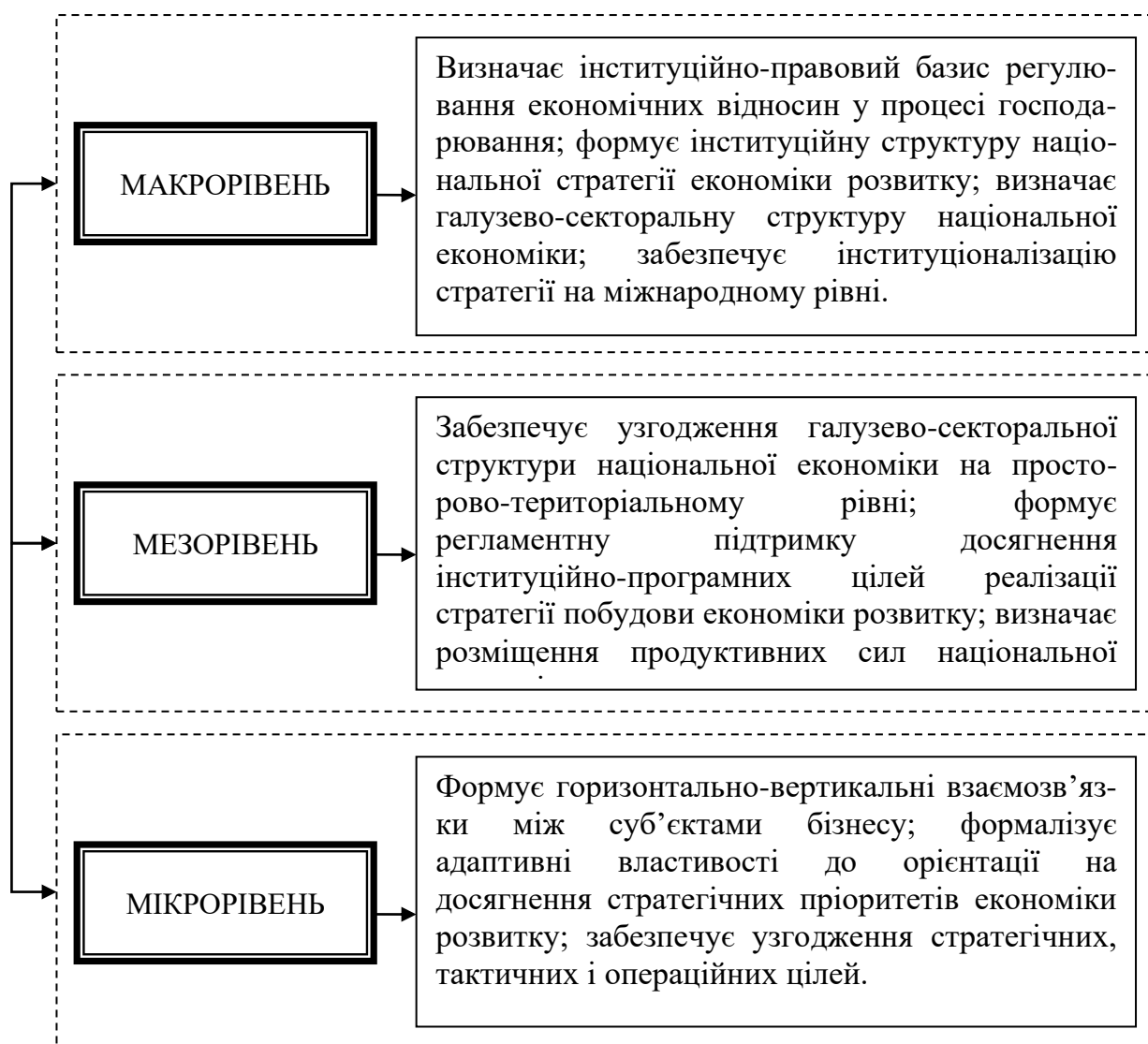

Рис. 1.3. Організаційно-економічний базис формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку, залежно від ієрархічного рівня управління

Джерело: власна розробка.

Важливим аспектом є відповідність інституційно-правового забезпечення держави реальним запитам та вимогам стратегії побудови економіки розвитку. У цьому контексті, слід відзначити, що на сьогоднішній день між структурою інституційно-правового забезпечення і темпами розвитку суспільства існує значний розрив, який полягає в суттєвому відставанні інституційного базису від реальних запитів у сфері суспільно-економічного обміну. Це зумовлено не лише об'єктивними (обмеженість ресурсів, правовий режим воєнного стану, наявність зовнішніх викликів і загроз для існування держави), але й суб'єктивними (відсутність волі у політичних еліт щодо впровадження

затребуваних змін, ірраціональність у процесах прийняття управлінських, небажання поступатися частиною владних повноважень) причинами. З огляду на це, інституційно-правові засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку мають бути більш гнучкими та адекватного реагувати на виклики суспільно-економічного середовища.

В умовах дії правового режиму воєнного стану та невизначеності часових меж його закінчення критично важливим є формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку на безпеково-орієнтованих засадах. Ці концептуальні засади визначають параметри узгодженості структури цільової стратегії з базовими елементами системи забезпечення національної безпеки держави. Варто відзначити, що безпеково-орієнтовані засади формування та реалізації стратегії побудови економіки розвитку не обмежуються лише елементами економічної безпеки держави та її структурно-функціональних складових, але й спираються на парадигму функціонування системи національної безпеки України, що агрегується з її військової, інформаційної, екологічної та інших компонент. Адже, дотримання лише таких комплексних безпекових концептуальних положень спроможне забезпечити побудову економіки розвитку, яка буде здатна генерувати ресурсні потужності для ефективної протидії, як економічним, так і гібридним й військовим загрозам, наростаючий дестабілізуючий вплив яких у середньостроковій перспективі буде лише посилюватись. Безпеково-орієнтовані засади формування та реалізації стратегії побудови економіки розвитку визначають параметри підсистемної взаємодії між виробничо-господарськими комплексами економіки та механізмами забезпечення національної безпеки держави в розрізі її функціональних складових на шляху досягнення стратегічних безпекових цілей, гарантування безперебійного функціонування економічних агентів і вироблення превентивних інструментів протидії наростаючим викликам і загрозам, як у глобальному, так і державному вимірах. Очевидно, що, з однієї сторони дотримання безпеково-орієнтованих засад в процесі побудови економіки розвитку визначає структуру цієї економіки, з огляду на доцільність

досягнення безпекових пріоритетів держави, а з іншої – сформований економічний ефект створює ресурсні резерви для гарантування безпечного розвитку суб'єктів господарювання, реалізації інвестицій в основний капітал та забезпечення підтримки процесів розширеного відтворення.

Визначення, так званих, «точок зростання» для побудови економіки розвитку та мобілізація ресурсного потенціалу в напрямі масштабування цих «точок» потребує орієнтації на дотримання галузево-секторальних засад у процесі формування та реалізації цільової стратегії. Теоретико-прикладний характер цих засад полягає у формуванні раціональної галузево-секторальної структури національної економіки з урахуванням таких аспектів, як специфіка наявного природно-ресурсного потенціалу країни, організаційно-управлінська спроможність мобілізації ресурсних потужностей в контексті досягнення стратегічних цілей побудови економіки розвитку, параметри державної політики регулювання процесів суспільно-економічного обміну на засадах масштабування економічного зростання. Галузево-секторальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку визначають просторо-територіальне розміщення продуктивних сил у державі, формують матрицю цільової спеціалізації регіонів країни, проєктують структуру горизонтально-вертикальних логістичних взаємозв'язків між суб'єктами господарювання, як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Орієнтація на врахування галузево-секторальних засад у контексті побудови економіки розвитку дозволяє не лише максимізувати процеси підвищення ефективності використання наявного природно-ресурсного потенціалу держави, але й забезпечити посилення конкурентних переваг виробничо-господарських комплексів національної економіки, диверсифікувати виробничо-господарську діяльність господарюючих суб'єктів, здійснити алокацію ресурсного забезпечення у відповідності до завдань цільової стратегії та мінімізувати обсяги трансакційних витрат у процесі суспільно-економічного обміну. Галузево-секторальні концептуальні засади побудови економіки розвитку відіграють роль своєрідного регулятора міжгалузевого розміщення

ресурсів і дозволяють ідентифікувати пріоритетні види економічної діяльності, що потребують реалізації інструментів державної підтримки їх розвитку на засадах надання дотацій та субсидій, встановлення режиму пільгового оподаткування, використання інструментів тарифного й нетарифного регулювання в ході здійснення експортно-імпортних операцій на ринку.

Налагодження комунікаційної взаємодії між суб'єктами господарювання в процесі суспільно-економічного обміну покликані забезпечити інтеграційно-структуровані засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку. Ці концептуальні засади полягають у використанні наявних переваг інтеграційних процесів, як у внутрішньому (горизонтально-вертикальна кооперація суб'єктів бізнесу, об'єднання ресурсних потужностей на регіональному та субрегіональному рівнях, створення міжсекторальних господарських об'єднань і бізнес-структур), так і в зовнішньому (розвиток євроінтеграційних процесів, створення транснаціональних корпорацій, інтеграція у світові ринки та міжнародні інституційні утворення) вимірах. Дотримання інтеграційно-структурованих засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку дозволяє масштабувати параметри ресурсного потенціалу виробничо-господарських комплексів національної економіки, забезпечити спільний обмін досвідом у налагодженні ефективних бізнес-процесів, здійснити трансфер технологій та інновацій в практику господарювання, уніфікувати стандарти й регламенти ведення бізнесу у відповідності до стандартів і норм міжнародних інституцій. Інтеграційно-структуровані засади побудови економіки розвитку мають дуальний характер: з однієї сторони, вони базуються на фундаментальних потребах налагодження комунікацій з суб'єктами зовнішнього середовища в умовах жорсткої конкурентної боротьби на ринку, а з іншої – безпосередньо самі визначають параметри такої комунікації, з огляду на сформовані стратегічні вектори розвитку суб'єктів господарювання національної економіки. Стратегічна важливість дотримання інтеграційно-структурованих засад побудови економіки розвитку особливо актуалізується на фоні посилення залежності держави від

масштабів інституційно-політичної, фінансово-економічної та техніко-технологічної допомоги з боку країн-партнерів у протистоянні з неспровокованою широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України.

На рис. 1.4 наведено агреговані концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку з урахуванням сучасних умов господарювання.

Таким чином, національну стратегію побудови економіки розвитку доцільно позиціонувати через призму таких світоглядних підходів, як: 1) концептуальний план масштабування виробничо-господарських потужностей національної економіки, результативні досягнення якого екстраполюються в площину покращення загального добробуту населення, підвищення рівня якості життя громадян і забезпечення справедливості соціального розподілу сформованих матеріальних благ у суспільстві; 2) система стратегічних пріоритетів і ціннісних орієнтирів розвитку економічних процесів у державі, що спрямовані на досягнення поставлених стратегічних цілей в умовах турбулентності зміни параметрів економічного середовища; 3) сукупність інструментів і механізмів активізації виробничо-господарських процесів у державі на засадах дотримання принципів збалансованості державного управління, раціональності використання природно-ресурсного потенціалу та забезпечення рівності між учасниками суспільно-економічного обміну.

Концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку визначають її структурно-функціональну будову; регламентують базові положення проєктування внутрішніх підсистем, апарату і блоків організаційно-економічного інструментарію досягнення поставлених стратегічних цілей; створюють превентивні механізми мінімізації ризиків формування диспаритету між плановими і фактичними індикаторами реалізації стратегії.

Рис. 1.4. Агреговані концептуальні засади формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку

Джерело: власна розробка.

Визначена сукупність концептуальних засад формування та реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку забезпечує досягнення синергетичного ефекту, який формалізується в створенні збалансованої структури цільової стратегії та гарантуванні її комплексного характеру, що дозволяє охопити всі критично важливі сфери суспільного життя,

максимізувати задоволення інтересів більшості громадян держави й посилити конкурентоспроможні позиції вітчизняних виробничо-господарських комплексів національної економіки, які на внутрішньому, так і зовнішніх ринках.

1.3. Світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання

У ході проведення наукового дослідження раціональним є опрацювання передового світового досвіду вирішення цільової проблематики. Це дозволяє не лише адаптувати найбільш успішні зарубіжні практики до вітчизняних умов господарювання, але й мінімізувати ризики виникнення ймовірних помилок у процесі формування організаційно-економічного інструментарію підтвердження висунутої наукової гіпотези. Вивчення світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання є цілком логічним, зважаючи на необхідність впровадження вже існуючих методик реалізації економічного прориву, а також застосування ефективних пакетів прийняття управлінських рішень в умовах стагнації національної економіки та подолання структурної турбулентності розвитку відносин між учасниками суспільно-економічного обміну.

Опрацювання передових практик світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання є доцільним також, з огляду на таке: 1) вивчення можливостей залучення іноземних фахівців до вирішення структурних проблем розвитку національної економіки та мобілізації ресурсного потенціалу в сегменті подолання руйнівного впливу ведення воєнних дій на території України; 2) доцільність вибору стратегічних точок масштабування господарської діяльності та забезпечення економічного зростання в контексті орієнтації на найбільш пріоритетні сектори та види економічної діяльності у повоєнному періоді розвитку держави; 3) оцінювання міри подібності зарубіжних умов повоєнного відновлення та економічного зростання до вітчизняних параметрів функціонування виробничо-господарських комплексів

національної економіки; 4) потреба в узгодженні пріоритетних напрямів розвитку секторів національної економіки держави з її військово-промисловим комплексом в контексті адекватного реагування на існуючі мілітарні загрози, підтримки на належному рівні військового потенціалу та формування достатніх резервів високотехнологічного озброєння; 5) неупинний процес інтеграції національної економіки у систему світових міжгосподарських взаємозв'язків, неухильний євроінтеграційний вектор розвитку України та її подальший вступ до НАТО, як стратегічний безпековий пріоритет функціонування держави; 6) потреба в коректуванні передового світового досвіду в повоєнному відновленні та економічному зростанні з урахуванням вітчизняних ресурсних можливостей та умов господарювання; 7) можливість системного моделювання розвитку національної економіки на довгострокову перспективу на засадах сформованої заздалегідь сукупності військових, економічних і техніко-технологічних параметрів.

У процесі дослідження світового досвіду повоєнного відновлення та економічного зростання критично важливим є врахування специфіки широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації по відношенню до України, що формалізується в такому: по-перше, за масштабами це є найбільша війна з часів Другої світової, в якій використовуються практично всі види наявних озброєнь; по-друге, географічне розміщення України і протяжність державного кордону з країною-агресором постійно формуватиме зайві ризики для розвитку держави та функціонування національної економіки; по-третє, воєнні дії на території України зумовили до однієї з найбільш масштабних міграційних процесів населення закордон, що посилює демографічну кризу та виклики демографічного відтворення населення; по-четверте, суттєве переважання військового та ресурсного потенціалу країни-агресора, порівняно з ресурсними можливостями України; по-п'яте, широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України дала поштовх до формування безпрецедентної коаліційної підтримки останньої, як у військовій, так і економічній сфері, серед провідних країн західного світу, при цьому, ці країни

декларують продовження надання такої підтримки й по закінченню війни, що, очевидно, буде спроможне надати поштовху до активізації темпів повоєнного відновлення України.

Очевидно, що наявний світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання диференціюється в залежності від низки обставин, серед яких масштаби і характер проведених бойових дій; обсяги завданих фізичних руйнувань і соціально-економічних втрат зумовлених війною; суспільно-політичний лад та позиція правлячих еліт конкретної держави у повоєнний період відновлення економіки; фінансово-економічна підтримка країн, що постраждали від війни з боку основних міжнародних інституцій (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський союз) та ключових держав-гравців на міжнародній геополітичній арені, що мають вплив на прийняття глобальних управлінських рішень, які визначають параметри розвитку геополітики й встановлення розподілу сфер впливу у світовому масштабі; умови підписаних мирних угод і рівень задоволеності інтересів учасників збройного протистояння; ефективність санкцій, покладених на країну-агресора, характер процесів соціально-економічних трансформацій, параметри формування політичного устрою та суспільної думки серед населення держави-агресора.

Як свідчить світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання, ефективність цих процесів залежить від таких трьох базисних детермінант: перший, визначається можливостями залучення капіталу та ресурсів для відбудовчих процесів ззовні для країн, які постраждали від ведення бойових дій, що залежить від рівня налагоджених дипломатичних відносин, ефективності зовнішньої політики, здатності формування міжнародної коаліційної підтримки; другий – дієвістю внутрішньої економічної політики держави, відкритості до проведення системних реформ і здійснення структурних соціально-економічних трансформацій, здатності до мобілізації ресурсного потенціалу країни у період воєнної відбудови та спроможності ідентифікувати базові точки зростання національної економіки і надання їм

ролі локомотиву в становленні процесів розширеного відтворення; третій детермінант ефективності повоєнної відбудови та економічного зростання напряму залежить від умов закінчення війни та рівня ймовірності відновлення бойових дій у середньо- й довгостроковій перспективі, що визначає не лише ефективність використання економічних ресурсів, але й стимули людського капіталу до участі в процесі повоєнної відбудови та побудови його життєвих стратегій до проживання в країні.

Серед найбільш масштабних історичних прикладів світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання, цілком логічно, можна виділити План Маршала (переклад з англійської – «European Recovery Program», «Marshall Plan»), що передбачав повоєнне відновлення країн Європи, котрі постраждали від ведення бойових дій в період Другої світової війни (1939-1945 роки). Цей план відновлення країн повоєнної Європи був запропонований Державним секретарем США Дж. К. Маршалом у 1947 й передбачав надання європейським державам системної допомоги в процесі повоєнної відбудови й стимулювання економічного зростання після руйнувань, що були завдані бойовими діями в ході Другої світової війни.

Загалом, у відповідності до умов Плану Маршала за період 1948-1952 років США виділили на підтримку відбудовчих процесів у Європі близько 12,4 млрд дол США, що на той час відповідало приблизному сьогоdnішньому еквіваленту в обсязі 120 млрд дол США. Своєю чергою, фінансова підтримка США за підсумками реалізації Плану Маршала в Європі склала 17 млрд дол США. Важливим є те, що понад 90 % обсягу цих фінансово-економічних ресурсів було надано на конкурсних грантових засадах, що, безперечно, підвищило ефективність освоєння виділених грошових коштів. Своєю чергою, близько 10 % фінансових ресурсів надавались у формі довгострокового кредитування на період до 35 років з відсотковою ставкою 2,5 % річних й одночасним відстроченням початку виплат за користування кредитними ресурсами до 1952 року. Як результат, до 1950 року рівень промислового виробництва в країнах, що отримували фінансово-економічну допомогу в

межах Плану Маршала зріс на 25 %, порівняно з періодом 1938 року. Своєю чергою, обсяги виробництва аграрної продукції зросли приблизно на 30 %, порівняно з 1938 роком, тоді як обсяги торговельного дефіциту скоротилися з 8,5 млрд дол США до 1 млрд дол США, відповідно [4, с. 19].

У країнах Європи, що були учасниками Плану Маршала, після Другої світової війни загострилися проблеми дефіциту торговельного й платіжного балансів на фоні падіння внутрішнього споживчого попиту та ускладнення процесів відновлення виробничо-господарських комплексів національних економік. Подолання цих проблем вимагало адекватної активізації зовнішньоторговельної діяльності в контексті пошуку нових ринків, як сировинних, так і збуту виробленої продукції, товарів і послуг на засадах побудови нових логістичних потоків й шляхів, що були зруйновані в ході ведення бойових дій. Водночас, розвиток зовнішньоторговельної діяльності країн-учасниць Плану Маршала в повоєнний період ускладнювався, з огляду на такі аспекти: наявність структурної залежності від обсягів імпорту продукції виробничого та споживчого призначення; низькі темпи відновлення виробничо-господарських потужностей та, насамперед, експортно-орієнтованих галузей країн-учасниць Плану Маршала, що зумовлено об'єктивними причинами; збільшення рівня валютної залежності країн-учасниць плану Маршала, адже, якщо у довоєнний період понад 75 % європейського імпорту покривалося за рахунок експорту, то в період після Другої світової війни це покриття здійснювалось ресурсами фінансової допомоги в рамках Плану Маршала; обмеженість географічного спрямування товаропотоків через руйнівну дію бойових дій, що визначало США, як ключового партнера в імпорті продукції та товарів. За таких умов, США відіграли стратегічно важливу роль у розбудові інфраструктури логістики торговельної зовнішньоекономічної діяльності країн-учасниць Плану Маршала на засадах дотримання принципів паритетності, збалансування інтересів, удосконалення товарної структури міжнародної торгівлі, розвитку інтеграційних процесів, здійснення політики торговельної лібералізації та гарантування рівності країн у реалізації зовнішньоторговельних

відносин у повоєнний період [3, с. 121-122].

Директор Інституту економіки та прогнозування НАН України Геєць В. у своїх дослідженнях виділяє такі критично важливі сфери підтримки в межах Плану Маршала його країн-учасниць у повоєнний період, як надання гуманітарної допомоги на підтримання належного рівня життя населення, що постраждало, внаслідок ведення бойових дій; фінансування процесу відновлення критичних систем життєзабезпечення, допомога у розбудові інституційної інфраструктури та реалізації системних реформ у сфері соціально-економічних трансформацій; підтримка розвитку стратегічно важливих сфер національної економіки; фінансування заходів щодо інноваційної модернізації об'єктів критичної та соціально-економічної інфраструктури; забезпечення раціонального географічного перерозподілу об'єктів важкої індустрії; забезпечення грошової стабілізації фінансово-економічного сектору економіки [13, с. 6-7].

Процес виділення фінансово-економічних ресурсів у межах Плану Маршала вимагав побудови відповідної інституційної інфраструктури для його адміністрування. З цією метою, було створено спеціальну інституцію, так звану, Адміністрацію економічного співробітництва, що об'єктивно функціонувала під юрисдикцією США й була підзвітна міністерству закордонних справ і міністерству торгівлі. Своєю чергою, Організації європейського економічного співробітництва (англ. OECD) була відведена роль управління фінансовими фондами, тоді як така інституція як Economic Cooperation Administration (ECA) виконувала функцію контролю за рухом матеріальних цінностей (товарів, продукції тощо). Технологія освоєння фінансових ресурсів, що були виділені в рамках Плану Маршала, передбачала два стратегічні вектори: перший – фінансування проведення імпорتنих закупівель, головним чином, зі США, з огляду на їх ресурсні спроможності задовольнити наявні потреби та попит; другий – для створення, так званих, «зустрічних фондів» у національних валютах країн-реципієнтів американських грошових коштів. Ці фонди наповнювалися з платежів у національній валюті за

імпортовані товари й продукцію та спрямовувались на кредитування місцевих підприємств. На основі встановленого регламенту 40 % фінансових ресурсів використовувались для стабілізації валютних котирувань та інвестування в непромислові проєкти, а 60 % мали бути використані у розвиток промислових галузей, що заклало базис для подальшого економічного відновлення європейських країн. Поряд з цим, допомога в межах Плану Маршала передбачала також фінансування заходів щодо трансферу американського досвіду в управлінні виробничо-господарськими комплексами, що формувало передумови для підвищення продуктивності праці [174, с. 14-15].

Обсяги виділеної допомоги країнам-реципієнтам Плану Маршала диференціювались не лише з огляду на їх критичні потреби у зв'язку із завданими руйнуваннями в ході ведення бойових дій, але й рівень організації економічних відносин зі США. Зокрема, Нідерланди відчували гостру потребу в підтримці фінансування ремонту об'єктів транспортної інфраструктури (портів, доріг, мостів тощо). Своєю чергою, Великобританія та Франція, що зазнали найбільш масштабних втрат у результаті ведення бойових дій одержали 24 % і 21 % від обсягу виділеної допомоги, відповідно. Слід відзначити, що обсяги фінансування суттєво диференціювались: наприклад, Ісландія отримала 29 млн дол США, тоді як Великобританія – майже 3,2 млрд дол США [179, с. 248].

Реалізація Плану Маршала у повоєнній Європі сформувала передумови для відбудови та економічного зростання його країн-реципієнтів. Зокрема, Франція та Італія змогли стабілізувати темпи падіння ВВП й забезпечити економічне зростання їх національних економік у період 1948-1952 років. Власне, у цих країнах вдалося досягнути вищих темпів зростання ВВП, порівняно з довоєнним періодом. В Італії цей показник перевищував на 5,4 %, тоді як у Франції у 1948-1952 роках економічне зростання склало 45,6 % ВВП. Своєю чергою, у Великій Британії ВВП зріс на 7,6 %, порівняно з показником довоєнного періоду. Один із найбільш суттєвих ефектів від реалізації Плану Маршала спостерігався в Західній Німеччині, що забезпечило мультиплікацію

зростання ВВП на 84,5 %. Це стало базисом для повоєнної відбудови та подальшого економічного зростання [151, с. 248].

Очевидно, що забезпечення високих темпів економічного зростання в Західній Німеччині було обумовлено також низькими показниками порівняльної бази для аналізу. Поряд з цим, слід відзначити, що після завершення Другої світової війни ВВП Західної Німеччини зменшився до показника 160 млрд дол США, тоді як вже в 1955 році темпи економічного зростання досягли довоєнного рівня, а саме 400 млрд дол США. Своєю чергою, обсяги промислового виробництва збільшилися майже в чотири рази, а зростання ВВП спостерігалось в середньому на рівні 8 % щорічно [188].

За підсумками реалізації Плану Маршала у повоєнний період країнам-реципієнтам допомоги вдалося досягнути економічного зростання. Так, європейські держави протягом реалізації Плану Маршала підтримували свої середні темпи інвестицій на рівні 20 %, що було майже на третину більше, ніж у довоєнний період. Також, завдяки валютним дотаціям вдалося скоротити доларовий розрив. Своєю чергою, промислове виробництво збільшилося на 55%, проти показника 1947 р., а виробництво аграрної продукції зросло на 37 %, відповідно [125, с. 226]. Очевидно, що природа економічного ефекту від реалізації Плану Маршала у повоєнній Європі полягає не лише у фінансуванні з боку США, але й створенні мультиплікаційного ефекту, внаслідок завершення бойових дій та відновлення національних економік країн Європи. Фінансово-економічні ресурси, виділені в межах Плану Маршала надали структурного поштовху до повоєнної відбудови та становлення процесів економічного зростання на засадах розширеного відтворення.

Вивчення наявного досвіду реалізації Плану Маршала в країнах повоєнної Європи дозволяє сформулювати такі висновки для України:

- 1) передумови для організації масштабної повоєнної відбудови та економічного відновлення були сформовані лише після цілковитого завершення ведення бойових дій, що в умовах вітчизняних реалій є не до кінця прийнятним, адже процеси відновлення потребують вже й негайно належної

фінансово-економічної підтримки, насамперед, на деокупованих територіях й місцях, що зазнали руйнівних ударів через повітряні атаки країни-агресора (об'єкти критичної інфраструктури, цивільні будівлі тощо) з метою реінтеграції їх ресурсних спроможностей в процеси функціонування національної економіки;

2) основним донором виділення фінансово-економічних ресурсів у межах Плану Маршала у повоєнній Європі були США, тоді як Україна може розраховувати також й на фінансування з боку країн вільного світу, що формують міжнародну коаліційну підтримку (Європейського Союзу, Японії, Канади та інших країн), що, безумовно, підвищує потенційні ресурсні резерви для повоєнної відбудови та економічного зростання після завершення ведення бойових дій на території України;

3) фінансово-економічна підтримка для повоєнної відбудови європейських країн та забезпечення їх економічного відновлення, головним чином, надавалась у межах грантової допомоги, що потребує вже на сучасному етапі підвищення навиків, умінь і компетенцій працівників державної влади, органів місцевого самоврядування та громадського сектора щодо залучення грошових коштів на таких засадах й раціонального їх освоєння;

4) процес освоєння фінансово-економічних коштів у межах підтримки Плану Маршала на повоєнну відбудову піддавався жорсткому моніторингу, у тому числі, з боку спеціально сформованих інституцій США, що об'єктивно потребує реалізації ефективних інструментів і механізмів боротьби з корупцією в Україні на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою;

5) ефективна повоєнна відбудова та забезпечення мультиплікаційного ефекту економічного зростання потребує імплементації непопулярних структурних реформ функціонування національної економіки й воєнний стан є найкращим періодом для такої реалізації, адже фактично відсутня протестна активність й опір змінам серед населення й, водночас, всіх гілки державної влади працюють в штатному режимі й спроможні виконувати, покладені на них Конституцією України функції (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів

України, судова система).

Важливим є досвід повоєнної відбудови Японії, що була агресором у Другій світовій війні й фактично була обмежена в процесах відбудови власними ресурсними потужностями, в порівнянні з країнами Європи. Повоєнна Японія зіткнулася зі структурними проблемами функціонування її національної економіки, серед яких масштабні руйнування інфраструктурних об'єктів, міст, заводів і фабрик, адже країна піддалася, навіть, викликам ядерного удару; високі темпи інфляційних процесів, гострий дефіцит матеріалів і продуктів харчування й структурне безробіття серед населення ускладнювали процеси економічного відновлення в країні; необхідність демократизації та лібералізації економічних процесів і суспільно-політичного устрою Японії, що вимагало проведення системної інституційної реформи та зміни світогляду населення; високий рівень суспільного збурення та незадоволення підсумками Другої світової війни серед населення, що втратило роботу, житло і засоби для існування; доцільність формування фактично з нуля нової дипломатичної політики та міжнародних відносин, у тому числі з державами щодо яких Японія виступала агресором у період Другої світової війни. Стратегічними напрямками економічного зростання Японії у період повоєнної відбудови були такі: 1) стимулювання розвитку промисловості, розбудови мережі масштабних інфраструктурних об'єктів, інноваційна модернізація виробничо-господарських комплексів і підвищення продуктивності праці на фоні зменшення податкового тиску на бізнес, подолання бюрократичних перепон для реалізації підприємницьких ініціатив і формування сприятливого інвестиційного клімату в країні, у тому числі для іноземних інвесторів; 2) орієнтація на розвиток експортних секторів національної економіки і масштабування експортних операцій на засадах підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та товарів на зовнішніх ринках, активній їх промоції та використання цінових параметрів ведення конкурентної боротьби; 3) розвиток освітньої системи країни, який супроводжувався масштабними інвестиціями в освітню та науково-технічну сферу, розвитком технологій та інновацій, що забезпечило

підвищення компетенцій людського капіталу країни та формування інноваційних умінь і навичок; 4) покращення соціального становища та загального добробуту населення через реалізацію спеціалізованих державних соціальних програм полегшення доступу громадян до освіти, системи охорони здоров'я та житла, у тому числі для ветеранів війни; 5) стимулювання підтримки процесів культурного відновлення через реалізацію інструментів збереження і просування культурної спадщини, мистецтва, літератури та національних традицій, посилення національної ідентичності японців у світовій культурній спадщині; 6) реалізація політики стимулювання підприємницької активності в бізнес-середовищі країни на засадах встановлення податкових пільг, полегшення процесу здійснення інвестиційної діяльності у науково-технічній сфері та інноваційних секторах національної економіки, впровадження практики створення спеціальних вільних економічних зон для суб'єктів господарювання з іноземним капіталом, що стимулювало процеси інноваційної модернізації виробничо-господарських комплексів національної економіки та трансферу технологій; 7) імплементація стратегічних рішень у сфері боротьби з корупцією на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою, шляхом не лише суттєвого посилення кримінальної відповідальності за вчинені корупційні діяння, але й впровадження етичних кодексів і норм поведінки державних службовців, встановлення стандартів доброчесності й відповідальності для посадових осіб, а також неухильного контролю за дотриманням цих норм й реалізації принципу невідворотності покарання; 8) у післявоєнний період Японія впровадила базові засади прозорості та плюралізму у процесах використання державних фінансових ресурсів, що, апріорі, мінімізувало ризики виникнення потенційних порушень і зловживань [23, с. 64-65]. Загалом, політика повоєнного відновлення Японії базувалась на положеннях, так званої, «Лінії Доджа», що передбачала реалізації інструментів індикативного планування, мінімізації витрат на військово-промисловий комплекс, використання особливостей ділової та організаційної культури японців у посиленні конкурентних переваг національної економіки на

міжнародних ринках. Все це в сукупності забезпечило ліквідацію промислових картелей, проведення податкової та аграрної реформ, реалізацію системних змін у бюджетній сфері Японії [172, с. 138].

Цінним є досвід Ізраїлю у повоєнній відбудові та фактично безперервного перебування в стані ведення бойових дій. Територія держави Ізраїль була практично зруйнована веденням бойових дій в період, так званої «війни за незалежність» (1948-1965 роки). У результаті проведених бойових дій сільське господарство було спроможне покрити лише 50 % населення у потребах продуктів харчування, тоді як доходи від експорту покривали не більшу ніж 30 % витрат на імпорт. Своєю чергою, витрати на утримання військових збройних сил Ізраїлю сягали 40 % від сукупних витрат держави. Ізраїль активно працював над диверсифікацією джерел залучення фінансово-економічних ресурсів в економіку країни ззовні. Зокрема, вдалося залучити кредити та гранти від США, використати інструменти випуску державних облігацій та добитися від Західної Німеччини виплати репарацій в обсязі, які в перерахунку на сучасний еквівалент становлять 112 млрд дол США. Варто відзначити, що отримані репарації сформували потужний поштовх для економічного зростання, адже в період 1952-1965 років вони становили близько 55 % обсягу додаткових доходів бюджету країни. На початку 50-их років XX століття Ізраїль почав впроваджувати Нову економічну політику, що передбачала реалізацію масштабних інфраструктурних проєктів, які мали б надати структурного поштовху до розвитку національної економіки. Зокрема, було збудовано Національний ізраїльський водогін (вартість проєкту близько 420 мільйонів ізраїльських лір), численні енергетичні заводи та порти. Було залучено масштабні інвестиції в сферу сільського господарства та легкої промисловості. Своєю чергою, дві війни, а саме Шестиденна війна (1967 року) та Війна судного дня (1973 року) задали суттєвого поштовху для розвитку військово-промислового комплексу Ізраїлю. Цей сектор економіки став системо-утворюючим у формуванні робочих місць і базисним у наповненні експортних доходів країни. За період 1954-1964 років ВВП Ізраїлю показав

зростання в середньому на рівні 10 % щорічно, споживання в країні зросло приблизно у 2,2 рази, тоді як безробіття сягнуло, практично, нульового рівня [61, с. 118].

Досвід Ізраїлю в забезпеченні економічного зростання в умовах ведення бойових дій є особливо значущим для України, з огляду на відсутність передумов у короткостроковій перспективі закінчення війни з Російською Федерацією. Фундаментальним базисом розвитку національної економіки та забезпечення економічного зростання Ізраїлю є його системна інноваційна політика. Ефект від розвитку економіки на інноваційних засадах дозволяє Ізраїлю компенсувати обмеженість його ресурсного потенціалу, з огляду на невеликі масштаби країни й фактичну відсутність великих запасів цінних природних ресурсів. Ефективне поєднання систем національної безпеки, науково-технічного прогресу, освітнього середовища та ресурсних можливостей приватного капіталу забезпечили прорив у розвитку інновацій, створенні військових технологій та продукції з високою доданою вартістю в Ізраїлі. Фундаментальним базисом реалізації інноваційної політики в державі стали: розвиток інтелектуального капіталу та підтримка наукових талантів; фінансування системи освіти, що є основним середовищем продукування інновацій; забезпечення інноваційної спрямованості розвитку в розрізі кожного сектору національної економіки; розвиток військово-промислового комплексу та промислового виробництва, що є джерелом розробки, продукування та впровадження інновацій, як у військове, так і цивільне життя. Серед основних факторів, що сформували передумови для становлення Ізраїлю, як потужної високотехнологічної конкурентоспроможної країни на світовій арені є такі: наявність постійної військової загрози з боку сусідів, що вимагає безперервного процесу підвищення ефективності розвитку базових секторів національної економіки; раціональне поєднання можливостей розвитку військово-промислового сектору, наукового середовища, освітньої системи та приватного капіталу; стратегічна роль органів державної влади у розвитку інноваційної спрямованості національної економіки; налагодження ефективної співпраці зі

США та військовим блоком НАТО, насамперед, у сфері трансферу технологій та розвитку фінансового сектору; інтеграція ресурсних можливостей діаспори в процеси підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарських комплексів національної економіки Ізраїль на світових глобальних ринках [47].

Важливим у процесі дослідження є врахування досвіду Південної Кореї у повоєнній відбудові та забезпеченні економічного зростання. Після війни ця країна була фактично зруйнована, а показник ВВП в 1961 році в розрахунку на душу населення знаходився на рівні всього лише 80 дол США. Населені пункти країни були неелектрифіковані, а всі об'єкти промисловості, що формували ядро економіки були розміщені на території Північної Кореї. Основним фінансовим донором для Південної Кореї у повоєнний період були США. Так, за період 1945-1976 років держава отримала понад 12,6 млрд дол США макроекономічної допомоги, лєвова частка з яких були спрямовані на відновленні мережі інфраструктурних об'єктів. Водночас, слід відзначити, що на процеси повоєнної відбудови та економічного відновлення суттєвий негативний вплив мав високий рівень корупції, що вимагало проведення жорстких структурних реформ, насамперед, у сфері розбудови мережі інституцій антикорупційної інфраструктури, земельних відносин і системи освіти. На фоні нерозвиненості промислового сектору національної економіки Південної Кореї уряд намагався проводити політику імпортозаміщення. Так, станом на 1956 рік обсяги експорту в країні становили 25 млн дол США, тоді як імпорту були на рівні 389 млн дол США. Дефіцит торговельного балансу, головним чином, покривався за рахунок фінансових надходжень з боку США. З середини 60-их років XX століття було проведено лібералізацію економічних відносин, що передбачало використання інструментів, так званих «податкових канікул» і спрощення інвестиційної діяльності, в тому числі для іноземного капіталу. Суттєвий поштовх до економічного зростання Південної Кореї надали обставини, що були обумовлені війною у В'єтнамі, адже США розмістили масштабні військові замовлення для військово-промислового комплексу Південної Кореї. У 1967 році доходи від військових контрактів країни

становили близько 185 млн дол. США, що становило на той час 4 % від загального обсягу ВВП. За таких умов, спостерігалось зростання іноземних інвестицій з боку Японії, а галузь легкої промисловості формувала понад 70 % доходів від експорту. З початку 70-их років XX століття економіка Південної Кореї позбулася своєї сировинної спрямованості і переорієнтувалась на інноваційні високотехнологічні галузі, у тому числі хімічної промисловості. Таким чином, з 1960-ті по 1980-ті роки Південна Корея підтримувала стабільне зростання національної економіки на рівні 8 % ВВП, що заклало фундаментальний базис для входження до 2000 року її в перелік провідних економік світу [27].

З позицій історичної ретроспективи найбільш недавнім досвідом повоєнної відбудови та економічного зростання, що наближений до сучасних реалій, є досвід Балканських країн, що входили до складу колишньої Югославії. У цьому контексті, цікавим є досвід Боснії та Герцеговини. Втрати цієї держави в результаті ведення бойових дій за оцінками експертів є найбільш значущими. Лише людські втрати склали понад 100 тис осіб, що становило 2,3 % від загальної чисельності населення країни. Промисловість була вщент зруйнована, тоді як фінансові втрати держави оцінювались у межах 50-70 млрд дол США. У листопаді 1995 року були підписані, так звані, Дейтонські угоди, що передбачали укладення мирного договору між Сербією, Хорватією та Боснією й Герцеговиною про завершення Боснійської війни. Згідно цього документу, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку брали на себе зобов'язання щодо розробки комплексної програми повоєнної відбудови Боснії та Герцеговини. Програма мала бути орієнтована на розбудову мережі публічної інфраструктури, системного реформування фінансово-економічного сектору економіки, проведення інституційної реформи та місцевого самоврядування, відбудову об'єктів цивільної інфраструктури, повернення біженців на батьківщину та формування механізмів реінтеграції ветеранів війни до умов цивільного життя (економічна, соціальна та психологічна підтримка). Організаційно-управлінське забезпечення процесу виділення фінансово-

економічних ресурсів забезпечували 11 секторальних оперативних груп й також спеціалізована економічна група. Слід відзначити, що уряд Боснії та Герцеговини не були активно залучені до процесу розподілу грошових коштів. Своєю чергою, суттєвим жорстким регуляційним процедурам піддавалась діяльність центрального банку Боснії та Герцеговини, що передбачало таке: протягом перших шести років центральний банк перебував під зовнішнім міжнародним менеджментом; запроваджувалась перехідна бюджетна політика; Міжнародний валютний фонд був залучений до розробки інституційного забезпечення розвитку фінансово-економічного сектору країни; введення нової валютної одиниці. Водночас, незважаючи на завершення ведення бойових дій та надану фінансово-економічну допомогу, Боснія та Герцеговина й до сьогоднішнього дня не змогла успішно завершити євроінтеграційні процеси та отримати статус члена Європейського Союзу, який вона задекларувала у своїх стратегічних цілях [48, 44-45].

На противагу досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання Боснії та Герцеговини цінним є досвід Хорватії, яка стала членом Європейського Союзу 1 липня 2013 року. Країна спромоглася провести структурні реформи, що заклали інституційно-економічний базис для масштабування національної економіки. Втрати Хорватії від ведення війни оцінювались в обсязі 37 млрд дол США. Політика повоєнної відбудови та економічного зростання була орієнтована на відбудову зруйнованих об'єктів, повернення біженців і реінтеграцію територій у виробничо-господарські комплекси держави, що передбачали такі два стратегічні вектори: перший, активізацію розвитку малих суб'єктів господарювання в АПК, своєю чергою, другий – відновлення роботи вже існуючих суб'єктів бізнесу. Важливе місце в економічному зростанні відіграла програма приватизації державних підприємств і залучення іноземних інвестицій, для чого урядом було сформовано відповідні умови. У 2001 році було розпочато масштабну реформу децентралізації управління, яка передбачала делегування фінансових обов'язків і повноважень органам місцевого самоврядування, що сформувало передумови

для подолання диспропорцій просторово-регіонального розвитку держави. Проведена реформа державного управління була орієнтована, головним чином, на підвищення ефективності в сфері публічного управління, покращення якості надання адміністративних послуг, забезпечення прозорості та доступності державного управління, соціальної спрямованості функціонування державного апарату, боротьбу з корупцією, впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, включення державних інституцій до системи спільного європейського адміністративного простору [14, 175-182].

На рис. 1.5 наведено науково-методичні детермінанти адаптивного використання світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання у вітчизняних умовах господарювання.

Таким чином, підсумовуючи опрацьований світовий досвід повоєнної відбудови та економічного зростання, можемо підвести такі підсумки, які доцільно враховувати в процесі його імплементації та адаптивного застосування у вітчизняних умовах господарювання. Залучення фінансово-економічних ресурсів ззовні потребує формування потужної коаліційної підтримки, отримання довіри від якої неможливе без системної боротьби з корупцією на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою, дотримання верховенства та права та принципу невідворотності покарання за вчинені корупційні злочини. Економічне зростання неможливо забезпечити без формування сприятливого інвестиційного клімату, в тому числі для іноземного капіталу, що вимагає неухильного захисту прав інвесторів через реалізацію механізмів гарантування справедливого судочинства. Важливою є розробка комплексної політики повернення зовнішніх мігрантів та реінтеграції деокупованих територій на засадах включення їх ресурсного потенціалу в процеси відбудови та економічного зростання.

Рис. 1.5. Науково-методичні детермінанти адаптивного використання світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання в Україні

Джерело: власна розробка.

Критично важливим є зменшення фіскального тиску на суб'єктів бізнесу з метою вивільнення їх фінансово-економічних резервів у сегмент інноваційної модернізації їх виробничо-господарських бізнес-процесів і розширеного відтворення. Визначальним є забезпечення плюралізму та прозорості діяльності

органів державної влади на засадах побудови ефективних механізмів їх контролю з боку неурядових організацій та громадського сектору.

Висновки до розділу 1

1. Економічний прорив є ресурсним базисом реалізації соціально-економічних трансформацій та нарощування масштабів господарювання в умовах турбулентності економічних відносин. Економічному прориву характерна дуальна природа: з однієї сторони, його реалізація потребує мобілізації ресурсів у контексті досягнення стратегічних економічних цілей держави, а з іншої – економічний прорив є джерелом формування ресурсної підтримки покращення соціальних стандартів та рівня життя населення. Основними умови економічного прориву визначено такі: подолання стагнаційних процесів, інноваційна модернізація економіки, сприятливий інституційний базис, розвиток науко-технічної сфери та інтелектуального капіталу, соціальна консолідація населення держави. Ефективність економічного прориву відзначається структурно-збалансованим, системно-безпековим, ресурсно-функціональним, інвестиційно-інноваційним і соціально-детермінованим критеріями.

2. Опрацювання наукових поглядів до визначення теоретико-змістових характеристик суті економічного прориву дозволило сформувати науково-методичний базис для формування авторського уточнення дефініції цього поняття, під яким розуміємо такий стан розвитку економіки, котрий відзначається якісними соціально-економічними перетвореннями на засадах інноваційної техніко-технологічної модернізації виробничо-господарських комплексів держави, що формує базис для тривалого нарощування масштабів функціонування національної економіки, забезпечення динамічної конкурентоспроможності держави на світових ринках і підвищення рівня якості життя та загального добробуту населення.

3. Побудова економіки розвитку потребує формування та реалізації відповідної національної стратегії, що визначає пріоритетні напрями масштабування виробничо-господарської діяльності та забезпечує імплементацію механізмів й інструментів досягнення стратегічних цілей в контексті становленні процесів розширеного відтворення. Забезпечення ефективності реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку передбачає орієнтацію на базуванні таких концептуальних засад, як інституційно-правові (адекватне інституційне середовище, захист прав інвестора та справедливе правосуддя, боротьба з корупцією), безпеково-орієнтовані (гарантування національної безпеки держави, розвиток військово-промислового комплексу, протидія збройній та гібридній агресії), галузево-секторальні (раціональна галузево-секторальна структура економіки, збалансоване природокористування, зміцнення конкурентних переваг національної економіки) та інтеграційно-структуровані (євроінтеграційний вектор розвитку, горизонтально-вертикальна кооперація, узгодження національних стандартів ведення бізнесу з міжнародними нормами).

4. Формування інструментів і механізмів повоєнної відбудови та економічного зростання об'єктивно повинно спиратися на результати опрацювання наявного світового досвіду та можливостей його адаптивної імплементації у вітчизняних умовах господарювання. Серед найбільш відомих таких прикладів у світовій історії є досвід повоєнної відбудови Європи після Другої світової війни на засадах реалізації Плану Маршала, що передбачав надання значної фінансово-економічної підтримки з боку США європейським країнам, зокрема, Франції, Великій Британії, Італії та Західній Німеччині. Цінним є досвід Японії, Південної Кореї, Ізраїлю, Балканських країн колишньої Югославії. Серед основних аспектів повоєнної відбудови та економічного зростання опрацьованого світового досвіду доцільним є виділення таких: пріоритетність завершення ведення бойових дій для масштабування економічного відновлення; залежність від обсягів зовнішньої фінансово-економічної допомоги з боку міжнародних донорів; необхідність проведення

структурних реформ та боротьби з корупцією; відновлення об'єктів соціально-економічної інфраструктури та реінтеграція біженців у політичні та суспільно-економічні процеси; розвиток демократичного суспільства та потужного громадського сектору.

Результати досліджень автора щодо узагальнення теоретико-методичних засад формування і реалізації стратегії економічного прориву висвітлені в публікаціях [11; 37; 44; 182; 202].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПОТЕНЦІАЛ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ

2.1. Економіка України в умовах війни: стан, втрати та ідентифікація секторально-структурних пріоритетів інтенсифікації зростання

Беззаперечно, що спершу війна на сході країни (яка розпочалася у 2014 р.), а надалі й повномасштабна війна (2022 р.) завдали значних негативних, у т. ч. системних, наслідків для функціонування й збереження передумов відносно розвитку національної економіки України, її секторів, стратегічних галузей та регіонів. Закономірно, коли в такій ситуації на перший план вийшли питання відновлення і гарантування безпеки, публічного ризик-менеджменту та стійкості, однак, як це доведено в низці публікаціях з тематики економіки війни та миробудівництва [2;24;34], ще на стадії воєнних дій країна має мати, а, відтак, і втілювати в життя стратегічні і тактичні плани з відновлення з прицілом на створення умов і початку перебігу процесів економічного зростання та навіть його форсування.

Зі своєї сторони, стратегія економічного прориву має базисом повноцінне інформаційно-аналітичне забезпечення, що, своєю чергою, опирається на висновки зроблені в ході:

а) успіхів (сформованого потенціалу) та системної проблематики функціонування і розвитку національної економіки України на довоєнному етапі еволюції;

б) негативних наслідків повномасштабної війни, все ще збереженого потенціалу, а також визначеної найбільш оптимальної моделі «прориву» до інноваційно-технологічної конкурентоспроможності, неоіндустріалізації тощо;

в) стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих та регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни.

Стосовно превоєнного етапу, то в підсумку аналізування провідних

досліджень в цій сфері [59;73;93], є підстави для глобального висновку, що країна, беззаперечно, мала вагомі економічні успіхи, однак більшість зі них були перманентними та існуючі тренди, на загал, лише поглиблювали комплексну кризу й екзистенційні вади тієї системи публічного управління та квазі ринкового господарювання, що були сформовані в Україні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Позитивні зміни та системні вади розвитку національної економіки України на етапі до повномасштабної війни (2014-2021 рр.)

Позитивні сторони	Системні вади / перешкоди
- збільшення обсягів ВВП, промислового та сільськогосподарського виробництва; - поступове розширення частки галузей вищого рівня переробки продукції; - збільшення місткості внутрішнього ринку; - зростання обсягів будівництва; - активізація в секторі ІКТ; - наявність проявів створення та виведення на внутрішній і міжнародні ринки вітчизняних високотехнологічних стартапів; - диверсифікація зовнішньої торгівлі товарами та послугами; - очищення банківської системи, зміцнення і розвиток фінансового сектору, відносна грошово-кредитна стабільність; - певне підвищення рівня життя населення, ін.	- високий рівень системної корупції, наявність проявів рейдерства та адміністративного тиску на бізнес; - значні масштаби прихованої тінізації секторів економіки та ринків, сірого імпорту, зловживань на митниці, виведення капіталу за кордон і офшоризації податків; - висока імпортозалежність внутрішнього ринку та слабкість експортного потенціалу; - переважання сировинної орієнтації економіки і мала частка продукції з високим рівнем доданої вартості; - низький рівень інноваційно-технологічної модернізації виробництва та технологічної конкурентоспроможності економіки, несформованість повноцінного ринку інтелектуальної власності; - непродуктивна структура інвестицій; - наявність диспропорцій у секторально-галузевій структурі економіки; - непрозоре використання природних ресурсів монополій; - бідність, населення, низький (в порівнянні з країнами ЄС) рівень оплати праці, значна соціальна вразливість, висока зовнішня міграція населення та глибока демографічна криза; - структурні дисбаланси ринку праці, незлагодженість систем освіти і підготовки кадрів та попиту на працю робітничих професій, ін.

Джерело: авторська розробка.

Таким чином, для вітчизняної економічної системи до повномасштабної війни характерними були вади, без подолання яких вести мову про глибинні системні позитивні зміни і зрушення та інституційні реформи не доводиться. Такого штибу деформації і диспропорції звели нанівець значну частину тих реформ, які ініціювалися та реалізувалися впродовж всього періоду незалежності України, що закономірно, коли визначені системні перешкоди, по суті, деформували декларовану ринкову модель господарювання та побудови

національної економіки і системи суспільно-економічних відносин.

Відтак, в країні, начебто, й була сформована система господарювання, визнана як ринкова, однак, її екзистенційні вади на тлі несформованості повноцінного інституціонального забезпечення слугували бар'єром на шляху активізації соціально-економічного поступу, особливо на засадах інноваційно-технологічного розвитку і швидкого скорочення за рахунок цього розривів у обсягах економіки та темпах її приросту між вітчизняною практикою та національними господарствами країн – світових лідерів, у т. ч. компаративних з Україною за наявними ресурсним потенціалом.

Доводиться констатувати, що під час повномасштабної війни більшість зі визначених системних вад збереглися (виняток можуть становити: зміцнення громадянського сектора і розвиток громадянського суспільства, детолерація корупції, скорочення масштабів нераціонального використання бюджетних коштів і т. п.), натомість наявний ресурсний потенціал значно послабився, однак технологічна готовність зросла.

Велика війна передовсім призвела до зменшення виробничих потужностей промислового і сільськогосподарського виробництва (через прямі військові наслідки руйнування підприємств й інфраструктури, вимушену релокацію бізнесу, зменшення виробництва у підсумку труднощів ресурсного забезпечення (на «вході») та можливостей збуту і експорту продукції (на «виході»). Відповідно, вона обумовила уповільнення економічного зростання (табл. 2.2).

Так, у 2022 р. до 2021 р. обсяги ВВП у фактичних цінах скоротилися на 3,9 %; у цінах попереднього року – на 11,1 %, а в постійних цінах 2021 р. – на 28,8 %. Якщо розглядати динаміку ВВП України у фактичних цінах та у цінах попереднього року, то саме 2022 р. став тригерним, коли вперше за 2013-2022 рр. відбулося скорочення цього головного макроекономічного параметру. Що стосується динаміки ВВП у порівняльних цінах 2021 р., то у більшості роках аналізованого періоду показник демонстрував тенденцію до скорочення, коли приріст став характерним для 2016-2019 та 2021 рр., однак криза 2022 р. була

найглибшою («мінус» 28,8 %).

Таблиця 2.2

Основні соціально-економічні показники розвитку економіки України у 2010-2022 рр. (складено автором за [69, с. 11; 129, с. 16])

Показники	Роки										Темпи зростання, % / +/-	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2013	2022/2021
ВВП у фактичних цінах, млрд грн	1465,2	1586,9	1988,5	2385,4	2981,2	3560,3	3977,2	4222,0	5450,8	5239,1	3,6 р.	96,1
ВВП у цінах попереднього року, млрд грн	1404,3	1369,2	1431,8	2037,1	2441,7	3085,2	3674,2	3827,9	4367,5	3883,3	2,8 р.	88,9
ВВП у постійних цінах 2021 р., млрд грн	5798,1	5418,2	4888,7	5008,0	5126,2	5305,0	5474,7	5269,3	5450,8	3883,3	66,9	71,2
Ланцюгові темпи зростання ВВП у фактичних цінах, %	104,3	108,3	125,3	119,9	124,9	119,4	111,7	106,2	129,1	96,1	-8,2	-33,0
Ланцюгові темпи зростання ВВП у цінах попереднього року, %	107,8	97,5	104,6	142,3	119,9	126,4	119,1	104,2	114,1	88,9	-18,9	-25,2
Ланцюгові темпи зростання ВВП у постійних цінах 2021 р., %	99,9	93,5	90,2	102,4	102,4	103,49	103,2	96,3	103,4	71,2	-28,7	-32,2
Ланцюгові темпи зростання експорту товарів та послуг, %	91,9	85,8	86,8	98,2	103,8	98,7	107,3	92,7	133,6	89,7	-2,2	-43,9
Ланцюгові темпи зростання імпорту товарів та послуг, %	96,5	77,9	83,3	109,3	112,6	103,0	105,7	88,8	134,2	101,8	+5,3	-32,4
Ланцюгові темпи зростання промислового виробництва, %	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3	-32,4	-38,6
Ланцюгові темпи зростання сільськогосподарського виробництва, %	113,3	102,2	95,2	106,3	97,8	108,2	101,4	89,9	116,4	74,7	-38,6	-41,7
Ланцюгові темпи зростання капітальних інвестицій, %	88,9	75,9	98,3	118,0	122,1	116,4	115,5	85,7	132,9	60,8	-28,1	-72,1
Чисельність населення, млн осіб	45,6	45,4	42,8	42,6	42,4	42,2	41,9	41,7	41,6	41,1	90,1	98,8
Рівень безробіття, %	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	9,5	9,9	21,1	+13,9	+11,2
Рівень зайнятості, %	60,3	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	49,9	49,3	48,0	-12,3	-1,3

Беззаперечним тригером звуження економіки України став спад у переробній промисловості у 2022 р. до 2021 р. – на 36,7 % (рис. 2.1). До того, найбільш кризовими були роки початку війни на Донбасі – 2014 р. (зниження

обсягів виробництва в переробній промисловості країни на 10,1 %) та 2015 р. (на 12,3 %). Хоча, позитивно, що досліджувана галузь вже у 2023 р. в значній мірі відновилася (приріст до 2022 р. склав 23,8 %), але у 2024 р. знову відбувся спад на 10,3 % (до 2023 р.), а досягнуті обсяги відновлення не дозволили вийти на довоєнні масштаби виробництва.

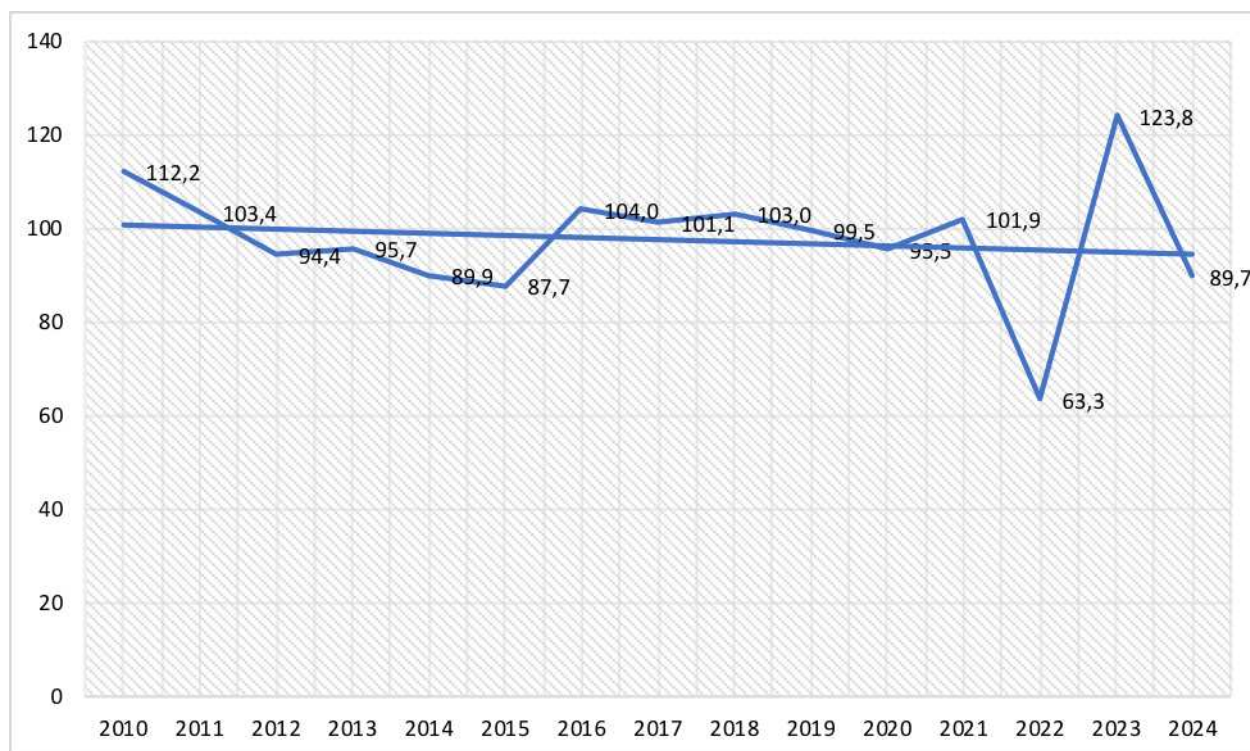

Рис. 2.1. Індекси промислового виробництва в переробній промисловості України, 2010-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [19].

За разом, можна вести мову про більш системну нестабільність, а, відтак, наявність кризових явищ у вітчизняному промисловому виробництві. Так, аналіз ланцюгової динаміки виробництва промислової продукції (табл. 2.3) дозволяє констатувати позитивні тренди відносно покращення цього показника лише у 2016-2018 та 2021 рр. При тому, масштаби приросту незначні – 1-4 %. Тоді як прояви спаду були частішими і глибиннішими (на 5-12 %), а у 2022 р. – на 36,7 % у промисловості України на загал.

Звернімо увагу на те, що у 2022 р. найбільшим став спад обсягів промислового виробництва у таких галузях промисловості, як виробництво коксу, продуктів нафтопереробки (на 66,6 %), хімічних речовин і хімічної

продукції (на 61,8 %), тютюнових виробів (на 58,0 %). Загальні темпи спаду в переробній промисловості склали 41,0 %, що істотно та були свідченням значного збитку завданого промисловості України на загал та її найбільш продуктивним галузям зокрема.

Таблиця 2.3

Індекси промислової продукції за основними промисловими групами

переробної промисловості (укрупнений перелік), 2013-2023 рр.

(% до попереднього року)

Промислові групи	Роки										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Промисловість	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3	106,8
Переробна промисловість	92,7	90,7	86,9	105,6	105,2	102,9	100,9	94,1	102,4	59,0	113,3
Виробництво харчових продуктів	96,4	104,6	88,6	108,9	107,1	98,5	103,9	99,5	94,1	79,0	115,6
Виробництво напоїв	90,8	91,7	90,3	96,3	100,8	100,8	99,7	96,7	100,4	76,2	116,2
Виробництво тютюнових виробів	91,8	104,5	108,2	102,2	95,3	91,4	87,6	100,2	88,8	42,0	103,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	94,1	98,6	96,5	107,9	109,7	96,6	92,5	93,9	102,3	74,0	100,7
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,7	96,0	77,4	98,7	108,8	102,2	94,8	97,1	105,6	63,9	104,8
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	89,2	78,7	82,7	106,8	93,4	106,8	103,1	98,0	105,4	33,4	114,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	80,7	85,8	81,9	103,2	102,3	115,3	112,9	105,1	99,9	38,2	117,7

Джерело: складено автором на основі [38].

Якщо вести мову про відновлення виробництва у реальному секторі економіки України у 2023 р. до 2022 р., то темпи приросту показника загалом у промисловості склали 6,8 %, коли у переробній промисловості – 13,3%. Темпи зростання виробництва у більшості галузях переробної промисловості перебували в цих межах.

З-поміж підгалузей переробної промисловості України (крім виробництва коксу і продуктів нафтопереробки) слід констатувати найглибшу кризу (спад обсягів виробництва продукції) з початку війни у виробництві основних

металів (скорочення склало 66,5 % у 2022 р. до 2021 р.), іншої неметалевої мінеральної продукції (на 64,8 %), хімічних речовин та хімічної продукції (на 61,8 %), машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (на 59,4 %) та тютюнових виробів (на 58,0 %) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Індекси промислового виробництва для переробних підгалузей в Україні
(деталізований перелік), 2021-2023 роки

Підгалузі переробної промисловості	Темпи зростання, % до попереднього року		
	2021	2022	2023
Переробна промисловість	102,4	59,0	128,9
Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	105,4	33,4	114,7
Виробництво основних металів	106,2	33,5	2,7 р.
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	113,4	35,2	142,7
Виробництво хімічних речовин та хімічної продукції	99,9	38,2	129,0
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	103,1	40,6	78,3
Виробництво тютюнових виробів	88,8	42,0	113,7
Виробництво меблів	116,6	58,3	114,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	103,8	58,9	117,2
Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції	110,0	58,9	142,3
Виробництво паперу та паперових виробів	103,3	62,5	106,7
Виробництво іншого транспортного устаткування	103,3	65,4	115,8
Виробництво електричного обладнання	119,3	65,8	124,4
Виробництво текстилю	113,8	69,1	104,8
Виробництво шкіри та виробів зі шкіри	109,9	71,1	87,6
Виробництво напоїв	100,4	76,2	114,8
Виробництво харчових продуктів	94,1	79,0	130,4
Виробництво верхнього одягу	90,4	80,1	96,3

Джерело: складено автором на основі [38].

Позаяк, більшість зі цих підгалузей, починаючи з 2023 р., почали поступово відновлювати свій виробничий потенціал. У найбільшій мірі такі тренди стали характерними для виробництва основних металів (у 2,7 рази), іншої неметалевої мінеральної продукції (на 42,7 %), комп'ютерної, електронної та оптичної продукції (на 42,3 %), харчових продуктів (на 30,4 %), хімічних речовин і хімічної продукції (на 29,0 %) та електричного обладнання (на 24,4 %).

З іншого боку, для таких підгалузей переробної промисловості України,

як виробництво машин і устаткування, віднесених до інших угруповань, шкіри та виробів зі шкіри, верхнього одягу, у 2023 р. спад лише продовжився, відповідно на 21,7 %, 12,4 %, 3,7 % (у 2023 р. до 2022 р.). Відтак, результати аналізування динаміки і структурних характеристик кризи у вітчизняній промисловості економіки України є підставою для висновків в частині селективної і одночасно проактивної державної промислової політики у світлі відновлення й подальшого стимулювання нарощення обсягів промислового виробництва.

Іншим, критично важливим предметом державної промислової політики має стати не тільки збільшення обсягів виробництва, але, що головніше, – забезпечення підвищення рівня глибини переробки промислової продукції. Адже вітчизняна промисловість за цією критично важливою структурною характеристикою продовжує значимо поступатися показникам країн ЄС (рис. 2.2).

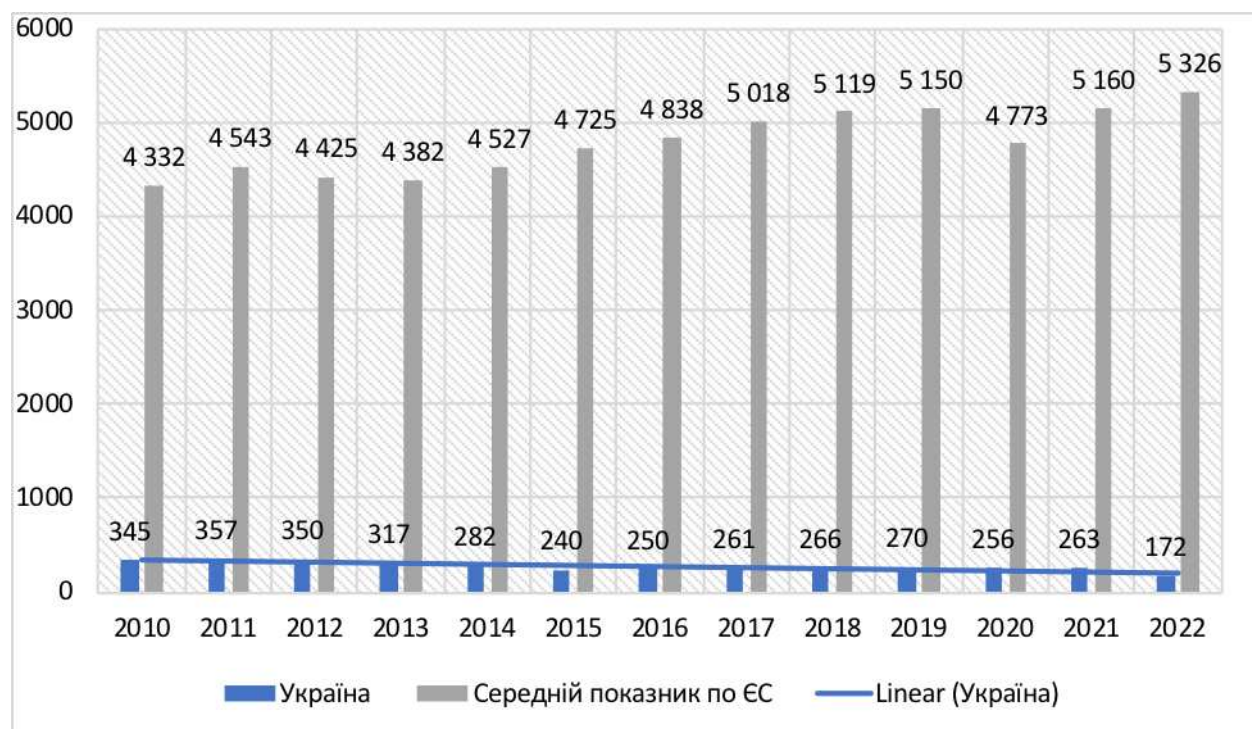

Рис. 2.2. Додана вартість у переробній промисловості на одну особу населення в Україні та країнах ЄС, 2010-2022 рр., євро

Джерело: складено автором на основі [192].

Так, якщо в середньому по ЄС показник доданої вартості продукції переробної промисловості у 2022 р. становив 5,3 тис. євро, то в Україні – лише

172 євро. Це однозначно не сприяє не тільки зміцненню конкурентних позицій вітчизняної промислової продукції на глобальних ринках, але й істотно погіршує фінансово-економічну ефективність українських промислових підприємств, послаблює їх стійкість до економічних криз, шоків.

При тому, негативною слід вважати тенденцію до зниження обсягу доданої вартості продукції переробної промисловості в розрахунку на одиницю населення в Україні за 2010-2022 рр., яка стабільно скорочується, тоді як у країнах ЄС відповідний показник за аналізований часовий період збільшився (на 22,9 %), а позитивний приріст став характерним практично для всіх років періоду 2010-2022 р., окрім 2020 р. Відтак, на тлі зростання економічної ефективності в Європі, віддача в переробній промисловості України спадає і це є свідченням гострої потреби в модернізації існуючих виробничих потужностей, а також створенні нових, бажано неоіндустріальних зі значно вищим рівнем промислової переробки і доданої вартості.

Однак, питання модернізації існуючих та створення нових виробничих потужностей, головню у переробній промисловості України, здатних забезпечувати глибоку переробку продукції і виробництво товарів кінцевого споживання з високим вмістом доданої вартості, має вирішуватися одночасно зі відновленням пошкодженої під час війни загальної і виробничої інфраструктури, втрати в системі якої значні (табл. 2.5).

Так, на початок 2024 р. у структурі втрат переважали негативні наслідки війни для житлових будівель й інфраструктури, що закономірно. У сумі вони оцінювалися в 95,7 млрд дол. США, що перевищувало 60 % загальних збитків. Сюди варто додати й втрати в інших сферах економіки, які відносяться до галузей формування й нарощення людського капіталу країни та її регіонів, як от – освіти (6,8 млрд дол. США), житлово-комунального господарства (4,5 млрд дол. США), охорони здоров'я (3,1 млрд дол. США), культури, туризму і спорту (3,1 млрд дол. США), соціальної сфери (0,2 млрд дол. США), Сумарно це 17,7 млрд дол. США або 11,3 % у структурі загальних збитків, завданих великою війною.

З одного боку, ці втрати наче й не відносяться до економічної системи країни, проте без їх подолання економіка країни в цілому та її базові галузі не зможуть функціонувати належним чином, тоді як соціально-економічна система – єдиний цілісний «організм», коли якістю життя населення визначається стан людського капіталу, що надалі формує трудовресурсний потенціал країни; своєю чергою, від розвитку економіки залежать зайнятість і доходи населення як критерії якості трудового і передумови загального стану якості життя населення в країні.

Таблиця 2.5

Прямі збитки інфраструктури та активів в Україні, поч. 2024 р.

Тип майна	Оцінка прямих втрат, млрд дол. США	Частка, %
Житлові будівлі	58,9	37,7
Інфраструктура	36,8	23,4
Активи промислових підприємств	13,1	8,3
АПК та земельні ресурси	10,3	6,5
Енергетика	9	5,7
Освіта	6,8	4,3
Лісовий фонд	4,5	2,9
ЖКГ	4,5	2,9
Транспортні засоби	3,1	2,0
Охорона здоров'я	3,1	2,0
Культура, туризм, спорт	3,1	2,0
Торгівля	2,6	1,6
Адміністративні будівлі	0,5	0,3
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3
Соціальна сфера	0,2	0,1
Фінансовий сектор	0,04	0,01
Разом	157,2	100,0

Джерело: складено автором на основі [19].

Як показано, значимих збитків зазнали безпосередньо підприємства промисловості й агропереробного комплексу. Сумарно їх оцінюють в 23,4 млрд дол. США або 14,8 % від загальних завданих війною збитків системі національного господарства України. Беззаперечно, що це чинник, який прямим чином обмежує можливості для підготовки і реалізації стратегії економічного прориву. За разом, з іншого боку, на етапі повоєнної відбудови

національної економіки України формуються можливості для залучення значного за обсягами ресурсу міжнародної фінансової підтримки та інвестицій і ці кошти могли б бути спрямованими не стільки в відшкодування того, що було втрачено, як у створення нових виробничих потужностей на засадах значно вищого технологічного укладу, відтак, ефективності, а також розбудову інфраструктури, якісною відмінною ознакою якої слугують смарт-чинники і смарт-технології.

Узагальнюючи ці та інші дані про негативні (для національного господарства України) наслідки війни, доцільно вести мову про їх виступ істотним регресором не тільки в частині передумов досягнення технологій економічного прориву, але й збереження стійкості національної економіки та економічної безпеки держави (рис. 2.3). Хоча, з іншого боку, визначені аспекти, будучи характеристиками SWOT-аналізу, утворюють конфігурацію того типу стратегії, яку потрібно напрацювати, ухвалити й реалізувати в Україні заради зміни ситуації в бік прискореного економічного зростання, в основі якого неоіндустріалізація, технологічна конкурентоспроможність, потужний високо інноваційний ОПК, смарт-просторовий розвиток, цифрова трансформація економіки й суспільства, «вибух» у секторі мікро- та малого бізнесу, розширення середнього класу суспільства і т. п.

Попри війну, посилені труднощі в просуванні продукції на зовнішні ринки, а також зміни в структурі економіки України, її міжнародна конкурентоспроможність за повномасштабної війни практично не зазнала істотних зрушень (особливо в бік зміцнення). Так, якщо на 2021 р. у структурі експорту переважали такі товарні групи, як недорогоцінні метали та вироби з них (23,5 %), продукти рослинного походження (22,8 %), мінеральні продукти (12,4 %), жири і олії тваринного або рослинного походження (10,3 %) [130, с. 352], то у 2023 р. ці ж позиції залишалися провідними в структурі експорту продукції, причому за низкою з них частка лише зросла (продукти рослинного походження – «плюс» 9,6 в. п. до 32,4 %; жири та олії тваринного або рослинного походження – 5,3 в. п. та 15,6 % відповідно) [129, с. 194].

Практично не змінилася й структура імпорту продукції до України. Так, у 2023 р. продовжували переважати такі позиції, як мінеральні продукти (16,7 % при скороченні до 2021 р. на 4,9 в. п.), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (11,7 % і 1,7 в. п.), машини, обладнання і механізми: електротехнічне обладнання (17,7 % та 1,8 в. п.), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (12,3 % і 1,9 в. п.).

Складові безпеки	Наслідки війни
Фінансова та макроекономічна	■ економічні збитки підприємств внаслідок руйнувань будівель інфраструктури; ■ витрати на перенесення бізнесу; ■ зменшення обсягів господарювання через скорочення доходів населення; ■ погіршення фінансово-економічних результатів підприємств, руйнування господарських зв'язків і переривання бізнес-процесів, проблеми з ліквідністю та платоспроможністю, нестача оборотних коштів і фінансові труднощі у забезпеченні діяльності підприємств, зокрема реального сектора національної економіки;
Виробнича	■ мобілізація робочої сили, міграція персоналу, ускладнення соціальних і трудових проблем, зокрема у ВПО; ■ скорочення обсягів постачання енергоресурсів; ■ підвищення вартості та ускладнення доступу до інвестицій та позик; ■ труднощі з імпортом техніки та передових технологій;
Інвестиційно-інноваційна	■ збільшення ризику для бізнесу та власників майнових комплексів у залученні інвестицій; ■ недостатність капіталу на ринку та ускладнення процесу інвестування; ■ важкість привернення інвестицій для відкриття нових підрозділів бізнесу; ■ наростаюча фінансова криза у країні через проблеми з погашенням та обслуговуванням раніше отриманих інвестицій і позикового капіталу;
Енергетична	■ руйнування об'єктів та критичної енергетичної інфраструктури; ■ зростання вартості та перебої в постачанні енергоресурсів; ■ активізація прямої загрози невиконання контрактів і т. п. в умовах дії чинника форс-мажорних обставин під час війни;
Соціально-демографічна	■ втрати людського та трудового потенціалу з причин активізації зовнішніх міграційних процесів; ■ погіршення якості людського капіталу з причин старіння і погіршення демо-вікової структури населення; ■ зростання рівня соціальної вразливості населення, зокрема ВПО;
Зовнішньо-економічна	■ збільшення ризику та погіршення спроможності розрахунків зі контрагентами внаслідок банкрутства або фінансових проблем контрагентів; ■ зростання заборгованостей при одночасному скороченні обсягів та ефективності бізнесу, посилення боргових зобов'язань і уповільнення бізнес-процесів вітчизняних підприємств.

Рис. 2.3. Наслідки впливу повномасштабної війни на економічну безпеку України: аспект передумов формування стратегії економічного прориву

Джерело: авторська розробка.

У табл. 2.6 наведено структуру експортного кошика окремих видів продукції переробної промисловості України, яка, на загал, підтверджує збереження структурних характеристик зовнішньої торгівлі у 2021-2023 рр., однак і вказує на незначні зрушення, до прикладу, в бік зниження частки експорту металопрокату (на 2,7 в. п.), чавуну та сталі (на 2,8 в. п.), машин і обладнання (на 0,8 в. п.), електроніки (на 0,4 в. п.), хімічних добрив (на 0,7 в. п.), полімерів і текстилю (на 0,1 в. п.).

Таблиця 2.6

Структура експортного кошика окремих видів продукції переробної промисловості України, 2021–2024 рр., %

Вид продукції	2021	2022	2023	2024 (прог ноз)	Темпи росту 2021-2022 (%)	Приріст 2021- 2022 (%)	Темпи росту 2022-2023 (%)	Приріст 2022- 2023 (%)	Темпи росту 2023-2024 (%)	Приріст 2023- 2024 (%)
Металопрокат	20,1	15,3	17,4	19,8	-23,88	-4,8	13,73	2,1	13,79	2,4
Чавун та сталь	15,1	9,8	12,3	14,7	-35,10	-5,3	25,51	2,5	19,51	2,4
Машини та обладнання	10,5	8,4	9,7	11,2	-20,00	-2,1	15,48	1,3	15,46	1,5
Електроніка	4,9	4,4	4,5	5,5	-10,20	-0,5	2,27	0,1	22,22	1
Хімічні добрива	6,2	5	5,5	6,1	-19,35	-1,2	10,00	0,5	10,91	0,6
Полімери	6,1	5,2	6	7	-14,75	-0,9	15,38	0,8	16,67	1
Текстиль	4,5	4,1	4,4	4,8	-8,89	-0,4	7,32	0,3	9,09	0,4
Одяг	2,9	2,8	2,9	3	-3,45	-0,1	3,57	0,1	3,45	0,1

Джерело: складено автором на основі [19].

У цілому ведемо мову про наступне. По-перше, структура вітчизняного товарного експорту й до повномасштабної війни не вважалася раціональною і такою, що свідчить про здоровий розвинений виробничий сектор та міцні позиції на зовнішніх ринках; відповідні пропорції збереглися й на нині (йдеться про переважання в структурі зовнішньої торгівлі сировинної продукції низького ступеня переробки (продовольства, головно зерна, та металів) та малу частку високотехнологічних товарів кінцевого призначення зі значною доданою вартістю).

По-друге, ті, на перший погляд, позитивні тренди, які стосуються зниження міри спеціалізації в експорті, на справді, обумовлені не якісною диверсифікацією вітчизняного експорту, а в більшій мірі втратами підприємств

добувної промисловості й окупацією територій, на яких видобуваються корисні копалини.

По-третє, для України характерним стало різке скорочення обсягів експорту з початку повномасштабної війни (на 35,2 % у 2022 р. до 2021 р. та ще на 17,9 % у 2023 р. до 2022 р.).

Відтак, в ході формування стратегії та загалом політики економічного прориву України слід передбачити механізми й інструментарій впливу на структурні характеристики внутрішнього виробництва (з орієнтацією на нарощення обсягів та зростання частки виробництва високотехнологічної і конкурентоспроможної на зовнішніх ринках збуту продукції), а також маркетингу та просування вітчизняних товарів і послуг на глобальних ринках.

У той же час, своє місце в системі стратегічного планування розвитку мають віднайти інструменти послаблення проблеми імпортозалежності економіки загалом та внутрішнього ринку зокрема. Мова, звісно, в більшій мірі йде про споживчі товари і послуги, однак у структурі імпорту продукції в Україну слід відмітити високу частку машин і обладнання (31,9 % у 2023 р.), електроніки (15,9 %), полімерів (13,5 %), хімічних добрив (13,3 %) та металопрокату (13,2 %) (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Структура імпорту окремих видів продукції переробної промисловості України,
2021–2024 рр., %

Вид продукції	2021	2022	2023	2024 (прог ноз)	Темпи росту 2021-2022 (%)	Приріст 2021-2022 (%)	Темпи росту 2022-2023 (%)	Приріст 2022-2023 (%)	Темпи росту 2023-2024 (%)	Приріст 2023-2024 (%)
Металопрокат	12,4	13,8	13,2	12,8	11,29	1,4	-4,35	-0,6	-3,03	-0,4
Чавун та сталь	7,7	9,7	9,2	9	25,97	2	-5,15	-0,5	-2,17	-0,2
Машини та обладнання	30,2	32,4	31,9	30,8	7,28	2,2	-1,54	-0,5	-3,45	-1,1
Електроніка	15,4	15,8	15,9	16,1	2,6	0,4	0,63	0,1	1,26	0,2
Хімічні добрива	12,5	13,7	13,4	13,3	9,6	1,2	-2,19	-0,3	-0,75	-0,1
Полімери	13,3	13,7	13,5	13,8	3,01	0,4	-1,46	-0,2	2,22	0,3
Текстиль	4,9	4,6	4,8	4,7	-6,12	-0,3	4,35	0,2	-2,08	-0,1
Одяг	3,6	3,3	3,6	3,5	-8,33	-0,3	9,09	0,3	-2,78	-0,1

Джерело: складено автором на основі [19].

На нашу думку, слід відновити увагу до політики локалізації виробництва, адже в Україні наявний потенціал для створення і нарощення обсягів власного виробництва більшості товарів, які імпортуються та реалізуються на внутрішньому ринку країни. Це також передбачає зміну галузевих пріоритетів, а саме її зміщення з орієнтації на виробництво продукції первинного сектора економіки на спеціалізацію щодо виготовлення товарів кінцевого споживання. Такий метод одночасно орієнтований і на зростання економічної ефективності вітчизняного промислового сектора, в основі чого – якісний приріст доданої вартості. Адже на тепер її рівень та структура не можуть вважатися оптимальними, відтак, задовільними. До прикладу, у 2022 р. на переробну промисловість припадало лише 7,6 % валової доданої вартості економіки України, а на промисловість загалом – 16,7 % (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні у 2010-2018 рр. (складено автором за [129, с. 91]), %

Види економічної діяльності	Роки										+/-	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 / 2013	2022 / 2021
Сільське, лісове та рибне господарство	8,7	10,2	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0	9,3	10,9	8,6	-0,1	-2,3
Промисловість	20,0	20,5	19,8	21,2	21,2	21,0	19,9	18,0	20,4	16,7	-3,3	-3,7
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,4	5,0	4,8	5,5	5,9	6,0	5,6	4,6	6,4	4,4	-1,0	-2,0
переробна промисловість	11,2	12,2	11,9	12,2	12,1	11,6	10,8	10,1	10,3	7,6	-3,6	-2,7
машинобудування	1,7	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,3	-0,4	-0,2
Будівництво	2,5	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3	2,7	2,8	2,8	1,3	-1,2	-1,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,6	14,7	13,8	13,3	13,7	13,2	13,2	13,9	13,6	12,3	-2,3	-1,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,2	6,4	6,8	6,6	6,4	6,4	6,6	6,2	5,4	4,3	-2,9	-1,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,9	0,7	0,9	0,6	-0,2	-0,3
Інформація та телекомунікації	3,2	3,3	3,6	3,7	3,7	3,9	4,6	5,0	4,7	3,9	+0,7	-0,8
Операції з нерухомим майном	6,5	6,2	6,2	6,1	5,7	5,8	6,1	6,4	5,8	4,5	-2,0	-1,3
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,8	5,0	4,8	5,2	5,5	6,0	6,7	7,3	6,2	21,7	+16,9	+15,5
Освіта	5,4	4,8	4,2	3,7	4,5	4,5	4,3	4,4	4,3	4,3	-1,1	-
Інші	26,3	26	26,2	25,8	26,3	26,1	26,0	26,0	25,0	21,8	-4,5	-3,2

Попри окремі позитивні, як на наш погляд, галузево-структурні характеристики валової доданої вартості в економіці України (як от – відносно

високі частки сільського, лісового та рибного господарства (на рівні 8,6 % у 2022 р.), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (4,3 %), операцій з нерухомим майном (4,5 %) і галузі інформації та телекомунікацій (3,9 %)), на загал структуру валової доданої вартості не можна трактувати як раціональну. Підтвердження – недостатньо високі значення валової доданої вартості у таких галузях, як машинобудування (1,3 %), будівництво (1,3 %), тимчасове розміщування й організація харчування (0,6 %), а також, навпаки, дещо «роздута» частка торгівлі (12,3 %), державного управління та оборони (21,7 %), освіти (4,3 %).

За 2022 р. до 2021 р. в разі зросла частка валової доданої вартості державного управління і оборони; обов'язкового соціального страхування (з 6,2 % до 21,7 % або на 15,5 в. п.), що закономірно обумовлено збільшенням витрат держави на озброєння та оборону. Ця зміна, власне, й призвела до скорочення частки всіх інших видів економічної діяльності.

Покращення ситуації з аналізованим показником, а також наближення економічної структури України до країн зі значно вищим рівнем економічного розвитку потребує нарощення в структурі валової доданої вартості галузей безпосередньо реального сектора економіки і скорочення так званих обслуговуючих видів економічної діяльності.

За разом, слід розуміти, що як зміни в структурі, так і нарощення обсягів вітчизняного промислового виробництва з подальшим збільшенням експорту продукції на зовнішні ринки збуту в тісній мірі визначаються чинником інноваційно-технологічної активності українських промислових підприємств. Натомість, як у довоєнний період, так і під час повномасштабної війни національна економіка характеризувалася критично низькою інноваційною зорієнтованістю, створенням і впровадженням результатів науково-дослідної діяльності, проривних технологічних інновацій.

Підтвердженням цієї тези є збереження низьких позицій економіки України у провідних міжнародних рейтингах інноваційної діяльності та конкурентоспроможності. Так, в рейтингу глобальної конкурентоспроможності

Україна у 2022 р. посідала 63 місце; за індексом цифрової конкурентоспроможності – 52 місце; у глобальному індексі інновацій – 57 місце; за індексом легкості ведення бізнесу – 87 місце; в індексі економічної свободи – 146 місце; за індексом розвитку інфраструктури – 65 місце (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Рейтингові місця України за характеристиками конкурентоспроможності
у 2020-2022 рр.

Рейтинги	Роки		
	2020	2021	2022
Індекс глобальної конкурентоспроможності	85	54	63
	141	64	132
Індекс цифрової конкурентоспроможності	58	52	52
	63	64	63
Індекс макроекономічної стабільності	60	131	-
	162	163	-
Глобальний індекс інновацій	45	49	57
	131	132	132
Індекс впровадження технологій	58	-	-
	129	-	-
Індекс легкості ведення бізнесу	64	65	87
	180	190	190
Індекс економічної свободи	150	127	146
	190	190	190
Індекс інфраструктури	65	66	65
	138	137	131
Індекс фінансової системи	117	111	-
	141	133	-
Індекс ринку праці	43	44	-
	45	45	-

До негативного слід віднести погіршення позицій національної економіки України у рейтингах глобальної конкурентоспроможності (на 9 позицій у 2022 р. до 2021 р.), інновацій (на 12 позицій у 2022 р. до 2020 р.), легкості ведення бізнесу (на 23 позиції за 2020-2022 рр.), економічної свободи (на 19 позицій за 2021-2022 рр.). Таким чином, наявні передумови для висновку про актуальність включення і до стратегічних пріоритетів і водночас до інструментарію державної політики досягнення економічного прориву України таких чинників, як інноваційно-технологічна діяльність та розвиток, технологічна модернізація

секторів і галузей реального сектора національного господарства, цифрова трансформація економіки й суспільства, модернізація ринкової та виробничої інфраструктури, покращення якості бізнес-середовища й подолання таких системних вад функціонування і розвитку країни, як системна корупція, монополізація і тінізація економіки, офшоризація податків та втеча капіталу тощо.

Третій, визначений вище аспект інформаційно-аналітичного забезпечення державної політики досягнення економічного прориву в Україні, стосується стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих та регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни. При цьому, важливо розуміти найбільш визначальні характеристики безпосередньо сучасного стану функціонування економіки та актуальні аспекти втрат національного господарства (рис. 2.4).

Таким чином, з огляду на існуючі найбільші ускладнення й виклики функціонування економіки України в умовах повномасштабної війни, є всі передумови для висновку про перехід (чи збереження більшості позитивних практик, зокрема в системі грошово-кредитної та боргової політики держави, кредитування малого бізнесу, державного замовлення в ОПК, соціальної підтримки й допомоги тощо) до більш проактивної економічної політики, особливо в світлі покращення макроекономічного середовища бізнесу, зміцнення фінансово-економічного стану підприємств стратегічних видів економічної діяльності, страхування воєнних ризиків та нарощення обсягів і покращення структури інвестицій, активізації інноваційно-технологічної діяльності та впровадження прогресивних технологічних нововведень, збільшення практик соціально відповідальної поведінки суб'єктів господарювання, зокрема в частині підтримки й інклюзії ВПО, подолання проблематики соціальної вразливості населення, соціально-економічного розвитку прифронтових та менш економічно розвинених територій, ін.

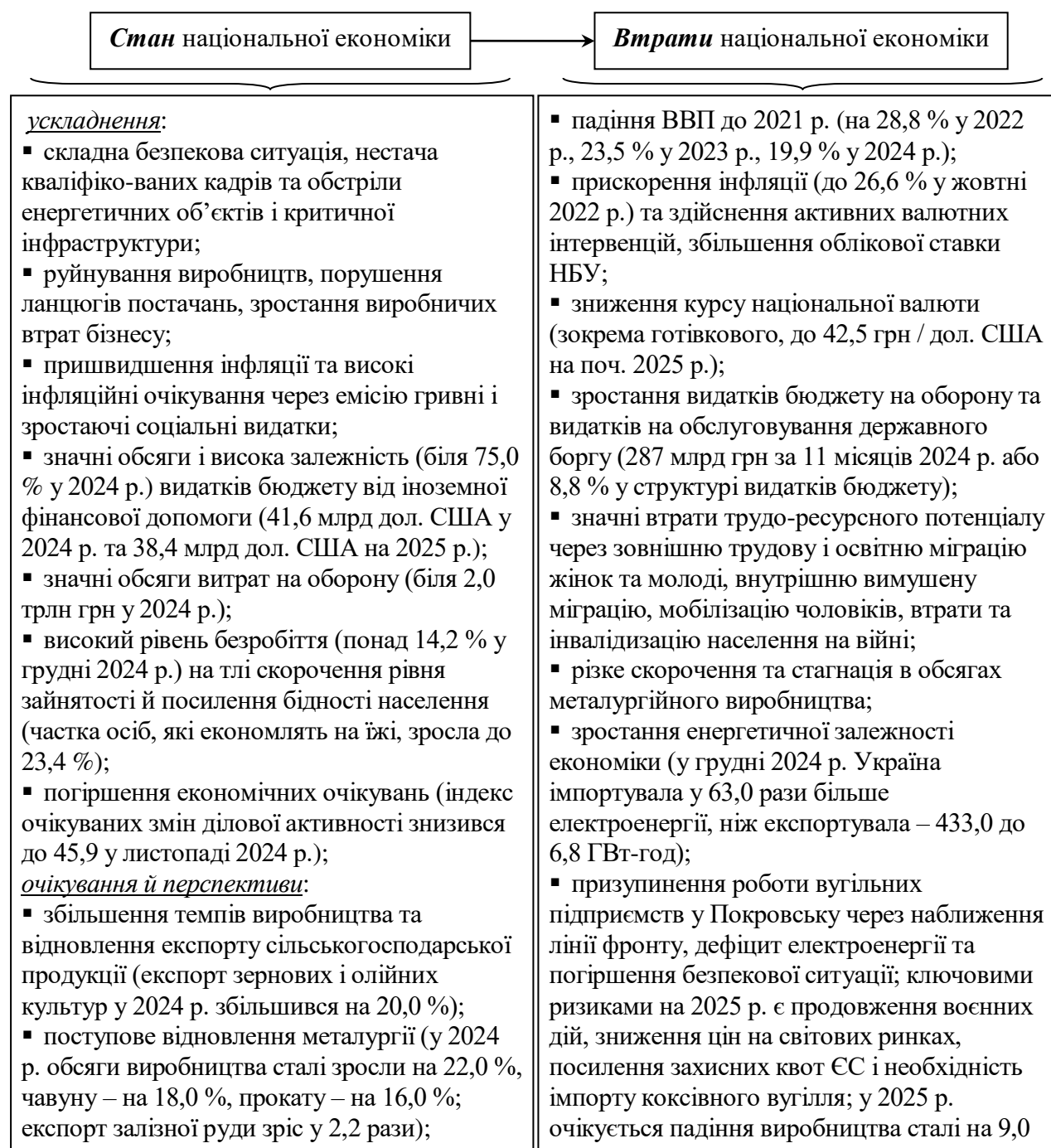

Рис. 2.4. Визначальні аспекти стану та викликів функціонування національної економіки України в середовищі повномасштабної війни

Джерело: авторська розробка.

У цілях ідентифікації доступних і дієвих механізмів та інструментів державної політики забезпечення економічного прориву України доцільно також проаналізувати вже реалізовані у 2022-2024 рр. заходи держави, спрямовані на стабілізацію соціально-економічної ситуації, а також акумулювання ресурсного потенціалу заради як найшвидшої відбудови й

відновлення економічного зростання в національній економіці, що є предметом наступного підрозділу дослідження.

2.2. Стратегічне планування економічного прориву: здобутки та «gaps»

Беззаперечно, що економічний прорив як явище не відбувається стохастично навіть в економіках з високим рівнем розвитку та сформованим економіко-ресурсним потенціалом. Цьому передують ретельне, якісне й ефективне державне управління відповідними процесами. У країнах, які на сьогодні вважаються лідерами за обсягами економіки та темпами економічного зростання, свого часу були ухвалені й реалізовані стратегії і програми, визначені моделі економічного поступу, яким в подальшому підпорядковувалися всі структурні зміни й інституційні реформування.

При тому, визначальним є інший аспект, який полягає в тому, що не існує єдиного універсального рецепту інтенсифікації та забезпечення поступу. На правду, існує певний склад більш-менш типових умов і критеріїв, які дозволяють досягти успіху (повноцінне ресурсне забезпечення, велика чисельність ефективно функціонуючих економічних агентів, наявність конкуренції, середнього класу та демократизації суспільства, розвинене інституціональне забезпечення, висока інноваційно-технологічна активність тощо), але при тому їх комбінація, особливості, а зокрема фокусування на чітко визначених пріоритетних та стратегічних галузях і секторах національної економіки, виходячи з поточного та потенційного місця країни в системі міжнародного поділу праці, як правило, виняткові. Вказане лише посилює актуальність і важливість завдання стратегування державної політики в сфері економічного розвитку на загал, однак і форсованого поступу зокрема.

Питання ідентифікації та задіяння чинників і умов економічного прориву в разі в більшій мірі на часі для країн, які розвиваються та/чи перебувають у глибокій кризі, мають екзистенційні виклики (як от – повномасштабна війна,

природні чи техногенні катаклізми, ін.), здійснюють системну перебудову державного устрою, врядування / суспільного порядку, до прикладу, переходять від тоталітарної системи господарювання до ринкової. Відповідно, інтенсивний тип розвитку критично необхідний заради якнайшвидшого скорочення розривів у масштабах та ефективності функціонування економічної системи, а в підсумку і якості життя населення, виходу на траєкторію сталого розвитку. Зачасту ідея економічного прориву виводиться в ранг стратегічної мети державної економічної політики за ситуації, коли поточний стан розвитку значимо поступається наявному ресурсному потенціалу країни.

На засадах зазначеного є всі підстави констатувати, що Україна критично гостро потребує обґрунтування, ухвалення та реалізації політики економічного прориву, коли її економіко-ресурсний потенціал в рази перевищує поточний стан економічного розвитку та ефективності, а також потребуватиме якнайшвидшої (за разом і раціональної) повоєнної відбудови та відновлення, орієнтованої не стільки на відтворення того, що було, а на побудову значно ефективнішої економічної системи, яка інноваційно-технологічно модернізована, високоефективна та конкурентоспроможна, резилієнтна до сучасних викликів і загроз.

Саме тому, важливо проаналізувати й оцінити, виявити як позитивні практики, так і системні недоліки, вади застосовуваної в Україні практики публічного управління процесами економічного розвитку. У такому світлі актуально вести мову про три етапи: а) до повномасштабної війни (до 2021 року включно), б) під час повномасштабної війни (з лютого 2022 р. по т. ч.), в) післявоєнної відбудови. Одразу зауважимо, що третій етап слугує предметом уваги безпосередньо у третьому (рекомендаційному) розділі цього дослідження, тоді як перший і другий – аналізування у цьому підрозділі роботи.

Відтак, до повномасштабної війни економіка України розвивалася як під дією природних сил попиту й пропозиції, міри використання наявного потенціалу, внутрішніх чинників еволюції та зовнішніх можливостей і обмежень, так і засобів державного стимулювання і підтримки, виставлених

рамок тощо. Враховуючи місця (переважно низькі) національної економіки у рейтингах провідних міжнародних організацій (щодо конкурентоспроможності економіки, інноваційного потенціалу та розвитку, інвестиційної привабливості, рівня та якості життя і т. д.), доречно вести мову про відсутність значимих успіхів, результатів у аналізованій царині, а також складно визначити той, чи інший етап поступу, який можна було б охарактеризувати як «економічний прорив».

Хоча певні успіхи також були, як от – стабілізація (після тривалого становлення ринкової системи господарювання у 1991-1995 рр.) економіки у 1996-1999 роках, зростання національного господарства у 2000-2007 роках, економічне відновлення (після глобальної фінансово-економічної кризи) 2010-2013 років, поступове відновлення економічного потенціалу (після системної кризи 2014-2017 рр., у т. ч. в підсумку початку війни і втрати частини промислового потенціалу, підприємства якого знаходилися на Донбасі) у 2018-2021 роках. Однак, і ті лише частково стали результатом вираженої економічної політики і реалізованих державою реформ, будучи в значно більшій мірі обумовленими еволюційно, а ніж керовано.

Вкажімо на те, що впродовж 1991-2021 рр. в Україні було як ухвалено, так і не ухвалено (однак взято до уваги, широкого публічного обговорення та навіть до виконання) низку стратегій розвитку країни та її економіки на центральному, регіональному і на місцевому рівнях. За разом ті стратегічні і тактичні програмні документи, які ухвалювалися до 2000 р., по суті, не мали під собою належної інституційної основи, були ситуативними і часто не узгоджуваними між собою як єдиною стратегічною метою і цілями, так і засобами та механізмами їх досягнення, не формували єдиної цілісної вираженої і послідовної державної політики як за вертикаллю управління (центральный рівень → регіональний рівень → місцевий рівень → рівень стратегічних підприємств), так і в галузево-секторальному аспекті (за секторами економіки, видами економічної діяльності та галузями).

Як приклад, можна вести мову про низку макрорегіональних програм

соціально-економічного поступу в Україні, закріплених постановами Кабінету Міністрів України «Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я» [86] та «Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Поділля» [87]. При тому, попри всі вади й слабкі сторони цих та інших тогочасних стратегій і програм зростання, до позитивного слід віднести визначення в їх межах низки галузево-секторальних пріоритетів (по суті – стратегічних векторів та орієнтирів форсованого зростання, на кшталт, прориву). Зауважимо, що більшість з них актуальні й по нині. Йдеться про інноваційно-технологічну модернізацію, розвиток оборонно-промислового комплексу, машино та суднобудування, покращення структури та становлення високопродуктивного сільськогосподарського виробництва, зміцнення конкурентоспроможності переробної промисловості, розвиток будівельного, транспортного і туристичного комплексів і т. д.

У тому числі задля виправлення ситуації (відсутності системності і комплексності, а також єдиної методології планування) у 2000 р. було ухвалено НПА, що став так званим нормативно-методичним забезпеченням державного стратегування і програмування розвитку національної економіки. Йдеться про Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [80]. Документ і по нині чинний та з тих пір визначає нормативно-правові, господарські та організаційні основи побудови цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку країни, галузей її економіки та адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку країни. Було чітко окреслено сутність поняття програми соціально-економічного розвитку, визначено учасників, їх повноваження та відповідальність, принципи розробки такого штибу програм, а також в загальному визначено методичні засади складання прогнозів та розробки державних програм на різний часовий період та на різних рівнях управління.

На загал ухвалення цього документа варто вважати позитивною практикою та гарною віхою в історії вітчизняного публічного управління, зокрема в економічній сфері. Однак, документ не передбачав поняття й методичних засад напрацювання державних, регіональних і місцевих стратегій, не передбачав чіткого списку програмних документів, строковості та етапності їх розробки, взаємозв'язків між ними. Найважливіше те, що така робота не стала системною і не була поставлена на постійну основу; країна так і не перейшла на програми і плани соціально-економічного розвитку середньо (2-3 роки) і довгострокового (5 і більше років) горизонтів планування, включно з узгодженням під такі цілі бюджетної системи країни (коли строки бюджетування відповідали б строкам реалізації відповідних стратегій і програм, на кшталт, на 3-5 років). Окрім того, з огляду на ті зміни, які відбулися в Україні після 2000 року, включно з адміністративно-територіальною реформою, новими геоекономічними горизонтами, наслідками війни, змінами в структурі економіки, ресурсному забезпеченні і т. п., визріла актуальність перегляду та істотної модернізації головного закону країни в частині стратегічного планування і програмування економічного розвитку.

Наступним витком розвитку стратегічного планування розвитку країни та її економічного комплексу слід вважати ухвалення у 2010 році Державної програми економічного і соціального розвитку України [81]. Фактично, це була реакція влади на негативні наслідки для вітчизняної економіки глобальної фінансово-економічної кризи 2008 року. Визначалися наступні пріоритети державної політики: оздоровлення державних фінансів; оздоровлення банківської системи; стимулювання притоку інвестицій.

На загал зазначений документ виявився достатньо комплексним (стосувався практично всіх компонент економічної безпеки держави: макроекономічної, фінансової, соціальної, гуманітарної, виробничої, енергетичної та ін.) планом відновлення і пожвавлення вітчизняної економіки, переходу до фази економічного зростання. Що стосується ймовірних чинників економічної, а, скоріше, промислового, прориву, то йшлося про нарощення

виробничих потужностей та послаблення імпортозалежності, реалізацію потенціалу вітчизняного оборонно-промислового сектора, технічне і технологічне переозброєння галузей, продукція яких формує лівову частку українського експорту, зокрема металургії, зниження рівня енергозалежності, запровадження екологічно чистих виробництв і ресурсозберігальних технологій.

Однак, на цьому етапі не було ні визначено стратегічних і пріоритетних галузей національної економіки, ні актуалізовано орієнтирів на системні проривні технології (генеральна мета – неоіндустріалізація), відповідно не розставлено секторально-галузевих пріоритетів, ні інституціоналізовано дієвих механізмів та інструментів їх досягнення. Таким ж системними вадами, на нашу думку, характеризувалися й положення проєкту державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних напрямів розвитку на 2013 і 2014 роки [82].

Тоді як низка новацій, зокрема в світлі більшої прикладної зорієнтованості програмного документа на інституціоналізацію конкретних дієвих механізмів й інструментів забезпечення інтенсифікації економічного розвитку й досягнення необхідних структурних змін, були передбачені у програмі економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [31].

Головна новація, власне, полягала у переході від визначення стратегічних цілей та декларування цільових орієнтирів державної політики до системи конкретних заходів, визначених за векторами: реформа державних фінансів; розвиток фінансового сектору; реформа сектору медичного обслуговування; реформа освіти та розвиток науково-технічної сфери; реформа соціальної сфери; дерегуляція, розвиток підприємництва та реформування надання адміністративних послуг; приватизація та управління державною власністю; міжнародна економічна інтеграція; реформа енергетики; розвиток транспортної інфраструктури; розвиток сільського господарства і земельна реформа; реформа система публічного управління; впровадження державних проєктів та

інвестицій; електронне урядування.

На нашу думку, такий пропрактичний підхід, беззаперечно, в більшій мірі зорієнтований на результат, а також ув'язку цілей і ресурсного забезпечення їх досягнення. При тому, програмою було передбачено цілий спектр, на правду, корисних для країни, розвитку і зміцнення конкурентоспроможності її економіки, покращення якості життя та покращення інституційної спроможності публічної влади та системи місцевого самоврядування.

Разом зі тим, у 2014 р. розпочалася війна, яка в значній мірі змінила низку пріоритетів та стратегічних завдань та навіть перекреслила низку планів, тоді як більшість заходів програми й так були орієнтованими не стільки на інноваційно-технологічну модернізацію, заміщення сировинного експорту інноваційною продукцією глибинного рівня її переробки та значної доданої вартості, перехід на «рейки» неоіндустріалізації і цифрової трансформації економіки та суспільства, системи адміністративних послуг тощо.

Логічно, коли зміна ситуації актуалізувала розробку й ухвалення нового національного стратегічного документа соціально-економічного поступу країни, яким стала Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [134], новаціями якої стало визначення чотирьох векторів поступу країни: (1) розвитку, (2) безпеки, (3) відповідальності та (4) гордості, а також реалізації державної політики на базі дорожньої карти зі 62-х реформ.

Що стосується економіки, то тут передбачалися реформи, які стосуються дерегуляції та розвитку підприємництва; розвитку малого і середнього бізнесу; захисту економічної конкуренції; реформи ринку капіталу; модернізації транспортної та телекомунікаційної інфраструктури; розвитку енергетики; посилення експортного потенціалу; розвитку сільського господарства і рибальства; реформи житлово-комунального господарства; залучення інвестицій та ін.

Як на нашу думку, документ, у якому міститься така велика кількість реформ, апріорі не може розглядатися як план економічного прориву, коли останній має обмежений спектр критичних орієнтирів, на досягнення яких

заточуються наявні сильні сторони і можливості та реалізація яких на практиці дозволить в разі пришвидшити темпи економічного зростання і в разі наростити обсяги ВВП, покращити інші ключові макроекономічні параметри та стандарти якості життя населення.

Відтак, Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» слід, скоріше, розглядати як загальнонаціональний план заходів на середньострокову перспективу щодо функціонування національного господарства й пролангації того порядку денного, що був обраний на відповідному етапі його еволюції й розвитку. Іншими словами, стратегія не визначала секторів і галузей та/чи промислово-галузових територіальних комплексів, на які робиться ставка в сенсі критичного нарощення й реалізації економічних конкурентних переваг України на внутрішньому та на зовнішньому ринках збуту.

Як свідчить вітчизняний досвід, реалізація цієї стратегії не мала значимого позитивного ефекту для якісного стрибка національної господарської системи, для якої характерною стала системна криза 2014-2017 рр. з ознаками депресії економічної активності, зниження ефективності економічних процесів у підсумку політико-економічної кризи та зовнішньої воєнної агресії. Економічне пожвавлення почалося з 2018 р., коли відмічалось поступове зростання ВВП та збільшення обсягів кредитування економіки. Однак, новий стратегічний програмний документ було ухвалено вже у 2021 р. у формі Національної економічної стратегії на період до 2030 року [67].

Однак, наша позиція в тому, що цей документ, як і всі попередні стратегії та національні програми, так і не став дієвим інструментом для планування й утілення в життя конкретних кроків / засобів забезпечення економічного прориву, адже для цього мають бути чітко визначеними сфери, в яких відповідного прогресу буде досягнуто, а також важелі, які дозволять цього досягти (в нинішніх реаліях – це інноваційно-технологічні зрушення та передові прогресивні технології, на кшталт, робототехніки, наномолекулярних технологій, біотехнологій, генної інженерії, штучного інтелекту, мікроелектроніки, аерокосмічної інженерії тощо.).

Натомість, аналізований документ стратегічного розвитку країни та її економіки став черговою декларацією про наміри досягти «всього хорошого» та подолати «все негативне» і відбутися це все має еволюційно, а не за рахунок рішучої вираженої публічної політики. Підтвердження знаходимо хоча б у економічній візії цього документа: «Україна – це вільна країна, в якій проживають громадяни з високим рівнем добробуту, та ефективна сервісна цифрова держава, що є надійним економічним партнером у світі та прикладом розвитку для всіх країн Східного партнерства; це приваблива країна економічних можливостей для інвестицій, інновацій, ведення бізнесу; найкраще місце для реалізації творчого потенціалу, втілення ідей і власного розвитку» або в стратегічних цілях за напрямом «Макроекономічна політика»: «забезпечення стійкості публічних фінансів та покращення суверенних рейтингів; збереження макроекономічної стабільності; створення ефективного фінансового сектору». На жаль, такого типу висновки лягли в основу й інших положень цього т. зв. стратегічного плану розвитку країни, відповідно, він став черговим суто політико-декларативним документом.

Вкажімо й на те, що не тільки стратегії і національні програми визначали вектори та засоби економічного розвитку (у тому числі і його інтенсифікації) в Україні. З такою метою ухвалювалися й реалізовувалися чисельні регіональні й місцеві стратегії і програми соціально-економічного розвитку, а також програми державної підтримки і стимулювання розвитку базових видів економічної діяльності та їх галузей. Надамо характеристику окремих зі них, що ухвалювалися на новітньому етапі поступу національної економіки України.

Так, Національний Банк України у 2021 р. ухвалив Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року [133]. Очевидно, що більша частина положень цього документа стосувалася пріоритетів та засобів державної фінансової політики, орієнтованих на стабілізацію та розвиток національної фінансової системи і її секторів, однак, до позитивного можна віднести й розуміння критичної значимості й визначальної важливості фінансового забезпечення відносно зростання та поступу вітчизняної економіки, зокрема

визначалися наступні завдання: повноцінне забезпечення економіки кредитними ресурсами, створення умов високого рівня доступності всього спектру фінансових послуг для економічних агентів, модернізація та зростання місткості фінансових ринків, поступ ринків капіталу, фінансування проєктів і програм у сфері високотехнологічних інновацій, цифровізації бізнесу і суспільства та ін.

Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року [133] передбачалася реалізація комплексу заходів, що мали б забезпечити істотне нарощення обсягів вітчизняного виробництва та реалізації продукції сільського господарства, а також розвитку сільських територій країни. Однак, характер більшості заходів був або пасивним, або не передбачав «твердих» кроків з боку держави (до прикладу, інвестицій в розбудову інфраструктури чи створення нових підприємств, надання суб'єктам господарювання прямої фінансово-кредитної підтримки й допомоги і т. п.).

Здебільшого йшлося про такі дії (завдання), як наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері сільськогосподарського виробництва, надання субсидій, вдосконалення системи кредитування, сприяння створенню нових виробничих потужностей, впровадження енергоощадних технологій, підтримка ініціатив сільськогосподарських підприємств у частині техніко-технологічної модернізації виробничо-господарських потужностей, систем просування й дистрибуції вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх та внутрішньому ринку.

У 2021 р. було ухвалено Державну програму розвитку авіаційної промисловості України до 2030 року [84], метою якої визначено формування сприятливого середовища для розробки передових авіаційних інновацій всіх типів для ефективного масштабного виробництва вітчизняної авіаційної техніки, зокрема пасажирських і вантажних літаків, вертольотів, іншої техніки та її експорту на глобальні ринки. На досягнення цієї амбітної мети спрямовувалися такі заходи, як, власне, створення відповідних умов і

середовища, надання в таких цілях ресурсу з державного бюджету, різностороннє стимулювання суб'єктів – виробників продукції галузі авіаційної промисловості країни, розвиток систем освіти та підготовки кадрів для авіаційної галузі, формування професійного кадрового потенціалу для суб'єктів галузі.

Не вдаючися до конкретних характеристик, однак зазначимо, що в Україні в різні часи ухвалювалися й реалізувалися стратегії і програми, які стосувалися державної політики розвитку таких видів економічної діяльності, як промисловість, будівництво, транспорт і зв'язок, туризм, внутрішня торгівля і т. д. Водночас, характер інструментарію державного регулювання і підтримки і стимулювання поступу економічних процесів у превалюючій мірі орієнтувався на процесах розвитку, в основі яких класичні методи виробництва або іншими словами – екстенсивний тип і шлях розвитку (коли приріст забезпечується потужностями наявного матеріально-технічного та техніко-технологічного рівня).

В якості суттєвого відхилення від цього тренду можемо вести мову про значну активізацію (звернімо увагу, що без відповідної національної чи регіональної програми в цій сфері) розвитку в Україні та низці її регіонів, великих міст суб'єктів сектора ІКТ. У підсумку галузь «Інформація та телекомунікації» стала чи не єдиною на обсяги і на економічну ефективність якої практично не вплинула ні фінансово-економічна криза 2008 р., ні війна на Донбасі, ні (за експертними оцінками) велика війна, що почалася у лютому 2022 р. На сьогодні в цьому секторі національної економіки присутня велика чисельність суб'єктів господарювання, зайнято значну частину трудових ресурсів і створюється вагомий обсяг валового продукту та доданої вартості.

Слід також вести мову про потужний внесок суб'єктів сектора ІКТ у технологічну модернізацію та цифровізацію бізнес-процесів вітчизняних підприємств і організацій, поштовх процесів цифрової трансформації економіки й суспільства, що позитивно в сенсі формування передумов для економічного прориву, в основі якого чинники значно вищої мобільності, ефективності, а

також високотехнологічних інформаційно-комунікаційних стартапів.

Позитивним (в частині розуміння інструментів активізації та ефективізації економічного зростання) слід також вважати активну громадську позицію щодо бажання брати участь як в стратегічному плануванні, так і безпосередньо у процесах втілення в життя планів і програм з цифрової трансформації національної економіки України. Підтвердження – розробка громадським сектором Цифрової адженди України – 2020, положення якої лягли в основу проекту Закону України «Про цифровий порядок денний України» [92].

Усвідомлюючи важливість проблематики цифрової трансформації економіки та суспільства, було створено Міністерство цифрової трансформації України, одними з чи не найперших рішень якого стали ухвалення у 2021 р. Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [89] та Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках [90].

Вважаємо ці рішення одним з найбільш актуальних в сенсі пришвидшення соціально-економічного розвитку країни, що ухвалювалися на новітньому етапі її історичного розвитку (до повномасштабної війни). Це, власне, про задіяння потужного інструменту інноваційно-технологічної та інформаційної модернізації системи суспільних загалом та безпосередньо економічних відносин, що дозволяє в разі скоротити відставання країни від країн – світових лідерів, сформулювати підґрунтя для нового інноваційно-технологічного ривка, в основі якого – високотехнологічні стартапи. Більше того, це також і про пришвидшення євроінтеграції України через сферу досліджень і розробок, інновацій; це і про розвиток людського капіталу, і про соціальну інклюзію, і про ефективний публічний менеджмент, і про активізацію та створення передумов для неоіндустріалізації, створення, поширення та раціональне використання можливостей та потенціалу *Industry 6.0*, трансфер

технологій та навіть про перехід до їх експорту, відновлення (що важливо – на нових більш технологічних засадах) галузей важкого, загального, середнього та точного машинобудування, про модернізацію внутрішньої інфраструктури для досліджень, інновацій та впровадження рішень у сфері штучного інтелекту тощо.

Проте, реалізації цих амбітних планів у повній мірі значним чином завадило повномасштабне російське воєнне вторгнення на початку 2022 року (фактично, через 2,5 місяці після ухвалення стратегії цифрового розвитку); й на тепер багато зі визначених завдань якщо і на часі, то не в пріоритеті (у порівнянні з питаннями безпеки й оборони країни), не мають свого достатнього фінансового й іншого ресурсного забезпечення, відтерміновані на час повоєнної відбудови країни і її територій і т. п.

До позитивних практик стратегічного планування проблематики соціально-економічного розвитку України та її національного й регіональних економічних комплексів слід віднести низку успіхів у царині державної регіональної політики. Йдеться зокрема про ухвалення у 2020 році Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [83]. По-перше, документ визначав ключову проблематику соціального й економічного розвитку країни (з урахуванням відповідної регіональної специфіки); по-друге, окреслював стратегічну візію, вектори та пріоритети відновлення й економічного зростання; по-третє, вказував на пріоритетні механізми й інструменти, етапи та фінансове забезпечення реалізації заходів стратегії. Окремою стратегічною ціллю стало забезпечення конкурентоспроможності регіонів України через модернізацію інфраструктури, посилення стійкості до безпекових (соціальних і економічних) викликів і загроз, становлення сильної, спроможної і конкурентоздатної регіональної економіки.

Непряма місія цього документа та на загал регіональної політики в Україні на етапі до повномасштабної війни в тому числі стосувалася організації та безпосередньої пролонгації регіональної політики з центрального рівня управління на регіональний, а надалі – на місцевий, що проявилось в

уніфікації методичних рекомендацій, а, відтак, – стратегій і програм, їх активній розробці та ухваленні на рівні регіонів та громад. Хоча робота в цьому напрямі набула свого масштабного розмаху вже під час повномасштабного вторгнення (кінець 2022, 2023 – 2024 рр.), у значній мірі з причин масштабної фінансово-ресурсної підтримки з боку міжнародних фінансових організацій, однак початки цієї справи були закладені раніше.

Таким чином, регіони України та більшість громад мають і реалізують власні стратегії та програми соціального і економічного розвитку, де основою поступу і прогресу, беззаперечно, слугує розвиток економіки. Наявність такої системи стратегічного планування слід вважати позитивною практикою. Водночас, якість цих стратегічних програмних документів, зокрема з позиції виявлення і задіяння чинників, здатних створити ефект справжнього економічного прориву, бажає кращого. Здебільшого, це типові стандартні документи, де очікування з розвитку економіки опираються на «класичні» завдання (цілі) збільшення чисельності підприємств, виробничих потужностей, обсягів виробництва і реалізації продукції (послуг). Зрозуміло, що інновації та технології також у фаворі у всіх без виключення стратегіях і програмах, однак у більшості з них абсолютно не зрозумілими є джерела, ресурси та чинники їх формування і розвитку.

На засадах узагальнення результатів державної політики управління процесами економічного поступу України на етапі до повномасштабної війни є підстави для виокремлення наступних позитивних аспектів та водночас недоліків (рис. 2.5). Відповідно, доцільно стверджувати про наявність не лише вад, але й позитивних практик. Однак, якщо перші системні і, власне, призвели до відсутності гарних результатів змін і зрушень рівня економічного прориву, то другі мають у більшій мірі локальний характер, беззаперечно, створюють певний позитивний ефект для розвитку економіки та економічних агентів, однак не є критичними, такими, що, власне, принципово змінюють ситуацію на краще.

Завдання державного управління	Досягнення державної політики	Недоліки та прогалини публічного менеджменту
Визначення галузево-секторальних пріоритетів	↑ наявність національних, регіональних, галузевих та місцевих стратегій і програм розвитку; ↑ врахування у стратегіях і прогнозах потреби в розвитку	! Відсутність національної стратегії і програми економічного прориву, стратегічна неорієнтованість на його чинники і умови; ! невзгольженість планів
Створення сприятливого середовища	↑ утворення органів, відповідальних за подолання проблем корупції, тінізації економіки, офшоризації податків тощо; ↑ покращення бізнес-середовища, очищення банківської та розвиток	! відсутність системних інституційних реформ; ! обмеженість практик становлення і розвитку міжгалузевих кластерів; ! нерозвиненість площадок співпраці підприємств з суб'єктами ІКТ-стартапами.
Формування системи ресурсного забезпечення	↑ започаткування програм пільгового кредитування бізнесу; ↑ підтримка галузей освіти та науки, наукових досліджень; ↑ розвиток ринку інтелектуальної власності	! несформованість системи формування ресурсного (інтелектуально-кадрового, матеріально-технічного, технологічного, фінансово-інвестиційного, ін.) забезпечення економічного прориву.
Стимулювання та мотивація	↑ наявність низки практик бюджетної фінансової та грантової підтримки; ↑ прояви надання стимулів і сфері енерго- та ресурсоефективності; ↑ використання спеціальних економічних зон, низки податкових стимулів інноваційної діяльності	! недостатність інституційно-правових норм, що стимулюють проекти неіндустріалізації, інноваційно-технологічного розвитку та застосування прогресивних технологій; ! брак стимулів до технологічної модернізації виробничих комплексів, розвитку стратегічних РЕМ.
Організація та управління процесами	↑ створення міністерств розвитку стратегічних галузей промисловості та цифрової трансформації; ↑ застосування практик багаторівневої координації та міжгалузевої співпраці	! відсутність єдиної організаційно-управлінської системи менеджменту процесів економічного прориву; ! брак організаційної координації провідних аспектів управління процесами пов'язаними з

Рис. 2.5. Результати узагальнення державної політики забезпечення економічного зростання в Україні: превоєнний контекст

Джерело: авторська розробка.

Більше того, загальною вадою державної політики в аналізованій сфері слід вважати на загал відсутність практики та досвіду, з одного боку, стратегічного і тактичного планування економічного прориву (принаймні інтенсифікації процесів економічного розвитку і зростання) та, з іншого боку, практичної апробації цілей і завдань державного регулювання.

Додамо, що в період повномасштабної війни ситуація в бік покращення принципово не змінилася. Хоча наслідки війни й прикули увагу до проблем системної корупції, нераціонального (часто злочинного) використання бюджетного ресурсу, безвідповідальності і низького рівня якості системи державного менеджменту, розкрадань на митниці, в сфері державних закупівель тощо, кардинальних змін і зрушень в царині планування і реалізації державної політики так і не відбулося.

Закономірно, коли під час повномасштабної війни увага в більшій мірі стала прикута до питань, з одного боку, збереження національної економіки в критично складному середовищі господарювання а, з іншого боку, відновлення і відбудови економіки та її інфраструктури у повоєнний період. Було ухвалено План відновлення України, що передбачає цілу систему з 15-ти національних програм у таких сферах, як зміцнення інституційної спроможності; цифрова держава, зміцнення оборони і безпеки; прагнення до інтеграції в ЄС; відбудова чистого і захищеного середовища; енергетична незалежність; покращення бізнес-середовища; досягнення конкурентного доступу до капіталу; забезпечення фінансової стабільності; розвиток секторів економіки з доданою вартістю; інтеграції до логістики ЄС; відновлення і модернізація житла; покращення соціальної інфраструктури; розвиток освіти; модернізація системи охорони здоров'я; розвиток культури і спорту; ефективна соціальна політика [76].

Однак, критичний аналіз цього документа дає підстави для виокремлення низки зауважень. По-перше, по війні країна, на правду, потребуватиме не просто відбудови, а заходів та дій, орієнтованих на швидкі системні зміни і зрушення, базовані на інноваційно-технологічній платформі; відповідно, на

нашу думку, не слід розпорошуватися на велику кількість проєктів і програм; їх фокус має стосуватися: а) подолання критичної соціальної вразливості, б) відновлення інфраструктури, в) усунення екологічних проблем та г) економічного прориву; відтак, зайвими (в якості пріоритетів, хоча всі напрями, беззаперечно, важливі) видаються освіта, культура та спорт, інституційна спроможність та ін.

По-друге, це відсутність конкретизації за рахунок чого можна досягти швидкого, сталого і ефективного економічного прориву.

По-третє, це дублювання низки пріоритетів (завдань), як от досягнення конкурентного доступу до капіталу, забезпечення фінансової стабільності та розвиток секторів економіки з доданою вартістю.

По-четверте, видається доцільним доповнити і розширити орієнтацію від національних проєктів до інституційних площадок, на базі яких вони могли б реалізуватися (фонди фінансово-кредитної підтримки; фонд венчурного фінансування, трастовий фонд, фонд структурних перетворень, вітчизняний банк реконструкції та розвитку і т. п.).

По-п'яте, значно більшої уваги потребують питання формування повноцінного і достатнього фінансово-ресурсного забезпечення програм і проєктів у сфері економічного зростання та розвитку, особливо з огляду на втрати людського, наукового, фінансового, підприємницького, інноваційного та виробничого капіталу.

Таким чином, доводиться констатувати, що, на разі, питання стратегічного і тактичного планування економічного розвитку / зростання / прориву в Україні і з об'єктивних, і зі суб'єктивних причин ускладнені, у значній мірі невизначені, відтак мають властиві вади й прогалини, а їх подолання, з одного боку, потребує розуміння того, коли завершиться війна і якими будуть її остаточні наслідки; з іншого боку, має орієнтуватися на більш конкретні цільові орієнтири в плані розуміння драйверів прориву і прогресу, безпекові чинники та передумови відновлення і зростання, бачення оптимальної структури національної економіки майбутнього (рис. 2.6).

Складові- передумови економічного прориву	Чинні вади	Орієнтири змін
Безпека	▪ Невирішеність проблеми страхування воєнних ризиків; ▪ масштабні втрати фінансового та людського капіталу; ▪ критичний спад інвестиційно-	✓ Системне покращення інвестиційного середовища; ✓ збереження та раціональне використання людського капіталу; ✓ розвиток та інтеграція до європейського страхового і фондового ринків; ✓ масштабування іноземних інвестицій з пріоритетом інноваційно-технологічних
Умови і ресурси	▪ Збереження систем-них вад інституційно-ринкового середовища; ▪ нерозвиненість інституціональної інфраструктури; ▪ несформованість інституційної	✓ Системна детінізація економіки, подолання корупції, формування здорової ринкової системи господарювання та її інституціонального забезпечення; ✓ критичне збільшення обсягів фінансування галузей, дотичних до формування людського потенціалу; ✓ створення умов для перетікання капіталу в нові прогресивні галузі та на інноваційно-технологічні цілі
Драйвери прогресу	▪ Неготовність критичної маси суб'єктів стратегічних галузей економіки до техноло-гічної модернізації; ▪ слабкість венчур-них інвесторів та сис-	✓ Відновлення галузей, які слугують базисом реалізації потенціалу економічного зростання; ✓ розвиток інфраструктурних та інтегруючих галузей економіки; ✓ активізація зростання в сферах робототехніки, наномолекулярних і біотехнологій, генної інженерії, штучного
Візія структури	▪ Збереження нераціо-нальних структурних співвідношень в системі національного господарства; відсутність дієвих інституційних реформ;	✓ Формування структури економічної системи країни з ознаками: переважання високотехнологічних галузей VI-VII технологічних укладів з високим рівнем доданої вартості; природного рівня тінізації і монополізації; відсутності критичних просторово-територіальних диспропорцій; пропорційного секторального розвитку; розвиненого експортного потенціалу та низького рівня

Рис. 2.6. Результати аналізування прогалин державної політики забезпечення економічного прориву в Україні: умови та візія подолання

Джерело: авторська розробка.

Відтак, при напрацюванні положень нових стратегій і програм, орієнтованих на запровадження нових більш дієвих й ефективних важелів інтенсифікації економічного зростання в Україні важливо передбачити засоби посилення макроекономічної, виробничої, інвестиційної, інноваційної, фінансової та соціальної безпеки держави. Актуальними викликами в цих сферах стали втрати підприємств, у т. ч. стратегічних, руйнування підприємств та виробничої і транспортно-логістичної інфраструктури, спад інвестиційної активності через воєнні ризики і загрози, зменшення потенціалу і скорочення інноваційної активності суб'єктів господарювання, зростання витрат на безпеку й оборону і обмеження, таким чином можливостей для фінансування програм економічного розвитку, масштабна зовнішня міграція населення.

Інший блок завдань – викликів для державної політики це істотні зміни в середовищі господарювання та формуванні ресурсного потенціалу спершу повоєнної відбудови, а надалі – уможливлення процесів економічного прориву. Головно йдеться про людський, зокрема інтелектуальний та трудовий, ресурс, капітал (фінанси підприємств, інвестиції й доходи бюджетів усіх рівнів), прогресивні технології, зокрема ІКТ, сучасну матеріально-технічну і техніко-технологічну базу.

Наступна складова – це драйвери прогресу, серед яких ключовими є передові системні технології і методи виробництва. Вони мають бути не тільки наявними, але й активно та ефективно використовуваними в цілях виступу локомотивами зростання, а також масштабування потрібних критично якісних змін у стратегічних і пріоритетних видах економічної діяльності та секторах національного господарства.

Врешті-решт, суспільство має розуміти як ту модель, яка дозволить інтенсифікувати процеси економічного зростання, так і бачення системи та структури національного господарства, яких планується досягти. Йдеться про результати структурних реформ та інституційних змін, а також вибудування економічної системи, що відповідає кращим взірцям і практикам провідних економік світу, зокрема сучасним трендам нової індустріалізації на

високотехнологічних інноваційних засадах.

При тому, розуміємо й те, що і планування, і реалізація цілей та завдань стратегії економічного прориву потребує свого узгодження з наявним та необхідним ресурсним потенціалом країни. Відповідні аналітичні оцінки базуються на результатах моделювання зв'язків між економічним зростанням та аспектами збереження ресурсного потенціалу національної економіки України, що є предметом наступного підрозділу цього дослідження.

2.3. Моделювання каузальності зв'язків економічного зростання та збереження ресурсного потенціалу економіки України

Економічний прорив потребує попереднього формування необхідних для нього умов, де ключовими аспектами слугують, по-перше, інституційно-організаційна основа (сукупність підприємств і організацій, готових до реалізації амбітних планів та завдань); по-друге, повноцінне і комплексне ресурсне забезпечення (інтелектуально-кадрове, фінансово-інвестиційне, техніко-технологічне, матеріально-технічне, інформаційно-комунікаційне, консалтингове та ін.), по-третє, якісне й відповідне середовище, інфраструктура (інституційно-правове підґрунтя, організаційно-управлінська система, якісне бізнес-середовище, прозора ринкова система господарювання, розвинене інституціональне середовище). На вказаних «трьох китах» ґрунтується так званий старт політики реформ, по суті, це їх відправна точка, без наявності й повноти якої немає змісту розпочинати впровадження стратегічних планів у сфері поступу національного господарства. В іншому разі, як неодноразово показав досвід України, такі зрушення не матимуть успіху.

Однак, в середовищі повномасштабної війни і її критично негативних (для підтримання стійкості соціально-економічної системи країни) наслідків на перший план, беззаперечно, виходять питання збереження ресурсного потенціалу, коли, як підтверджено вище, Україну покинула значна частина її населення, багато людей зазнали поранень і ще значний трудовий ресурс

мобілізовано, окуповано понад 26 % територій, економіка втратила біля 25 % промислового потенціалу і біля 20 % посівних площ, в разі впали потужності енергетичної системи країни, скоротилася чисельність підприємств, у т. ч. тих, які до воєнних дій вважалися стратегічними, завдано суттєвої шкоди виробничій, транспортно-логістичній та загальній інфраструктурі, порушено системні виробничо-господарські та торговельні зв'язки, не працює авіаційний транспорт, лише частково використовуються потужності морського транспорту і перевантаженими залишаються залізничні й автомобільні шляхи. Це лише частина складових і векторів, за якими в разі послабився ресурсний потенціал національного господарства України. Хоча сюди слід додати й міграцію бізнесу (та пов'язаних з цим процесів і втрат підприємницького капіталу, інтелектуальної власності, ноу-хау, інновацій, креативних людей і капіталу тощо) за кордон, призупинення прямих іноземних інвестицій та істотне скорочення внутрішніх капіталовкладень, пригнічення ділової й інноваційно-технологічної діяльності вітчизняних підприємств, зокрема реального сектора економіки, погіршення фінансування, відтак, втрату якості системи наукових досліджень і розробок, різке послаблення експортного потенціалу, поглиблення соціально-демографічної кризи.

Саме тому, за ситуації, яка склалася, нереально вести мову про економічний прорив. Що правда, передумови для такого слід шукати у масштабній інвестиційній та іншій підтримці економіки України на етапі повоєнної відбудови і відновлення і, що головніше, яка буде спрямована на якісний технологічний «стрибок» що в економіці, що в соціальній сфері, що в інфраструктурі, що в людському потенціалі або іншими словами – в суспільстві на загал.

Однак, все це потребує критично вагомої ремарки стосовно збереження достатнього (за обсягами, якістю і структурними характеристиками) на момент старту реформ ресурсного потенціалу. Вказане актуалізує завдання ідентифікації наявних ресурсів, моделювання та прогнозування їх стану в ході подальших воєнних дій і наслідків для соціально-економічної системи країни та

її регіонів, ефективності використання, а також узгодження цих даних з реальними потребами в ресурсах для уможливлення і втілення в життя стратегій і програм з повоєнної відбудови і відновлення системи національного господарства.

Одночасно, важливо зауважити на тому, що планування всього спектру ресурсного забезпечення, необхідного для повоєнної відбудови економіки країни (чи економічного прориву), не видається доцільним, оскільки нагромадження й залучення окремої частини ресурсів закономірно слугує процесом значно складнішим і відтермінованим у часі, тоді як іншої – істотно динамічнішим. До першої групи передусім відноситься людський та інтелектуально-кадровий потенціал, для формування якого необхідні десятиліття. Саме тому сучасні розвинені економіки настільки уважно ставляться до власної міграційної політики й всіляко стимулюють приплив у країну молоді, висококваліфікованих кадрів, інтелігенції, науковців тощо, тоді як стримують потоки нелегальних біженців з країн т. зв. третього світу.

Наступним за вагою в сенсі трудомісткості залучення та, з іншого боку, актуальності в потребі слугує фактор капіталу, що акумулюється у вигляді доходів і прибутків підприємств і організацій, поступлень до бюджетів, внутрішніх та зовнішніх інвестицій, міграційних трансфертів тощо.

До третьої групи пріоритетів у частині критичності ресурсного забезпечення задля стабільного ефективного функціонування й сталого розвитку національної господарської системи видається доцільним віднести фактор інновацій. Принаймні підтвердження знаходимо в численних наукових дослідженнях, які доводять гіпотезу відносно існування прямих тісних зв'язків між інноваційною активністю в економіці, особливо в її реальному секторі? в сегменті малого і середнього бізнесу, та її зростанням. Хоча велика війна й призвела до значної втрати і потенціалу і безпосередньо активів інноваційно-технологічного поступу в Україні, можливості для їх відновлення, на нашу думку, все ще збережені.

У дотичному світлі вбачаємо критичну актуальність в акумулюванні ще

одного ресурсу, а саме – підприємницького. Країна, де немає середнього класу, відсутні креативні підприємницькі особистості, не функціонує та не розвивається малий і середній бізнес, приречена на невдачу, оскільки провалений підприємницький сектор – це шлях до монополізації економіки, її низької мобільності та інноваційності, зниження якості і конкурентоспроможності продукції та послуг, узалежнення населення від обмеженого числа великих підприємств (тобто можливостей працевлаштування), а, відтак, зниження рівня оплати праці, погіршення якості життя тощо.

Таким чином, визначаючи перспективи повоєнної відбудови національної економіки України, у тому числі в сенсі досягнення економічного прориву, вважаємо за доцільне вести мову про збереження, а в ідеалі – нарощення й ефективне використання наступних груп ресурсного потенціалу: (1) праця (головні складові – демографічна і трудова); (2) капітал (виробнича та фінансова); (3) інновації; (4) підприємництво.

За разом, ведемо мову про те, що провідний вплив на всі 4 групи чинників справляє такий фактор, як масштабна зовнішня міграція українців. Як відомо, у лютому-березні 2022 р. Україну одномоментно покинуло біля 8 млн осіб, які стали біженцями війни і це була найшвидша міграційна криза після Другої Світової Війни. На тепер все ще біля 8 млн осіб також перебуває за кордоном і з кожним наступним витком ескалації, а також з плином часу, коли соціально-економічна ситуація в країні лише погіршується, Україна має все нові й нові міграційні хвилі. Власне, втрати інтелектуально-кадрового ресурсу найбільш вагомі для національної економіки в цілому та, більше того, обумовлюють послаблення за всіма іншими параметрами ресурсного потенціалу національного господарства.

Таким чином, з урахуванням вище наведених аргументів визначена нами методична послідовність аналізування й моделювання каузальності зв'язків економічного зростання і збереження ресурсного потенціалу економіки України набуває вигляду як на рис. 2.7.

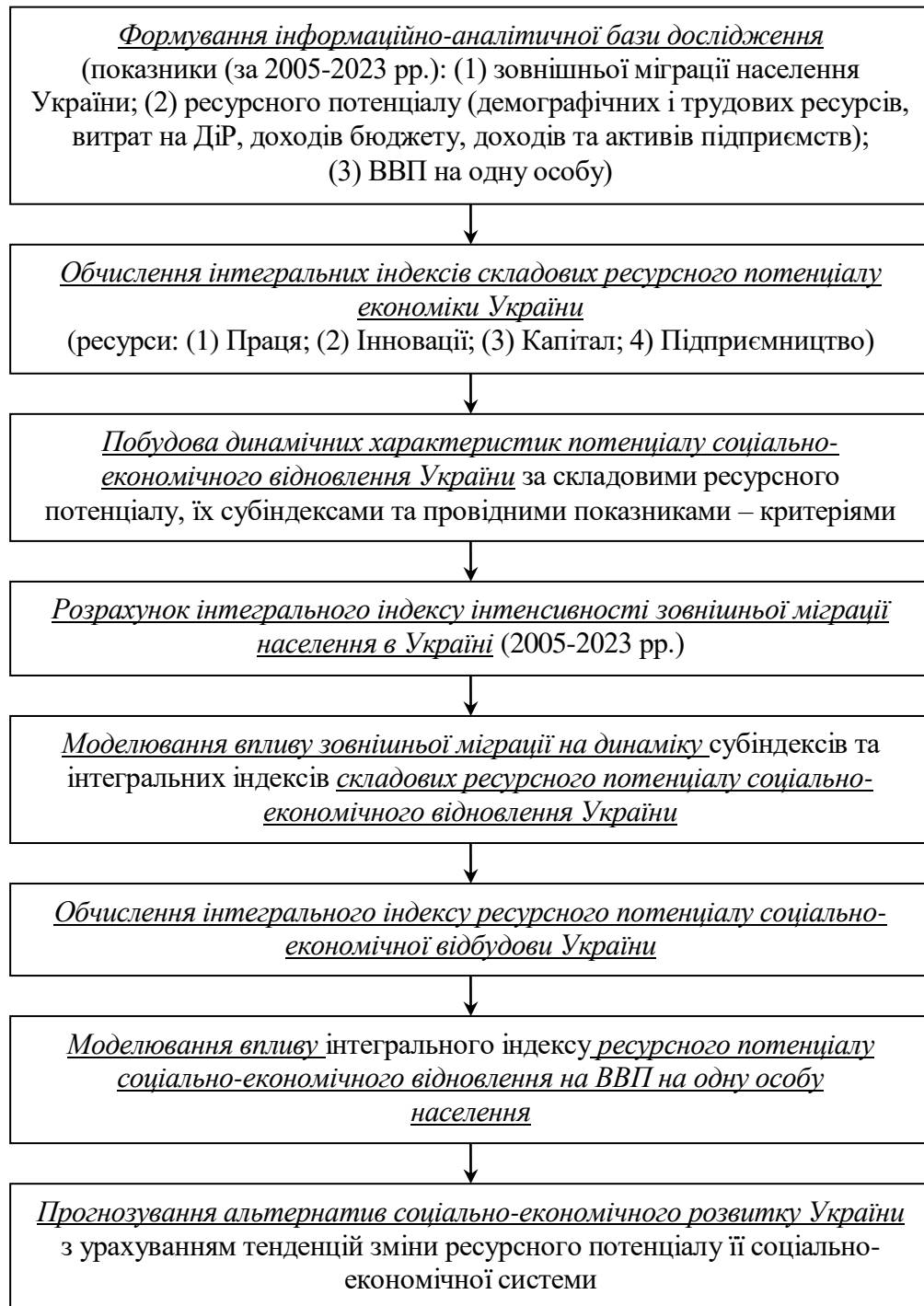

Рис. 2.7. Послідовність авторської методології аналізування та моделювання зв'язків економічного зростання і збереження ресурсного потенціалу економіки України

Джерело: авторська розробка.

При тому, для уможливлення моделювання і прогнозування змін у цих незалежних компонентах та залежній змінній – спроможності економіки України до зростання важливо визначитися з єдиним найбільш важливим

критерієм у межах кожної зі вказаних складових. На наш погляд, такими слід розглядати: сукупну продуктивність праці (для складової «Праця»); частку витрат на виконання наукових досліджень (для складової «Інновації»); доходи зведеного бюджету в розрахунку на одну особу (для складової «Капітал») та частку доходів у вартості активів підприємств (для складової «Підприємництво»).

Значення відповідних індикаторів у економіці України за період 2025-2023 рр. подані у табл. 2.10.

Не секрет, що вітчизняна економіка відноситься до низькопродуктивних. Відтак, за 2005-2023 рр. ВВП України в розрахунку на одну особу в середньому коливався від 2 до 4 тис. дол. США. При тому, висхідна динаміка спершу була характерна для 2005-2008 рр., надалі – 2009-2013 рр., потому – 2015-2021 рр.

Відтак, чітко простежуються кризові періоди функціонування національного господарства, що співпадають з фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр., початком війни на Донбасі 2014 р. та повномасштабної війни у 2022 р. Аналогічно 2009, 2015 та 2022 рр. стали кризовими й відносно сукупної продуктивності праці.

В інші часові періоди показник становив від 7 до 9 тис. дол. США, що також вважаються низькими значеннями. Ба більше, на нашу думку, саме низька продуктивність праці на загал слугує провідним чинником зниження економічної ефективності у вітчизняній економіці.

До порівняння, середня продуктивність праці у США становить біля 170 тис. дол. США, у країнах ЄС – 120 тис. дол. США, у Японії – біля 100 тис. дол. США.

Таким чином, лише за рахунок вирівнювання середньої продуктивності праці Україна може в рази наростити обсяги виробництва продукції у базових галузях економіки, збільшивши, при тому, ресурсо віддачу та рентабельність, істотно знизивши ресурсо ємність ВВП.

Таблиця 2.10

Компоненти ресурсного потенціалу економіки України, 2005-2023 рр.

Роки	ВВП у розрахунку на одну особу, дол. США	Компоненти ресурсного потенціалу			
		<i>Праця</i>	<i>Інновації</i>	<i>Капітал</i>	<i>Підприємництво</i>
		Сукупна продуктивність праці, дол. США	Частка витрат на виконання наукових досліджень, %	Доходи зведеного бюджету на одну особу, дол. США	Частка доходів у вартості активів підприємств, %
2005	1829,2	7644,7	1,30	555,92	1,025
2006	2303,8	7603,5	1,13	727,11	1,030
2007	3069,1	7818,6	1,50	936,41	0,968
2008	3892,5	7743,5	1,27	1222,62	0,929
2009	2546,0	5380,1	0,87	760,75	0,914
2010	2974,4	6245,9	0,75	864,00	0,845
2011	3570,8	7167,9	0,65	1094,42	0,875
2012	3856,8	7751,2	0,67	1222,84	0,795
2013	4030,3	8186,9	0,70	1217,79	0,727
2014	3014,6	6429,1	0,60	892,25	0,721
2015	2115,4	4712,9	0,55	696,66	0,659
2016	2185,9	4855,5	0,48	718,00	0,639
2017	2640,3	5878,6	0,45	900,00	0,789
2018	3095,2	6781,5	0,47	1030,03	0,863
2019	3659,8	7999,7	0,43	1187,45	0,856
2020	3725,6	8452,4	0,41	1223,21	0,810
2021	4826,6	8854,0	0,38	1472,13	0,986
2022	3422,1	6640,2	0,33	1348,1	0,784
2023	3610,3	7456,2	0,35	1589,8	0,812

Джерело: складено автором на основі [38].

Водночас, збільшення продуктивності праці це не тільки про ефективний менеджмент, раціональне й оптимальне використання робочого часу тощо. Це навіть в більшій мірі про автоматизацію та діджиталізацію операцій і бізнес-процесів, впровадження всіх видів та типів інновацій, застосування сучасніших і прогресивніших технологій. Відтак, критично негативним (з позиції створення передумов для економічного прориву) слід вважати низьку інноваційну активність у вітчизняній економіці, свідченням чого, беззаперечно, слугує факт критично мізерних витрат підприємств на виконання наукових досліджень. Відповідний показник у жодному з років періоду 2005-2023 рр. не перевищував 1,5 %, а, починаючи з 2009 р., не сягав й 1 %, що вважається однією з найгірших практик (найнижчих значень) у світовій економіці.

Відповідно, на тлі слабкої економічної ефективності та інноваційної

активності логічними виглядають малі значення рівня доходів у вартості активів вітчизняних підприємств. Лише в кращі часи цей показник перевищував 1 % і це є свідченням критично низького рівня ділової активності суб'єктів господарювання, коли доходи складають мізерну частку в активах, відповідно рівень використання і оборотність останніх вельми обмежена.

Звернімо увагу, що після початку великої війни що ВВП у розрахунку на одну особу, що сукупна продуктивність праці у вітчизняній економіці різко знизилися і це негативно. Так, значення ВВП на одну особу у 2023 р. поступалося відповідному показнику 2021 р. на 25,2 %, а продуктивності праці – на 15,8 %. Погіршилися також і частки витрат на виконання наукових досліджень та доходів у вартості активів підприємств.

Таким чином, питання збереження ресурсного потенціалу економіки України, необхідного як для належного функціонування національного господарства на тепер, так і для забезпечення повоєнної відбудови, залишається не тільки актуальним, але й все більше посилює свою важливість.

Задля моделювання залежностей між складниками ресурсного потенціалу національної економіки України та створення інформаційно-аналітичної основи в цілях подальшого прогнозування їх зміни, відповідно, наслідків для господарської системи країни спершу обчислено композиційні значення кожної зі складових ресурсного потенціалу, а надалі застосовано динамічне моделювання між значеннями індикаторів (вихідні дані аналізу наведено у Додатку Б) субіндексів, надалі – композиційного індексу кожної зі складових ресурсного потенціалу економіки та відповідними провідними значенням показників, які характеризують ту, чи іншу складову. До прикладу, щодо ресурсу «Праця» – темпами зміни сукупної продуктивності праці (рис. 2.8).

Виявлено достатньо тісний зв'язок між змінами значень індексів трудового та демографічного потенціалу, а також ресурсу «Праця», з одного боку, і темпами зміни сукупної продуктивності праці, з іншого боку. При тому, якщо зв'язки між демографічним потенціалом і продуктивністю праці не настільки тісні й навіть в окремі часові періоди істотно дисонували між собою,

то між трудовим потенціалом і продуктивністю праці значно сильніші. Відтак, можна зробити висновок, що зовнішні міграційні процеси в більшій мірі (з вектором «мінус») позначалися на забезпеченості економіки працею і ефективністю її використання, а ніж наслідки демографічної кризи в Україні.

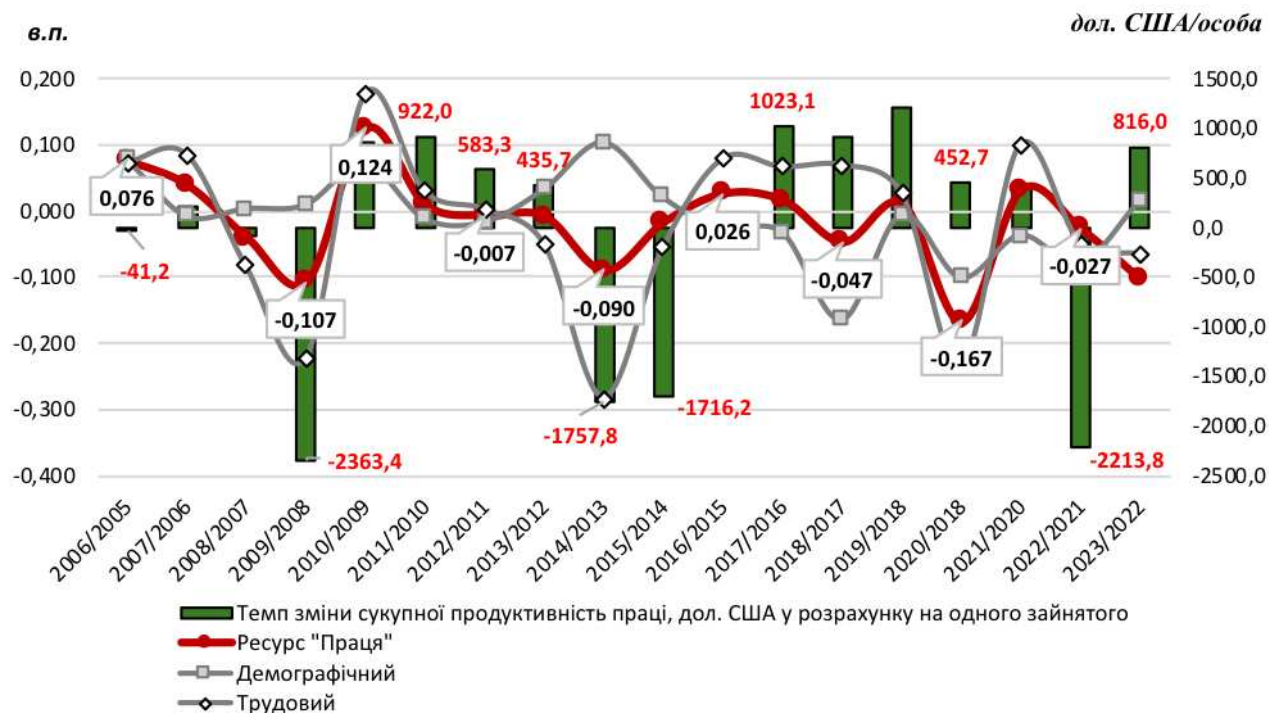

Рис. 2.8. Динамічна характеристика потенціалу соціально-економічного відновлення економіки України: складова «Праця», 2005-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними додатку Б.

Позаяк, найбільший дисонанс склався у 2022 р. до 2021 р., коли продуктивність праці впала на 2,2 тис. дол. США, а індекс ресурсу «Праця» знизився лише на 0,03 п. Таким чином, є підстави для висновку, що на загальну зміну ресурсу праці (що в частині трудового, що відносно демографічного потенціалу) позначається на зниженні головного показника ефективності в економіці – продуктивності праці, притому достатньо швидко – у короткостроковому часовому періоді, але надалі економіка дещо інерційніше реагує на різкі втрати ресурсу «Праця».

Як виявлено за результатами моделювання, зростання зовнішньої міграції населення погіршує ресурс «Праця», що, відповідно, своєю чергою, призводить до зниження ефективності використання праці (продуктивності праці) (табл. 2.11). При тому, варто звернути увагу на інший аспект, який полягає в тому, що

наслідки міграційних втрат українського населення в більшій мірі негативно позначаються на ресурсі «Праця» та продуктивності праці у третьому і четвертому лагах, коли, наприклад, у першому лазі збільшення зовнішньої міграції населення на 1 % призводить до скорочення ресурсу «Праця» лише на 0,72 %, тоді як у четвертому лазі це вже 2,54 %.

Таблиця 2.11

Результати моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурс «Праця» → сукупна продуктивність праці, 2005-2023 рр.

Індикатори	Лаги	Коеф. впливу	Показники статистичної значущості		
			Стандартна похибка	t-Стюдента	p-level
Продуктивність праці	lag (1)	-0,602034	0,327625	1,869365	0,01178
	lag (2)	-0,53355	0,499792	1,086013	0,033245
	lag (3)	-2,768596	0,585847	1,274556	0,026134
	lag (4)	-4,069563	0,443166	2,336074	0,006246
Ресурс «Праця»	lag (1)	-0,715619	0,36972	1,969053	0,010285
	lag (2)	-0,263914	0,382444	0,702011	0,052483
	lag (3)	-1,203491	0,461656	0,410288	0,071282
	lag (4)	-2,536043	0,598839	2,580023	0,004507
<i>Коефіцієнти статистичної значущості</i>					
Коефіцієнт детермінації				0,821918	
Скоригований коефіцієнт детермінації				0,561409	
Статистична похибка				3,209628	
F-критерій Фішера				0,090912	
Статистика DW				1,986728	

Прим.: розраховано з використанням Eviews 13.0.

Джерело: авторські обчислення.

Ще тіснішим виявився зв'язок між субіндексами ресурсу «Капітал», композиційним індексом ресурсу «Капітал» та темпами зміни доходів зведеного бюджету України (рис. 2.9). Зазначене дає підстави для висновку, що скорочення поступлень до бюджетів усіх рівнів, міжбюджетних трансфертів та капітальних видатків, ін. (фінансовий потенціал), а також обсягів виробництва і реалізації продукції у базових видах економічної діяльності, капітальних інвестицій, енергоємності економіки і т. п. (виробничий потенціал) призводить до погіршення ресурсу «Капітал», а через це й до зменшення доходів зведеного бюджету, відтак істотно обмежу фінансові можливості держави й суб'єктів господарювання.

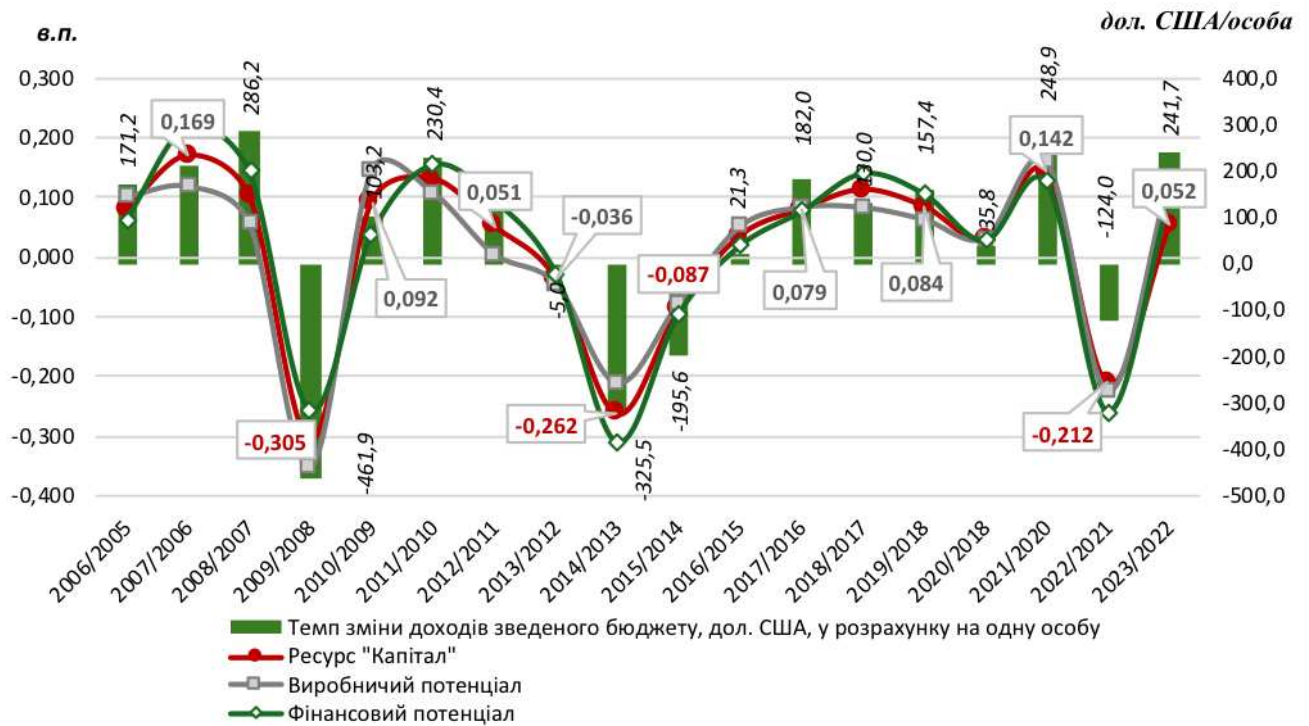

Рис. 2.9. Динамічна характеристика потенціалу соціально-економічного відновлення економіки України: складова «Капітал», 2005-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними додатку Б.

Таблиця 2.12

Результати моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурс «Капітал» → доходи зведеного бюджету, 2005-2023 рр.

Індикатори	Лаги	Коеф. впливу	Показники статистичної значущості		
			Стандартна похибка	t-Стюдента	p-level
Доходи зведеного бюджету	lag (1)	0,720841	0,269617	2,719827	0,044965
	lag (2)	-1,00045	0,391493	-2,59969	0,051781
	lag (3)	-0,24392	0,321692	-0,77136	0,490847
	lag (4)	-0,4736	0,334205	-1,44161	0,21933
Ресурс «Капітал»	lag (1)	-0,24972	0,179068	-1,41865	0,225841
	lag (2)	-0,6034	0,26636	-2,30455	0,074161
	lag (3)	0,255559	0,24538	1,059504	0,351375
	lag (4)	0,459963	0,241199	1,939978	0,116786
Коефіцієнти статистичної значущості					
Коефіцієнт детермінації				1,01076	
Скоригований коефіцієнт детермінації				0,998988	
Статистична похибка				87,34603	
F-критерій Фішера				0,000059	
Статистика DW				2,023693	

Прим.: розраховано з використанням Eviews 13.0.

Джерело: авторські обчислення.

Свою чергою, вплив зовнішньої міграції населення на ці процеси не однозначний. Так, у першому часовому лазі збільшення обсягів міграційних

втрат населення (на 1 %) навіть забезпечує приріст доходів зведеного бюджету (на 0,72 %), однак скорочує ресурс «Капітал» (на 0,25 %). Очевидно, відповідна залежність «працює» за залишковим принципом, адже надалі наслідки зовнішньої міграції що для фінансово-ресурсних можливостей держави, що для ресурсу «Капітал» виключно негативні зі піком у другому часовому лазі (відповідні скорочення становлять 1,0 % та 0,6 %) й наступним щорічним послабленням, обумовленим, на нашу думку, тим, що економіка поступово адаптується до звуження трудового потенціалу і шукає варіанти заміщення праці капіталом.

Як показують результати дослідження, зв'язок між зовнішньою міграцією населення (або іншими словами міграційними втратами України) та наслідками цих процесів на інноваційний розвиток національної економіки далеко не однозначний. Однак, спершу слід охарактеризувати зв'язки між динамікою показника «частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП» та інтегральним індексом ресурсу «Інновації». Як видно з інформації, наведеної на рис. 2.10, окрім лише декількох років аналізованого часового періоду (а саме 2010, 2013, 2015, 2021 та 2023 рр.) напрями зміни, з одного боку, частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП та, з іншого боку, ресурсу «Інновації» співпадали, однак інтенсивність зміни була різною, коли дуже значні коливання першого показника обумовлювали незначні зрушення у значеннях другого. Як на наше переконання, це є свідченням низької міри впливу витрат на ДіР та результатів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Причини в тому, що витрати держави на ці цілі критично неефективні (практично відсутній будь-який зв'язок між видатками з бюджету на наукові дослідження та чисельністю інновацій, які створюються і впроваджуються суб'єктами господарювання), а витрати підприємств на ДіР, як правило, мають тіньовий характер і не афішуються підприємствами.

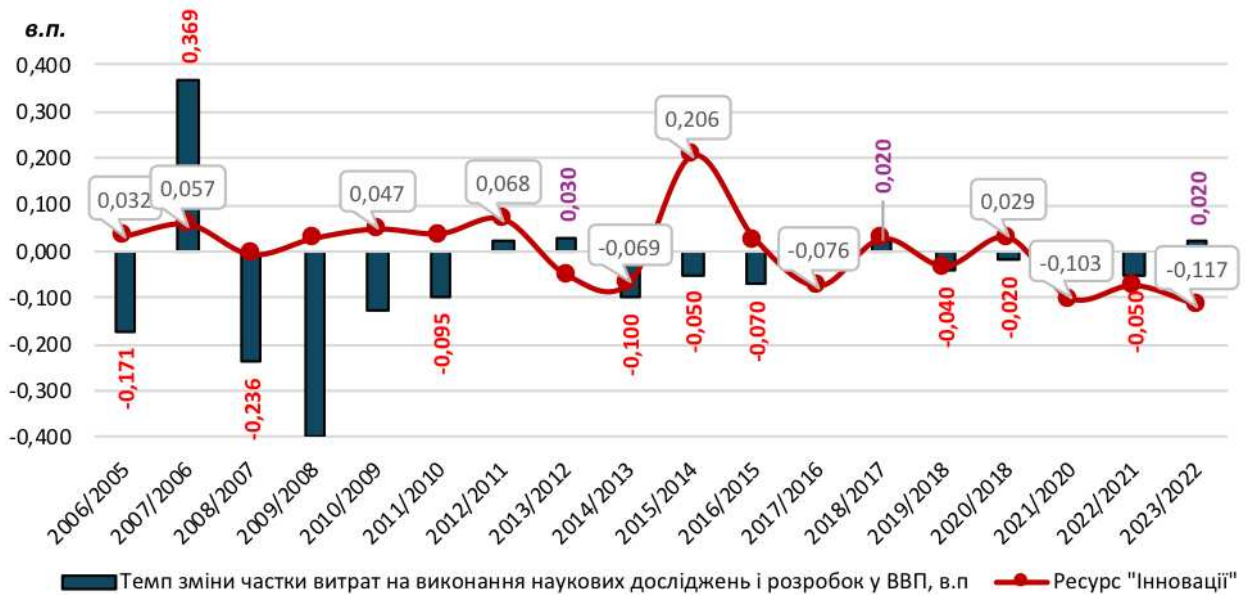

Рис. 2.10. Динамічна характеристика потенціалу соціально-економічного відновлення економіки України: складова «Інновації», 2005-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними додатку Б.

Однак, як це показують дані моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурс «Інновації» → частка витрат на виконання ДіР у ВВП (табл. 2.13), у першому часовому лазі зв'язок між міграційними втратами і часткою витрат на дослідження і розробки у ВВП наявний та він позитивний (при зростанні зовнішньої міграції на 1 % рівень інноваційної активності збільшується на 0,85 %). При тому, за цей же час отримано від'ємний характер впливу зростання зовнішньої міграції населення України на інтегральний індекс ресурсу «Інновації» (коефіцієнт регресії становив «мінус» 0,14 %).

Як встановлено за результатами моделювання, у подальших часових періодах зростання міграційних втрат у все більшій мірі призводить до зниження значень інтегрального індексу «Інновації». Хоча розуміємо, що така ситуація, скоріше, парадоксальна і обумовлена не, на перший погляд, відсутністю (чи зворотністю) зв'язку між втратами людей та потенціалу науково-дослідної й інноваційної діяльності, а, по-перше, критично низькою інноваційною активністю у вітчизняній економіці; по-друге, відповідні зв'язки були б значно помітнішими за умови кореляції з міграцією безпосередньо наукових кадрів та інноваційного бізнесу; по-третє, високим рівнем тінізації сфери ДіР і впровадження її результатів у господарську практику; сюди слід

додати «слабкість» функціонування та розвитку ринку стартапів, у тому числі інформаційно-комунікаційних в Україні.

Таблиця 2.13

Результати моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурс «Інновації» → частка витрат на виконання ДіР у ВВП, 2005-2023 рр.

Індикатори	Лаги	Коеф. впливу	Показники статистичної значущості		
			Стандартна похибка	t-Стюдента	p-level
Частка витрат на виконання ДіР у ВВП	lag (1)	0,854242	0,258362	3,363575	0,001322
	lag (2)	-0,50851	0,320435	-1,61438	0,015931
Ресурс «Інновації»	lag (1)	-0,1378	0,275304	-0,50918	0,064304
	lag (2)	-0,24072	0,212843	-1,15057	0,030041
	lag (3)	-0,56771	0,249736	-0,24057	0,083398
	lag (4)	-0,61946	0,204049	-3,08837	0,001933
Коефіцієнти статистичної значущості					
Коефіцієнт детермінації					0,985915
Скоригований коефіцієнт детермінації					0,95453
Статистична похибка					0,000089
F-критерій Фішера					31,957
Статистика DW					2,186025

Прим.: розраховано з використанням Eviews 13.0.

Джерело: авторські обчислення.

Таким чином, якщо резюмувати, то можна зазначити, що стан інноваційної сфери національної економіки, а особливо її зв'язків і ролі в забезпеченні технологічної конкурентоспроможності і розвитку українського бізнесу справедливо можна вважати достатньо низьким. Відтак, важко ідентифікувати як масштаби вітчизняного інноваційного потенціалу, так і рівень його втрат (відповідно, стан збереження) у ході сучасної великої війни. Однак, слушним буде висновок про те, що він критично важливий, особливо для швидкої відбудови і одночасного переходу до технологій вищого рівня технологічного укладу, та для його збереження слід працювати над втриманням від зовнішньої міграції науковців, винахідників, кретивних людей, представників ІКТ-сектора, венчурного бізнесу, сфери стартапінгу та інноваційної діяльності і т. п.

У зазначеному світлі важливо вести мову також і про збереження підприємницького капіталу (вітчизняний мікро-, малий і середній бізнес,

фінансові та інші ресурси, залучені в сектор підприємництва, підприємницькі технології та ділові навички, безпосередньо підприємці як найбільш креативна частина суспільства, представники середнього класу) національного господарства України. Адже, як це показано і доведено у низці сучасних актуальних результатах досліджень, з початку повномасштабної війни Україну покинула значна частина таких людей, включно з їх капіталом, ноу-хау та об'єктами інтелектуальної власності, а також достатньо багато бізнесів релокувалися за кордон. І це загрожує значними негативними наслідками для вітчизняної економіки і її підприємницького сектору.

При тому, як це видно з даних, наведених на рис. 2.11, погіршення фінансово-економічного становища і зниження через це доходів підприємств має прямим наслідком зниження рівня інтегрального коефіцієнта ресурсу «Підприємництво». Динаміка зміни обох показників за 2005-2023 рр. (за винятком 2006, 2011, 2013, 2015-2016 та 2020 рр.) мала аналогічний вектор, що логічно.

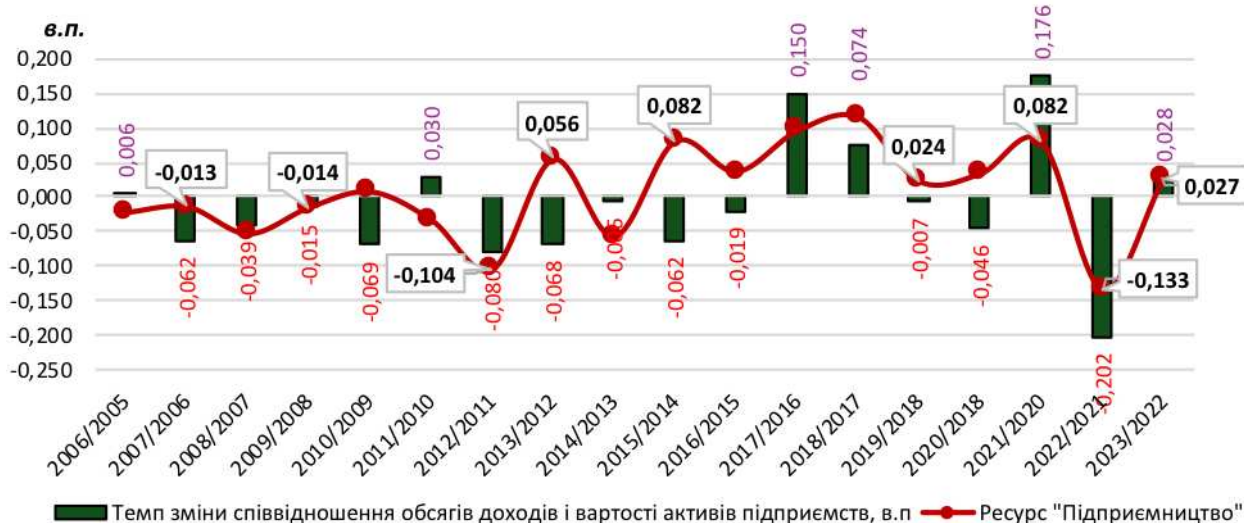

Рис. 2.11. Динамічна характеристика потенціалу соціально-економічного відновлення економіки України: складова «Підприємництво», 2005-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними додатку Б.

Але, якщо звернути увагу на результати моделювання наслідків зовнішньої міграції населення України на аналізовані показники, то зв'язки тут виявилися не на стільки тісними. До прикладу, статистично значимий зв'язок між активізацією процесів зовнішньої міграції населення та зміною рівня

доходів вітчизняних суб'єктів підприємництва простежується лише в першому часовому лазі і він позитивний.

Таблиця 2.14

Результати моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурс «Підприємництво» → співвідношення обсягів доходів і вартості активів підприємств, 2005-2023 рр.

Індикатори	Лаги	Коеф. впливу	Показники статистичної значущості		
			Стандартна похибка	t-Стюдента	p-level
Співвідношення обсягів доходів і вартості активів підприємств	lag (1)	0,63166	0,156492	-4,10621	0,001119
Ресурс «Підприємництво»	lag (2)	-0,13644	0,071309	-1,94647	0,076298
Коефіцієнти статистичної значущості					
Коефіцієнт детермінації					0,612776
Скоригований коефіцієнт детермінації					0,55884
Статистична похибка					0,001008
F-критерій Фішера					11,5576
Статистика DW					2,426279

Прим.: розраховано з використанням *Eviews 13.0*.

Джерело: авторські обчислення.

Якщо тут все більш-менш логічно, адже, як відомо, українські підприємства зараз відсувають достатньо гострий дефіцит у кадрах, відтак, гіпотетично, витрати на персонал у короткостроковому періоді скоротилися, але це ще не позначилося на доходах і фінансових результатах. Тоді, як надалі кадровий дефіцит, очевидно, все ж призведе до зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), відповідно, в наступних часових лагах слід очікувати від'ємний характер впливу міграційних втрат на доходи вітчизняного бізнесу.

Ці зв'язки, власне, простежуються у значеннях коефіцієнта регресії між міграційними втратами й інтегральним індексом ресурсу «Підприємництво». Проте лише у другому часовому лазі і напрям зв'язку негативний. Так, виявлено, що при збільшенні міграційних втрат в Україні на 1 % ресурс «Підприємництво» знижується на 0,14 %. У інших часових лагах зв'язків статистично значимого рівня не ідентифіковано.

Відтак, отримані результати у значній мірі дискусійні. Беззаперечно, що втрати населення (відтак – інтелектуально-кадрового ресурсу), особливо

найбільш креативної частини суспільства, а також зовнішня міграція бізнесу, включно з виведенням з країни капіталу та нематеріальних активів, мають прямим наслідком погіршення кількісних і якісних характеристик підприємницького сектора національної економічної системи. Проте, в кейсі цього дослідження та нинішньої економіки України доводиться вести мову, скоріше, про більш пізні наслідки міграційних втрат на вітчизняний підприємницький потенціал. Відповідно, вже зараз гостро актуальними стають рішення та інструменти державної політики збереження ресурсу вітчизняного бізнесу.

У підсумку аналізування зв'язків (у динаміці), з одного боку, ресурсного потенціалу України та одного з провідних параметрів соціально-економічного поступу національної економіки – ВВП у розрахунку на одну особу населення, з іншого боку, є підстави стверджувати, що втрати в ресурсному потенціалі прямим чином позначаються на погіршенні соціально-економічного зростання. Так, у більшості років періоду 2005-2023 рр. скорочення ресурсного потенціалу призводило до зниження значення показника ВВП на одну особу і навпаки – покращення ресурсного потенціалу забезпечувало приріст узагальнюючого рівня продуктивної спроможності національної економіки (рис. 2.12).

За разом, в окремі роки наслідки зміни ресурсного потенціалу для параметра «ВВП у розрахунку на одиницю населення» мали певне (незначне) відтермінування в часі. Як от різке скорочення індексу «Ресурсний потенціал» у 2008 р. до 2007 р. спершу не вплинуло на динаміку ВВП на одну особу (відповідний показник у 2008 р. зріс (відносно його значення у 2007 р.) до 823,4 дол. США), але вже у наступному 2009 р. мало вплив на його спад до позначки «мінус» 1346,5 дол. США.

Ситуація повторилася (однак вже зі більшим часовим лагом) в 2011-2013 рр., для яких характерним стало скорочення ресурсного потенціалу, але з відчутними наслідками для ВВП на одну особу у 2014-2015 рр. Інший момент часу, де також відбулося певне розбалансування динаміки ресурсного потенціалу національного господарства й ВВП на одну особу, стався у 2020 р.

(ресурсний потенціал скоротився на 0,036, але динаміка ВВП на одну особу була позитивною, склавши 65,8 дол. США).

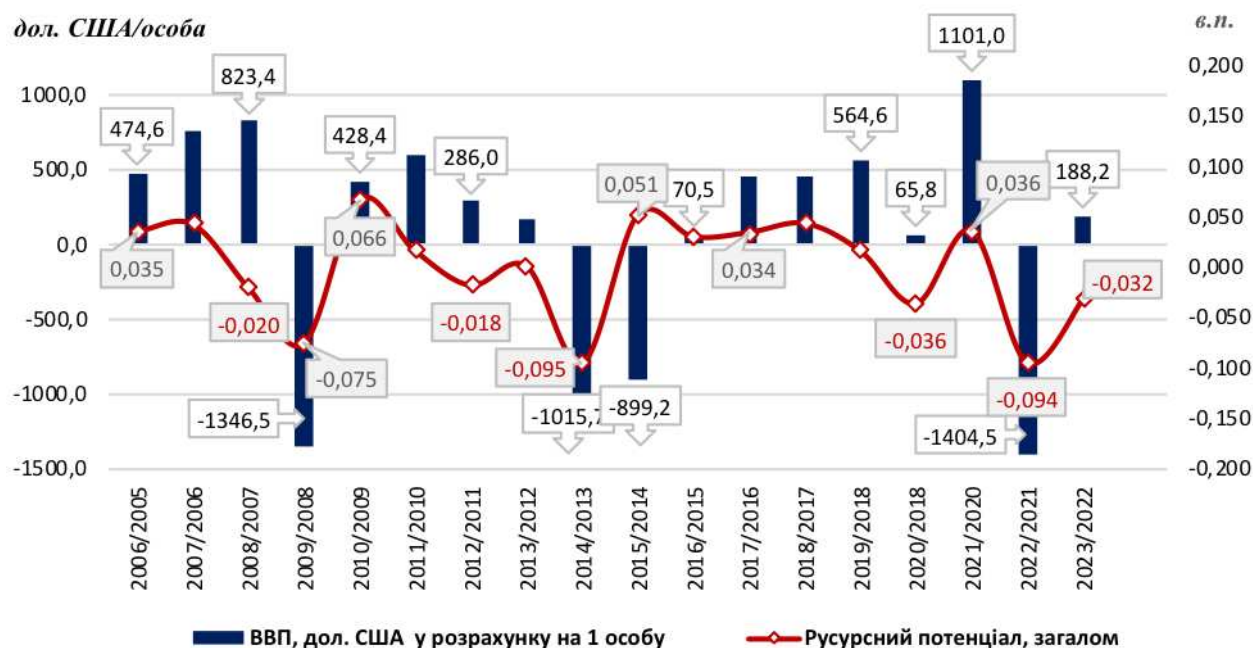

Рис. 2.12. Динамічна характеристика потенціалу соціально-економічного відновлення економіки України: реалізація загального ресурсного потенціалу, 2005-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними додатку В.

Таким чином, цілком закономірними стали результати каузального моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурсний потенціал → соціально-економічне відновлення України (табл. 2.15).

Зростання міграційних втрат негативно позначається та має своїм наслідком спершу втрати в ресурсному потенціалі, а надалі – значне погіршення в частині можливостей щодо повоєнного соціально-економічного відновлення нашої країни.

Так, спостерігається тісний статистично значимий зв'язок між наростанням масштабів зовнішньої міграції населення і послабленням ресурсного потенціалу національної економіки. Причому, з кожним лагом рівень впливу лише наростає (якщо у першому році збільшення міграції на 1 % призводить до зниження індексу ресурсного потенціалу на 0,51 %, то у четвертому вже до 1,92 %).

Таблиця 2.15

Результати моделювання впливу у ланцюгу подій: міграційні втрати → ресурсний потенціал → соціально-економічне відновлення України, 2005-2023 рр.

Індикатори	Лаги	Коеф. впливу	Показники статистичної значущості		
			Стандартна похибка	t-Стюдента	p-level
Ресурсний потенціал	lag (1)	-0,51046	0,173864	-2,98676	0,002543
	lag (2)	-0,91876	0,214087	-2,43217	0,004171
	lag (3)	-1,51298	-0,82866	-3,98928	0,001933
	lag (4)	-1,92128	-0,78844	-3,43469	0,001322
Соціально-економічне відновлення	lag (1)	-0,19854	0,078115	-2,58557	0,001933
	lag (2)	-1,5492	0,087994	-6,1492	0,000102
	lag (3)	-1,66477	0,094559	-6,60793	0,000102
	lag (4)	-2,01395	0,114393	-7,99396	0,000102
Коефіцієнти статистичної значущості					
Коефіцієнт детермінації				0,823537	
Скоригований коефіцієнт детермінації				0,758949	
Статистична похибка				12,97123	
F-критерій Фішера				0,000285	
Статистика DW				2,33934	

Прим.: розраховано з використанням Eviews 13.0.

Джерело: авторські обчислення.

Своєю чергою, збільшення міграційних втрат на 1 % обумовлює зменшення ВВП країни на одну особу у першому часовому лазі на 0,2 %, у другому – на 1,54 %, у третьому – на 1,66 %, а вже у четвертому – на 2,01 %. Таким чином, погіршення якісних і кількісних характеристик ресурсного потенціалу національної економіки з кожним роком все гірше і гірше позначатиметься на спроможності національної економіки України до належного і швидкого відновлення. Відтак, слід якнайшвидше формувати й реалізувати проактивну державну політику щодо збереження провідних груп ресурсного забезпечення, а також зміни в структурі економіки задля створення передумов для економічного прориву і нарощення (в рази) продуктивної спроможності, якості та ефективності використання ресурсів, інноваційно-технологічної модернізації вітчизняного промислово-виробничого сектора. При тому, чи не найбільш важливим є збереження якісного інтелектуально-кадрового та трудового ресурсу, людського потенціалу України на загал.

На основі отриманих емпіричних даних є всі підстави для прогнозування сценаріїв зміни ресурсного потенціалу соціально-економічного відновлення України. На рис. 2.13 наведено відповідні результати. Таким чином, в разі збереження існуючого перебігу подій, а саме за песимістичного варіанту слід вже у 2026 р. очікувати зниження ВВП України в розрахунку на одну особу на 30,3 %, тоді як в десятирічній перспективі спад може скласти 55,1 %.

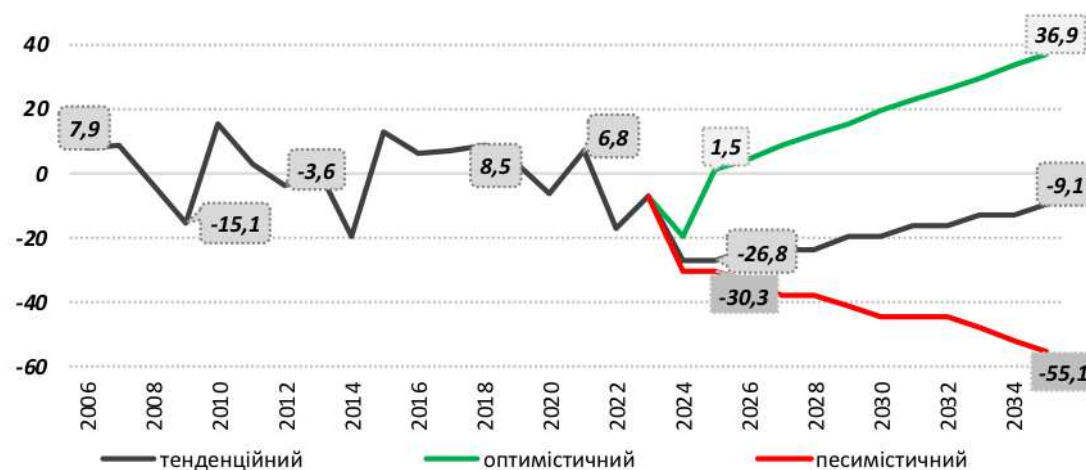

Рис. 2.13. Результати прогнозування сценаріїв зміни ресурсного потенціалу соціально-економічного відновлення України, 2024-2035 рр., %

Джерело: авторські розрахунки.

У разі тенденційного сценарію (якщо велика війна завершиться у перспективі 2025-2028 рр.) та якщо економіка України буде відновлюватися на основі тієї моделі та тих трендів, які застосовувалися ще на довоєнному етапі розвитку, то у 2026 р. країну очікує спад у 26,8 %, а до 2034 р. він знизиться до рівня «мінус» 9,1 % ВВП на одну особу. Вочевидь, що такі прогнози також не можуть вважатися прийнятними і не сприятимуть що швидкому відновленню національного господарства, що створенню гарного середовища для повернення українців з-за кордону, а також не відповідатимуть такому типу стратегії, як «економічний прорив».

Натомість, для зміни ситуації й якісної модернізації системи національного господарства, його переналаштування на «рейки» швидкого і якісного відновлення, включно з переходом до інтенсивного типу зростання необхідна більш проактивна державна політика, в основі якої, по-перше,

ефективне регулювання міграційних процесів (з цілями: а) збереження наявного інтелектуально-кадрового ресурсу й потенціалу, б) повернення наших громадян з-за кордону); по-друге, збалансування ринку праці та подолання проблем високого безробіття і низької зайнятості; по-третє, удосконалення бізнес-середовища для покращення умов для економічного пожвавлення і розвитку, збільшення ділової активності населення; по-четверте, більш ефективне використання науково-дослідного та інноваційно-технологічного потенціалу, досягнення технологічної модернізації у пріоритетних видах економічної діяльності; по-п'яте, системна детінізація економічних відносин, налагодження прозорого функціонування митниці, вирішення проблем офшоризації та ухилення частини підприємств від сплати податків, подолання системної корупції, зокрема у відносинах «влада – бізнес».

За зміни економічної політики держави, її підкріплення якісною та ефективною соціально-гуманітарною політикою можна вести мову про досягнення тренду оптимістичного сценарію соціально-економічного відновлення та навіть форсованого зростання економіки України, коли вже у 2025 р. слід очікувати приросту ВВП (у доларовому еквіваленті) на одну особу на рівні 1,5 %, а до 2034 р. – на 36,9 %.

Додамо, що реалізація такої амбітної цілі потребує формування й реалізації виваженої, але, при тому, системної державної політики, напрацювання і обґрунтування механізмів та інструментарію якої є предметом наступного розділу цього дослідження.

Висновки до розділу 2

1. У ході аналізування сучасних тенденцій функціонування й розвитку економіки України в умовах війни ідентифіковано проблемні аспекти, а також визначено секторально-структурні пріоритети відновлення інтенсивного зростання. При тому, зроблено висновок, що визначення механізмів і інструментарію державної політики в аналізованій сфері має опиратися на

результати аналізування, по-перше, успіхів та системної проблематики функціонування і розвитку національної економіки України на довоєнному етапі; по-друге, негативних наслідків повномасштабної війни; по-третє, стратегічних орієнтирів і тактичних засобів відновлення галузевих й регіональних економічних комплексів на етапі повоєнної відбудови країни.

Доведено, що системні вади становлення здорової ринкової системи господарювання, які були характерні упродовж всього сучасного етапу еволюції вітчизняної економічної системи, збереглися у й середовищі війни і їх подолання гостро актуальне на повоєнному етапі задля створення необхідних для економічного зростання передумов. Йдеться про високий рівень системної корупції, рейдерства та адміністративного тиску на бізнес, значні масштаби тінізації і монополізації економіки, виведення капіталу і офшоризацію податків, високу імпортозалежність та слабкість експортного потенціалу, переважання сировинної орієнтації економіки, низький рівень її інноваційно-технологічної модернізації, малі обсяги й непродуктивну структуру інвестицій, наявність диспропорцій у секторально-галузевій структурі, структурні дисбаланси ринку праці та незлагодженість систем підготовки кадрів та попиту на працю, особливо в сегменті робітничих професій та ін.

Критично негативні наслідки повномасштабної війни, беззаперечно, ускладнюють формування передумов та втілення в життя заходів політики економічного прориву у національній економіці України. Саме тому, особливої актуальності набувають завдання подолання таких сучасних (в значній мірі екзистенційних) викликів і загроз, як економічні збитки підприємств внаслідок руйнувань будівель, інфраструктури, витрати на релокацію бізнесу, зменшення обсягів господарювання та скорочення доходів, погіршення фінансово-економічних результатів підприємств, дестабілізація господарських зв'язків і бізнес-процесів, нестача оборотних коштів і фінансові труднощі у забезпеченні діяльності підприємств, зокрема реального сектора національної економіки, мобілізація робочої сили, масштабні міграційні втрати, ускладнення соціальних і трудових проблем, зокрема у ВПО, скорочення обсягів постачання

та зростання вартості енергоресурсів, підвищення вартості та ускладнення доступу до інвестицій, труднощі з імпортом техніки та передових технологій, наростаюча фінансова криза у країні через проблеми з погашенням та обслуговуванням раніше отриманих інвестицій і позикового капіталу, розвиток інфляційних процесів та девальвація національної грошової одиниці і т. п.

Заразом, при формуванні стратегії і тактики політики економічного прориву в Україні не уникнути підготовки та реалізації практичних заходів, орієнтованих на подолання (локалізації наслідків):

- ускладнень економічного становища в умовах повномасштабної війни (як от – складна безпекова ситуація, нестача кваліфікованих кадрів та обстріли енергетичних об'єктів і критичної інфраструктури; руйнування виробництв, порушення ланцюгів постачань, зростання виробничих втрат бізнесу; пришвидшення інфляції та високі інфляційні очікування через емісію гривні і зростаючі соціальні видатки; значні обсяги і висока залежність (біля 75,0 % у 2024 р.) видатків бюджету від іноземної фінансової допомоги; масштабні витрати на оборону (біля 2,0 трлн грн у 2024 р.); високий рівень безробіття (понад 14,2 % у грудні 2024 р.) на тлі скорочення рівня зайнятості й посилення бідності населення (частка осіб, які економлять на їжі, зросла до 23,4 %); погіршення економічних очікувань (індекс очікуваних змін ділової активності на кін. 2024 р. знизився до 45,9));

- найбільш актуальних втрат національної економіки за погіршення воєнно-безпекової ситуації в країні (падіння ВВП до 2021 р. (на 28,8 % у 2022 р., 23,5 % у 2023 р., 19,9 % у 2024 р.); прискорення інфляції та здійснення активних валютних інтервенцій, збільшення облікової ставки НБУ; зниження курсу національної валюти (зокрема готівкового до 42,5 грн / дол. США на поч. 2025 р.); зростання видатків бюджету на оборону та видатків на обслуговування державного боргу (287 млрд грн за 11 місяців 2024 р. або 8,8 % у загальній структурі видатків бюджету); значні втрати трудо-ресурсного потенціалу через зовнішню трудову і освітню міграцію жінок та молоді, внутрішню вимушену міграцію, мобілізацію чоловіків, втрати та інвалідизацію населення на війні;

різке скорочення та стагнація в обсягах металургійного виробництва; зростання енергетичної залежності економіки (у грудні 2024 р. Україна імпортувала у 63,0 рази більше електроенергії, ніж експортувала – 433,0 до 6,8 ГВт-год); призупинення роботи вугільних підприємств, у т. ч. у Покровську через наближення лінії фронту, дефіцит електроенергії та погіршення безпекової ситуації, зниження цін на світових ринках, посилення захисних квот ЄС і необхідність імпорту коксівного вугілля; у 2025 р. очікується падіння виробництва сталі на 9,0 %; скорочення обсягів банківського кредитування економіки; зменшення обсягів експорту (у понад 2 рази у 2023 р. до 2021 р. і погіршення структури зовнішньої торгівлі (за 11 місяців 2024 р. негативне сальдо торгівлі склало біля 3,0 млрд грн)).

2. За результатами аналізування практики державної політики управління процесами економічного розвитку України виявлено як позитивний досвід, так і значні вади та прогалини, які не дозволили досягти економічного прориву в кожному з років сучасного етапу незалежності її економіки. При тому, недоліки системи публічного менеджменту стали характерними за всіма зі провідних завдань державного управління, як от визначення галузево-секторальних пріоритетів, створення сприятливого для реформування економіки умов, формування системи необхідного для зрушень ресурсного забезпечення, стимулювання та мотивація економічних агентів, організація та управління процесами розвитку й зростання.

Разом зі тим, повномасштабна війна не лише послабила дію перешкод економічного зростання в Україні, але навпаки обумовила нові екзистенційні виклики та загрози. За існуючої ситуації векторами модернізації та підвищення ефективності державної політики досягнення економічного прориву в Україні мають стати: (1) безпека, (2) умови і ресурси форсування економічного зростання, (3) драйвери прогресу, (4) візія та нова структура національної економічної системи.

3. Аргументовано, що реалізація стратегії економічного прориву України в таких критично складних обставинах, як повномасштабна війна, потребує

збереження та значно більш ефективного використання наявного ресурсного потенціалу. Для ідентифікації відповідних зв'язків між передумовами економічного прориву і потребами в ресурсному потенціалі розроблено авторський методичний підхід, апробація якого дозволяє моделювати каузальні зв'язки збереження ресурсного потенціалу національної економіки (з одного боку) та економічного зростання (з іншого боку). При тому, як доведено, провідним ресурсом, що критично важливий для збереження для якісної і швидкої відбудови країни на етапі повоєнного відновлення, є людський капітал. Таким чином, міграція (людей і капіталу) як завдає найбільш відчутних збитків для ресурсного потенціалу, так і стає провідним об'єктом державного регулювання, адже позначається на втратах або навпаки – збереженні (аккумуляції) таких компонентів потенціалу відбудови (економічного прориву), як ресурси: «Праці», «Інновацій», «Капіталу», «Підприємництва».

Результати моделювання впливу зовнішньої міграції населення на динаміку субіндексів та інтегральних індексів складових ресурсного потенціалу, обчислення інтегрального індексу ресурсного потенціалу та моделювання впливу інтегрального індексу ресурсного потенціалу соціально-економічного відновлення на ВВП на одну особу населення дали підстави для висновків про чинники, вплив на які дозволяє як зберегти відповідний ресурс, так і оптимізувати його позитивний вплив на економічний розвиток у тому, чи іншому часовому лазі. При тому, прогнозування альтернатив соціально-економічного розвитку України з урахуванням тенденцій зміни ресурсного потенціалу її соціально-економічної системи дозволило констатувати, що за песимістичного варіанту слід вже у 2026 р. очікувати зниження ВВП на одну особу на 30,3 %, тоді як в десятирічній перспективі спад може скласти 55,1 %; у разі тенденційного сценарію (якщо велика війна завершиться у перспективі 2025-2028 рр.) та якщо економіка України буде відновлюватися на основі тієї моделі та тих трендів, які застосовувалися ще на довоєнному етапі розвитку, то у 2026 р. країну очікує спад у 26,8 %, а до 2034 р. він послабиться до «мінус» 9,1 % ВВП на одну особу; за зміни економічного курсу держави, її підкріплення якісною й

ефективною соціально-гуманітарною політикою (регулювання міграційних процесів, збалансування ринку праці, удосконалення бізнес-середовища, краще використання науково-дослідного та інноваційно-технологічного потенціалу, системна детінізація, вирішення проблем офшоризації і ухилення від сплати податків, подолання системної корупції тощо) можна очікувати досягнення тренду оптимістичного сценарію соціально-економічного відновлення та навіть форсованого зростання економіки України, коли вже у 2025 р. приріст ВВП на одну особу складе 1,5 %, а до 2034 р. зросте до 36,9 %.

Результати досліджень автора щодо аналізування сучасних передумов та ідентифікації потенціалу реалізації політики економічного прориву України висвітлено у публікаціях [35; 36; 37; 45; 65; 182; 201].

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ НА ЕТАПІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Обґрунтування системно-структурного базису стратегії економічного прориву

Ведення воєнних дій на території України, внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації, завдає руйнівного впливу на процеси ефективного розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки, катастрофічно погіршує реалізацію соціальної політики в аспекті захисту найбільш незахищених верств населення та дестабілізує базові основи функціонування фундаментальних інститутів держави. Все це в сукупності посилює виклики ефективного використання природно-ресурсного потенціалу держави, стримує процеси нарощування масштабів господарювання та фактично унеможлиблює структурну перебудову секторів національної економіки в контексті досягнення її економічного прориву. Своєю чергою, формування стратегічних пріоритетів завершення війни, становлення миру та утвердження прийнятних безпекових умов для України вимагає розробки стратегії реалізації економічного прориву на етапі повоєнного відновлення та відбудови держави. Очевидно, що реалізація таких перспектив у короткостроковому періоді ускладнюється, з огляду на сформовані обставини та безпекову ситуацію. Однак, розв'язання проблеми формування проєктної структури стратегії економічного прориву, побудова об'єктивної інституційної основи її імплементації та створення адекватного ресурсного базису досягнення пріоритетних цілей стратегії потребує вже свого нагального вирішення. Відтак, доцільним є обґрунтування системно-структурного базису формування стратегії економічного прориву держави на етапі повоєнної відбудови національної економіки держави.

Стратегія економічного прориву держави на етапі повоєнної відбудови

України повинна передбачати стратегічні напрями мобілізації природно-ресурсного потенціалу країни з урахуванням наявної геополітичної розстановки сфер впливу, світової безпекової ситуації та перспективних тенденцій розвитку світових ринків (енергетичних, продовольчих, інноваційно-технологічних, ринку продуктивних сил тощо). Це, з однієї сторони, потребує гарантування становлення належного рівня безпекових умов функціонування базових секторів національної економіки на довготривалу перспективу (доступ до ресурсної бази, логістична підтримка, інтеграція у світовий економічний простір), а з іншої – реалізації ефективних механізмів та інструментів управління процесами економічного прориву в розрізі секторів національної економіки та базових її ієрархічних рівнях. Дотримання таких передумов сформує передумови для підвищення параметрів визначення прийняття управлінських рішень, покращить можливості достовірного прогнозування стратегічних напрямів розвитку секторів національної економіки та посилить надійність вітчизняної економіки для участі в реалізації масштабних міжнародних проєктах підтримки і розвитку України у період її повоєнної відбудови.

Очевидно, що становлення миру та укладення надійних безпекових гарантій для України сформує стимули для міжнародних партнерів і, насамперед, країн західного демократичного світу для активізації інвестиційної діяльності на території України не лише в сегментів повоєнної відбудови, але й модернізації її виробничо-господарських комплексів на інноваційних засадах в контексті реалізації стратегії економічного прориву та підтримки процесів пришвидшеного економічного зростання. З огляду на це, обґрунтування системно-структурного базису стратегії економічного прориву у повоєнній відбудові України має передбачати налагодження ефективної інформаційно-комунікаційної взаємодії державних і недержавних інституцій з міжнародними партнерами для забезпечення координаційної підтримки досягнення стратегічних пріоритетів сформованої стратегії та максимізації процесів ефективності залучення й освоєння зовнішніх інвестиційно-фінансових

ресурсів.

Системно-структурний базис стратегії економічного прориву у період повоєнної відбудови України має формуватися на засадах дотримання таких фундаментальних положень:

1) орієнтація на мобілізацію природно-ресурсного потенціалу держави та підтримку базових точок зростання національної економіки з урахуванням розміщення продуктивних сил у суспільстві, сформованих традицій господарювання, перспектив розвитку основних секторів національної економіки та прогнозних параметрів зростання споживчого попиту на світових ринках, що дозволить визначити місце України в міжнародній економічній системі, як надійного суб'єкта та партнера на засадах дотримання, взятих на себе договірних зобов'язань;

2) зміцнення конкурентних позицій базових секторів національної економіки, як на внутрішніх, так і зовнішніх споживчих ринках, в умовах загострення конкурентної боротьби за ресурси, зростання цін на енергоносії, неупинного розвитку науково-технічного прогресу та інноваційної модернізації виробничо-господарських комплексів національної економіки на засадах забезпечення економічної безпеки на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою;

3) подолання сировинної спрямованості виробничо-господарських комплексів національної економіки і перехід до постіндустріального типу її розвитку на засадах впровадження досягнень технологічного інформаційного суспільства, впровадження у практику господарювання можливостей і переваг індустрії 5.0, інноваційної модернізації виробничо-господарських комплексів національної економіки, автоматизації праці, посилення ролі інтелектуально-кадрової складової в процесах підвищення ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки;

4) реалізації механізмів повернення українських біженців із закордону на засадах формування відповідних мотиваційних мотивів і стимулів, реінтеграції їх в систему виробничо-господарських відносин національної

економіки, всебічної підтримки інформаційно-комунікаційної взаємодії вітчизняних емігрантів з Україною у розрізі базових соціально-економічних сфер (освіта, медицина, культура тощо), підтримки процесів розвитку людського капіталу та збереження культурно-історичної спадщини держави, у тому числі й серед української діаспори закордоном;

5) формування реальних перспектив нарощування обсягів залучення іноземних інвестицій в Україну, у тому числі фінансових ресурсів міжнародної грантової допомоги, що передбачають наявність чітких джерел і механізмів фінансування базових секторів і точок зростання національної економіки, можливість пільгового кредитування вітчизняних суб'єктів господарювання грошовими ресурсами міжнародних фінансово-економічних інституцій, що в сукупності формуватиме передумови для посилення мотивів і стимулів з боку іноземних інвесторів не лише до ведення підприємницької діяльності на території України, але й зацікавленості у посиленні безпекової складової розвитку національної економіки.

Стратегія економічного прориву є комплексним поняттям, що охоплює різні сфери суспільно-економічного життя держави. У зв'язку з цим, цілком логічним є те, що системно-структурний базис цієї стратегії має будуватись на засадах врахування всіх фундаментальних критично важливих ресурсних компонентів, що функціонально спроможні забезпечити рушійний поштовх імплементації стратегії економічного прориву на етапі повоєнного відновлення економіки України. Своєю чергою, ці ресурсні компоненти передбачають не лише орієнтацію на мобілізацію суто економічного потенціалу держави, але й соціального, гуманітарного, культурного тощо. Реалізація ефективної державної політики імплементації стратегії економічного прориву неможлива без впровадження соціально-гуманітарних інструментів розвитку суспільно-економічних відносин, що спрямовані на посилення відповідальності політичних та економічних еліт держави за процеси соціально-економічного розвитку, створення потужного прошарку середнього класу в державі на засадах подолання різкого диспаритету між доходами найбідніших і найбагатших

верств населення, формування комфортного інклюзивного середовища розвитку та кар'єрного зростання для ветеранів війни, подолання недосконалості інституційного середовища суспільно-економічних відносин на засадах нівелювання впливу ролі неформальних інститутів у процесах прийняття управлінських рішень та мінімізації обсягу трансакційних витрат у ході здійснення операцій суспільно-економічного обміну.

Формування системно-структурного базису стратегії економічного прориву національної економіки має відбуватись у контексті реалізації політики набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі. Безповоротні євроінтеграційні процеси не лише забезпечують можливість підвищення ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки, масштабування їх діяльності та інноваційної модернізації основних засобів господарюючих суб'єктів через імплементацію механізмів залучення фінансово-економічних ресурсів грошових фондів Європейського Союзу, але й наближення до європейських стандартів життя населення, впровадження європейських цінностей у всі сфери суспільно-економічного життя та забезпечення соціальної справедливості розподілу матеріальних благ у суспільстві.

Євроінтеграційний вектор обґрунтування системно-структурного базису стратегії економічного прориву національної економіки на етапі повоєнної відбудови опирається на комплекс заходів, що спрямований на імплементацію дорожньої карти на шляху до набуття повноправного членства Україною в Європейському Союзі. Першочергово, ці заходи мають бути орієнтовані на таке: (1) гармонізація вітчизняного інституційного нормативно-правового базису до вимог і стандартів Європейського Союзу, як в дозвільній регуляторній частині ведення підприємницької діяльності, так і в соціально-економічній, гуманітарній, культурній, екологічній та інших критично важливих сферах суспільно-економічного життя; (2) активізація процесів інтеграції вітчизняних суб'єктів господарювання в систему економічних відносин країн-членів Європейського Союзу через розбудову нових логістично-комунікаційних

взаємозв'язків, розбудову об'єктів інфраструктурного забезпечення на прикордонних територіях з Європейським Союзом (дорожньо-транспортні об'єкти, пункти пропуску на кордоні, об'єкти митного оформлення вантажів), відкриття представництв і філій суб'єктів вітчизняного бізнесу на території країн-членів ЄС, розбудова інституційних передумов для становлення та розвитку транснаціональних корпорацій на території України; (3) узгодження вітчизняних вимог, норм і стандартів ведення бізнесу з вимогами країн-членів Європейського Союзу, в тому числі на засадах імплементації передових європейських практик адміністрування підприємницької діяльності, здійснення регуляторної політики та технології організації виробничо-господарських бізнес-процесів суб'єктів господарювання; (4) гармонізація вітчизняного податкового нормативно-правового забезпечення та прикладних засад реалізації державної фінансової політики з інституційним базисом країн-членів Європейського Союзу, шляхом впровадження передового іноземного досвіду адміністрування податкових зборів та платежів, посилення частки й ролі місцевих податків у загальній структурі формування бюджетних фондів, реалізації інструментів пільгового оподаткування з метою стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності та галузей національної економіки; (5) наближення до європейських цінностей організації суспільно-економічних відносин на засадах посилення соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за кінцеві результати господарювання, становлення нульової толерантності до корупції в процесі здійснення господарських трансакцій, формування високого рівня іміджевої культури серед суб'єктів господарювання національної економіки.

Забезпечення євроінтеграційної спрямованості системно-структурного базису стратегії економічного прориву держави, з однієї сторони, сформує передумови для активізації процесу набуття Україною членства в Європейському Союзі та мінімізує політико-економічні ризики функціонування національної економіки, а з іншої – здійснює формування мультиплікаційного ефекту реалізації стратегії економічного прориву з урахуванням можливостей

використання ресурсних потужностей європейських інституцій, цінностей та засад господарювання в контексті досягнення безпекових орієнтирів України, як у внутрішній, так і зовнішній політиці держави.

Забезпечення стратегічної орієнтації на досягнення економічного прориву розвитку національної економіки та реалізація структурних реформ, що спроможні зніціювати системні зміни в нарощуванні процесів ефективності та масштабуванні діяльності базових виробничо-господарських комплексів держави неможливі без впровадження чітких механізмів та інструментів боротьби з корупційними впливами на процеси суспільно-економічного розвитку. Жорстка послідовна антикорупційна політика є базовою передумовою підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу держави, нівелювання ризиків корупційних впливів політичних еліт на процеси функціонування національної економіки, протидії ірраціональному лобіюванню економічних інтересів потужних фінансово-промислових груп та підвищення соціально-економічної справедливості розподілу матеріальних благ у суспільстві. Вітчизняна політика в антикорупційній сфері відзначалася недостатнім рівнем ефективності на всіх етапах розвитку української державності. Ця політика завжди була об'єктом нищівної критики не лише з боку громадських інституцій та неурядових організацій, але й міжнародних партнерів України, що гальмувало обсяги отримання фінансово-економічних ресурсів з джерел іноземних інвестиційних фондів і стримувало як євроінтеграційні, так і євроатлантичні процеси держави, що сформувало не лише негативні суто економічні, але й безпекові наслідки для України. На сьогодні, реалізація ефективних інструментів і механізмів антикорупційної політики є однією з першочергових базових вимог з боку міжнародних партнерів держави не лише на шляху набуття Україною членства в Європейському Союзі, але й отримання подальшої військової та фінансово-економічної допомоги, що є критично важливою для забезпечення ефективного протистояння широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації. Таким чином, ця політика фактично є інституційним базисом не лише реалізації

стратегії економічного прориву, але й збереження незалежності української державності та незалежності в середньо- та довгостроковій перспективах.

Першочерговими пріоритетними заходами стосовно підвищення ефективності антикорупційної політики, як базової передумови гарантування реалізації стратегії економічного прориву України, мають стати такі: (1) завершення процесу формування мережі інституцій антикорупційної інфраструктури, у тому числі в регіонах, на засадах унеможливлення ризиків виникнення залежності керівництва цих інституцій від представників з будь-якої гілок влади та гарантування проведення об'єктивного неупередженого конкурсу на заміщення керівних посад антикорупційних органів, шляхом забезпечення представництва у конкурсних комісії авторитетних іноземних експертів у сфері антикорупційної діяльності; (2) завершення процесу реформування інституцій силового блоку (органи Служби безпеки України, Національної поліції, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Державного бюро розслідування, Бюро економічної безпеки) на засадах чіткого розмежування повноважень, обов'язків і відповідальності в процесі проведення слідчих дій та визначення підслідності корупційних злочинів, що вчинені різними представниками органів державної влади; (3) проведення структурної реформи судової системи України, шляхом зміни концептуальних підходів до обрання суддів через механізми посилення кваліфікаційних вимог, надання високого рівня пріоритетності, поряд з професіоналізмом, критеріям етичних і моральних стандартів для претендентів на посаду судді, впровадження механізмів незворотного звільнення для суддів, що були залучені до вчинення корупційних злочинів, у тому числі через спрощення процедури звільнення такого судді.

Таким чином, фундаментальним підґрунтям побудови системно-структурного базису формування стратегії економічного прориву є потужна-інституційно-правова основа забезпечення справедливості в процесі суспільно-економічного обміну та мінімізація обсягу трансакційних витрат функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки

(рис. 3.1).

Рис. 3.1. Інституційно-правовий базис формування стратегії економічного прориву в сфері антикорупційної політики держави

Джерело: власна розробка.

Побудова дієвого інституційно-правового базису реалізації стратегії економічного прориву неможлива без формування політичних еліт держави з високими морально-етичними якостями, що передбачає трансформацію зміни ціннісних орієнтирів політичних партій, впровадження механізмів політичної відповідальності за невиконання передвиборчих обіцянок, зміни стратегічних пріоритетів функціонування політичних партій в частині відстоювання і захисту національних інтересів з одночасним унеможливленням процесів лобювання особистісних інтересів представників потужних фінансово-промислових груп. Це, своєю чергою, потребує реалізації системних інструментів строгого розмежування представників влади та бізнесу на засадах імплементації інструментів прозорого фінансування політичних партій, впровадження

комплексного моніторингу використання їх виборчих фондів, унеможливлення фінансування вітчизняних політичних сил з ресурсних джерел іноземних держав, адже особливо гостро ця проблема постає в аспекті постійного гібридного впливу Російської Федерації на розвиток політичних процесів в Україні. Також важливим елементом є забезпечення практичної спроможності реалізації механізмів моніторингу за незаконним збагаченням державних службовців, застосування інструментів спеціальної конфіскації матеріальних активів, що отримані злочинним шляхом, а також контролю за майном рідних працівників апарату державного управління та органів місцевого самоврядування.

Формування системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву неможливе без створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності в державі, адже останні є джерелом створення доданої вартості, зайнятості населення та справляння податків до бюджетів усіх рівнів. Такі умови передбачають стимулювання розвитку та масштабування діяльності суб'єктів бізнесу на засадах зменшення впливу неформального інституційного середовища на процеси прийняття управлінських рішень, мінімізації обсягу трансакційних витрат і забезпечення рівного доступу суб'єктів підприємницької діяльності до бізнесової інфраструктури.

Очевидно, що існує прямий кореляційний зв'язок між ефективністю державної політики в сфері регулювання підприємницької діяльності, наявністю сприятливих умов для розвитку бізнесу та масштабами підприємництва в країні. У цьому контексті, критично важливим є забезпечення гармонізації пріоритетних цілей державної політики з ресурсними можливостями та інтересами суб'єктів підприємницької діяльності. Адже, ефективний розвиток приватного капіталу можливий лише на засадах побудови збалансованих взаємовідносин між представниками влади та бізнесу, що базуються на наявності високого рівня довіри першими та другими. Стратегічним завданням держави в особі уповноважених органів у контексті

формування сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності є побудова таких взаємовідносин, за яких рівень втручання державних структур у процеси регулювання підприємництва є мінімальним. Це, з однієї сторони, вимагає не лише застосування ліберальних підходів до формування політики державного регулювання підприємницької діяльності на засадах мінімізації використання прямих методів впливу на економіку та інструментів тарифного регулювання, але й наявності політичної волі у владних еліт щодо зменшення їхнього впливу на розвиток економічних процесів та розуміння ними критичної важливості дотримання засад економічної свободи в ході адміністрування підприємницької діяльності.

Таким чином, стратегічними орієнтирами державної політики розвитку підприємницької діяльності в контексті формування умов для досягнення економічного прориву національної економіки повинні стати такі: (1) реалізація інструментів дерегуляції бізнесу на засадах зменшення дозвільних процедур, усунення інституційних бар'єрів розвитку підприємницької діяльності, мінімізації бюрократичних перепон у процесі адміністрування господарської діяльності, спрощення системи сертифікації та ліцензування суб'єктів бізнесу, мінімізації людського фактору на процеси прийняття управлінських рішень та цифровізації взаємовідносин між органами державної влади та підприємцями; (2) гарантування логічної послідовності процесу формування інституційно-правового забезпечення розвитку підприємницької діяльності на засадах дотримання принципу прогнозованості встановлення регуляторних обмежень, системного залучення представників бізнесу до розробки, обговорення та удосконалення нормативно-правових актів, формування інституційного базису регулювання підприємницької діяльності за принципом «знизу-вверх», що передбачає надання суб'єктам підприємництва первинної ініціативи в процесі проєктування інституційної зміни; (3) удосконалення фіскальної політики держави, шляхом спрощення системи адміністрування податків, поширення практики надання пільгової ставки оподаткування, насамперед, для пріоритетних видів економічної діяльності, імплементації раціонального

механізму перерозподілу бюджетних фондів від отриманих податків на державному та місцевому рівнях, посилення мотивації та соціальної свідомості у суб'єктів підприємницької діяльності за повне своєчасну сплату податків за результатами господарювання; (4) забезпечення належних умов для ведення здорової конкурентної боротьби для суб'єктів бізнесу на засадах імплементації антимонопольних інструментів регулювання підприємницької діяльності, побудови ефективних механізмів моніторингу ринкової кон'юнктури з метою виявлення потенційних змов на ринку щодо встановлення спільних завищених цін (насамперед, це стосується ринків підакцизних товарів), суттєвого підвищення штрафних санкцій за порушення норм антимонопольного законодавства, культивування та популяризації культури ведення добросовісної конкуренції на споживчих ринках серед представників підприємницької діяльності, зокрема, та суспільства в цілому; (5) формування та розвиток фінансової грамотності та підприємницької культури серед населення країни через залучення інфраструктури освітнього середовища на всіх рівнях (школи, коледжі, університети), популяризацію підприємницької діяльності, насамперед, серед молоді, стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив на периферійних і сільських територіях України, залучення засобів масової інформації до пропагування підприємницької діяльності серед населення, розбудову мережі спеціалізованих бізнес-шкіл для забезпечення процесу підтримки старту та ведення бізнесу.

Фундаментальним базисом формування та реалізації стратегії економічного прориву України є комплексна детінізація виробничо-господарських процесів національної економіки. За оцінками різних експертних інституцій, як національних, так й іноземних, до 50 % вітчизняного валового внутрішнього продукту України знаходиться в тіні. Очевидно, що така ситуація, апріорі, не може позитивно впливати на процеси функціонування національної економіки та унеможливорює реалізацію стратегії економічного прориву, роблячи її функціонально неспроможною. Значні тіньові масштаби розвитку національної економіки не лише обмежують обсяги податкових находжень до

бюджетів усіх рівнів, що набуває критичної значущості в умовах необхідності фінансування ведення воєнних дій для протидії широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації проти України, але й суттєво посилює корупційні впливи на здійснення господарських трансакцій та носить негативний соціально-економічний ефект у контексті масштабування девіантної та опортуністичної поведінки населення.

Цілком логічним є те, що детінізації процесів розвитку національної економіки має носити комплексний характер, корисний соціально-економічний ефект від якої забезпечить мультиплікаційний позитивний вплив лише у середньо- та довгостроковій перспективах. Організаційно-економічний інструментарій детінізації процесів функціонування національної економіки має бути спрямований на мінімізацію обсягів здійснення тіньових операцій в ході господарювання через підвищення стандартів прозорості ведення бізнесу, встановлення плюралізму відносин між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності, налагодження ефективної системи протидії здійснення незаконних трансакцій. На початковому етапі боротьби з тіньовою економікою пріоритетним напрямом може стати надання можливості для добровільної легалізації тіньового капіталу на засадах використання інструменту, так званої, бізнес-амністії для доходів, що отримані не зовсім легальним шляхом. Очевидно, що процеси детінізації розвитку національної економіки, апріорі, є неможливими без імплементації дієвих механізмів контролю за дотриманням чинного господарського законодавства, що передбачає доведення судових справ до отримання реальних термінів ув'язнення та покарання для винних осіб, усунення інституційних прогалин у законодавстві для поширення розвитку рейдерських атак на суб'єктів підприємницької діяльності, дотримання принципу невідворотності покарання за здійснення незаконних господарських трансакцій, впровадження автоматизованих інформаційних систем моніторингу та виявлення незаконних банківських операцій, посилення інструментів фінансового моніторингу та протидії «відмиванню» грошей через офшорні зони. Слід відзначити, що в

умовах воєнного стану значного масштабу набули тенденції до виведення капіталу закордон, що обмежує вітчизняні ресурсні фонди розвитку національної економіки та стримує процеси розширеного відтворення. У зв'язку з цим, доцільним є не лише посилення банківського та митного контролю за процесами відтоку капіталу з України, але й формування сприятливих безпекових умов для його збереження та інвестування, насамперед, на тих територіях, де не ведуться активні бойові дії.

Значним незадіяним резервом детінізації розвитку економічних відносин і наповнення державного бюджету є боротьба з системними проявами контрабандного переміщення продукції та товарів через державний кордон. Це не лише обмежує джерела формування бюджетних фондів, але й посилює ризики ведення недобросовісної конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, адже реалізація контрабандних товарів дозволяє використовувати інструменти демпінгу на ринку та формує загрози продажу продукції сумнівної якості. Подолання цих негативних тенденцій вимагає суттєвого підвищення штрафних санкцій за порушення митного законодавства, системного посилення контролю за процесами переміщення продукції та товарів через державний кордон, у тому числі на засадах впровадження механізмів інноваційної техніко-технологічної модернізації державних пунктів пропуски та митних постів на території України, запровадження практики конкурсного відбору на посади начальників митниці через залучення до цього процесу представників міжнародного експертного середовища.

Одним із стратегічних напрямів детінізації розвитку національної економіки на шляху реалізації стратегії економічного прориву є боротьба з поширеною практикою ведення незареєстрованої господарської діяльності суб'єктами бізнесу. У контексті цього, доцільним є імплементація інструментів стимулювання юридичної формалізації діяльності незареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності на засадах підвищення довіри між представниками влади та бізнесу, роз'яснення серед населення ризиків ведення незареєстрованої підприємницької діяльності, як для споживачів, так і безпосередніх власників

підприємств. Важливим є формування соціально-психологічних мотивів безпосередньо у підприємців до юридичної легалізації їх господарської діяльності, у тому числі через посилення відповідальності за прояви тіньового функціонування на ринку.

Реалізація прикладних засад детінізації розвитку національної економіки неможливе без ефективної протидії тіньовій зайнятості населення та поширення практики виплати «заробітної плати у конвертах». Це не лише стримує обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів, але й обмежує рівень майбутнього пенсійного забезпечення безпосереднього працівника, що зайнятий нелегально або ж частково легально. Налагодження комплексної протидії тіньовій зайнятості населення потребує не лише посилення контролю з боку інспекторів праці за поширенням проявів таких деструктивних практик, але й боротьби з підміною офіційного працевлаштування працівників на засадах цивільно-правових угод і тимчасових договорів стажування, формування соціально-психологічних мотивів і стимулів, як у роботодавців, так й безпосередньо в працівників щодо зацікавленості надання й отримання всіх соціально-економічних гарантій, що передбачені трудовим законодавством України.

Реалізація стратегії економічного прориву, апріорі, не може обмежуватись лише впровадженням прикладних засад державної цільової політики на макрорівні. Очевидно, що відповідні заходи мають бути підкріплені та узгоджені з політикою територіальних громад на місцевому рівні. Адже, цілком очевидним є те, що розвиток національної економіки та масштабування виробничо-господарської діяльності неможливі без формування потужних регіональних економік та розвитку бізнесу безпосередньо на рівні територіальних громад. Вирівнювання диспропорцій просторово-територіального розвитку України є одним із фундаментальних базисів реалізації стратегії економічного прориву та покращення благополуччя населення держави.

Слід відзначити, що з проведенням реформи децентралізації в Україні

відбулися позитивні структурні зрушення не лише в аспекті підвищення бюджетної спроможності територіальних громад, але й делегуванні частини повноважень на місцевий рівень щодо стимулювання розвитку підприємницької діяльності. Зокрема, було сформовано систему мотиваційних стимулів для керівників територіальних громад, що спонукають останніх до активізації підприємницьких ініціатив на місцевому рівні з подальшою їх трансформацією в зростання обсягів податкових надходжень до місцевих бюджетів, а отже – підвищення спроможності фінансово-ресурсних фондів щодо розбудови об'єктів інфраструктурного забезпечення, фінансування соціально-економічної та гуманітарної сфери й покращення якості життя місцевого населення. Поряд з цим, ресурсні можливості та резерви територіальних громад на шляху стимулювання економічного розвитку в регіонах використовуються не на повну потужність, що потребує забезпечення їх стратегічної переорієнтації на підтримку процесів реалізації стратегії економічного розвитку України.

Очевидно, що можливості та повноваження органів державної влади на місцевому рівні, цілком закономірно, є обмеженими в частині формування інституційно-правового середовища стимулювання підприємницької діяльності. Поряд з цим, ключовим завданням керівництва територіальних громад у цьому аспекті є створення комфортного середовища для прояву підприємницьких ініціатив серед місцевого населення на засадах всебічної підтримки, сприяння та усунення локальних бюрократичних перепон для започаткування власної справи та масштабування виробничо-господарської діяльності суб'єктів бізнесу.

Пріоритетними заходами на місцевому рівні в напрямі стимулювання розвитку підприємницької діяльності на території місцевих громад та підтримки процесів імплементації стратегії економічного прориву України повинні стати такі: (1) розробка та затвердження місцевих програм розвитку підприємницької діяльності на території громади, що передбачають конкретні цільові показники досягнення стратегічних цілей цих програм, чіткі джерела та механізми фінансування програмних положень таких документів, а також дієві заходи на місцевому рівні щодо покращення підприємницького середовища;

(2) поширення практики реалізації спільних проєктів між місцевою владою та бізнесом на засадах паритетного співфінансування, узгодження стратегічних цілей цих проєктів, як для місцевої влади, так і бізнесу, а також орієнтації на досягнення соціально-економічного ефекту для розвитку територіальної громади та покращення якості життя місцевого населення; (3) стимулювання та підтримка розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, що приманна конкретній територіальній громаді з урахуванням наявного природно-ресурсного потенціалу, традицій господарювання населення, інфраструктурного забезпечення та тяжіння до сировинних й збутових ринків; (4) розвиток інтеграції та кооперації суб'єктів підприємницької діяльності, насамперед, серед представників малого та середнього бізнесу на засадах спільного обміну ресурсними потужностями, інформацією, знаннями, вмінням і досвідом ведення господарської діяльності, а також об'єднанням капіталу в контексті активізації процесів розширеного відтворення; (5) стимулювання розвитку горизонтально-вертикальної диверсифікації між суб'єктами підприємницької діяльності, як на галузевому, так і на міжгалузевому рівнях, створення ланцюгів формування доданої вартості безпосередньо на території громади, популяризація та підтримка локальних виробників, у тому числі серед активізацію обсягів споживання на місцевому рівні.

Одним із стратегічних завдань органів місцевого самоврядування є створення сприятливих умов для залучення фінансово-економічних ресурсів в економіку територіальної громади, що передбачає формування сприятливого інвестиційного клімату на місцях. Саме від місцевої влади залежать такі критично важливі складові для реалізації підприємницьких ініціатив та розвитку інвестиційної діяльності, як усунення бюрократичних перепон сприяння бізнесу (отримання різного роду дозволів, надання в користування для ведення підприємницької діяльності земельної ділянки, покращення місцевої інфраструктури розвитку бізнесу), полегшення доступу до залучення в процеси виробничо-господарської діяльності наявного природно-ресурсного потенціалу територіальної громади, налагодження ефективної інформаційно-

комунікаційної взаємодії між представниками місцевої влади та суб'єктами підприємницької діяльності. Практика показує, що подібні за наявністю природно-ресурсного потенціалу та інфраструктурного забезпечення територіальних громад можуть суттєво диференціюватися різними масштабами розвитку бізнесу та господарювання, що свідчить про наявність різних підходів з боку органів місцевого влади щодо залучення інвестиційних ресурсів та реалізації підприємницьких ініціатив у конкретній територіальній громаді. У цьому контексті, з боку місцевої влади критично важливим є реалізація системних заходів щодо послідовної підтримки потенційних інвесторів, що передбачають: гарантування підтримки в голосуванні на сесіях місцевих рад стосовно реалізації інвестиційних проєктів та розвитку підприємництва; популяризація економіки територіальної громади серед потенційних інвесторів, шляхом участі в національних та регіональних бізнес-заходах, конференціях, ярмарках; запровадження практики періодичних зустрічей представників місцевої влади та бізнесу для встановлення ефективного діалогу з метою полегшення вирішення спільних нагальних проблем розвитку територіальної громади та підприємницького середовища; стимулювання розвитку проєктів соціально-економічного спрямування на території конкретної громади для покращення рівня та якості життя місцевого населення.

На рисунку 3.2 представлено пріоритетні компоненти агрегованого системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву України. Цілком очевидним є те, що забезпечення найвищого рівня ресурсно-функціональної спроможності розробленого системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву передбачає наявність стратегічної передумови завершення ведення активної фази бойових дій на території України. Адже, останні потребують значного фінансування, як з джерел вітчизняних бюджетних фондів, так і засобами фінансово-грошової допомоги з боку країн-учасниць міжнародної коаліції підтримки України.

Рис. 3.2. Пріоритетні компоненти агрегованого системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву

Джерело: власна розробка.

Як наслідок, обмежують ресурсні параметри фінансування не лише економічного сектору національної економіки, але й цілого ряду соціальних та інфраструктурних проєктів, що мають мультиплікаційний ефект на процеси становлення економічного прориву. Поряд з цим, потрібно враховувати те, що

фактична зупинка активної фази ведення воєнних дій на території України, все ж, передбачатиме необхідність реалізації подальших масштабних інвестицій у вітчизняний військово-промисловий комплекс та оборонну сферу, адже загроза початку нової війни та гібридної агресії з боку Російської Федерації по відношенню до України нікуди не зникне. Таким чином, важливим аспектом імплементації сформованого системно-структурного базису реалізації стратегії економічного прориву є врахування можливості його впровадження в умовах постійних воєнних викликів і загроз. Це дозволить не лише стимулювати процеси підтримки функціонування вітчизняної оборонної сфери власними ресурсами та зменшить залежність України від обсягів наданої допомоги з боку іноземних партнерів, але й забезпечить становлення високих адаптивних властивостей національної економіки до функціонування на засадах високого рівня ефективності (як економічної, так і соціальної) в умовах правового режиму воєнного стану. Таким чином, спроектований системно-структурний базис реалізації стратегії економічного прориву України є фундаментальною основою не лише підвищення ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки та покращення рівня якості населення, але й гарантування незалежності України в умовах масштабної воєнної агресії з боку Російської Федерації.

3.2. Пріоритетні напрями та організаційно-економічні заходи реалізації стратегії економічного прориву

Формування стратегії економічного прориву України потребує мобілізації природно-ресурсного потенціалу держави щодо стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності та підтримки перспективних напрямів розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки. Досягнення структурних зрушень у масштабуванні виробничо-господарської діяльності та становленні процесів розширеного відтворення передбачає орієнтацію на мобілізацію сильних сторін економіки країни та посилення конкурентних

позицій її виробничо-господарських комплексів в системі міжнародної спеціалізації та поділу праці. Наявність стійких конкурентних позицій на світових ринках і забезпечення високого рівня соціально-економічної ефективності функціонування національної економіки, нерозривно пов'язані з нарощуванням темпів зростання ВВП та покращення рівня якості життя населення. Таким чином, стратегії економічного прориву притаманна дуальна природа, що, з однієї сторони, трансформує зростання економічної ефективності функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки в покращення соціальних стандартів та підвищення рівня задоволеності потреб та інтересів населення держави, а з іншої – високий рівень життя та наявність численного прошарку потужного середнього класу населення, ядром якого є представники малого та середнього підприємництва, забезпечують формування синергічного ефекту масштабування виробничо-господарської діяльності секторів національної економіки та становлення процесів розширеного відтворення в державі.

Очевидно, що забезпечення ресурсно-функціональної спроможності стратегії економічного прориву вимагає наявності її формалізованого характеру. Поряд з цим, така формалізація не обмежується суто розробкою інституційно-правових інструментів, а потребує реалізації комплексу організаційно-економічних заходів щодо підтримки стратегії економічного прориву на всіх ключових етапах імплементації її прикладних положень. Стратегічна спрямованість цих організаційно-економічних заходів має бути націлена на стимулювання розвитку пріоритетних секторів та галузей національної економіки, соціально-економічна трансформація яких в подальшому забезпечуватиме екстраполяцію, отриманого корисного ефекту в сегмент вирівнювання просторово-територіальних диспропорцій та покращення рівня якості життя населення держави. Взаємозв'язок між розвитком пріоритетних видів економічної діяльності та вирівнюванням просторово-територіальних диспропорцій представлено на рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Взаємозв'язок між розвитком пріоритетних видів економічної діяльності та вирівнюванням просторово-територіальних диспропорцій

Джерело: власна розробка.

Цілком закономірним є те, що формування ресурсного базису для розвитку пріоритетних видів економічної діяльності та реалізації стратегії економічного прориву України можливе лише, шляхом впровадження прикладних засад концепції підвищення продуктивності функціонування секторів та галузей національної економіки. Подолання сировинної спрямованості вітчизняних виробничо-господарських комплексів і побудова ланцюгів формування доданої вартості є стратегічним орієнтиром масштабування параметрів господарювання та становлення засад сталого

розвитку держави. Фундаментальною основою реалізації концепції підвищення продуктивності праці є зростання ефективності параметрів господарювання на засадах впровадження інновацій у виробничо-господарські бізнес-процеси господарюючих суб'єктів. Інновації є структурним рушієм розвитку науково-технічного прогресу та забезпечення динамічної конкурентоспроможності секторів національної економіки, як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Інноваційна модернізація виробничо-господарських потужностей держави є стратегічним засобом для подолання моральної зношеності основних фондів і матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання, підвищення автоматизації праці та активізації темпів розвитку виробничо-господарських циклів, покращення якості та споживчих властивостей, виробленої продукції та товарів.

Сучасні динамічні темпи розвитку науково-технічного прогресу формують умови, за яких скорочується життєвий цикл прикладного використання інновацій, що вимагає не лише постійної реалізації капіталовкладень у виробничо-господарські бізнес-процеси, але й залучення масштабних інвестицій в наукові проєкти та розробку нових інновацій, що володіють унікальними ресурсно-функціональними властивостями та спроможні забезпечити динамічну конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів на ринку. Інноваційна модернізація виробничо-господарських комплексів національної економіки має відбуватися на засадах провадження основних положень індустрії 5.0, що базується на п'ятій промисловій революції та передбачає впровадження досягнень і переваг використання можливостей штучного інтелекту в практику господарювання. Орієнтація на імплементацію впровадження досягнень індустрії 5.0 не лише забезпечить автоматизацію виробничо-господарських бізнес-процесів і зменшення використання ручної праці на засадах використання сучасної робототехніки, але й сформує передумови для вивільнення трудових ресурсів з метою їх подальшого використання у невиробничих напрямках діяльності, насамперед, сфері послуг, де людина, як індивід не може бути рівноцінно замінена працею роботів.

Реалізація цієї концепції набуває своєї особливої актуальності в умовах катастрофічного дефіциту трудових ресурсів в Україні, що зумовлений масштабними темпами еміграції закордон через ведення бойових дій та об'єктивною потребою в проведенні мобілізаційних заходів серед населення з метою забезпечення ефективного протистояння широкомасштабній збройній агресії з боку Російської Федерації.

Очевидно, що модернізація виробничо-господарських комплексів національної економіки є складним технологічним процесом, що вимагає реалізації масштабних інвестицій та відповідного інтелектуально-кадрового забезпечення (навчання, розвиток, підготовка та перепідготовка кадрового персоналу). Логічно, що, з урахуванням воєнних викликів розвитку України на сучасному її етапі, ресурсних резервів для реінвестиції отриманого прибутку вітчизняними суб'єктами господарювання є недостатньо. З огляду на це, критично важливим є провадження системної зовнішньої політики щодо залучення ресурсних потужностей іноземного капіталу в процеси функціонування національної економіки. Це не лише підвищить ефективність розвитку останніх, але й посилить мотиваційні стимули щодо зацікавленості з боку міжнародних партнерів у формуванні надійного безпекового середовища в довгостроковій перспективі та спонукатиме до швидшого вироблення ефективних механізмів надання Україні надійних безпекових гарантій на етапі повоєнного відновлення. У цьому контексті, критично важливим є розробка дієвих інструментів щодо неухильного захисту інтересів інвесторів на всіх етапах реалізації інвестиційних проєктів.

Забезпечення ефективності реалізації процесу структурної модернізації виробничо-господарських комплексів національної економіки на інноваційних засадах неможливе без наявності адекватної інфраструктурної підтримки. Розвинена мережа об'єктів інфраструктурного забезпечення є каталізатором та логістичним підґрунтям ефективної реалізації інновацій. Належна інфраструктура формує рівний доступ суб'єктів бізнесу до впровадження інновацій та полегшує доступ цих суб'єктів до трансферу технологій

безпосередньо в практичну діяльність. Очевидно, що визначальна роль у цьому аспекті має відводитися органам державної влади, як на центральному, так і на місцевому рівнях, адже ресурсні потужності суб'єктів господарювання є суттєво обмеженими, з огляду на доцільність забезпечення масштабного фінансування для розбудови такої мережі об'єктів інфраструктури та періоду тривалості реалізації проєктів такого типу. У цьому аспекті, пріоритетним має бути забезпечення стратегічної орієнтації на реалізацію таких першочергових організаційно-економічних заходів: (1) встановлення практики реалізації масштабних інфраструктурних проєктів на засадах використання інструментів концесії, що передбачає залучення часткового фінансування з боку представників потужного іноземного капіталу та можливість передачі збудованих інфраструктурних об'єктів у довготривале користування приватним компаніям, що не лише дозволить підвищити рівень ефективності залучення цієї інфраструктури в господарські бізнес-процеси, але й мінімізує ризики корупційних зловживань з боку органів державної влади на етапі побудови та використання інфраструктурних об'єктів; (2) розбудова, насамперед, у регіонах мережі науково-інноваційних центрів обміну досвідом та інформацією, венчурних фондів, промислових парків, бізнес-інкубаторів, інноваційних логістичних хабів, майданчиків для кооперації ресурсних потужностей та капіталу в напрямі розробки, освоєння та реалізації інноваційних технологій ведення бізнесу; (3) налагодження механізмів тісної кооперації між суб'єктами підприємницької діяльності та мережею об'єктів потужних наукових центрів (університети, науково-дослідні інститути Національної академії наук України, дослідницькі установи) з метою реалізації проєктів спільного обміну технологіями, вміннями, знаннями, організації навчання та розвитку кадрового персоналу суб'єктів бізнесу в сфері інновацій, розробки прикладних інновацій та побудови технологічних карт їх впровадження в практику господарювання; (4) імплементація інструментів формування мотиваційних механізмів і стимулів у представників бізнесу щодо часткового співфінансування з Міністерством освіти і науки України у процесах підготовки наукових кадрів вищої

кваліфікації, насамперед, у сферах пріоритетних прикладних наук, здійснення науково-дослідних розробок, формування мережі лабораторій для проведення фундаментальних досліджень та експериментів; (5) стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційних фондів, функціонування яких спрямоване на забезпечення часткового фінансування розробки інновацій та реалізації інноваційних проєктів на засадах використання прозорих інструментів за використанням виділених грошово-фінансових ресурсів, у тому числі на засадах залучення до цього процесу громадських та неурядових організацій; (6) державна підтримка розвитку інноваційних стартапів, насамперед, серед молоді, що передбачає можливість отримання коштів грантової допомоги для здійснення інноваційної розробки на засадах конкурсного відбору переможців та подальшого стимулювання впровадження розроблених інновацій в практику господарювання бізнес-структур.

Як уже зазначалось, однією із базових передумов реалізації стратегії економічного прориву є фокусування на стимулюванні та розвитку пріоритетних видів економічної діяльності для України з урахуванням наявного природно-ресурсного потенціалу та сформованих традицій господарювання. З огляду на воєнні загрози існування України як незалежної держави, цілком об'єктивно обумовлюється доцільність розвитку вітчизняного військово-промислового комплексу, адже, навіть, на етапі повоєнної відбудови держави воєнні загрози з боку Російської Федерації нікуди не зникнуть. Стимулювання розвитку та горизонтально-вертикальна диверсифікація вітчизняного військово-промислового комплексу є найбільш надійним гарантом існування української держави та досягнення економічного прориву, що потребує формування належних безпекових умов господарювання. Слід відзначити, що поряд з внутрішньою потребою в забезпеченні засобами сучасного озброєння Збройних сил України, перед вітчизняним військово-промисловим комплексом відкриваються можливості нарощування експортних потужностей. Адже, російсько-українська війна змінила геополітичну розстановку сил і безпекову ситуацію в світі, а також надала структурного поштовху до початку нової гонки

озброєнь серед держав, тоді як ефективно протистояння Збройних сил України широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації сформувала високі іміджеві характеристики для продукції вітчизняного військово-промислового комплексу на світовому ринку озброєнь. Варто відзначити, що налагодження процесів ефективного функціонування військово-промислового комплексу та масштабного виробництва засобів озброєння може стати потужним локомотивом для реалізації економічного прориву України, адже цей комплекс не лише є джерелом створення великої кількості робочих місць, але й вимагає залучення значних інвестицій у розвиток науки та інновацій, розбудови мережі об'єктів спеціалізованої інфраструктури та формує суттєві обсяги податкових надходжень до державного бюджету. Крім цього, контракти на постачання озброєння, здебільшого, укладаються на тривалий період, що формує параметри визначеності функціонування національної економіки на довгострокову перспективу.

Розвиток військово-промислового комплексу в контексті реалізації стратегії економічного прориву України потребує впровадження таких організаційно-економічних заходів: (1) посилення співпраці на засадах кооперації та інтеграції вітчизняного військово-промислового комплексу з країнами-членами учасниками Північноатлантичного альянсу (НАТО), шляхом реалізації спільних проєктів в оборонній сфері, проведення досліджень в галузі розробки нових видів озброєння, обміну знаннями, досвідом та техніко-технологічною інформацією, спільного фінансування інвестиційно-інноваційних проєктів в оборонній сфері, що сформує передумови не лише до підвищення ефективності функціонування вітчизняного ВПК, але підвищить рівень обороноздатності держави, активізує темпи переходу Збройних сил України на стандарти НАТО та пришвидшить набуття Україною повноправного членства в цій безпековій організації; (2) підтримка відновлення та стимулювання розвитку вітчизняного ракетобудування (насамперед, далекобійних ракет), в галузі якої в Україні сформовані потужний досвід та наукові школи, на засадах «розмороження» старих науково-технічних розробок,

інвестування в проєктування нових видів ракет, підготовки та перепідготовки відповідних кадрів (у тому числі в іноземних науково-дослідних установах), активізації кооперації та інтеграції виробничих потужностей вітчизняного військово-промислового комплексу з науково-дослідними установами НАН, побудова інноваційних військово-промислових кластерів проєктування та виготовлення ракет далекої дальності, що передбачає створення замкнутого циклу виробництва оборонної продукції; (3) розвиток вітчизняного виробництва безпілотних літальних апаратів (так званих, дронів) різного типу та дальності ураження, шляхом підтримки та залучення приватних ініціатив до розробки проєктної документації для створення нових БПЛА, пошуку інноваційних стартапів з виробництва дронів серед суб'єктів підприємницької діяльності та залучення їх участі в проєктах Міністерства оборони України на засадах грантового фінансування, стимулювання обміну технологіями, знаннями та досвідом з іноземними виробниками безпілотних літальних апаратів; (4) масштабування виробничих потужностей галузі вітчизняного літакобудування, у тому числі шляхом залучення можливостей та інфраструктури заводів цивільної авіації до інноваційних розробок військового призначення, пошуку можливостей до налагодження процесу виробництва в сфері військової авіації за межами України, організації процесу трансферу технологій в авіаційні галузі та галузі літакобудування; (5) реалізація інструментів диверсифікації виробництва військово-промислового комплексу на засадах розробки нових засобів радіоелектронної боротьби, проєктування засобів протиповітряної оборони, розвитку військової робототехніки з подальшою її заміною на людину, де це є можливим (з метою зменшення людських втрат на полі бою), налагодження виробництва снарядів, у тому числі для військової техніки, що була надана Україні міжнародними партнерами в рамках військової допомоги для протистояння збройній агресії з боку Російської Федерації.

Потужний мультиплікаційний ефект в сегменті становлення процесів економічного прориву та реалізації цільової стратегії спроможний сформувати

розвиток вітчизняної промисловості. Цей вид економічної діяльності відзначається високим рівнем горизонтально-вертикальної диверсифікації та перспективами формування значної кількості робочих місць. Поряд з цим, Україна володіє інфраструктурою масштабних виробничих потужностей, що на даний час занедбані та не використовуються в повній мірі у виробничо-господарських процесах функціонування національної економіки. У цьому контексті, важливим є реалізація національної програми перепрофілювання вітчизняних промислових заводів на виробництво інноваційних зразків промислової продукції, модернізація обладнання та виробничих потужностей об'єктів промисловості, пошуку можливостей щодо залучення іноземного капіталу до розміщення технологічно-промислових виробництв на території України та реалізації інвестицій у розвиток вітчизняної промисловості. Поряд з диверсифікацією діяльності промислових підприємств, важливим є поглиблення їх спеціалізації на міжнародних ринках з метою завоювання власної пріоритетної ніші в системі міжнародного поділу праці та отримання довгострокових контрактів від міжнародних партнерів на постачання продукції промислового призначення (металургія, добувна та хімічна промисловість, енергетика, харчова промисловість, галузеве машинобудування).

У всі часи, навіть, у періоди глибоких економічних криз (2008-2009 рр., 2014-2015 рр., 2022-2023 рр.) локомотивом національної економіки було сільське господарство. Усталені традиції господарювання населення, диверсифікована структура та різносуб'єктність виробництва аграрної продукції завжди гарантували достатній рівень ефективності функціонування вітчизняного АПК. Тому, з урахуванням наявного природно-ресурсного потенціалу, сільське господарство України завжди відіграватиме стратегічну роль у забезпеченні ефективності розвитку національної економіки та реалізації стратегії економічного прориву. Поряд з цим, наявність деяких структурних проблем стримують нарощування обсягів і масштабів функціонування АПК, відповідно до його наявних ресурсних можливостей і потужностей. Серед низки таких проблем доцільно виділити надмірну сировинну спрямованість

виробничо-господарських комплексів сільського господарства, обмеженість його логістичної інфраструктури, моральна занедбаність і зношеність матеріально-технічної бази аграрних підприємств, низький рівень автоматизації виробничо-господарських процесів, надмірні екологічні ризики функціонування сфери АПК.

З метою узгодження параметрів розвитку вітчизняної галузі сільського господарства з концепцією стратегії економічного прориву України доцільним є орієнтація на реалізацію таких першочергових заходів: (1) завершення проведення земельної реформи в Україні на засадах інституційного врегулювання процесу набуття у власність земель сільськогосподарського призначення та усунення, так званих, інституційних пасток, формування механізмів для надання пріоритетності у купівлі земельних ділянок фермерам та дрібним сільськогосподарським виробникам, унеможливлення придбання сільськогосподарських угідь для кінцевих бенефіціарів капіталу країни-агресора, реалізації ефективних механізмів обмеження концентрації земельного банку в руках одного власника, у тому числі з урахуванням афілійованих осіб; (2) підтримка розвитку дрібнотоварного виробництва (фермерського руху та малих сільськогосподарських підприємств), як безпосередніх мешканців сільських територій, котрі першочергово зацікавлені у розвитку українського села, формування зайнятості в сільській місцевості, покращення рівня сільського населення та вирівнювання диспропорцій просторово-територіального розвитку держави; (3) подолання, здебільшого, сировинної спрямованості виробничо-господарських комплексів АПК, шляхом реалізації інструментів горизонтально-вертикальної диверсифікації, виробництва продукції з високою доданою вартістю, пошуку можливостей для нарощування експортних потужностей для вітчизняної переробної промисловості АПК (насамперед в країнах Латинської Америки, Азії та Африки); (4) інноваційна модернізація та оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів аграрної сфери на засадах кооперації, поширення практики надання пільгового кредитування на придбання сільськогосподарської техніки з відшкодуванням відсотків з

ресурсних резервів бюджетних фондів, розвиток логістичних потужностей аграрного сектору економіки, у тому числі й каналів експорту продукції АПК; (5) становлення та поширення базових засад сталого природокористування, шляхом підвищення відповідальності та розміру санкцій за порушення норм чинного екологічного законодавства та формування мотиваційних стимулів у представників суб'єктів аграрної сфери щодо збалансованого використання ресурсних потужностей екосистем сільських територій.

Досягнення економічного прориву на етапі повоєнного відновлення України є неможливим без розвитку будівництва, стратегічна важливість якого набуває своєї особливої актуальності, з огляду на масштаби руйнувань, що спричиненні постійними ракетними обстрілами та наслідками ведення бойових дій. Загально відомим є той факт, що масштабування обсягів господарювання в будівельній галузі на одне нове робоче місце стимулює механізми для створення п'яти робочих місць у інших видах економічної діяльності (промисловість, транспорт і зв'язок, сфера послуг тощо). Таким чином, галузь будівництва є своєрідним індикатором темпів розвитку економічних відносин та рівня ефективності функціонування національної економіки. Пріоритетними організаційно-економічними заходами щодо стимулювання розвитку галузі будівництва мають мати такі: (1) приведення у відповідність будівельних норм і стандартів до викликів і загроз воєнного стану в частині посилення вимог до міцності будівельних конструкцій, наявності бомбосховищ у нових будівлях, що відповідають чинним безпековим стандартам, унеможливлення спорудження цивільних споруд неподалік об'єктів воєнної та критичної інфраструктури для гарантування безпеки цивільного населення; (2) зменшення рівня бюрократичного навантаження на галузь будівництва, шляхом спрощення процедури отримання відповідних дозволів, полегшення процесу підключення новозбудованих споруд до мережі комунікацій (електромережі, газова інфраструктура, водопостачання та водовідведення), спрощення процедури введення в експлуатацію будівель і вироблення технічних паспортів; (3) залучення іноземного капіталу в процеси розвитку галузі будівництва, у

тому числі надання дозволів для здійснення будівельних робіт іноземним компаніям на території України з урахуванням прийнятих вітчизняних будівельних норм і стандартів; (4) пошуку можливостей для розширення категорії осіб, що підпадають під державну програму кредитування житла «Є-оселя», насамперед для молоді та сімей, що потребують нагально покращення житлово-побутових умов; (5) підвищення прозорості реалізації інвестиційних проєктів у будівельній сфері та посилення моніторингових процедур за цільовим використанням фінансових ресурсів приватних інвесторів.

Реалізація стратегії економічного прориву на етапі постіндустріального розвитку неможлива без стимулювання та підтримки ІТ-сектора. Слід відзначити, що в Україні ця галузь відзначається високим рівнем ефективності функціонування, а вітчизняний ІТ-сектор посів своє чільне місце на світовому ринку розробки ІТ-продуктів, чому, своєю чергою, посприяли потужна система вищої освіти у фундаментальних і прикладних галузях науки та інтелектуально-кадровий потенціал держави. Поряд з цим, розвиток вітчизняної ІТ-індустрії відзначається негативними тенденціями, що проявляється у поширеній практиці мінімізації обсягів сплати податків суб'єктами надання ІТ-послуг до бюджетних фондів через використання механізмів «подрібнення» реальних суб'єктів господарювання в цій сфері на окремих фізичних осіб-підприємців. Очевидно, що така практика стримує нарощування обсягів господарювання в інших видах економічної діяльності, а також обмежує державні фонди щодо реалізації проєктів, насамперед, у соціально-економічній сфері. Подолання таких деструктивних процесів можливе лише на засадах посилення соціально-економічних мотивів і стимулів у власників господарюючих суб'єктів ІТ-індустрії до підвищення рівня соціальної відповідальності перед суспільством та детінізації обсягів виконаних робіт у межах підписаних договорів. Подальша підтримка розвитку ІТ-сектору потребує реалізації заходів щодо підтримки розвитку фундаментальних і прикладних напрямів освіти на всіх рівнях її здобуття, шляхом збільшення місць, що фінансуються з державного бюджету на підготовку цільових кадрів, розбудови мережі об'єктів спеціалізованих освітніх

лабораторій в регіональній мережі закладів освіти, надання грантової підтримки на навчання талановитій молоді.

Потужним незадіяним резервом підвищення зайнятості населення, збільшення надходжень до місцевих бюджетів та покращення якості життя людей є розвиток сфери послуг. Порівнюючи з промисловістю чи сільським господарством, ця сфера не потребує реалізації таких масштабних капіталовкладень та базується на кадровому забезпеченні через реалізацію підприємницьких ініціатив серед населення. Сфера послуг є джерелом формування потужного прошарку середнього класу серед населення, без якого неможливо досягти реалізації стратегії економічного прориву та побудувати стійкі ліберально-демократичні відносини між владою та суспільством у довгостроковій перспективі. Свого часу, всі розвинені країни вільного західного світу пішли шляхом витіснення шкідливих промислових виробництв зі своєї території на користь підтримки сфери послуг, що є основою формування суспільства постіндустріального типу розвитку. Ядром розвитку сфери послуг є самозайнятість населення та реалізація підприємницьких ініціатив через відкриття власного бізнесу. Адже, налагодження ефективного функціонування бізнес-процесів у цій сфері вимагає не лише дотримання високого рівня стандартів обслуговування клієнтів, але й наявності в безпосередніх власників бізнесу професійних знань, навичок, умінь і досвіду, що необхідні для організації процесу надання послуг. Попри те, що суб'єкти сфери послуг, здебільшого, не відзначаються масштабними обсягами господарювання, вони відіграють стратегічну важливу роль у диверсифікації ризиків економічної безпеки держави не лише в сегменті диференціації напрямів діяльності, але й формування різнотипного суб'єктного характеру підприємницького середовища національної економіки, деконцентрації бізнесу та посилення конкурентного середовища в галузево-секторальному вимірі.

Пріоритетними організаційно-економічними заходами щодо активізації сфери послуг в Україні в контексті реалізації стратегії економічного прориву мають стати такі: (1) тотальна інформатизація суспільно-економічних відносин

з метою активізації процесів обміну досвідом та знаннями, трансферу технологій та освоєння нових напрямів надання послуг, поява яких зумовлена невідпинним розвитком науково-технічного прогресу; (2) реалізація потужної інформаційно-промоційної кампанії щодо популяризації історико-культурної спадщини України в глобальному світовому просторі для посилення зацікавленості в іноземців національним надбанням та досягненнями; (3) стимулювання розвитку мережі об'єктів надання послуг в територіально-регіональному вимірі, насамперед, на сільських територіях в контексті вирівнювання диспропорцій просторово-регіонального розвитку; (4) впровадження цільових програм стимулювання та підтримки розвитку підприємницьких ініціатив у сфері послуг серед ветеранів російсько-української війни в контексті полегшення процесу адаптації останніх до цивільного життя.

На рисунку 3.4 наведено організаційно-економічний механізм реалізації стратегії економічного прориву України на засадах стимулювання пріоритетів галузево-секторального розвитку. Очевидно, що розвиток пріоритетних секторів національної економіки формуватиме синергійний ефект для масштабування діяльності решти виробничо-господарських комплексів національної економіки, що, своєю чергою, забезпечить трансформацію досягнень економічної ефективності в соціальну площину й формалізуватиметься в зростання рівня доходів та якості життя населення держави. На рисунку 3.5 представлено очікуваний ефект від впровадження розробленого організаційно-економічного механізму реалізації стратегії економічного прориву на засадах галузево-секторального розвитку.

Реалізація стратегії економічного прориву на засадах активізації розвитку пріоритетних секторів національної економіки передбачає посилення міжгалузевої взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності, побудову нових логістичних зв'язків постачання сировини та збуту продукції, забезпечення рівного доступу до можливостей використання ресурсних потужностей мережі об'єктів підприємницької інфраструктури. Поряд з цим, досягнення економічного прориву неможливе без наявності платоспроможного попиту,

адже він формує резерви для збільшення внутрішнього споживання держави.

Рис. 3.4. Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії економічного прориву України на засадах галузево-секторального розвитку

Джерело: власна розробка.

Це, своєю чергою, вимагає поетапного збільшення рівня доходів і створення можливостей для нарощування масштабів розвитку споживчого кредитування на внутрішньому ринку. Адже, між параметрами розвитку секторів національної економіки та споживчим ринком існує дуальний

взаємозв'язок: з однієї сторони, підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності формує передумови для зростання рівня доходів трудових ресурсів, а з іншої – підвищення рівня внутрішнього платоспроможного попиту населення держави стимулює процеси нарощування обсягів господарювання секторів національної економіки. Таким чином, відбувається підвищення рівня задоволеності не лише економічних потреб та інтересів населення, але й соціальних, психологічних, культурних моральних тощо.

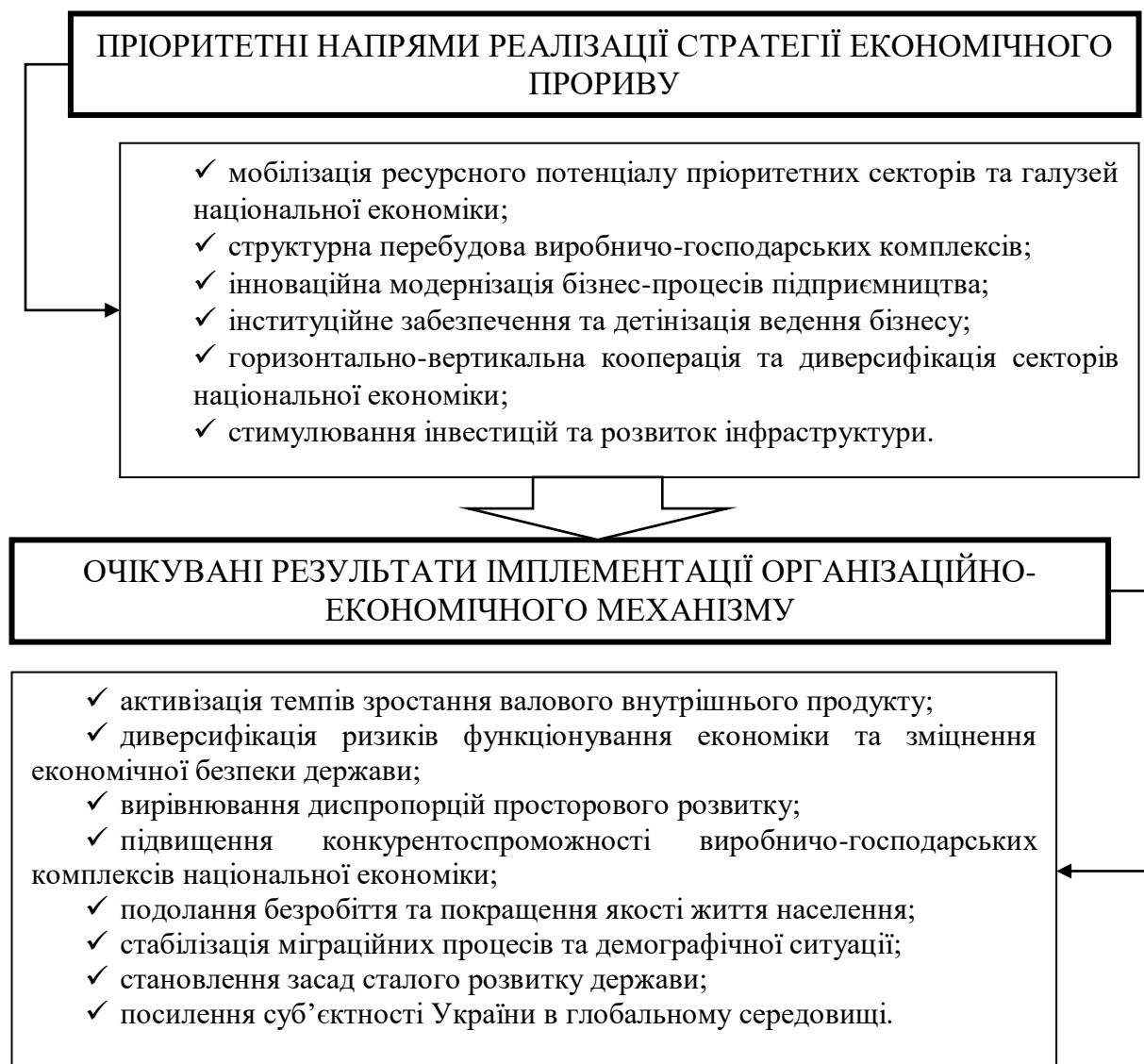

Рис. 3.5. Очікуваний ефект імплементації організаційно-економічного механізму реалізації стратегії економічного прориву на засадах галузево-секторального розвитку

Джерело: власна розробка.

Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії економічного прориву України на засадах секторально-галузевого розвитку покликаний виконати роль своєрідного каталізатора активізації процесів суспільно-економічного обміну, структурної перебудови виробничо-господарських комплексів національної економіки, переорієнтації державної політики на підтримку стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності, максимізацію використання природно-ресурсного потенціалу держави в контексті зміцнення конкурентних позицій вітчизняних суб'єктів господарювання, гарантування економічної безпеки держави та покращення добробуту населення.

3.3. Інституційно-ресурсне забезпечення та моніторинг економічного прориву України

Неспровокована широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації призвела до тимчасової окупації близько 25 % території України, що формалізується у втраті її природно-ресурсного потенціалу, людського капіталу, руйнації соціально-економічної інфраструктури та погіршенні умов проживання на цих територіях. Очевидно, що це не лише зумовило до посилення структурних дисбалансів, соціально-економічних викликів існування України, втрати частини її природно-ресурсного надбання, але й спровокувало системну економічну кризу в державі, наслідками якої стали масштабне падіння ВВП, фізична руйнація виробничо-господарських потужностей суб'єктів підприємницької діяльності, високі темпи інфляції, катастрофічне зниження рівня доходів населення та масштабне поглиблення проблем демографічного характеру. Поряд з цим, як засвідчують історичні факти, саме перехід світових держав через глибокі структурні економічні кризи формували передумови для швидкої імплементації системних реформ, так званої, «шокової терапії» економіки, що створювало поштовх для масштабування обсягів господарювання та досягнення сприятливих умов для реалізації економічного прориву. Своєю

чергою, проходження України через параметри турбулентності економічної кризи в умовах правового режиму воєнного стану, як не дивно, лише полегшують можливість проведення структурних реформ у національній економіці, що формалізується в таких передумовах, як фактична відсутність політичної боротьби між владними елітами держави, з огляду на загрози з боку країни-агресора, консолідація політичних еліт і суспільства на шляху подолання викликів існуванню незалежності української держави, практично нульова протестна активність населення, що створює сприятливі умови для реалізації непопулярних реформ у суспільстві та фактично нівелює опір імплементації потенційним змінам за результатами впровадження таких реформ.

Таким чином, реалізація стратегії економічного прориву України, апріорі, неможлива без здійснення структурних реформ в національній економіці, що передбачає необхідність формування відповідного інституційно-ресурсного забезпечення. На думку, основоположника інституційної теорії Д. Норта, інституції – це базові сформовані «правила гри» в процесі суспільно-економічного обміну, що структурують інтереси суб'єктів господарювання та формалізують пріоритетні моделі поведінки останніх у ході виконання, взятих на себе основних функцій. Інституції спрямовують людську поведінку в межах наперед конкретно визначених параметрів на засадах структуризації інтересів, конфліктів і відносин між учасниками суспільно-економічного обміну [72, с. 11]. Інституційне середовище функціонування національної економіки агрегується з, так званих, формальних і неформальних інститутів. Перші, формалізують у вигляді низки нормативно-правових актів, базові положення яких є обов'язковими до виконання всіма суб'єктами суспільно-економічного обміну, та порушення норм яких, передбачає накладення відповідних санкцій. Своєю чергою, неформальні інститути – це усталені звичаї, традиції та правила поведінки в суспільстві, що не мають нормативно-правової формалізації, але, водночас, здійснюють системний вплив на процеси розвитку національної економіки.

Чим вищий рівень досконалості інституційного середовища розвитку

суспільно-економічних відносин, тим меншим є рівень впливу неформальних інститутів, поряд із формальними, при прийнятті управлінських рішень у процесі структуризації інтересів господарюючих суб'єктів. Водночас, між рівнем розвитку формальних інститутів та обсягом трансакційних витрат існує обернено-пропорційний взаємозв'язок: чим більшим є рівень впливу формальних інститутів на процеси прийняття управлінських рішень у ході суспільно-економічного обміну, тим меншими є розмір трансакцій витрат, і навпаки. Таким чином, за умови формування ідеально досконалого інституційного середовища, що, по-великому рахунку, є, апріорі, неможливим, обсяг трансакційних витрат дорівнюватиме нулю. Інституційне середовище регулювання базових параметрів функціонування національної економіки покликане забезпечувати мінімізацію ризиків конфлікту інтересів між господарюючими суб'єктами. Таким чином, у випадках, коли корисливий інтерес учасників суспільно-економічного обміну формує передумови для покращення рівня їх добробуту, можна зробити висновок, що структура інституційного середовища має раціональну будову за ефективно забезпечує реалізацію покращених на нього базових функцій [191].

Варто відзначити, що недосконалість інституційного середовища функціонування національної економіки України формує наявність, так званих, інституційних бар'єрів і пасток, що, своєю чергою, здійснює дестабілізуючий вплив на процеси ефективності розвитку господарюючих суб'єктів. Суттєвий вплив неформального інституційного середовища на процеси прийняття управлінських рішень в Україні посилюють ризики виникнення корупційних зловживань, сприяють ірраціональну лобізму особистісних інтересів політичних еліт і представників потужних фінансово-промислових груп, знижують параметри ефективності використання природно-ресурсного потенціалу держави, перешкоджають веденню здорової конкурентної боротьби на ринку між суб'єктами бізнесу, підвищують рівень соціальної несправедливості розподілу матеріальних благ у суспільстві, збільшують диспаритет обсягу доходів між найбагатшими і найбіднішими верствами

населення, що в сукупності формалізується в обмеженні ресурсних потужностей держави на шляху реалізації стратегії економічного прориву, перешкоджанню в становленні процесів масштабного розширеного відтворення та покращення рівня добробуту населення України. Таким чином, формування адекватного інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву є критично важливим для системного поетапного досягнення його стратегічно-функціональних цілей.

Цілком очевидним, є те, що формування інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву агрегується з двох структурно-функціональних блоків, що з однієї сторони, є автономними, а з іншої – взаємодоповнюючими в процесі реалізації, покладених на них функцій. Перший, інституційний блок, спрямований на структурування та регулювання системи економічних відносин у процесі масштабування господарської діяльності та підвищення ефективності розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки на засадах збалансування інтересів учасників суспільно-економічного обміну. Своєю чергою, другий – ресурсний блок, покликаний забезпечити формування адекватних надійних джерел фінансової та матеріально-технічної підтримки становлення процесів економічного прориву для суб'єктів бізнесу. Гарантування функціональної спроможності базових блоків інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву передбачає доцільність його побудови на засадах дотримання таких основних принципів: (1) послідовності (полягає в дотриманні логічної упорядкованості процесу формування інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву з метою підвищення рівня прогнозованості його розвитку на перспективу та відповідності очікувань суб'єктів господарської діяльності); (2) адекватності (передбачає в забезпеченні відповідності структурних зрушень в національній економіці та темпів економічного зростання наявному природно-ресурсному потенціалу держави та стратегічним цілям економічного прориву, на кожному з етапів їх досягнення); (3) узгодженості (полягає в збалансованості засад нормативно-правового

регулювання економічного прориву з можливостями ресурсної підтримки пріоритетних структурних зрушень у функціонуванні національної економіки); (4) багатофункціональності (інституційно-ресурсне забезпечення економічного прориву має бути націлене формування комплексної регуляторної підтримки процесів масштабування бізнесу та трансформації отриманого корисного ефекту в соціальну площину); (5) полікритеріальності (передбачає налагодження ефективних комунікаційних міжсекторальних і міжгалузевих взаємозв'язків між суб'єктами господарської діяльності в контексті досягнення синергетичного ефекту масштабування бізнесу); (6) диверсифікованості (полягає в гарантування альтернативних варіантів розвитку подій економічного прориву з урахуванням викликів і динамічної зміни умов функціонування національної економіки); (7) раціональності (обсяг витрат на досягнення стратегічних цілей економічного прориву має бути співставним з потенційним очікуваним корисним ефектом у секторально-галузевому та просторово-територіального вимірі).

Одним із стратегічних пріоритетів формування інституційно-ресурсного базису економічного прориву України є побудова ефективних механізмів та інструментів протистояння наявним викликам і загрозам стабільному функціонуванню її національної економіки. У цьому контексті, посилюється доцільність обґрунтування інституційно-ресурсних засад забезпечення економічної безпеки України в умовах турбулентності макроекономічного середовища та воєнних загроз з боку Російської Федерації. Адже, досягнення економічного прориву, апріорі, є неможливим без забезпечення належного рівня економічної безпеки держави, що гарантує безперебійний розвиток суспільно-економічних відносин, захист її національних інтересів та зміцнення конкурентних позицій виробничо-господарських комплексів на світових ринках. Економічна безпека держави є стратегічним інструментом гарантування надійності функціонування державних та неурядових інституцій, безперервного характеру розвитку економічних відносин, а також реалізації соціально-економічної функції держави та покращення добробуту її населення.

Слід відмітити, що інституційна доктрина економічної безпеки України з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України в 2022 році практично не зазнала суттєвих змін й не була адаптована до нових викликів, що ускладнює формування ефективних механізмів та інструментів протидії загрозам економічній безпеці України. Так, на сьогодні, діючою залишається Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, що була введена в дію рішенням Ради національної безпеки і оборони України ще 11 серпня 2021 року [88]. Натомість, за цей період виклики і загрози економічній безпеці держави зазнали структурних змін, фактично, у всіх сферах суспільно-економічного життя (енергетичній, демографічній, соціальній, кадровій, підприємницькій тощо). У зв'язку з цим, актуалізується доцільність розробки нової Стратегії економічної безпеки України, що передбачає формування її ресурсного забезпечення з урахуванням сучасної безпекової геополітичної ситуації в світі (структурні зміни на енергетичному ринку, безпекові ризики функціонування економіки, виклики демографічної ситуації та ринку праці, структурна перебудова логістичних взаємозв'язків розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, зміна структури бюджетних витрат України на користь збільшення видатків на утримання військово-промислового комплексу та забезпечення функціонування сектору оборони тощо). Таким чином, доцільним є розробка і прийняття нової Стратегії економічної безпеки України на період до 2030 року, яка б враховувала сучасну безпекову ситуацію, воєнні загрози функціонування економіки та була націлена на формування ресурсного базису диверсифікації ризиків економічної безпеки та набуття Україною надійних безпекових гарантій у повоєнний період функціонування національної економіки.

Доцільним є удосконалення методологічного базису оцінювання рівня економічної безпеки держави. Чинні методичні рекомендації були введені в дію ще наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [85]. У цьому аспекті,

раціональним завданням є перегляд набору індикаторів для визначення рівня економічної безпеки держави, методологічного підходу до обґрунтування порогових значень цих індикаторів та можливостей статистичної бази щодо формування інформаційного забезпечення здійснення таких розрахункових процедур з урахуванням стратегічних цілей і критеріїв економічного прориву України на сучасному етапі її розвитку.

Стратегічним пріоритетом є забезпечення координованості дій органів державної влади в процесі формування економічної безпеки держави не лише на макроекономічному рівні, але й в регіональному вимірі для гарантування взаємоузгодженості управлінсько-ресурсної взаємодії підсистем економічної безпеки держави у розрізі функціональних складових цієї безпеки. Інституційно-ресурсний базис економічного прориву держави та її економічної безпеки характеризується тісним прямим кореляційним взаємозв'язком. Адже, цілком логічним є те, що досягнення економічного прориву унеможливується в умовах низького рівня економічної безпеки держави та дестабілізуючого впливу загроз функціонуванню національної економіки. Натомість, формування належного рівня економічної безпеки держави та індикаторів її функціональних складових потребують надійних ресурсних резервів, джерелами наповнення яких є високі темпи економічного зростання та масштабування виробничо-господарської діяльності секторів національної економіки.

Характерним специфічним напрямом формування інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву та економічної безпеки України є доцільність забезпечення його спрямованості на воєнні загрози функціонування національної економіки. Це не лише створює передумови для зміщення структури ресурсних витрат на користь фінансування військово-промислового та оборонного сектору, але й побудови тісного взаємозв'язку між регуляторними актами структуризації суспільно-економічних відносин й воєнними викликами гарантування незалежності України. Реалізація стратегії економічного прориву на засадах концепції економічної безпеки держави дозволяє формалізувати такий інституційно-ресурсний базис економічного

зростання, за якого гарантується захист національних інтересів держави на світових ринках й створюються ефективні превентивні механізми та інструменти протидії наростаючим загрозам глобального та національного походження.

Інституційно-ресурсний базис економічного прориву України має передбачати формування передумов для налагодження процесів ефективного використання природно-ресурсного потенціалу держави та реалізації її наявних конкурентних переваг. У цьому контексті, пріоритетним завданням є вироблення ефективних інституційно-правових механізмів для мобілізації та використання наявних природних ресурсів України, у тому числі на засадах залучення грошово-фінансових коштів іноземних інвесторів та впровадження інноваційних технологій у видобуток корисних копалин через трансфер технологій, що розташовані в державних надрах. Реалізація такого підходу дозволить не лише підвищити ефективність використання природно-ресурсного базису держави на шляху стимулювання темпів економічного зростання, але й покращить передумови для надання Україні надійних безпекових гарантій ресурсними фондами з боку міжнародних партнерів на етапі повоєнного відновлення національної економіки. Таким чином, важливим є розробка Кабінетом міністрів України дієвої Стратегії залучення іноземних інвестицій у видобуток корисних копалин в Україні, що орієнтована на реалізацію комплексу заходів щодо підвищення ефективності використання державних надр. При цьому, цільова Стратегія має бути спрямована на залучення іноземного капіталу, насамперед, із країн-союзниць України в протистоянні збройній агресії Російської Федерації, а саме США, Великобританії, Німеччини, Франції, Канади та інших. Поряд з цим, механізми залучення іноземного капіталу в господарські процеси освоєння та використання вітчизняних надр мають передбачати справедливі засади сплати відповідної ренти за використання природних ресурсів, будівництва та розміщення на території України переробних потужностей з метою виробництва продукції з високою доданою вартістю, побудови розгалуженої мережі логістичних взаємозв'язків з

потужними міжнародними транснаціональними корпораціями, надання Україні доступу до використання інноваційних технологій видобутку корисних копалин, дотримання соціальних гарантій з боку іноземних інвесторів перед населенням та компенсації бюджету України екологічних втрат, понесених у результаті господарської діяльності. Такий комплексний підхід дозволить не лише масштабувати обсяги виробничо-господарської діяльності видобувної сфери, але й сформує передумови для створення робочих місць і підвищення рівня економічної активності в суміжних видах й галузях економічної діяльності. Адже, досягнення економічного прориву можливе тільки на засадах синергічного ефекту мобілізації ресурсного забезпечення та реалізації конкурентних переваг національної економіки.

Інституційного врегулювання потребує питання розширення перспективних зон вільної торгівлі України зі стратегічними країнами-партнерами, що не обмежується лише державами-членами Європейського Союзу. Адже, пріоритетні міждержавні зони вільної торгівлі не тільки масштабують торговельно-економічні відносини, але й активізують процеси розвитку логістики, залучення інвестицій, диверсифікації ринків збуту, стимулювання науково-технічного прогресу через загострення конкурентного середовища функціонування бізнесу, обміну досвідом та реалізації інноваційних підприємницьких ініціатив. У цьому контексті, пріоритетним є забезпечення стратегічної орієнтації щодо підписання двосторонніх угод встановлення зон вільної торгівлі з такими країнами, як США, Великобританія, Ізраїль, дружні країни Латинської Америки та Азії. Поряд з цим, важливим аспектом є розширення переліку та номенклатури товарів, що підлягають митному оформленню з нульовою ставкою в межах вже діючих угод з країнами-членами Європейського Союзу, Канадою, Туреччиною та ін. Варто відзначити, що інституційне врегулювання розвитку зон вільної торгівлі України з країнами-партнерами має відбуватись на засадах раціонального лобіювання та захисту інтересів національного виробника, як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. При цьому, вкрай важливим є розширення лібералізації

розвитку міжнародної торгівлі, спрощення дозвільного оформлення вантажів при переміщенні через державний кордон, розбудови мережі об'єктів інфраструктури митного забезпечення, розвитку міждержавної кооперації в пріоритетних галузях економічної діяльності країн-партнерів.

Одним із викликів на етапі повоєнного відновлення економіки України буде критичний дефіцит на ринку праці, що зумовлено масштабними міграційними процесами населення закордон, а також втрата людського капіталу, внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації по відношенню до України. З огляду на це, гостро постає доцільність вирішення проблеми інституціоналізації розвитку людського капіталу, адже отримання корисного ефекту в цій сфері потребує не лише здійснення відповідних інвестиційних вкладень, але й реалізації системних довгострокових заходів. Цілком логічним є те, що базовою основою розвитку людського капіталу в державі є підтримка освітньої сфери, на всіх рівнях її здобуття, починаючи із закладів дошкільної освіти, і завершуючи університетами. У контексті цього, доцільною є структурна перебудова державної політики в сфері розвитку освіти й науки, що потребує реалізації таких першочергових заходів: (1) завершення процесу оптимізації мережі закладів освіти всіх рівнів на засадах дотримання принципу раціональної доцільності здійснення витрат на утримання таких закладів з урахуванням впливу останніх на соціально-економічний розвиток територій, на якій вони розташовані (закриття малокомплектних шкіл, об'єднання закладів вищої освіти з метою масштабування конкурентних переваг останніх, створення на базі сучасних університетів потужних науково-дослідницьких структур для кооперації можливостей освіти і науки); (2) покращення в суспільстві статусу науковця і педагога, шляхом поетапного підвищення рівня їх доходів, розширення можливості надання додаткових соціальних гарантій, реалізації механізмів процесу матеріального стимулювання праці з небюджетних фондів і залучення фінансових ресурсів у науково-освітню сферу на засадах грантових джерел фінансування; (3) адаптації спрямованості та змісту освітніх програм, за якими здійснюється підготовка

здобувачів освіти не лише до вимог і потреб ринку, але й стратегічних пріоритетів держави на засадах формування унікальних компетенцій та програмних результатів навчання, розвитку особистості, а також утвердження та культивування патріотичних цінностей серед молодого покоління; (4) покращення інфраструктурного забезпечення розвитку закладів освіти, шляхом відкриття спеціалізованих лабораторій, підтримки розвитку фундаментальних і прикладних наук, надання пріоритетності розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти, насамперед, для спеціальностей, що є дефіцитними на ринку праці та критичними для забезпечення захисту національних інтересів держави; (5) формування інституційних механізмів комерціалізації, отриманих результатів наукових досліджень, через полегшення процедури реалізації наукових стартапів у практику господарювання, встановлення пільгових умов оподаткування впровадження у виробництво результатів вітчизняних науково-технічних розробок, надання комплексної підтримки реалізації проєктів молодих учених, шляхом розширення ресурсних можливостей конкурсних програм Національного фонду досліджень. Стратегічним пріоритетом розвитку людського капіталу на етапі повоєнного відновлення є формування інклюзивного середовища у всіх критично важливих сферах суспільного життя. З огляду на це, інституціоналізація інклюзивного середовища має передбачати не лише закріплення відповідних вимог і стандартів у нормативно-правових актах, але й вироблення чітких механізмів і процедур імплементації цих вимог у розбудову безбар'єрного простору, забезпечення інклюзивної спрямованості закладів освіти, культивування поваги в суспільстві до осіб, що потребують формування умов для задоволення інклюзивних потреб, реалізації інструментів залучення цих осіб до процесів суспільно-економічного обміну, підвищення ефективності використання їх людського потенціалу в системі економічних відносин.

Поряд з формуванням адекватного інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву, важливою складовою імплементації його стратегії є побудова ефективної системи моніторингу процесів економічного зростання на

кожному з етапів.

Моніторинг економічного прориву України є дієвим інструментом не лише здійснення контролю над процесами масштабування виробничо-господарських комплексів національної економіки, але й формування об'єктивного інформаційно-аналітичного базису прийняття управлінських рішень, ідентифікації, так званих, «вузьких місць» і прогалин в системі інституційно-ресурсного підтримки реалізації стратегії економічного прориву, пошуку незадіяних резервів для нарощування обсягів господарювання та становлення процесів розширеного відтворення, своєчасного корегування та внесення змін у тактико-оперативну підтримку реалізації економічного прориву, налагодження інформаційно-комунікаційної взаємодії між органами державної влади, суб'єктами підприємницької діяльності на неурядовими інституціями на шляху становлення процесів економічного зростання України.

Система моніторингу економічного прориву України покликана забезпечити динамічне взаємоузгодження між його стратегією, інституційно-ресурсним забезпеченням та процесами галузево-секторального розвитку на засадах дотримання принципів раціональності використання природного-ресурсного потенціалу держави, покращення рівня задоволеності потреб та інтересів суб'єктів суспільно-економічного обміну, підвищення добробуту населення та захисту національних інтересів держави.

Формування динамічного інформаційно-аналітичного базису на кожному з етапів реалізації стратегії економічного прориву України є ефективним інструментом мінімізації параметрів невизначеності функціонування суб'єктів національної економіки, диверсифікації ризиків господарювання, своєчасного реагування на наростаючі виклики і загрози економічної безпеки держави, а також ідентифікації структурних проблем розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки в умовах макроекономічної нестабільності та турбулентності розвитку економічних відносин. На рис. 3.6 представлено основні цілі моніторингу економічного прориву України.

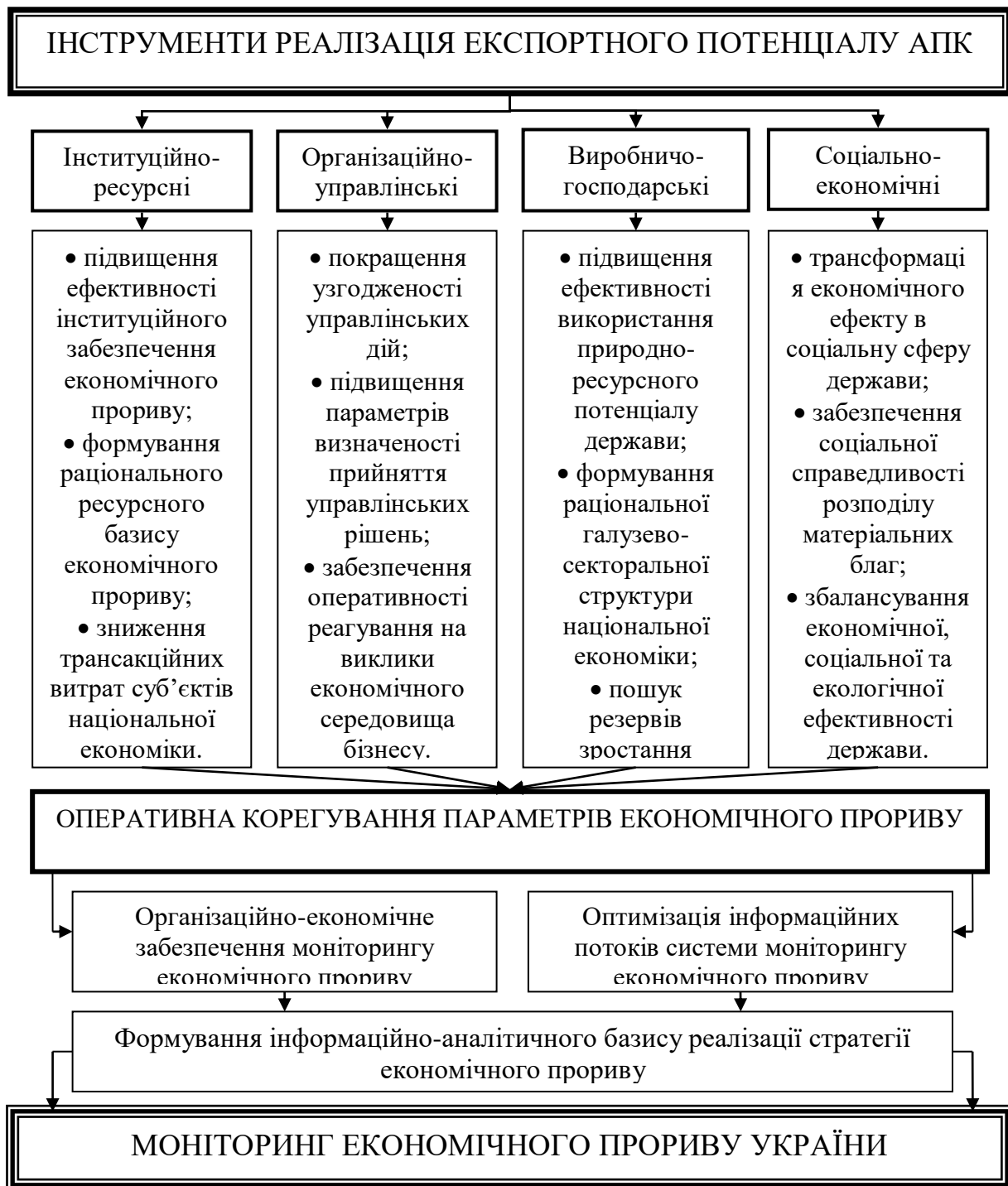

Рис. 3.6. Ключові цілі моніторингу економічного прориву України

Джерело: власна розробка.

Забезпечення ресурсно-функціональної спроможності моніторингу економічного прориву України має відбуватись на засадах дотримання системного підходу, що сформує передумови для формування достовірних результатів моніторингу та прийняття раціональних управлінських рішень на всіх етапах реалізації цільової стратегії. З огляду на це, система моніторингу

економічного прориву України доцільно агрегувати з таких організаційно-функціональних складових: (1) підсистема збору інформаційних даних, що передбачає формування відповідних форм статистичної звітності моніторингу вхідних даних для аналізування параметрів ефективності економічного прориву, у тому числі на засадах верифікації джерел отримання інформації, узгодження вітчизняних форм статистичної звітності з міжнародними моніторинговими інституціями досліджень процесів економічного зростання, об'єктивної перевірки повноти та достовірності інформаційних даних, які є необхідними для зниження параметрів невизначеності досягнення економічного прориву на всіх етапах імплементації його стратегії; (2) ресурсно-функціональний блок збору, опрацювання та систематизації зібраних інформаційних даних на засадах їх структуризації, упорядкування за класифікаційними ознаками, а також забезпечення надійного зберігання інформації, що передбачає реалізацію превентивних механізмів протидії із несанкціонованим втручанням у роботу інформаційних баз даних; (3) методико-аналітичний інструментарій оцінювання економічного прориву, що передбачає формування адекватної методології аналізування зібраних даних, побудову системи індикаторів оцінювання параметрів економічного прориву на засадах можливості їх виміру в конкретному кількісному вираженні, можливості наукового обґрунтування меж допустимого відхилення цих індикаторів від гранично-допустимих норм, а також використання збалансованого математичного апарату опрацювання інформаційних даних, що зібрані за результатами моніторингових процедур; (4) інформаційно-комунікаційна надбудова налагодження обміну моніторинговими даними між органами державної влади, інституціями, суб'єктами підприємницької діяльності тощо через використання переваг хмарних технологій, цифровізації отриманих даних, синхронізації обміну інформацією з державних реєстрів з метою дотримання комплексного збалансованого підходу щодо встановлення істотних взаємозв'язків і взаємозалежностей між детермінантами економічного прориву, формування адекватних висновків і результатів моніторингу, ідентифікації структурних

проблем і недоліків процесів масштабування виробничо-господарської діяльності секторів національної економіки та економічного зростання; (5) організаційно-управлінська компонента розробки та прийняття адекватних управлінських рішень за результатами моніторингових процедур, що передбачає налагодження ефективних зворотних механізмів оперативного корегування динамічних параметрів досягнення економічного прориву, на кожному з етапів реалізації його стратегії, усунення «вузьких» місць, подолання ірраціональності в процесах використання природно-ресурсного потенціалу держави, усунення диспропорцій між значеннями планових і фактичних індикаторів економічного зростання, а також мінімізації ризиків виникнення таких розбіжностей на перспективу. Агрегована система моніторингу економічного прориву України представлена на рисунку 3.7.

Система моніторингу економічного прориву України має бути націлена на виявлення таких структурних проблем його досягнення, як наростаючі виклики та загрози економічного зростання, наявні дисбаланси галузево-секторального розвитку, просторово-територіальні диспропорції в регіональному вимірі, ірраціональні тенденції функціонування виробничо-господарських комплексів національної економіки, диспаритет розшарування доходів між найбагатшими і найбіднішими верствами населення, дисбаланси сталого розвитку держави. Варто відзначити, що побудова ефективної системи моніторингу економічного прориву не може обмежуватися виключно реалізацією інформаційно-аналітичної функції. Складові цієї системи мають бути спрямовані на вироблення комплексу набору цільових механізмів та інструментів стимулювання економічного прориву, усунення структурних проблем імплементації його стратегії, покращення управлінської взаємодії в ході масштабування діяльності виробничо-господарських комплексів національної економіки.

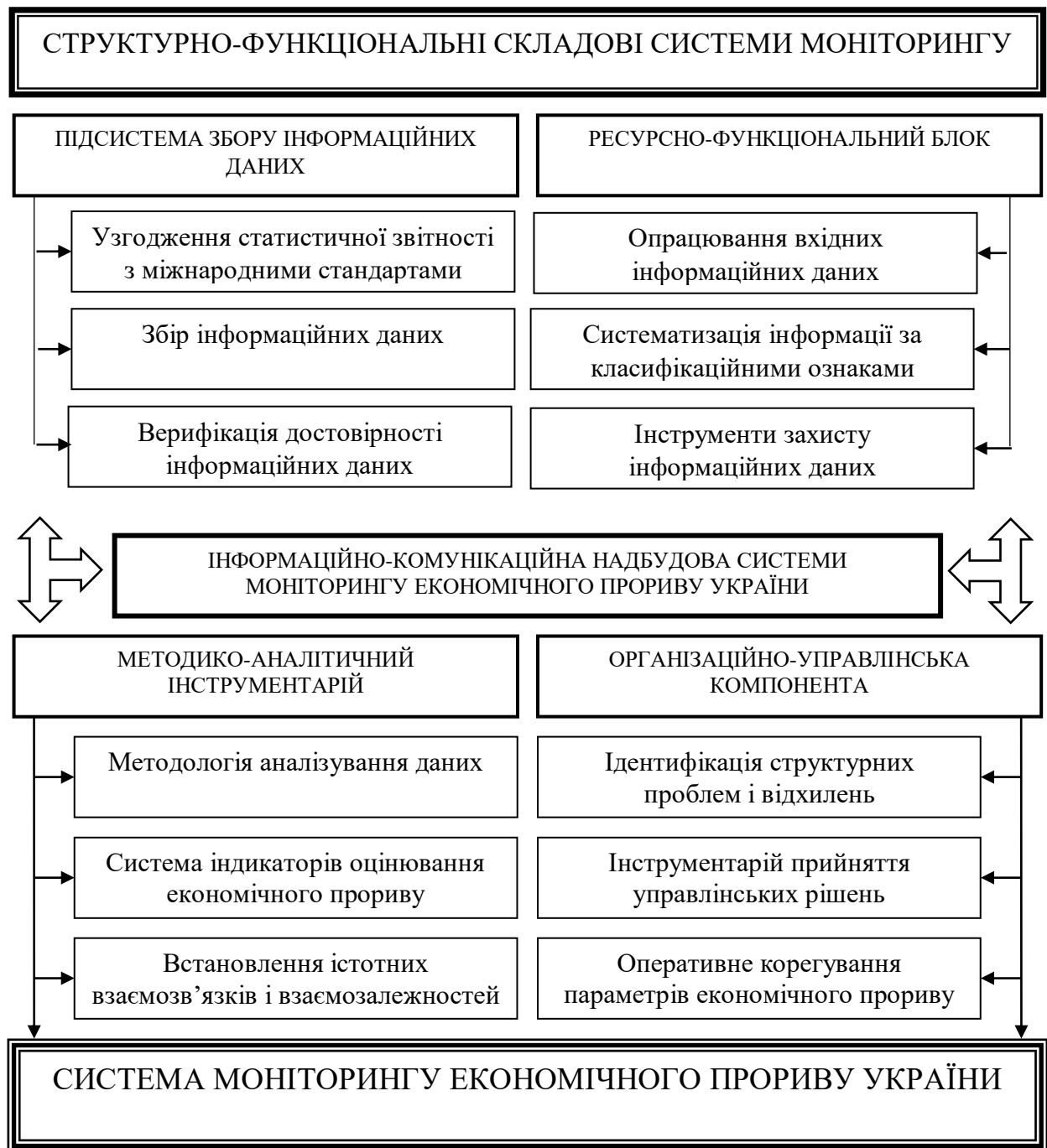

Рис. 3.7. Структурно-функціональні елементи системи моніторингу економічного прориву України

Джерело: власна розробка.

Таким чином, система моніторингу економічного прориву України формалізується через призму її сприйняття як: (1) інформаційно-аналітичний апарат мінімізації параметрів невизначеності розвитку виробничо-господарських комплексів національної економіки та масштабування економічного зростання; (2) інструмент диверсифікації ризиків економічної

безпеки держави на засадах проєктування альтернативних варіантів розвитку подій; (3) апарат підвищення рівня керованості реалізації стратегії економічного прориву України на всіх етапах її імплементації.

Формування ефективної системи моніторингу економічного прориву України на етапі повоєнної відбудови є не менш важливою, ніж реалізація комплексу заходів на шляху його досягнення. Особливо гостро її значущість постає в умовах постійних дестабілізуючих гібридних атак Російської Федерації на процеси функціонування національної економіки, посилення боротьби за доступ до ресурсів на світових ринках, загострення геополітичного протистояння та формування моделі біполярного світу, адже Україна знаходиться в самому епіцентрі цієї боротьби, що вимагає постійного пошуку розробки та реалізації раціональних управлінських рішень на засадах структуризації інтересів учасників суспільно-економічного обміну. Економічний прорив потребує не лише формування сприятливих передумов стосовно його досягнення, але й відповідного інституційно-ресурсного та організаційно-управлінського забезпечення, побудова яких суттєво ускладнюється в умовах невизначеності прийняття управлінських рішень і відсутності розуміння причинно-наслідкових взаємозв'язків масштабування господарської діяльності суб'єктів національної економіки.

Система моніторингу економічного прориву України є засобом тактико-оперативної підтримки процесів збалансування галузево-секторального розвитку, реалізації структурних реформ підвищення ефективності функціонування національної економіки та усунення інституційних прогалин на шляху масштабування господарської діяльності. Таким чином, інституційно-ресурсне забезпечення та моніторинг економічного прориву України є фундаментальним базисом реалізації конкурентних переваг національної економіки в системі глобальних міжгосподарських відносин держави.

Висновки до розділу 3

1. Реалізація стратегії економічного прориву України потребує формування адекватного системного структурного базису її імплементації. Фундаментальною основою суттєвого масштабування національної економіки та зростання потужностей її виробничо-господарських комплексів є орієнтація на набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, організацію системної боротьби з корупцією (у тому числі у вищих ешелонах державної влади), стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив на засадах дерегуляції ведення бізнесу, впровадження комплексної політики детінізації розвитку національної економіки та відтоку капіталу з країни, забезпечення сприятливих умов для розвитку бізнесу на місцевому рівні з використанням переваг інструментів децентралізації влади.

2. Фундаментальною передумовою реалізації стратегії економічного прориву є підвищення продуктивності праці на засадах інноваційної модернізації виробничо-господарських комплексів національної економіки. Критично важливим є мобілізація ресурсного потенціалу та стимулювання розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, основними серед яких визначено військово-промисловий комплекс (кооперація з країнами-членами НАТО, розвиток ракетобудування та БПЛА, диверсифікація ВПК), промисловість (залучення іноземного капіталу та перепрофілювання вітчизняних заводів на виробництво інноваційної продукції), агропромисловий комплекс (врегулювання земельних відносин, подолання сировинної спрямованості АПК, нарощування експорту), будівництво (полегшення отримання дозвільних процедур, розширення програм Є-оселя, контроль за використанням коштів інвесторів), ІТ-індустрія та сфера послуг (детінізація бізнесу, розвиток підприємницьких ініціатив, залучення ветеранів війни до підприємництва).

3. Забезпечення системного та комплексного характеру процесів досягнення економічного прориву України потребує наявності відповідного

інституційно-ресурсного забезпечення, розробка якого має відбуватися з урахуванням таких принципів, як послідовність, адекватність, узгодженість, багатфункціональність, полікритеріальність, диверсифікованість і раціональність. Стратегічними пріоритетами формування інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву України визначено такі: приведення у відповідність до сучасних воєнних викликів і загроз інституційного базису забезпечення економічної безпеки держави; інституціоналізація процесу залучення іноземного капіталу до використання природно-ресурсного потенціалу держави; розширення зон вільної торгівлі України з країнами-союзниками у протистоянні збройній агресії Російської Федерації; інституційне забезпечення формування та розвитку людського капіталу на засадах розбудови інклюзивного освітнього середовища.

4. Досягнення економічного прориву потребує формування адекватної системи його моніторингу, на кожному з етапів реалізації. Система моніторингу економічного прориву України передбачає її побудову з таких структурно-функціональних складових, як підсистема збору інформаційних даних (збір інформації, узгодження вітчизняних форм статистичної звітності з міжнародними стандартами, верифікація достовірності даних), ресурсно-функціональний блок (опрацювання, систематизація та захист інформаційних даних), методико-аналітичний інструментарій (методологія та система індикаторів оцінювання ефективності економічного прориву, встановлення детермінант і взаємозалежностей його розвитку), організаційно-управлінська компонента (визначення структурних відхилень, прийняття управлінських рішень, оперативне корегування параметрів економічного прориву) та інформаційно-комунікаційна надбудова (цифровізація даних, синхронізація державних реєстрів, узгодження управлінських впливів).

Результати досліджень автора щодо обґрунтування прикладних рекомендацій зі реалізації стратегії економічного прориву України висвітлені в публікаціях [35; 37; 44; 46; 182; 184].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено узагальнення та нові підходи до вирішення науково-прикладного завдання поглиблення теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування і реалізації політики економічного прориву України. Отримані науково-теоретичні, методичні та практичні результати дозволяють зробити такі висновки.

1. У підсумку узагальнення результатів наукових досліджень в сфері публічної економічної політики встановлено, що економічний прорив слід розглядати як значні позитивні та системні кількісно-якісні зміни щодо функціонування, розвитку і розширеного відтворення національного господарства на довгострокових засадах, темпи якого в рази перевищують ті, що були характерними для попереднього етапу функціонування і розвитку економіки та дозволяють скорочувати відставання від країн – компарантів за наявним ресурсно-економічним потенціалом, формуючи при цьому високий рівень конкурентоспроможності економіки, її стійкості до викликів і загроз, належну якість життя населення. Доведено, що провідними умовами економічного прориву є подолання стагнаційних процесів, інноваційно-технологічна модернізація економіки, сприятливий інституційний базис, розвиток науко-технічної сфери та інтелектуального капіталу, соціальна консолідація населення. Ефективність економічного прориву відзначається структурно-збалансованим, системно-безпековим, ресурсно-функціональним, інвестиційно-інноваційним і соціально-детермінованим критеріями.

2. На засадах підтвердження того, що форсованого економічного зростання можливо досягти лише в підсумку стратегічно вивіреної і послідовно реалізовуваної (на тяглій поступальній основі) державної політики аргументовано безальтернативність розробки та реалізації в таких цілях концептуальних засад національної стратегії забезпечення економічного прориву. Окрім базисних елементів стратегії, якими є мета, стратегічні і операційні цілі, завдання, механізми і заходи реалізації і т. д. концепційні

засади формування та реалізації стратегії мають враховувати: а) системно-безпекові, фінансово-економічні, конкурентно-ринкові, техніко-технологічні та соціально-демографічні передумови впровадження державної політики інтенсифікації економічного розвитку; б) організаційно-економічний базис узгодження заходів і завдань на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях управління; в) інституційно-правові, галузево-секторальні, інтеграційно-структуровані та безпекові орієнтири. Врахування концептуальних засад при розробці і реалізації національної стратегії сприятиме зростанню національної економіки та підвищенню соціальної справедливості.

3. Аргументовано, що світовим досвідом напрацьовано позитивні практики як формування і ефективної реалізації механізмів забезпечення економічного прориву, так і швидкої та якісної повоєнної відбудови національного господарства. Відтак, врахування прогресивних патернів, як і помилок та прорахунків, узгодження цих аспектів з вітчизняними реаліями дозволяє в разі скоротити час і ресурси на досягнення цілей і завдань політики в аналізованій сфері. На засадах вивчення світового досвіду повоєнної відбудови та економічного зростання визначено принципи його імплементації в Україні: пріоритетності завершення ведення бойових дій для масштабування економічного відновлення; диверсифікації зовнішньої фінансово-економічної допомоги з боку міжнародних донорів; проведення структурних реформ та боротьби з корупцією; відновлення об'єктів соціально-економічної інфраструктури та реінтеграції біженців у політичні та суспільно-економічні процеси; розвитку демократичного суспільства та потужного громадського сектору.

4. У процесі аналізування функціонування і розвитку економіки України в умовах війни визначено позитивні тренди та системні вади на етапі до повномасштабної війни (збереження системної корупції, тінізації економічних відносин, офшоризації податків, сировинної орієнтації економіки та її низької інноваційно-технологічної модернізації тощо), наслідки впливу великої війни на всі без виключення складові економічної безпеки держави та визначальні

виклики, які постають перед економікою вже зараз і будуть актуалізованими на етапі повоєнної відбудови. Такий підхід дозволив виявити значні вади і прогалини, які не дозволили досягти економічного прориву в Україні, оскільки вони стосувалися провідних завдань державного управління – визначення галузево-секторальних пріоритетів, створення сприятливого для реформування економіки умов, формування системи необхідного для зрушень ресурсного забезпечення, стимулювання та мотивації економічних агентів, організації та управління процесами розвитку й зростання. Відтак, доведено, що за існуючої ситуації векторами модернізації і підвищення ефективності державної політики досягнення економічного прориву в Україні мають стати: (1) безпека, (2) умови і ресурси форсування економічного зростання, (3) драйвери прогресу, (4) візія та нова структура національної економічної системи.

5. Задля ідентифікації економіко-математичних зв'язків між передумовами економічного прориву і потребами в ресурсному потенціалі національної економіки України розроблено авторський методичний підхід, апробація якого дозволила здійснити моделювання каузальності зв'язків між збереженням ресурсного потенціалу та можливостями економічного зростання. Встановлено і аргументовано, що головним ресурсом, критично важливим для збереження, якісної і швидкої відбудови країни на етапі повоєнного відновлення, є людський капітал. Результати моделювання дали підстави для висновків про негативний вплив і наслідки зовнішньої міграції населення на динаміку субіндексів та інтегральних індексів складових ресурсного потенціалу економіки України (ресурси: «Праці», «Інновацій», «Капіталу», «Підприємництва»), що, своєю чергою, позначається на темпах економічного зростання (ВВП на одну особу).

6. Як встановлено у процесі дослідження, передумовою економічного прориву у національній економіці України слід вважати якісні і глибинні інституційні реформи та системно-структурні зміни. Причому пріоритетами таких змін мають стати: а) проактивні і всеосяжні євроінтеграційні процеси; б) подолання системної корупції; в) системна детінізація економіки; г) місцевий

економічний розвиток. Саме тому, фундаментальною основою економічного зростання є нарощення високотехнологічних потужностей виробничо-господарських комплексів та їх орієнтація на ринки Європейського Союзу, організація системної боротьби з корупцією (у тому числі у вищих ешелонах державної влади), стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив на засадах дерегуляції бізнесу, впровадження комплексної політики детінізації розвитку національної економіки та збереження капіталу в країні, забезпечення сприятливих умов для підприємництва на місцевому рівні з використанням переваг інструментів децентралізації влади.

7. Вказано на те, що вирішення цих складних системних задач потребує поступової, поетапної та виваженої політики реформ. При тому, пріоритетними напрямками, за якими вже зараз мають відбуватися зрушення, є мобілізація ресурсного потенціалу пріоритетних секторів та галузей національної економіки, структурна перебудова виробничо-господарських комплексів, інноваційна модернізація бізнес-процесів підприємництва, інституційне забезпечення і детінізація, горизонтально-вертикальна кооперація та диверсифікація секторів національної економіки; стимулювання інвестицій і розвиток інфраструктури. Проактивні дії держави за цими напрямками дозволять досягти таких очікуваних результатів, як активізація темпів зростання ВВП та ВРП, доданої вартості, диверсифікація ризиків функціонування економіки і зміцнення економічної безпеки держави, вирівнювання диспропорцій просторового розвитку, підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарських комплексів національної економіки, подолання безробіття та покращення якості життя населення, стабілізація міграційних процесів і демографічної ситуації, становлення засад сталого розвитку держави, посилення суб'єктності України в глобальному середовищі.

8. Наголошено на тому, що ефективна та якісна імплементація державної політики, тим більше в такій системній сфері, як макроекономічний прорив, потребує, з одного боку, належної інституційної і ресурсної підтримки, а, з іншого боку, має бути процесом чітко контрольованим. Відтак, встановлено, що

для формування в Україні повноцінного інституційно-ресурсного забезпечення економічного прориву слід привести у відповідність до сучасних воєнних викликів і загроз інституційний базис забезпечення економічної безпеки держави, інституціалізувати процеси залучення іноземного капіталу, розширити зону вільної торгівлі України з країнами-союзниками (у протистоянні збройній агресії РФ), сформувати повноцінне інституційне забезпечення збереження та розвитку людського капіталу на засадах розбудови інклюзивного освітнього середовища. Своєю чергою, досягнення економічного прориву потребує формування адекватної системи моніторингу його складників: (1) підсистема збору інформаційних даних (збір інформації, узгодження вітчизняних форм статистичної звітності з міжнародними стандартами, верифікація достовірності даних); (2) ресурсно-функціональний блок (опрацювання, систематизація та захист інформаційних даних); (3) методико-аналітичний інструментарій (методологія та система індикаторів оцінювання ефективності економічного прориву, встановлення детермінант і взаємозалежностей його розвитку); (4) організаційно-управлінська компонента (визначення структурних відхилень, ухвалення управлінських рішень, оперативне коригування параметрів економічного прориву); (5) інформаційно-комунікаційна надбудова (цифровізація даних, синхронізація державних реєстрів, узгодження управлінських впливів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белінська Я. Інституції та економічний розвиток. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 2. С. 47.
2. Блохін П. В. Державна політика миробудівництва та її вплив на економічну безпеку держави. *Економічний простір*. 2021. № 169. С. 40–46.
3. Боднарчук Т. Л. Зовнішньоторговельна політика як інструмент повоєнної відбудови: з досвіду країн-учасниць Плану Маршала. *Історія нар. госп-ва та екон. думки України*. 2022. Вип. 55. С. 117-141.
4. Браун С. Іноземна допомога на практиці. Пер. з англ. О. Матвієнко. Київ : Основи, 1994. 185 с.
5. Бубенко І. В., Пантелєєв М. С. Стратегія інноваційного розвитку освіти в реалізації «українського прориву». Розвиток соціально-економічних відносин в умовах глобалізації та сталого економічного зростання. 2008. Т. 3 145 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/508d3f13-3fdd-4fba-bb51-f14e128ca8e9/content>
6. Вайнгест Б., Волліс Дж., Норт Д. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / пер. Т. Цимбал. К.: Наш Формат, 2017. 352 с.
7. Вергун В., Вергун Л. Інституціональна економіка та кліометрія Д. Норта і Р. Фогеля. *Економіка України*. 1996. № 5. С. 78-83.
8. Вешко А. Реіндустріалізація країн Єврозони як передмова промислового ренесансу економіки України. *Журнал Європейської економіки*. 2013. № 2. Т. 12. С. 233–242.
9. Вишневський В. П. Глобальна неоіндустріалізація та її уроки для України. *Економіка України*. 2016. № 8 (657). С. 26-43.
10. Вініченко І. І., Мостова А. Д. Стратегія як інструмент забезпечення економічного розвитку держави. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2016. № 3 (41). С. 91-96.
11. Власюк О.С., Коліщенко Р.О. Теоретичні засади та базисні

передумови економічного прориву України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3675>.

12. Волощук Ю. О. Стратегічні пріоритети розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації: теорія, методологія, практика : автореф. дис. д.е.н. Кам'янець-Подільський, 2019. 43 с.

13. Геєць В. М. До питання застосування підходів «Плану Маршала» для України. *Економіка України*. 2015. № 4 (641). С. 6-11.

14. Горін Н. О. Досвід повоєнної відбудови та європейської інтеграції Хорватії. . Історія народного господарства та економічної думки України. 2022. Вип. 55. С. 161-184.

15. Горяня І. В. Формування методики оцінювання сталості розвитку регіонів. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14. №1. С. 59–63.

16. Гунчак Н. В., Васильців Т. Г., Сухай О. Є. Державне регулювання процесу інтелектуалізації економіки України : Монографія. Львів : Апріорі, 2016. 256 с.

17. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : Монографія. Львів : ДУ ІРД імені М.І. Долішнього НАН України, 2017. 528 с.

18. Дикань В. Л., Чупир О. М. Фактори економічного зростання та розвитку національної економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 36. С. 15-22.

19. Діагностика промисловості країни: Україна 2023 URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Executive%20summary_UNIDO%20Industrial%20Diagnostic%20Study_Ukraine_2024.pdf.

20. Доброва Т. Г. Деіндустріалізація економіки в контексті економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 86–92.

21. Донбас і Крим: ціна повернення. Монографія. За заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. К. : НІСД. 2015.

474 с.

22. Дубик В. Я., Осідач О. Б. Активізація участі України в новому технологічному укладі як шлях інноваційного прориву і нарощення прибутковості. *Інноваційна економіка*. 2014. № 2 (51). С. 31-39.

23. Дука А. П. Досвід повоєнного відновлення економіки Японії. *Національна безпека України в умовах сучасних викликів. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 22 серпня 2023 року)*. Чернігів: ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. С. 63-66.

24. Економіка миротворення в системі економічної безпеки держави: подолання наслідків гібридної окупації : кол. моногр. / за наук. ред. О. І. Іляш. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 244 с.

25. Економічна енциклопедія. – Т. 3 / редкол: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Академія, 2002. 952 с.

26. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : Монографія. К. : НІСД, 2009. 336 с.

27. Железняк Я. (2022). 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya_a.html (дата звернення: 10.11.2023).

28. Задоя А. О. «Нова індустріалізація» в стратегії випереджаючого переслідування. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2014. Вип. 27. Т. 1. С. 21–29.

29. Зайченко В. В. Забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки: теорія, методологія, практика : Монографія. Львів : Вид-во АТБ «ННВК», 2020. 392 с.

30. Зайченко В. В. Пріоритети та інструменти забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України : Дис. д.е.н. за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Львів : Львівський торговельно-економічний університет. 2020. 518 с.

31. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Указ Президента України № 128/2013 від 12.03.2013 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/5042011-13078>.
32. Збаразька Л. О. Неоіндустріалізація в Україні: концепт національної моделі. *Економіка промисловості*. 2016. № 3 (75). С. 5-32.
33. Зверяков М. І. Нова індустріалізація як модель економічного розвитку України : Монографія / Зверяков М. І., Жданова Л. Л., Шараг О. С. Одеса. 2017. 244 с.
34. Ляш О. І., Блохін П. В. Становлення економіки миробудівництва у системі економічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 45–52.
35. Ляш О. І., Коліщенко Р. О. Якість державної політики в глобальному середовищі: економічний прорив розвинутих країн і перспективи імплементації в Україні. *Економіка України*. 2021. № 8. С. 38-55.
36. Ляш О., Трофименко О., Коліщенко Р. Провідні практики запровадження механізмів екологічного прогресу національної економіки. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 42-50.
37. Ляш О.І., Смоляр Л.Г., Коліщенко Р., Литвак Т. Бенчмаркери забезпечення «економічного прориву» України у технологічному та інноваційному напрямках. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6. С. 19-29.
38. Інтернет-ресурс Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
39. Квітка С. А. Соціально-політичні аспекти теорії «довгих хвиль»: цикли політичної активності у взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства С. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 1-2 (3-4). С. 12-23.
40. Кириченко О. С. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку промисловості України : Дис. д.е.н. за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. К. : Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». 2024. 465 с.
41. Кіндзерський Ю. В. Державна політика структурно-технологічної

модернізації промисловості : Дис. д.е.н. за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України. 2015. 531 с.

42. Клименко Л. В., Халахур Ю. Л., Длугоборська Л. В. Еволюція теорій економічного розвитку підприємств у сучасному вимірі концепцій управління. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 20-25.

43. Клівець П. Г. Стратегія підприємства: навч. посіб. К. : Академвидав, 2007. 320 с.

44. Коліщенко Р. О. Національна стратегія економіки розвитку: базисні передумови формування та реалізації. *Бізнес Інформ*. 2024. № 4. С. 32–40.

45. Коліщенко Р.О. Дослідження напрямів екологічного прориву України у процесі глобальних змін. Конкурентні стратегії розвитку України в умовах альтерглобалізму : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. К.: УВОІ «Допомога» УСІ», 2021. С. 125-128.

46. Коліщенко Р.О. Стратегія побудови економіки розвитку. Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2024. P. 410-413.

47. Кондратьєва А. Організація управління розвитком територій під час військових дій в Україні. *Громадський простір*. 03.06.2022. Режим доступу <https://www.prostir.ua/?library=orhanizatsiya-upravlinnya-rozvytkom-terytorij-pid-chas-vijskovykh-dij-v-ukrajini> (дата звернення 02.11.2023)

48. Кострубіцька А. В. Управлінський аспект повоєнної відбудови України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72). № 2. С. 43-47.

49. Котов Є. В. Стратегічні пріоритети неоіндустріальної модернізації економіки аграрно-промислового регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 2 (44). С. 77-86.

50. Кривенко Л. В. Інноваційна стратегія економічного розвитку як ключовий імператив загальнодержавної політики. Матеріали III науково-

практичної конференція «Інноваційна модель та стратегія економічного розвитку». Івано-Франківськ. 2002. С. 3-7.

51. Куницька-Іляш М. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей національної економіки України : Дис. д.е.н. за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Львів : Львівський торговельно-економічний університет. 2024. 540 с.

52. Куницька-Іляш М. В. Фінансово-економічна безпека пріоритетних галузей національної економіки: теорія, методологія, практика : Монографія. Львів : ННБК «АТБ», 2024. 418 с.

53. Куценко В., Трілленберг Г. Модернізація освіти в контексті розбудови інноваційної економіки та глобалізації. *Вісник THEU*. 2010. № 3. С. 35-48.

54. Литвиненко Т. М. Важливість неоіндустріалізації для сучасної України. *Інтелект-XXI*. 2019. № 6. С. 117-123.

55. Ліба Н. С. Регіональна промислова політика у концепції неоіндустріалізації. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 106-110.

56. Ломоносов Д. А. Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики й оперативних дій. Економічні інновації. 2011. Вип. 45. С. 156-160.

57. Ляшенко В. І., Котов Є. В. Україна ХХІ: неоіндустріальна держава або «Крах проекту»? : Монографія. К. : Ін-т економіки промисловості; Полтавський ун-т економіки та торгівлі, 2015. 196 с.

58. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Ч. 1. Макроекономіка / пер. з англ. Львів: Вид-во «Просвіта», 1997. 671 с.

59. Макроперспективи ендогенізації економічного розвитку України : Колективна монографія / за ред. д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України М.І. Скрипниченко. К. : НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України", 2021. 518 с.

60. Малий І. Й., Родіонова І. Ф., Куценко Т. Ф., Федірко Н. В. Макроекономіка: базовий курс: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2016. 246 с.

61. Маркушин О. Г. Відбудова міської інфраструктури у повоєнний період: зарубіжний досвід. Інвестиції: практика та досвід. 2023 .№ 3. С. 114-119.

62. Мацкуляк І. Д., Сапожникова М. Т., Харчілава Г. П. Проривна економіка: до теорії управління змінами економічних систем. Управлінець. 2019. Т. 10. № 10. С. 75-84.

63. Мірзодаєва Т. В. Реіндустріалізація економіки України як ключовий фактор виходу із кризи. *Проблеми формування та реалізації конкурентної політики* : матер. IV міжнар. наук.-практ. конфер. Львів : Простір-М, 2015. С. 137–138.

64. Можайкіна Н. В., Куш А. В. Проблеми неоіндустріалізації економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 186–191.

65. Мокій А.І., Іляш О.І., Коліщенко Р.О. Аналіз та систематизація складників якості та конкурентності державної політики. Трансформація функцій держави в умовах глобалізації : збірник тез доповідей міжнародної дискусійної платформи. К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». 2021. С. 47-50.

66. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. К.: КНЕУ 2001. – 227с.

67. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 03.03.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.

68. Національна модель неоіндустріального розвитку України : Монографія / за заг. ред. В. П. Вишневського ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Київ, 2016. 519 с.

69. Національні рахунки України. 2022 : Статистичний збірник. К. : Державна служба статистики України, 2024. 181 с.

70. Небава М. І. Теорія макроекономіки: навч. посіб. К. : ВД «Слово». 2003. 536 с.

71. Новицький В. Основа антикризової стратегії України –

неоіндустріалізація. URL : https://zn.ua/ukr/energy_market/osnova-antikrizovoyi-strategiyi-ukrayini-neoindustrializaciya-315232_.html.

72. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюб. Київ : Основи, 2000. 198 с.

73. Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації в економіці України : Колективна монографія / [Єгоров І.Ю., Кіндзерський Ю.В., Бажал Ю.М. та ін.] ; за ред.: чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова та д.е.н. Ю.В. Кіндзерського. К. : НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України», 2023. 240 с.

74. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. Київ: КНТЕУ, 2002. 301 с.

75. Петриняк У. Я. Економічний прорив: конкурентоспроможність підприємства в умовах креативності. Future Healthcare: Innovations, Advances and Progress: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Internet Conference, June 15-16, 2023. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. P. 114-115.

76. План відновлення України. URL : <https://recovery.gov.ua/>.

77. Полунєєв Ю. Технологія економічного прориву – прагматичний шлях наближення України до ЄС. *Вісник ІЕП*. 2007. С. 12-18.

78. Поплавська Ж., Поплавський В. Економічний прорив: прогрес заради добробуту. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 18-23.

79. Портер М. Стратегія конкуренції. Пер. з англ.. К.: Основи, 1998. 390 с.

80. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 03.03.2000 р. № 1602-III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.

81. Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік. Закон України № 2278-VI від 20.05.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2278-17#Text>.

82. Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки. Проект Закону

України. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/JF72F00V>.

83. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

84. Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 951 від 01.09.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/951-2021-%D0%BF#Text>.

85. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

86. Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я. Постанова Кабінету Міністрів України № 324 від 05.05.1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-95-%D0%BF#Text>.

87. Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Поділля. Постанова Кабінету Міністрів України № 279 від 12.04.1995 р. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/177896__524541.

88. Про стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

89. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1467-р від 17.11.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>.

90. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1351-р від 13.12.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024->

%D1%80#Text.

91. Прогнімак О. Д. Неоіндустріальне майбутнє України: сподівання vs перешкоди. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1. С. 16-26.

92. Проект Закону України «Про цифровий порядок денний України». URL : <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>.

93. Промисловість України перед викликами майбутнього: у пошуках відповідей та рішень : Колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Л.В. Дейнеко. К. : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2022. 346 с.

94. Процикевич А. І. Ідентифікація чинників розширення інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 4. С. 156-159.

95. Радзієвська С. О. Посилення ролі держави в управлінні економікою як шлях забезпечення економічного прориву. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 9 (208). С. 37-49.

96. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія. Харків : ХНУ, 2006. 496 с.

97. Ревак І. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: теоретичний аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна. 2009. Вип. 2. С. 238-247.

98. Ревак І. О. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки – базові складові безпеки фінансової безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 54-57.

99. Результати національного дослідження ІТ-індустрії. IT Ukraine Association. URL : <https://itukraine.org.ua/results-of-a-national-study-of-the-it-industry.html>.

100. Реформа та розвиток фінансового сектору. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/reforma-ta-rozvitok-finansovogo-sektoru>.

101. Решетило В. П., Островський І. А. Неоіндустріалізація та її вплив на

розвиток вітчизняної та міжнародної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 18. Ч. 3. С. 21–25.

102. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах, 1990-2020. Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/rrv/arh_rrv_u.html.

103. Розвиток оборонно-промислового комплексу. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/rozvitok-oboronno-promislovogo-kompleksu>.

104. Розвиток промислового потенціалу України в процесі післякризового відновлення : аналіт. доповідь / за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2010. 48 с.

105. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : наук.-аналіт. доповідь / за ред. Л. В. Дейнеко. Київ : ДУ «ІЕП НАН України», 2018. 158 с.

106. Руденко О. А. Особливості регулювання інвестиційних процесів та дослідження інвестиційного потенціалу в постсоціальних країнах. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1(33). С. 85-91.

107. Руцишин Н. М. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки : монографія. Львів : Вид-во ННВК «АТБ», 2020. 405 с.

108. Сабліна Н. В., Кузенко Т. Б. Формування стратегічних карт у рамках реалізації процесу управління фінансовою безпекою підприємства. *Бізнес-інформ*. 2013. № 4. С. 326-331;

109. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України. *Економічний форум*. 2012. № 3. С. 14-17.

110. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади. *Світ фінансів*. 2007. № 4(13). С. 43-51.

111. Світова економіка і міжнародні відносини : понятійно-термінологічний словник / за ред. І. Л. Сазонця, Н. В. Стукало, О. М. Сазонець, М. А. Шепелєва. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 575 с.
112. Світовий досвід інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. URL : https://pidru4niki.com/85873/ekonomika/svitoviy_dosvid_investitsiynogo_zabezpechennya_innovatsiynogo_rozvitku_pidpriyemstv.
113. Семеног А. Ю., Хомутенко А. В., Барвінок В. Ю. Сутність та значення фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 29. Ч. 2. С. 117-120.
114. Семеног А. Ю., Цирулик С. В. Зарубіжний досвід регулювання FinTech послул. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5(67). С. 186-193.
115. Сергієнко Л. К. Фінансова безпека – складова економічної безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 13. С. 148-152.
116. Сиволап Ю. Генна інженерія – ключовий напрям сучасної біотехнології. URL : <https://propozitsiya.com/ua/genna-inzheneriya-klyuchoviy-napryam-suchasnoyi-biotehnologiyi>.
117. Ситник Н. С., Шушкова Ю. В. Підходи до стратегування державної політики технологічної модернізації та реіндустріалізації економіки. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6 (17). С. 67-73.
118. Сімків Л. Є. Ринкова інфраструктура: елементи та значення в ринковій економіці. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 4(144). С. 3-7.
119. Скиба М. Стимулювання інноваційної діяльності в контексті посткризового відновлення економіки України. *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. Вип. 2. С. 145-152.
120. Смоляр Л. Г., Іляш О. І., Литвак Т. М. Бенчмаркери забезпечення «економічного прориву» України у технологічному та інноваційному напрямах. *Інноваційна економіка*. 2020. №5-6 (84). С. 19-29.

121. Собкевич О. В. Перспективи реалізації інноваційної політики у промисловості України: вплив на економічну безпеку держави : монографія. Київ : НАУК, 2015. 336 с.

122. Собкевич О., Шевченко А. Механізми забезпечення розвитку високотехнологічних та наукоємних виробництв у фармацевтичній галузі України : аналітична записка. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/mekhanizmi-zabezpechennya-rozvitku-visokotekhnologichnikh-ta-naukoemnikh>

123. Соловійов В. І. Фінансова безпека як основоположний фактор незалежності держави. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 3(15). С. 149-152.

124. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2018. 234 с.

125. Сохацька О., Чопик Ю. План Маршала: геополітичні передумови та економічний вплив на країни-учасниці. *Журнал Європейської економіки*. Том 22 № 2 (85). С. 216-234.

126. Спjak Г., Ткачук В. Інформаційно-аналітичні інструменти фінансової безпеки банків. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 894-898.

127. Ставерська Т. О. Експрес-оцінювання в системі моніторингу фінансової безпеки торговельної галузі. *Держава та регіони*. 2018. № 2 (101). С. 98-103.

128. Старостенко Н. В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості бюджету міста. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 7. С. 38-47.

129. Статистичний щорічник України. К. : Державна служба статистики України, 2024. 269 с.

130. Статистичний щорічник України. К. : Державна служба статистики України, 2022. 447 с.

131. Степаненко А. В. Стратегія прориву в соціально-економічному і технологічному розвитку України. *Продуктивні сили України*. 2009. № 1. С. 5-20.

132. Стойко І., Вовк Ю., Юрчак О. Аналіз досвіду здійснення інноваційної політики зарубіжними країнами. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2(5). URL : http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11_siipzk.pdf.
133. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1437-р від 30.12.2015 р. URL : <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/develop-strategy2023>.
134. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». Указ Президента України № 5/2015 від 12.05.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
135. Стусенко Ю. Інвестиції в агробізнес: що варто враховувати українському підприємству. URL : <https://s-partners.org/uk/-516>.
136. Сунцова О. О. Фінансові аспекти соціально-економічного розвитку держави та її регіонів : монографія. Київ : УкрІНТЕІ, 2009. 300 с.
137. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. Київ : НППІБ, 2005. 140 с.
138. Сухоруков А. І. Система економічної безпеки держави. Київ : НАУ, 2010. 685 с.
139. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2007. 192 с.
140. Сучасні тренди економічного прориву: досвід ЄС та практика України. Підручник. За заг. ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво «Українська книга»», 2021. 432 с.
141. Таранич А. В. Альтернативні стратегії розвитку постіндустріальних суспільств в умовах неоіндустріальної модернізації світового господарства. *Економіка і організація управління*. 2023. № 2 (50). С. 116-129.
142. Тарасовський Ю. Зростання тарифу для зернових вантажів матиме катастрофічні наслідки для аграріїв – УЗА. URL : <https://forbes.ua/news/zrostannya-tarifu-dlya-zernovikh-vantazhiv-matime-katastrofichni-naslidki-dlya-agrariiv-uza-29062022-6877>.

143. Теоретичні і методологічні основи дослідження економічних відносин в Україні в умовах інтеграції в глобальний процес розвитку : монографія / за заг. ред. М. І. Зверякова. Одеса : Атлант, 2016. 389 с.

144. Тертичка В. Державна політика. Аналіз та здійснення в Україні. К.: Основи, 2002. С. 200-201.

145. Терьошкіна Н. Є. Інвестиційні стратегії зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 1 (12). С. 76-92.

146. Тимощенко К. С. Структура механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. *Вісник Дніпропетровського університету*. Сер. Економіка. 2013. № 7 (3), Т. 21. С. 89-96.

147. Ткач С. М. Розвиток інноваційної інфраструктури в Україні та Польщі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 3. С. 92-96.

148. Ткаченко Д. Д., Ковтун Т. Д. Інноваційні напрями розвитку Австрії. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/214.pdf>.

149. Толстова А., Половнева Ю. Промислово-територіальні кластери – основа реіндустріалізації вітчизняної промисловості. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 55. С. 9–16.

150. Точилін В. О., Венгер В. В. Формування функціонально ефективної моделі ринку: конкуренція та бар'єри, ринкова влада і державне регулювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 2. С. 23-38.

151. Трофімчук М. Аналіз особливостей реалізації «Плану Маршала» та перспективи відновлення України на його засадах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022, № 3. С. 246-251.

152. Турхан Х. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2013. № 4. С. 85-92.

153. Тюленєва Ю., Антошко Т. Поточний стан та перспективи розвитку фінансової інфраструктури. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. Вип. 22. С. 110-116.
154. Узунов Ф. В. Пріоритетні галузі розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 18. С. 142-144.
155. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навч. посібник / за заг. ред. С. М. Фролова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.
156. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. Вип. 1. URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.
157. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 1. С. 87–100.
158. Федулова Л. І. Технологічна політика в системі стратегії економічного розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 1. С. 20-38.
159. Федулова Л. Проблеми та передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу. *Управлінські інновації*. 2012. № 1. С. 9-20.
160. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
161. Фінансова безпека підприємства : навч. посібник / за ред. З. С. Варналія. Львів, 2018. 300 с.
162. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / за ред. Васильціва Т. Г. Львів : Вид-во ННВК «АТБ», 2012. 388 с.
163. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : в 3 т. Т 1. Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / за ред. А. І. Даниленка. Київ : Фенікс, 2008. 468 с.
164. Фролова Л. В., Роженко О. В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 3 (177). С. 199-209.

165. Фукуяма Ф. Глобалізація безконечна. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/fukujama.htm>.
166. Фучеджи В. І. Характеристика структурних елементів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
167. Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20–32.
168. Харазішвілі Ю. М. Методологічні підходи до оцінки рівня економічної безпеки країни. *Наука та наукознавство*- 2014. № 4. С. 44-57.
169. Харазішвілі Ю. М., Дронь Є. В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі : аналіт. доповідь. Київ : НІСД, 2014. 117 с.
170. Хаустов М. М. Управління життєвим циклом стартапів в Україні : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент» (07 – Управління та адміністрування). Харків : Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2023. 283 с.
171. Хаустова В. Є., Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 265-273.
172. Чеботарьов Є. В., Глінковська-Краузе Б. Світовий досвід розробки і реалізації політики повоєнного відновлення: перспективи імплементації в Україні. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/tezi-gch_gotove_final_40.pdf (дата звернення 01.11.2023)
173. Шарма Ручір. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива» / пер. з англ. Андрій Іщенко. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.
174. Шаров О. М. Уроки та перспективи «Плану Маршала» для України. *Економіка України*. 2015. № 4 (641). С. 12-18.
175. Штань М. В. Державна політика неоіндустріалізації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9 (50). С. 34-38.
176. Шушкова Ю. В. Аналізування світового досвіду процесів

технологічної модернізації та реіндустріалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 4. Том 1. С. 179–183.

177. Шушкова Ю. В. Технологічна модернізація економіки України: теорія, методологія, практика : Монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 398 с.

178. Юриниць З. В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України : Дис. д.е.н. за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка. 2016. 519 с.

179. Bostwick S. (2019). The historical impacts of the Marshall Plan. The Borgen Project. URL: <https://borgenproject.org/the-historical-impacts-of-the-marshall-plan/>.

180. Freeman C. Technical Innovation, Diffusion, and Long Cycles of Economic Development. In: Vasko T. (ed.) *The Long-Wave Debate*. Springer, Berlin, Heidelberg, 1987. P. 295-309.

181. Henry Mintzberg The Strategy Concept I: Five Ps for Strategy. *California Management Review*, Fall 1978. 30. 1. URL: <https://www.fritz.tips/wp-content/uploads/2021/03/Mintzberg-5Ps-for-Strategy.pdf> (дата звернення 15.10.2023).

182. Ilyash O., Lupak R., Dzhadan I., Kolishenko R. Assessing structural components of investment and innovation provision of economic security in the basic types of economic activity. *Journal of Economy Culture and Society*. 2021. № 63. P. 1-21.

183. Ilyash O., Vasylytsiv T., Lupak R., Get'Manskiy V. Models of efficiency of functioning in trading enterprises under conditions of economic growth. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 2021, 51(51), pp. 7–24.

184. Kolishenko R. Mechanism of providing the economic break of Ukraine. *Business Management, Economics and Social Sciences: Collection of scientific articles*. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2019. P. 52-56.

185. Kolodko G. Economic Neoliberalizm Became Almost Irrelevant. *Transition*. 1998. V. 9. № 3. P.2.

186. Lupak R., Boiko R., Kynytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State management of import dependency and state's economic security ensuring: New analysis to evaluating and strategizing. *Accounting*, 2021, 7(4), pp. 855—864.

187. Lupak R., Miziuk B., Zaichenko V., Kynytska-Iliash O., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and resource economics*. 2022. Vol. 8. № 1. pp. 70-88.

188. Monson C. The Myth that the Marshall Plan rebuilt Germany's economy after WWII. FEE Stories. Foundation for Economic Education. 2022. URL: <https://fee.org/articles/the-myth-that-the-marshall-plan-rebuilt-germanyseconomy-after-wwii/> (дата звернення 15.09.2023 р.).

189. Mulska O., Levytska O., Zaichenko V., Vasylytsiv T., Iliash O. Pull environment of migration in the EU countries: Migration vector from Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 2021, 19(4), pp. 283—300.

190. Mulska O., Vasylytsiv T., Shushkova Y., Kloba L., Parfenyuk Y. Assessment of the population's social resilience environment (the case of the Carpatian region of Ukraine). *Problems and Perspectives in Management*, 2022, 20(1), pp. 407—421. https://www.businessperspectives.org/index.php/journals?controller=pdfview&task=download&item_id=16270

191. Pigou A. C. Wealth and Welfare. London : Macmillian and Co, 1912. 104 p.

192. Principles and policies. https://repository.graduateinstitute.ch/record/300994/files/178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf.

193. Roshchina N. V., Bordanova L.S., Melnychuk V.E. Features of the process of industrialization in the modern stage of economic relations. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. URL :

<https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/135913/132882>.

194. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Y., Rushchyshyn M., Vasylytsiv T. The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries. *Investment Management and Financial Innovations*, 2021, 18(2), pp. 193—208.

195. Thompson J. L. Strategic Management. Thompson Learning, 2001. 1141 p.

196. Vasylytsiv T., Biletska I., Mulska O. Organizational and financial instruments of decentralization and development of united territorial communities in Ukraine: Poland's experience. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. № 2. pp. 276—287.

197. Vasylytsiv T., Levytska O., Lupak R., Gudzovata O., Kunytska-Iliash M., Zaychenko V., Mulska O. Understanding creative, information and knowledge determinants of the economic growth of the EU regions within smart development strategies. *Management Science Letters*. 2021. № 11 (4). P. 1295-1308.

198. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Kohut M., Biletska I. External migration and endogenous development nexus: Challenges for the sustainable macroeconomic policy. *Estudios de Economia Aplicada*, 2021, 39(8). <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4770>

199. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Science and Innovation*. 2022. № 18 (2), pp. 44-58.

200. Vasylytsiv T., Mulska O., Panchenko V., Kohut M., Zaychenko V., Levytska O. Technologization Processes And Social And Economic Growth: Modeling The Impact And Priorities For Strengthening The Technological Competitiveness Of The Economy. *Regional Science Inquiry*. 2021. 13 (1), pp. 117—134.

201. Smoliar, L., Ilyash, O., Kolishenko, R. Conceptual Foundations of Ukraine's economic breakthrough strategy in the post-war period. *Business Navigator*. 2025, (2(79)). DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-64>.

202. Vlasiuk O. S., Ilyash O. I., Shevchuk O. A., Roshchyna N. V., Kolishenko R. O. Determinants of adaptive use of the world experience of post-war reconstruction and economic growth in Ukraine. *Business Inform*, 2025, 2(565), pp. 64-75. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-64-75>

ДОДАТКИ ДОДАТОК А

Інформаційно-аналітичний базис дослідження потенціалу соціально-економічного відновлення країни: системно-структурний підхід

<i>Ресурс «Праця»</i>	
<i>Демографічний потенціал</i>	<i>Трудовий потенціал</i>
✓ Кількість дітей, у розрахунку на 1 тис. населення ✓ Кількість осіб похилого віку, у розрахунку на 1 тис. населення ✓ Сумарний коефіцієнт народжуваності ✓ Коеф. смертності дітей у віці до 1 р., на 1 тис. новонароджених ✓ Середня очікувана тривалості життя при народженні, роки ✓ Кількість вибулих, у розрахунку на 10 тис. населення ✓ Загальний коефіцієнт шлюбності, у розрахунку на 1 тис. населення ✓ Частка неповних сімей з дітьми, % ✓ Коефіцієнт несталості шлюбів, % ✓ Кількість осіб з інвалідністю, у розрахунку на 10 тис. населення ✓ Частка домогосподарств, які мають 3 і більше дітей, %	✓ Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, у % до всього населення відповідного віку ✓ Рівень прийому робочої сили, % до середньооблікової кількості штатних працівників ✓ Рівень вивільнення робочої сили, % до середньооблікової кількості штатних працівників ✓ Рівень зайнятості у неформальній економіці, % у загальній чисельності зайнятих ✓ Рівень втрат робочого часу, % ✓ Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, % ✓ Навантаження на одне вільне робоче місце, осіб ✓ Рівень безробіття усього населення у віці 15-70 років, % населення відповідного віку ✓ Обсяги трудової міграції (кількість отриманих дозволів на роботу, у розрахунку на 100 тис. населення)
<i>Ресурс «Капітал»</i>	
<i>Виробничий потенціал</i>	<i>Фінансовий потенціал</i>

✓ Обсяги промислової продукції, дол. США у розрахунку на одного зайнятого ✓ Обсяги сільськогосподарського виробництва, дол. США у розрахунку на одного зайнятого ✓ Обсяг виконаних будівельних робіт, дол. США, у розрахунку на одного зайнятого ✓ Обсяг вантажообороту транспортом, т, у розрахунку на 1 тис. осіб ✓ Обсяги ІКТ, тис. дол. США у розрахунку на одного зайнятого ✓ Обсяги експорту, тис. дол. США у розрахунку на одну особу ✓ Капітальні інвестиції (у розрахунку на одну особу), дол. США ✓ Рівень зносу основних засобів, % ✓ Енергоємність економіки, кг палива у розрахунку на 1 дол. ВВП	✓ Податкові надходження, дол. США, у розрахунку на одну особу ✓ Неподаткові надходження, дол. США, у розрахунку на одну особу ✓ Міжбюджетні трансферти (державний бюджет), дол. США, у розрахунку на одну особу ✓ Капітальні видатки (зведений бюджет), дол. США, у розрахунку на одну особу ✓ Частка наданих кредитів з державного бюджету у доходах зведеного бюджету, % ✓ Рівень боргових зобов'язань (внутрішній і зовнішній), % до ВВП ✓ Прямі іноземні інвестиції (у розрахунку на одну особу), дол. США ✓ Середньомісячна номінальна заробітна плата, дол. США у розрахунку на одного штатного працівника ✓ Наявний дохід населення, дол. США у розрахунку на одну особу, ✓ Активи підприємницького сектору, млн грн, у розрахунку на один суб'єкт господарювання ✓ Міграційні трансферти, дол. США у розрахунку на одну особу
Ресурс «Інновації»	Ресурс «Підприємництво»
✓ Кількість науково-педагогічних працівників із науковим ступенем кандидата та доктора наук, у розрахунку на 100 аспірантів ✓ Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, % до загальної кількості працівників, задіяних до сфери R&D ✓ Частка інноваційно активних промислових підприємств, % ✓ Кількість упроваджених нових технологічних процесів в розрахунку на 100 промислових підприємств, од ✓ Обсяги реалізованої інноваційної продукції в розрахунку на одне інноваційно активне промислове підприємство, млн грн	✓ Кількість суб'єктів СП, од., у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення ✓ Кількість суб'єктів МП (з урахуванням мікро), од., у розрахунку на 10 тис. осіб населення ✓ Обсяги реалізованої продукції суб'єктів СП, тис. грн у розрахунку на одну особу ✓ Обсяги реалізованої продукції суб'єктів МП, тис. грн у розрахунку на одну особу ✓ Кількість найманих працівників на МП, % до загальної кількості найманих працівників ✓ Кількість найманих працівників на СП, % до загальної кількості найманих працівників ✓ Кількість фізичних осіб-підприємців, у розрахунку на 1 тис. населення ✓ Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) ФОП, у розрахунку на одну особу ✓ Кількість найманих працівників на ФОП, % до загальної кількості найманих працівників

	✓ Коефіцієнт плинності підприємств ✓ Міграція бізнесу за кордон, у % від загальної к-сті релокованих суб'єктів господарювання
--	--

Примітка: жирним шрифтом виділено індикатори, які мають реверсний вплив на ресурсний потенціал соціально-економічного відновлення; СП – середнє підприємництво; МП – мале підприємництво.

Джерело: систематизовано автором

ДОДАТОК Б

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення України,
2005-2023 рр.**

Індикатори	Роки																		
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Демографічний потенціал</i>																			
Кількість дітей, у розрахунку на 1 тис. населення	0.548	0.266	0.061	0.000	0.010	0.052	0.131	0.265	0.449	0.633	0.776	0.901	0.989	1.000	0.924	0.799	0.666	0.549	0.197
Кількість осіб похилого віку, у розрахунку на 1 тис. населення	0.984	0.995	1.000	0.982	0.916	0.867	0.810	0.759	0.721	0.661	0.596	0.507	0.412	0.305	0.192	0.073	0.000	0.012	0.010
Сумарний коефіцієнт народжуваності	0.137	0.253	0.423	0.620	0.790	0.768	0.806	1.000	0.933	0.911	0.933	0.825	0.577	0.380	0.183	0.154	0.000	0.456	0.000
Коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року, на 1 тис. новонароджених	0.233	0.279	0.000	0.233	0.372	0.442	0.465	0.605	0.698	0.744	0.721	0.837	0.791	0.930	0.930	1.000	0.884	0.860	0.826
Середня очікувана тривалості життя при народженні, роки	0.000	0.038	0.043	0.304	0.304	0.598	0.747	0.780	0.836	0.836	0.839	0.916	0.992	0.936	1.000	0.831	0.427	0.332	0.000
Кількість вибулих, у розрахунку на 10 тис. населення	0.000	0.005	0.017	0.104	0.238	0.153	0.180	0.152	0.191	0.390	0.388	1.000	0.579	0.161	0.282	0.570	0.491	0.388	0.312
Загальний коефіцієнт шлюбності, у розрахунку на 1 тис. населення	0.578	0.689	1.000	0.556	0.533	0.489	0.733	0.356	0.489	0.533	0.733	0.311	0.444	0.333	0.400	0.000	0.289	0.244	0.144
Частка неповних сімей з дітьми, %	0.000	0.100	0.096	0.241	0.147	0.953	0.953	0.971	0.965	0.947	0.959	0.971	1.000	0.276	0.371	0.488	0.394	0.365	0.335
Коефіцієнт несталості шлюбів, %	0.535	0.693	0.946	0.648	0.851	1.000	0.666	0.358	0.568	0.897	0.932	0.487	0.655	0.131	0.442	0.000	0.485	0.457	0.566
Кількість осіб з інвалідністю, у розрахунку на 10 тис. населення	0.952	1.000	0.988	0.989	0.655	0.512	0.391	0.366	0.283	0.466	0.371	0.371	0.295	0.228	0.125	0.052	0.000	0.009	0.010
Частка домогосподарств, які мають 3 і більше дітей, %	0.484	1.000	0.677	0.613	0.581	0.355	0.194	0.290	0.129	0.387	0.387	0.226	0.258	0.516	0.290	0.065	0.000	0.097	0.235
<i>Трудовий потенціал</i>																			
Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, у % до всього населення відповідного віку	0.444	0.489	0.667	0.800	0.444	0.600	0.756	0.867	1.000	0.200	0.222	0.133	0.089	0.311	0.556	0.111	0.000	0.000	0.032
Рівень прийому робочої сили, % до середньооблікової кількості штатних працівників	0.613	0.750	0.900	0.725	0.000	0.350	0.763	0.488	0.550	0.038	0.188	0.450	1.000	0.838	0.713	0.300	0.775	0.688	0.750
Рівень вивільнення робочої сили, % до середньооблікової кількості штатних працівників	0.766	0.660	0.447	0.000	0.872	1.000	0.404	0.532	0.468	0.532	0.553	0.766	0.213	0.255	0.021	0.745	0.426	0.106	0.085
Рівень зайнятості у неформальній економіці, % у загальній чисельності зайнятих	0.681	0.565	0.565	0.638	0.594	0.478	0.449	0.478	0.377	0.159	0.000	0.275	0.478	0.667	0.768	0.855	1.000	0.833	0.275

Індикатори	Роки																		
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Обсяги промислової продукції, дол. США у розрахунку на одного зайнятого	0.000	0.119	0.349	0.582	0.104	0.338	0.573	0.636	0.589	0.336	0.079	0.113	0.258	0.367	0.400	0.474	1.000	0.572	0.832
Обсяги сільськогосподарського виробництва, дол. США у розрахунку на одного зайнятого	0.000	0.012	0.068	0.212	0.144	0.312	0.301	0.323	0.444	0.376	0.268	0.276	0.330	0.437	0.465	0.513	1.000	0.513	0.594
Обсяг виконаних будівельних робіт, дол. США, у розрахунку на одного зайнятого	0.498	0.939	0.957	0.799	0.169	0.454	0.458	0.389	0.271	0.156	0.000	0.121	0.314	0.512	0.674	1.000	0.962	0.812	0.850
Обсяг вантажообороту транспортом, т, у розрахунку на 1 тис. осіб	0.605	0.766	1.000	0.968	0.311	0.605	0.863	0.804	0.782	0.362	0.238	0.363	0.419	0.523	0.420	0.546	0.000	0.000	0.292
Обсяги ІКТ, тис. дол. США у розрахунку на одного зайнятого	0.000	0.001	0.021	0.094	0.126	0.165	0.220	0.268	0.294	0.202	0.099	0.126	0.218	0.334	0.513	0.660	1.000	0.660	0.717
Обсяги експорту, тис. дол.США у розрахунку на одну особу	0.000	0.117	0.377	0.801	0.204	0.494	0.894	0.904	0.783	0.529	0.225	0.191	0.362	0.472	0.633	0.535	1.000	0.535	0.613
Капітальні інвестиції (у розрахунку на одну особу), дол. США	0.141	0.358	0.768	1.000	0.197	0.342	0.635	0.774	0.669	0.207	0.000	0.057	0.160	0.295	0.427	0.120	0.268	0.120	0.197
Рівень зносу основних засобів, %	1.000	0.928	0.896	0.646	0.681	0.249	0.220	0.197	0.180	0.000	0.678	0.736	0.823	0.664	0.771	0.725	0.751	0.763	0.730
Енергоємність економіки, кг палива у розрахунку на 1 дол. ВВП	1.000	0.900	0.756	0.600	0.600	0.878	0.622	0.533	0.411	0.356	0.233	0.289	0.122	0.144	0.000	0.011	0.022	0.000	0.333
Інтелектуально-інноваційний потенціал																			
Кількість науково-педагогічних працівників із науковим ступенем кандидата та доктора наук, у розрахунку на 100 аспірантів	0.000	0.073	0.145	0.218	0.290	0.390	0.418	0.462	0.617	0.646	0.553	0.745	0.843	1.000	0.813	0.750	0.790	0.750	0.667
Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР, % до загальної кількості працівників, задіяних до сфери R&D	0.913	0.878	0.861	0.826	0.870	0.896	0.991	0.983	1.000	1.000	0.930	0.183	0.000	0.209	0.130	0.191	0.157	0.138	0.000
Частка інноваційно активних промислових підприємств, %	0.000	0.214	0.393	0.310	0.298	0.393	0.548	0.643	0.560	0.464	0.833	1.000	0.726	0.881	0.901	0.922	0.798	0.745	0.491
Кількість упроваджених нових технологічних процесів в розрахунку на 100 промислових підприємств, од	0.060	0.000	0.086	0.128	0.181	0.219	0.300	0.276	0.165	0.163	0.250	1.000	0.476	0.454	0.513	0.617	0.635	0.562	0.520
Обсяги реалізованої інноваційної продукції в розрахунку на одне інноваційно активне промислове підприємство, млн грн	0.608	0.574	0.540	0.506	0.482	0.456	0.283	0.518	0.280	0.000	0.736	0.497	1.000	0.631	0.653	0.675	0.262	0.071	0.000
Підприємницький потенціал																			
Кількість суб'єктів середнього підприємництва, од., у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	1.000	0.925	0.850	0.775	0.700	0.875	0.875	0.000	0.000	0.000	0.875	0.000	0.000	0.000	0.875	0.875	0.875	0.586	0.656

Індикатори	Роки																		
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікро підприємництва), од., у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	0.111	0.222	0.444	0.222	0.389	0.556	0.500	0.444	0.778	0.444	0.500	0.000	0.444	0.667	1.000	0.944	0.944	0.852	0.889
Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів середнього підприємництва, тис. грн у розрахунку на одну особу	0.000	0.013	0.013	0.021	0.047	0.073	0.102	0.126	0.110	0.151	0.261	0.357	0.477	0.586	0.620	0.688	1.000	0.688	0.740
Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва, тис. грн у розрахунку на одну особу	0.000	0.014	0.029	0.043	0.057	0.075	0.080	0.103	0.107	0.144	0.257	0.349	0.465	0.572	0.616	0.742	1.000	0.742	0.785
Кількість найманих працівників на малих підприємствах, % до загальної кількості найманих працівників	0.913	0.782	0.651	0.521	0.390	0.277	0.092	0.015	0.000	0.308	0.631	0.662	0.508	0.538	0.892	1.000	0.754	0.682	0.746
Кількість найманих працівників на середніх підприємствах, % до загальної кількості найманих працівників	0.408	0.398	0.388	0.378	0.367	0.327	0.408	0.306	0.327	0.265	0.000	0.408	0.796	1.000	0.653	0.592	0.714	0.592	0.728
Кількість фізичних осіб-підприємців, у розрахунку на 1 тис. населення	1.000	0.852	0.705	0.557	0.410	0.295	0.049	0.000	0.049	0.246	0.270	0.221	0.172	0.197	0.246	0.270	0.270	0.295	0.291
Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) ФОП, у розрахунку на одну особу	0.000	0.007	0.015	0.022	0.030	0.044	0.032	0.059	0.075	0.101	0.204	0.277	0.369	0.482	0.567	0.696	1.000	0.963	1.000
Кількість найманих працівників на ФОП, % до загальної кількості найманих працівників	0.000	0.058	0.117	0.175	0.233	0.283	0.367	0.400	0.383	0.500	0.100	0.317	0.567	1.000	0.783	0.617	0.600	0.508	0.344
Коефіцієнт плинності підприємств	1.000	0.927	0.853	0.780	0.706	0.625	0.573	0.478	0.720	0.280	0.746	0.669	0.530	0.565	0.124	0.340	0.000	0.040	0.000
Міграція бізнесу за кордон, у % від загальної кількості релокованих суб'єктів господарювання	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	0.500	0.000	1.000	1.000	1.000	0.500	0.500	1.000	0.750	0.813

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів
України, 2015 р.**

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
Фінансовий потенціал																								
Ф 1.	0.010	0.013	0.055	0.009	0.007	0.006	0.041	0.006	1.000	0.020	0.000	0.020	0.022	0.056	0.030	0.003	0.014	0.007	0.041	0.010	0.008	0.012	0.003	0.011
Ф 2.	0.003	0.009	0.186	0.012	0.001	0.002	0.030	0.001	1.000	0.006	0.002	0.015	0.038	0.033	0.009	0.001	0.005	0.005	0.024	0.005	0.003	0.010	0.000	0.000
Ф 3	0.381	0.440	0.302	0.056	0.360	0.352	0.228	0.372	1.000	0.337	0.000	0.346	0.271	0.190	0.269	0.428	0.384	0.402	0.185	0.324	0.365	0.356	0.360	0.339
Ф 4	0.582	0.415	1.000	0.242	0.519	0.313	0.857	0.462	0.784	0.525	0.000	0.605	0.589	0.725	0.712	0.481	0.635	0.382	0.744	0.517	0.568	0.514	0.365	0.547
Ф 5	0.102	0.092	0.165	0.000	0.072	0.086	0.073	0.082	0.156	0.065	0.005	0.205	0.069	1.000	0.100	0.052	0.058	0.036	0.159	0.046	0.079	0.058	0.076	0.057
Ф 6	0.279	0.379	0.532	0.077	0.174	0.157	0.265	0.457	1.000	0.246	0.000	0.332	0.321	0.247	0.369	0.212	0.178	0.202	0.244	0.151	0.328	0.203	0.162	0.188
Ф 7	0.202	0.150	0.691	1.000	0.139	0.195	0.607	0.205	0.584	0.145	0.218	0.328	0.498	0.455	0.397	0.292	0.229	0.000	0.354	0.065	0.190	0.184	0.028	0.152
Ф 8	0.738	0.690	0.934	1.000	0.756	0.742	0.740	0.787	0.000	0.754	0.964	0.693	0.737	0.701	0.754	0.772	0.724	0.771	0.787	0.721	0.701	0.788	0.662	0.763
Ф 9	0.181	0.133	1.000	0.384	0.100	0.107	0.380	0.273	0.500	0.044	0.084	0.305	0.106	0.523	0.266	0.148	0.231	0.089	0.341	0.110	0.313	0.201	0.000	0.075
Виробничий потенціал																								
В 1	0.787	0.113	0.415	0.755	0.355	0.134	0.639	0.191	0.000	1.000	0.049	0.056	0.667	0.354	0.364	0.380	0.265	0.146	0.115	0.324	0.280	0.390	0.227	0.249
В 2	0.255	0.127	1.000	0.399	0.158	0.045	0.825	0.200	0.398	0.165	0.047	0.171	0.273	0.138	0.791	0.186	0.266	0.045	0.371	0.144	0.159	0.346	0.000	0.149
В 3	0.606	0.687	0.932	0.000	0.592	0.680	1.000	0.689	0.547	0.739	0.291	0.725	0.838	0.705	0.955	0.628	0.687	0.538	0.727	0.903	0.505	0.777	0.590	0.748
В 4	0.264	0.295	0.558	0.111	0.098	0.091	0.243	0.263	0.524	0.165	0.000	0.446	0.404	0.614	1.000	0.332	0.200	0.237	0.597	0.094	0.290	0.154	0.292	0.112
В 5	0.194	0.126	0.317	0.074	0.335	0.223	0.172	0.045	0.372	1.000	0.000	0.197	0.531	0.309	0.260	0.261	0.114	0.053	0.273	0.022	0.251	0.179	0.035	0.139
В 6	0.787	0.000	0.798	0.679	0.798	0.899	0.711	0.769	0.834	0.718	0.531	1.000	0.755	0.809	0.924	0.487	0.819	0.448	0.769	0.740	0.751	0.762	0.668	0.722
Ресурс «Інновацій»																								
І 1	0.162	0.044	0.279	0.015	0.338	0.221	0.632	0.353	0.147	0.074	0.294	0.221	0.235	0.000	0.132	0.235	0.015	1.000	0.368	0.456	0.162	0.059	0.059	0.309
І 2	0.036	0.022	0.469	0.248	0.012	0.044	0.215	0.038	0.185	0.078	0.036	0.303	0.148	0.205	0.115	0.009	0.278	0.020	1.000	0.084	0.000	0.082	0.097	0.055
І 3	0.217	0.067	0.137	0.075	0.253	0.000	0.513	0.545	0.152	0.694	0.053	0.437	1.000	0.438	0.289	0.020	0.461	0.345	0.878	0.500	0.104	0.337	0.325	0.149
І 4	0.239	0.111	0.833	0.617	0.662	0.000	0.387	0.021	0.890	0.345	0.213	0.843	0.010	0.689	0.209	0.345	0.197	0.173	1.000	0.132	0.110	0.230	0.243	0.381
І 5	0.041	0.081	0.817	0.480	0.193	0.567	0.364	0.034	0.133	0.000	0.206	0.560	0.484	0.756	0.356	0.256	0.497	0.337	1.000	0.041	0.009	0.350	0.593	0.179
І 6	0.064	0.050	0.101	0.060	0.052	0.000	0.226	0.030	0.036	0.080	0.064	0.034	0.046	0.061	0.026	0.044	0.427	0.112	1.000	0.133	0.060	0.106	0.033	0.093

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
I 7	0.028	0.027	0.018	0.038	0.047	0.098	0.125	0.001	0.038	0.027	0.226	0.022	0.023	0.012	0.367	0.017	0.045	0.279	0.022	0.078	0.000	1.000	0.032	0.401
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.422	0.400	0.622	0.222	0.444	0.222	0.533	0.222	1.000	0.533	0.000	0.467	0.400	0.533	0.622	0.289	0.467	0.267	0.667	0.333	0.378	0.600	0.156	0.467
П 2	0.494	0.435	0.765	0.141	0.424	0.388	0.765	0.482	1.000	0.718	0.000	0.671	0.871	0.965	0.612	0.341	0.412	0.376	0.871	0.694	0.435	0.576	0.341	0.471
П 3	0.457	0.410	0.000	0.025	0.928	0.873	0.118	0.978	0.267	0.804	0.259	0.427	0.364	0.551	0.303	0.780	0.763	0.129	0.766	0.490	0.716	0.623	1.000	0.741
П 4	0.515	0.231	0.185	0.000	0.563	0.332	0.290	0.480	0.282	0.713	0.402	0.499	0.547	0.627	0.193	0.534	0.429	0.209	0.536	1.000	0.539	0.365	0.834	0.426
П 5	0.730	0.543	0.247	0.000	0.678	0.628	0.405	0.839	0.457	0.826	0.063	0.543	0.747	0.707	0.355	0.727	0.507	0.789	0.523	0.997	0.727	0.612	1.000	0.664
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
T 1	0.777	0.383	0.713	0.064	0.649	0.277	0.521	0.160	0.755	0.915	0.053	0.213	0.851	1.000	0.713	0.000	0.287	0.426	0.596	0.872	0.468	0.723	0.479	0.436
T 2	0.385	0.927	0.330	0.211	0.440	0.862	0.872	1.000	0.330	0.367	0.349	0.936	0.358	0.138	0.202	0.908	0.982	0.688	0.523	0.000	0.679	0.422	0.661	0.688
T 3	0.763	0.956	0.669	0.300	0.963	0.931	0.381	0.756	0.950	0.744	0.000	0.756	0.938	0.944	0.544	1.000	0.544	0.969	0.650	0.763	0.838	0.831	0.963	0.800
T 4	0.468	0.669	0.889	0.972	0.760	0.168	0.726	0.000	1.000	0.842	0.576	0.835	0.736	0.597	0.938	0.114	0.649	0.711	0.922	0.227	0.871	0.633	0.103	0.832
T 5	0.698	0.264	1.000	0.000	0.491	0.557	0.575	0.425	0.736	0.349	0.406	0.491	0.764	0.660	0.368	0.774	0.500	0.123	0.849	0.547	0.217	0.585	0.434	0.557
T 6	0.728	0.630	0.913	0.196	0.467	0.696	0.641	0.783	1.000	0.457	0.000	0.804	0.728	0.989	0.380	0.620	0.598	0.413	0.924	0.587	0.587	0.630	0.685	0.533
T 7	0.659	0.551	0.600	0.016	0.308	0.422	0.443	0.211	0.011	0.362	0.000	0.405	0.162	0.659	0.227	0.308	0.135	0.173	1.000	0.373	0.411	0.481	0.119	0.308
T 8	0.699	0.966	0.972	0.710	0.955	0.841	0.000	0.898	0.989	0.830	0.256	0.960	0.943	1.000	0.932	0.915	0.898	0.977	0.977	0.852	0.801	0.818	0.955	0.909
T 9	0.079	0.093	0.139	0.609	0.139	0.079	0.126	0.119	0.026	0.046	1.000	0.119	0.053	0.000	0.139	0.119	0.146	0.106	0.086	0.020	0.040	0.053	0.066	0.086
Демографічний потенціал																								
Д 1	0.515	0.544	0.618	1.000	0.613	0.632	0.588	0.456	0.000	0.583	0.824	0.485	0.539	0.500	0.500	0.588	0.598	0.534	0.304	0.564	0.559	0.559	0.500	0.539
Д 2	0.411	0.912	0.385	0.089	0.532	0.935	0.286	0.614	0.504	0.360	0.000	0.508	0.407	0.541	0.227	1.000	0.137	0.467	0.176	0.463	0.440	0.224	0.616	0.174
Д 3	0.784	0.988	0.380	0.000	0.889	0.962	0.738	0.900	0.787	0.939	0.574	0.639	0.913	0.641	0.819	0.973	0.897	0.948	0.513	0.940	0.868	0.857	1.000	0.897
Д 4	0.351	0.751	0.314	0.000	0.511	0.876	0.159	0.406	0.589	0.334	0.000	0.371	0.255	0.539	0.165	1.000	0.018	0.179	0.000	0.434	0.492	0.152	0.446	0.082
Д 5	0.647	0.824	0.392	0.353	0.627	0.000	0.529	0.725	1.000	0.235	0.137	0.451	0.843	0.451	0.922	0.392	0.549	0.588	0.137	0.412	0.431	0.588	0.373	0.431
Д 6	0.642	0.508	0.083	0.000	0.000	0.281	0.390	0.955	0.102	0.176	0.000	0.995	0.190	0.201	0.430	0.465	0.433	1.000	0.412	0.091	0.578	0.650	0.896	0.166
Д 7	0.864	0.805	0.432	0.966	0.788	0.000	0.559	0.593	0.805	0.720	1.000	0.788	0.627	0.271	0.831	0.771	0.653	0.780	0.000	0.797	0.864	0.780	0.669	0.797
Д 8	0.444	0.333	0.481	0.000	0.481	0.222	0.333	0.148	1.000	0.333	0.000	0.222	0.407	0.556	0.481	0.259	0.037	0.000	0.519	0.370	0.333	0.259	0.296	0.148
Д 9	0.789	0.630	0.529	0.141	0.225	0.705	0.454	1.000	0.374	0.608	0.000	0.811	0.150	0.692	0.573	0.868	0.555	0.731	0.463	0.643	0.458	0.546	0.731	0.687
Д 10	0.618	0.879	0.451	0.248	0.719	1.000	0.408	0.660	0.683	0.461	0.000	0.902	0.425	0.634	0.533	0.951	0.471	0.641	0.673	0.556	0.536	0.490	0.493	0.562
Д 11	0.320	0.287	0.596	0.769	0.186	0.546	0.465	0.352	0.400	0.503	1.000	0.265	0.549	0.448	0.438	0.479	0.592	0.499	0.487	0.668	0.000	0.176	0.546	0.287
Д 12	0.253	0.737	0.000	0.032	0.284	1.000	0.126	0.526	0.600	0.337	0.032	0.211	0.158	0.505	0.189	0.958	0.105	0.137	0.221	0.568	0.074	0.147	0.316	0.158

Таблиця В.2

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів
України, 2016 р.**

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
<i>Фінансовий потенціал</i>																								
Ф 1.	0.010	0.013	0.045	0.008	0.009	0.005	0.050	0.006	1.000	0.019	0.000	0.020	0.024	0.052	0.035	0.007	0.012	0.005	0.030	0.017	0.009	0.012	0.001	0.006
Ф 2.	0.004	0.008	0.207	0.010	0.004	0.005	0.031	0.004	1.000	0.012	0.000	0.018	0.042	0.029	0.010	0.004	0.009	0.009	0.030	0.007	0.006	0.012	0.002	0.004
Ф 3	0.432	0.523	0.321	0.048	0.476	0.453	0.335	0.534	1.000	0.431	0.000	0.419	0.365	0.289	0.432	0.539	0.471	0.546	0.298	0.379	0.466	0.445	0.456	0.414
Ф 4	0.666	0.519	1.000	0.226	0.619	0.416	0.927	0.562	0.853	0.619	0.000	0.692	0.675	0.785	0.796	0.561	0.725	0.486	0.794	0.584	0.652	0.619	0.465	0.637
Ф 5	0.343	0.514	0.921	0.025	0.271	0.267	0.323	0.312	0.524	0.230	0.000	0.883	0.256	1.000	0.424	0.144	0.222	0.136	0.604	0.138	0.302	0.314	0.343	0.254
Ф 6	0.148	0.244	0.479	0.053	0.149	0.105	0.255	0.223	1.000	0.270	0.000	0.316	0.376	0.295	0.506	0.106	0.191	0.157	0.244	0.141	0.299	0.194	0.061	0.188
Ф 7	0.101	0.051	1.000	0.455	0.063	0.057	0.194	0.133	0.301	0.007	0.052	0.317	0.046	0.490	0.130	0.057	0.088	0.010	0.345	0.037	0.119	0.057	0.000	0.040
Ф 8	0.908	0.874	1.000	0.960	0.940	0.934	0.983	0.948	0.000	0.984	0.968	0.957	0.956	0.931	0.944	0.953	0.948	0.911	0.954	0.904	0.904	0.938	0.867	0.920
Ф 9	0.215	0.153	0.601	1.000	0.133	0.263	0.604	0.221	0.669	0.122	0.411	0.377	0.520	0.486	0.404	0.292	0.190	0.000	0.328	0.153	0.152	0.197	0.058	0.134
<i>Виробничий потенціал</i>																								
В 1	1.000	0.000	0.424	0.564	0.328	0.193	0.640	0.318	0.013	0.285	0.247	0.076	0.689	0.253	0.424	0.258	0.255	0.193	0.054	0.343	0.153	0.397	0.257	0.136
В 2	0.266	0.132	1.000	0.435	0.165	0.049	0.801	0.176	0.421	0.155	0.081	0.189	0.324	0.104	0.866	0.176	0.239	0.059	0.428	0.141	0.177	0.365	0.000	0.136
В 3	1.000	0.287	0.199	0.481	0.917	0.000	0.116	0.259	0.653	0.620	0.593	0.282	0.579	0.718	0.333	0.421	0.389	0.394	0.491	0.269	0.537	0.287	0.236	0.394
В 4	0.452	0.355	0.608	0.119	0.172	0.121	0.251	0.290	0.787	0.201	0.000	0.612	0.524	0.932	1.000	0.270	0.263	0.358	0.890	0.114	0.340	0.199	0.302	0.113
В 5	0.172	0.124	0.371	0.086	0.335	0.229	0.206	0.036	0.344	1.000	0.000	0.195	0.491	0.319	0.236	0.271	0.058	0.035	0.295	0.004	0.241	0.202	0.021	0.104
В 6	0.787	0.000	0.798	0.679	0.798	0.899	0.711	0.769	0.834	0.718	0.531	1.000	0.755	0.809	0.924	0.487	0.819	0.448	0.769	0.740	0.751	0.762	0.668	0.722
Ресурс «Інновації»																								
І 1	0.044	0.279	0.015	0.338	0.221	0.632	0.353	0.147	0.074	0.294	0.221	0.235	0.000	0.132	0.235	0.015	1.000	0.368	0.456	0.162	0.059	0.059	0.309	0.029
І 2	0.061	0.040	0.449	0.000	0.033	0.078	0.199	0.066	0.153	0.081	0.051	0.354	0.160	0.258	0.176	0.041	0.405	0.067	1.000	0.096	0.033	0.082	0.161	0.058
І 3	0.256	0.000	0.224	0.176	0.514	0.049	0.586	0.537	0.317	0.380	0.150	0.512	0.636	0.530	0.186	0.338	0.375	0.784	1.000	0.473	0.127	0.292	0.502	0.249
І 4	0.214	0.117	1.000	0.532	0.667	0.000	0.414	0.010	0.926	0.374	0.132	0.845	0.023	0.745	0.174	0.293	0.173	0.155	0.934	0.089	0.086	0.227	0.189	0.365
І 5	0.148	0.107	0.994	0.000	0.017	0.261	0.573	0.078	0.211	0.141	0.231	0.455	0.665	0.539	0.309	0.042	0.903	0.054	1.000	0.195	0.067	0.171	0.479	0.261
І 6	0.150	0.151	0.079	0.078	0.184	0.000	0.864	0.025	0.053	0.148	0.090	0.069	0.022	0.059	0.059	0.080	0.499	0.235	0.792	1.000	0.084	0.069	0.029	0.138
І 7	0.284	0.167	0.028	0.060	0.011	0.976	0.094	0.246	0.168	0.100	0.494	0.081	0.045	0.093	0.269	0.069	0.173	0.308	0.044	0.174	0.000	1.000	0.105	0.139

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.467	0.444	0.622	0.067	0.467	0.244	0.533	0.267	1.000	0.578	0.000	0.511	0.422	0.533	0.644	0.333	0.511	0.289	0.711	0.400	0.400	0.600	0.178	0.511
П 2	0.439	0.366	0.732	0.098	0.366	0.280	0.720	0.402	1.000	0.683	0.000	0.524	0.841	0.854	0.537	0.280	0.366	0.280	0.683	0.610	0.366	0.561	0.268	0.390
П 3	0.500	1.000	0.056	0.000	0.885	0.659	0.085	0.815	0.397	0.703	0.265	0.629	0.379	0.544	0.476	0.985	0.938	0.526	0.865	0.521	0.897	0.588	0.353	0.779
П 4	0.659	0.234	0.247	0.000	0.463	0.656	0.328	0.600	0.331	1.000	0.356	0.600	0.509	0.606	0.250	0.653	0.500	0.800	0.678	0.988	0.641	0.466	0.959	0.438
П 5	0.722	0.469	0.257	0.000	0.573	0.597	0.354	0.771	0.424	0.854	0.031	0.639	0.712	0.861	0.278	0.691	0.458	0.819	0.615	0.917	0.705	0.611	1.000	0.618
Ресурс «Праця»																								
<i>Трудовий потенціал</i>																								
Т 1	0.798	0.447	0.737	0.263	0.667	0.447	0.570	0.316	0.895	1.000	0.009	0.325	0.596	0.904	0.632	0.000	0.263	0.509	0.605	0.825	0.614	0.754	0.500	0.395
Т 2	0.080	0.625	0.116	0.670	0.384	0.438	0.357	0.768	0.000	0.027	0.589	0.625	0.277	0.036	0.321	1.000	0.705	0.348	0.455	0.107	0.339	0.223	0.429	0.580
Т 3	0.881	0.833	0.817	0.294	1.000	0.897	0.246	0.683	0.929	0.810	0.000	0.722	0.881	0.992	0.563	0.833	0.611	0.746	0.667	0.794	0.833	0.929	0.810	0.841
Т 4	0.501	0.566	0.811	0.886	0.648	0.403	0.646	0.000	1.000	0.804	0.499	0.690	0.604	0.809	0.872	0.156	0.494	0.667	0.839	0.259	0.702	0.655	0.077	0.762
Т 5	0.680	0.103	0.938	0.000	0.608	0.495	0.619	0.485	0.804	0.299	0.577	0.608	0.773	0.691	0.340	0.711	0.701	0.206	1.000	0.598	0.402	0.639	0.639	0.577
Т 6	0.656	0.469	0.844	0.198	0.500	0.625	0.625	0.750	0.958	0.375	0.000	0.865	0.656	0.958	0.354	0.563	0.698	0.469	1.000	0.500	0.688	0.583	0.760	0.490
Т 7	0.498	0.507	0.615	0.312	0.088	0.215	0.341	0.156	0.020	0.332	0.376	0.307	0.000	0.556	0.161	0.195	0.224	0.171	1.000	0.215	0.254	0.420	0.098	0.327
Т 8	0.000	0.979	0.915	0.362	0.872	0.809	0.128	0.660	0.957	0.872	0.617	0.979	0.851	1.000	0.809	0.766	0.787	0.915	0.936	0.511	0.511	0.191	0.872	0.745
Т 9	0.340	0.223	0.000	0.606	0.426	0.489	0.096	0.734	0.085	0.181	1.000	0.489	0.202	0.106	0.181	0.628	0.404	0.670	0.074	0.032	0.287	0.170	0.553	0.298
<i>Демографічний потенціал</i>																								
Д 1	0.927	0.847	0.913	1.000	0.753	0.827	0.873	0.753	0.000	0.760	0.927	0.427	0.853	0.533	0.773	0.780	0.687	0.860	0.707	0.827	0.887	0.900	0.793	0.813
Д 2	0.443	0.914	0.431	0.104	0.561	0.938	0.332	0.626	0.557	0.397	0.000	0.535	0.440	0.579	0.276	1.000	0.182	0.487	0.234	0.496	0.471	0.267	0.636	0.222
Д 3	0.794	0.987	0.399	0.000	0.894	0.963	0.745	0.903	0.793	0.942	0.566	0.647	0.915	0.650	0.828	0.972	0.900	0.951	0.527	0.941	0.873	0.864	1.000	0.902
Д 4	0.342	0.798	0.311	0.000	0.513	0.852	0.208	0.389	0.562	0.339	0.000	0.434	0.273	0.586	0.185	1.000	0.000	0.171	0.099	0.447	0.438	0.150	0.469	0.125
Д 5	0.717	0.642	0.453	0.302	0.472	0.000	0.717	0.698	1.000	0.189	0.264	0.698	0.434	0.472	0.849	0.396	0.736	0.981	0.566	0.094	0.717	0.377	0.283	0.226
Д 6	0.651	0.453	0.014	0.000	0.000	0.218	0.313	1.000	0.025	0.045	0.000	0.953	0.148	0.193	0.332	0.397	0.430	0.992	0.369	0.006	0.606	0.539	0.894	0.142
Д 7	0.895	0.842	0.684	1.000	0.421	0.026	0.816	0.842	0.605	0.500	1.000	0.316	0.737	0.000	0.789	0.789	0.579	0.842	0.526	0.895	0.921	0.789	0.684	0.816
Д 8	0.294	0.471	0.412	0.000	0.412	0.588	0.412	0.529	1.000	0.000	0.000	0.706	0.529	0.882	0.294	0.529	0.000	0.412	0.647	0.412	0.412	0.118	0.706	0.000
Д 9	0.643	1.000	0.000	0.285	0.195	0.848	0.513	0.845	0.578	0.480	0.502	0.870	0.621	0.549	0.726	0.397	0.740	0.899	0.903	0.264	0.783	0.480	0.679	0.473
Д 10	0.473	0.830	0.325	0.215	0.622	1.000	0.378	0.726	0.522	0.305	0.000	0.980	0.387	0.679	0.478	0.916	0.462	0.730	0.582	0.560	0.460	0.387	0.615	0.423
Д 11	0.322	0.294	0.599	0.805	0.193	0.543	0.481	0.354	0.403	0.505	1.000	0.270	0.547	0.491	0.444	0.489	0.589	0.489	0.499	0.665	0.000	0.164	0.538	0.306
Д 12	0.220	0.900	0.310	0.000	0.200	0.830	0.040	0.110	0.740	0.120	0.140	0.190	0.060	0.540	0.160	1.000	0.060	0.060	0.100	0.310	0.060	0.070	0.220	0.030

Таблиця В.3

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів
України, 2017 р.**

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
<i>Фінансовий потенціал</i>																								
Ф 1.	0.012	0.011	0.048	0.004	0.010	0.004	0.039	0.006	1.000	0.019	0.000	0.021	0.018	0.048	0.031	0.007	0.012	0.005	0.030	0.013	0.011	0.014	0.003	0.011
Ф 2.	0.005	0.013	0.234	0.006	0.006	0.006	0.036	0.007	1.000	0.013	0.000	0.018	0.039	0.032	0.013	0.005	0.013	0.008	0.035	0.009	0.008	0.016	0.002	0.006
Ф 3	0.435	0.494	0.314	0.082	0.452	0.410	0.338	0.501	1.000	0.410	0.000	0.405	0.338	0.259	0.421	0.515	0.413	0.491	0.292	0.357	0.455	0.443	0.438	0.437
Ф 4	0.688	0.534	1.000	0.202	0.635	0.419	0.897	0.574	0.847	0.634	0.000	0.702	0.676	0.782	0.794	0.573	0.717	0.500	0.795	0.591	0.648	0.632	0.475	0.632
Ф 5	0.397	0.463	0.745	0.046	0.239	0.257	0.315	0.261	0.672	0.203	0.000	0.644	0.282	1.000	0.411	0.153	0.235	0.063	0.589	0.058	0.240	0.284	0.286	0.422
Ф 6	0.251	0.287	0.643	0.141	0.257	0.161	0.418	0.302	1.000	0.335	0.000	0.440	0.450	0.430	0.530	0.205	0.262	0.287	0.311	0.299	0.366	0.280	0.097	0.311
Ф 7	0.105	0.053	1.000	0.525	0.061	0.059	0.306	0.162	0.327	0.009	0.033	0.301	0.046	0.376	0.160	0.054	0.089	0.008	0.167	0.041	0.124	0.034	0.000	0.084
Ф 8	0.862	0.911	1.000	0.949	0.941	0.925	0.959	0.934	0.000	0.985	0.913	0.941	0.959	0.938	0.910	0.928	0.953	0.931	0.971	0.883	0.907	0.946	0.854	0.931
Ф 9	0.257	0.134	0.627	1.000	0.128	0.363	0.592	0.235	0.739	0.108	0.140	0.379	0.523	0.447	0.451	0.208	0.178	0.000	0.312	0.131	0.174	0.221	0.031	0.037
<i>Виробничий потенціал</i>																								
В 1	1.000	0.001	0.410	0.672	0.322	0.228	0.698	0.214	0.000	0.503	0.138	0.086	0.774	0.305	0.447	0.246	0.285	0.229	0.090	0.372	0.248	0.411	0.327	0.360
В 2	0.268	0.132	1.000	0.427	0.165	0.051	0.825	0.201	0.367	0.135	0.000	0.184	0.287	0.101	0.853	0.161	0.214	0.067	0.432	0.120	0.160	0.309	0.009	0.145
В 3	0.489	0.802	0.642	0.720	0.832	0.604	0.519	0.765	0.396	0.119	0.549	0.851	0.291	0.586	0.000	0.795	0.649	0.884	0.284	0.597	1.000	0.194	0.828	0.813
В 4	0.381	0.260	0.613	0.110	0.219	0.182	0.274	0.313	0.686	0.304	0.000	0.495	0.453	1.000	0.843	0.241	0.197	0.274	0.779	0.155	0.342	0.177	0.254	0.148
В 5	0.219	0.327	0.272	0.247	0.461	0.306	0.090	0.176	1.000	0.798	0.028	0.508	0.634	0.402	0.360	0.226	0.000	0.160	0.149	0.121	0.307	0.134	0.001	0.075
В 6	0.787	0.000	0.798	0.679	0.798	0.899	0.711	0.769	0.834	0.718	0.531	1.000	0.755	0.809	0.924	0.487	0.819	0.448	0.769	0.740	0.751	0.762	0.668	0.722
Ресурс «Інновації»																								
І 1	0.375	0.125	0.042	0.542	0.208	0.750	1.000	0.167	0.333	0.750	0.042	0.333	0.417	0.125	0.083	0.000	0.833	0.333	0.917	0.625	0.042	0.458	0.375	0.417
І 2	0.060	0.068	0.488	0.000	0.046	0.059	0.240	0.081	0.165	0.101	0.052	0.413	0.239	0.253	0.167	0.047	0.263	0.068	1.000	0.118	0.050	0.082	0.188	0.056
І 3	0.433	0.462	0.236	0.258	0.365	0.149	0.598	0.715	0.239	0.757	0.193	0.427	0.946	0.448	0.212	0.012	0.662	0.972	1.000	0.436	0.000	0.836	0.396	0.176
І 4	0.225	0.121	0.867	0.434	0.637	0.000	0.412	0.014	1.000	0.334	0.093	0.785	0.050	0.646	0.177	0.333	0.194	0.164	0.863	0.104	0.067	0.203	0.196	0.294

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
I 5	0.093	0.046	1.000	0.000	0.043	0.219	0.544	0.060	0.230	0.062	0.238	0.526	0.485	0.441	0.200	0.221	0.461	0.022	0.746	0.231	0.223	0.068	0.548	0.359
I 6	0.133	0.063	0.103	0.030	0.061	0.000	0.547	0.044	0.069	0.035	0.062	0.081	0.116	0.080	0.074	0.019	0.627	0.707	0.385	1.000	0.026	0.065	0.032	0.057
I 7	0.005	0.021	0.026	0.027	0.072	1.000	0.078	0.172	0.135	0.096	0.010	0.054	0.000	0.031	0.361	0.223	0.077	0.034	0.061	0.133	0.012	0.354	0.012	0.017
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.500	0.477	0.682	0.068	0.500	0.250	0.568	0.295	1.000	0.568	0.000	0.568	0.477	0.568	0.750	0.364	0.591	0.295	0.773	0.409	0.477	0.636	0.227	0.545
П 2	0.440	0.396	0.736	0.099	0.385	0.319	0.725	0.418	1.000	0.681	0.000	0.582	0.835	0.901	0.582	0.308	0.374	0.308	0.714	0.648	0.396	0.593	0.286	0.429
П 3	0.515	1.000	0.093	0.000	0.637	0.522	0.032	0.639	0.420	0.658	0.605	0.578	0.238	0.447	0.351	0.730	0.794	0.660	0.626	0.388	0.769	0.567	0.313	0.594
П 4	0.624	0.180	0.216	0.000	0.559	0.666	0.314	0.601	0.444	0.929	0.609	0.586	0.565	0.648	0.254	0.695	0.497	0.725	0.669	1.000	0.562	0.479	0.929	0.494
П 5	0.705	0.434	0.209	0.000	0.574	0.597	0.333	0.795	0.562	0.864	0.012	0.620	0.740	0.950	0.240	0.713	0.430	0.802	0.605	0.992	0.694	0.601	1.000	0.659
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
T 1	0.762	0.723	1.000	0.108	0.400	0.362	0.562	0.400	1.000	0.862	0.000	0.723	0.738	0.946	0.838	0.246	0.500	0.385	0.754	1.000	0.569	0.785	0.831	0.523
T 2	0.596	0.574	0.266	0.670	0.936	0.766	0.617	0.904	0.000	0.372	0.681	0.553	0.447	0.181	0.245	1.000	0.830	0.883	0.585	0.053	0.670	0.394	0.500	0.723
T 3	0.858	0.949	0.721	0.000	0.995	1.000	0.137	0.685	0.924	0.731	0.178	0.838	0.772	0.929	0.579	0.909	0.218	0.726	0.487	0.701	0.685	0.569	0.909	0.751
T 4	0.444	0.608	0.880	0.903	0.596	0.564	0.726	0.012	1.000	0.766	0.377	0.756	0.574	0.708	0.888	0.012	0.372	0.546	0.928	0.232	0.661	0.668	0.000	0.758
T 5	0.551	0.000	0.780	0.051	0.644	0.424	0.542	0.525	0.780	0.381	0.500	0.627	0.678	0.619	0.441	0.534	0.729	0.186	1.000	0.627	0.500	0.669	0.661	0.619
T 6	0.562	0.390	0.771	0.190	0.552	0.581	0.562	0.771	0.962	0.419	0.000	0.867	0.600	0.886	0.438	0.476	0.714	0.448	1.000	0.524	0.733	0.610	0.781	0.514
T 7	0.431	0.431	0.707	0.762	0.192	0.318	0.372	0.243	0.146	0.289	0.406	0.268	0.000	0.510	0.268	0.305	0.314	0.268	1.000	0.222	0.301	0.431	0.159	0.377
T 8	0.690	0.986	0.958	0.789	0.944	0.958	0.676	0.915	1.000	0.915	0.789	1.000	0.901	0.972	0.887	0.873	0.873	0.915	0.944	0.704	0.901	0.000	0.972	0.901
T 9	0.330	0.216	0.000	0.602	0.455	0.557	0.057	0.773	0.136	0.182	1.000	0.466	0.227	0.114	0.148	0.773	0.386	0.591	0.045	0.068	0.284	0.205	0.591	0.318
Демографічний потенціал																								
Д 1	0.647	0.577	0.121	1.000	0.579	0.564	0.612	0.535	0.000	0.593	0.912	0.513	0.597	0.476	0.575	0.595	0.575	0.588	0.341	0.612	0.614	0.571	0.555	0.601
Д 2	0.467	0.913	0.457	0.114	0.578	0.933	0.366	0.635	0.594	0.422	0.000	0.557	0.468	0.609	0.317	1.000	0.222	0.502	0.272	0.526	0.494	0.300	0.651	0.257
Д 3	0.801	0.987	0.404	0.000	0.898	0.962	0.751	0.903	0.795	0.945	0.561	0.649	0.916	0.656	0.834	0.971	0.903	0.952	0.537	0.942	0.877	0.869	1.000	0.907
Д 4	0.372	0.805	0.260	0.000	0.471	0.845	0.198	0.377	0.466	0.283	0.000	0.433	0.342	0.683	0.137	1.000	0.000	0.203	0.063	0.499	0.421	0.167	0.489	0.084
Д 5	0.587	0.720	0.547	0.453	0.640	0.067	0.680	0.667	0.867	0.000	0.307	0.320	0.747	0.400	1.000	0.440	0.653	0.387	0.547	0.520	0.333	0.480	0.227	0.693
Д 6	0.680	0.456	0.151	0.000	0.000	0.269	0.322	1.000	0.018	0.030	0.000	0.914	0.275	0.204	0.494	0.361	0.562	0.941	0.438	0.118	0.527	0.533	0.979	0.231
Д 7	0.989	0.968	0.945	0.995	0.955	0.908	0.979	0.897	0.923	0.979	1.000	0.934	0.968	0.929	0.929	0.847	0.937	0.960	0.000	0.987	0.987	0.963	0.968	0.974
Д 8	0.333	0.278	0.611	0.000	0.278	0.278	0.444	0.222	1.000	0.111	0.000	0.500	0.500	1.000	0.444	0.222	0.000	0.167	0.667	0.500	0.333	0.167	0.556	0.056
Д 9	0.678	1.000	0.272	0.485	0.000	0.669	0.423	0.506	0.264	0.385	0.347	0.485	0.431	0.385	0.109	0.548	0.126	0.703	0.544	0.280	0.377	0.368	0.477	0.410
Д 10	0.546	0.853	0.485	0.340	0.653	1.000	0.480	0.739	0.622	0.359	0.000	0.983	0.494	0.786	0.534	0.936	0.563	0.784	0.651	0.713	0.532	0.475	0.705	0.577
Д 11	0.343	0.315	0.613	0.815	0.209	0.552	0.502	0.358	0.418	0.519	1.000	0.287	0.557	0.476	0.455	0.506	0.599	0.489	0.520	0.670	0.000	0.141	0.546	0.327
Д 12	0.511	0.826	0.109	0.000	0.120	0.989	0.098	0.326	0.696	0.098	0.011	0.109	0.239	0.326	0.359	1.000	0.087	0.098	0.141	0.685	0.141	0.087	0.098	0.076

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
I 1	0.128	0.191	0.021	0.043	0.064	0.489	0.426	0.213	0.277	1.000	0.043	0.191	0.043	0.213	0.064	0.021	0.426	0.383	0.511	0.340	0.000	0.340	0.085	0.553
I 2	0.064	0.068	0.477	0.000	0.035	0.056	0.211	0.089	0.169	0.097	0.048	0.466	0.265	0.218	0.150	0.038	0.220	0.068	1.000	0.114	0.048	0.088	0.173	0.055
I 3	0.351	0.307	0.370	0.279	0.238	0.160	0.393	0.649	0.449	0.851	0.040	0.319	0.390	0.335	0.407	0.000	0.649	0.633	1.000	0.390	0.055	0.544	0.377	0.278
I 4	0.258	0.110	0.885	0.432	0.625	0.000	0.404	0.015	0.944	0.318	0.075	0.763	0.048	0.637	0.197	0.336	0.217	0.127	1.000	0.113	0.065	0.198	0.185	0.283
I 5	0.107	0.091	0.793	0.000	0.067	0.241	0.700	0.082	0.179	0.058	0.356	0.714	1.000	0.652	0.170	0.231	0.394	0.053	0.776	0.284	0.154	0.095	0.505	0.244
I 6	0.066	0.048	0.070	0.021	0.039	0.000	0.283	0.226	0.044	0.089	0.137	0.063	0.058	0.058	0.086	0.015	1.000	0.192	0.303	0.143	0.007	0.034	0.150	0.168
I 7	0.007	0.222	0.000	0.210	0.437	1.000	0.376	0.096	0.160	0.102	0.593	0.161	0.003	0.420	0.580	0.378	0.413	0.661	0.154	0.091	0.068	0.014	0.201	0.101
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.565	0.478	0.696	0.043	0.522	0.239	0.565	0.326	1.000	0.587	0.000	0.630	0.457	0.609	0.761	0.413	0.543	0.348	0.783	0.413	0.457	0.674	0.239	0.630
П 2	0.473	0.419	0.763	0.075	0.409	0.366	0.742	0.462	1.000	0.710	0.000	0.613	0.892	0.914	0.634	0.323	0.387	0.333	0.742	0.656	0.441	0.613	0.301	0.441
П 3	0.646	1.000	0.162	0.000	0.771	0.919	0.118	0.612	0.528	0.740	0.464	0.757	0.322	0.597	0.452	0.813	0.958	0.978	0.747	0.678	0.946	0.631	0.450	0.907
П 4	0.640	0.236	0.248	0.000	0.553	0.680	0.335	0.512	0.466	0.941	0.727	0.568	0.621	0.686	0.307	0.699	0.475	0.699	0.748	1.000	0.599	0.484	0.944	0.562
П 5	0.629	0.379	0.192	0.000	0.563	0.600	0.367	0.767	0.575	0.867	0.329	0.533	0.792	0.913	0.238	0.575	0.438	0.692	0.608	1.000	0.704	0.596	0.896	0.538
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
T 1	0.718	0.350	0.607	0.000	0.436	0.111	0.265	0.197	1.000	0.735	0.094	0.350	0.368	0.915	0.573	0.017	0.496	0.111	0.453	0.650	0.427	0.855	0.393	0.607
T 2	0.289	0.617	0.336	0.883	0.547	0.609	0.594	0.727	0.125	0.367	0.578	0.563	0.453	0.000	0.273	1.000	0.375	0.813	0.578	0.305	0.453	0.203	0.570	0.227
T 3	0.864	0.900	0.769	0.000	1.000	0.955	0.199	0.792	0.928	0.824	0.081	0.796	0.792	0.905	0.674	0.959	0.416	0.724	0.620	0.688	0.674	0.715	0.846	0.769
T 4	0.518	0.694	0.877	0.936	0.637	0.658	0.740	0.226	1.000	0.863	0.495	0.897	0.584	0.740	0.916	0.000	0.516	0.530	0.979	0.313	0.616	0.781	0.224	0.779
T 5	0.613	0.000	0.765	0.042	0.672	0.420	0.605	0.513	0.756	0.420	0.622	0.613	0.723	0.647	0.471	0.613	0.748	0.269	1.000	0.672	0.538	0.689	0.647	0.655
T 6	0.531	0.378	0.724	0.112	0.480	0.520	0.531	0.745	0.898	0.357	0.000	0.837	0.561	0.888	0.398	0.551	0.653	0.480	1.000	0.490	0.684	0.561	0.735	0.459
T 7	0.360	0.461	0.778	0.668	0.153	0.373	0.293	0.351	0.209	0.291	0.596	0.192	0.000	0.444	0.397	0.306	0.258	0.199	1.000	0.270	0.242	0.437	0.166	0.257
T 8	0.313	0.969	0.938	0.625	0.875	0.938	0.250	0.875	1.000	0.781	0.531	1.000	0.688	0.938	0.906	0.781	0.719	0.813	0.844	0.438	0.813	0.000	0.938	0.750
T 9	0.399	0.266	0.000	0.538	0.573	0.790	0.063	0.979	0.140	0.245	1.000	0.531	0.329	0.126	0.182	0.958	0.531	0.790	0.098	0.161	0.357	0.266	0.734	0.392
Демографічний потенціал																								
D 1	0.826	0.743	0.658	1.000	0.762	0.722	0.783	0.711	0.000	0.786	0.874	0.674	0.783	0.519	0.722	0.783	0.781	0.722	0.604	0.783	0.743	0.789	0.719	0.775
D 2	0.491	0.920	0.485	0.121	0.596	0.934	0.397	0.649	0.642	0.446	0.000	0.579	0.489	0.637	0.355	1.000	0.255	0.523	0.311	0.549	0.519	0.330	0.671	0.290
D 3	0.809	0.986	0.418	0.000	0.902	0.961	0.758	0.903	0.799	0.949	0.555	0.652	0.919	0.663	0.841	0.971	0.906	0.953	0.548	0.945	0.881	0.875	1.000	0.912
D 4	0.380	0.873	0.275	0.000	0.472	0.934	0.219	0.451	0.385	0.291	0.000	0.464	0.355	0.683	0.191	1.000	0.000	0.248	0.086	0.513	0.485	0.158	0.500	0.137
D 5	0.746	0.475	0.237	0.542	0.593	0.000	0.373	0.712	0.966	0.424	0.712	0.576	0.424	0.475	0.915	0.678	1.000	0.695	0.576	0.339	0.678	0.220	0.390	0.475
D 6	0.696	0.376	0.101	0.000	0.000	0.243	0.275	0.957	0.059	0.200	0.000	0.875	0.261	0.240	0.448	0.480	0.581	0.883	0.352	0.115	0.587	0.453	1.000	0.115
D 7	0.921	0.762	0.879	0.963	0.916	0.808	0.916	0.687	0.883	0.860	1.000	0.818	0.911	0.832	0.818	0.542	0.780	0.766	0.000	0.911	0.897	0.911	0.785	0.939
D 8	0.476	0.571	0.571	0.000	0.333	0.571	0.429	0.429	0.810	0.000	0.000	0.571	0.429	1.000	0.381	0.333	0.000	0.286	0.619	0.429	0.429	0.190	0.524	0.143
D 9	0.544	0.710	0.011	0.000	0.551	0.360	0.540	0.879	0.540	0.243	0.074	0.879	0.007	0.585	0.213	0.467	0.154	1.000	0.265	0.110	0.279	0.401	0.724	0.390

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Д 10	0.588	0.790	0.464	0.310	0.563	1.000	0.477	0.714	0.598	0.316	0.000	0.875	0.567	0.830	0.356	0.769	0.280	0.655	0.530	0.669	0.493	0.352	0.766	0.243
Д 11	0.332	0.326	0.628	0.826	0.208	0.554	0.522	0.365	0.427	0.522	1.000	0.294	0.558	0.482	0.448	0.517	0.602	0.483	0.547	0.675	0.000	0.100	0.543	0.339
Д 12	0.197	0.615	0.248	0.128	0.197	1.000	0.034	0.316	0.333	0.103	0.513	0.325	0.120	0.667	0.000	0.547	0.077	0.000	0.034	0.299	0.248	0.060	0.009	0.085

Таблиця В.5

Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів України, 2019 р.

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
Фінансовий потенціал																								
Ф 1.	0.013	0.009	0.041	0.002	0.010	0.003	0.024	0.007	1.000	0.018	0.000	0.022	0.018	0.039	0.028	0.006	0.012	0.004	0.027	0.013	0.012	0.012	0.001	0.010
Ф 2.	0.010	0.016	0.296	0.005	0.008	0.008	0.037	0.009	1.000	0.017	0.000	0.028	0.043	0.039	0.018	0.007	0.018	0.013	0.045	0.014	0.013	0.025	0.003	0.009
Ф 3	0.732	1.000	0.565	0.075	0.832	0.910	0.576	0.926	0.755	0.828	0.000	0.663	0.671	0.614	0.635	0.998	0.687	0.806	0.767	0.724	0.767	0.768	0.877	0.813
Ф 4	0.636	0.477	1.000	0.209	0.600	0.385	0.839	0.502	0.825	0.552	0.000	0.676	0.625	0.783	0.757	0.497	0.639	0.423	0.749	0.525	0.568	0.566	0.409	0.558

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ф 5	0.597	0.469	1.000	0.116	0.453	0.277	0.524	0.397	0.852	0.378	0.000	0.720	0.392	0.760	0.796	0.320	0.379	0.322	0.860	0.218	0.418	0.392	0.372	0.591
Ф 6	0.262	0.399	0.723	0.217	0.201	0.219	0.268	0.195	1.000	0.253	0.000	0.404	0.357	0.273	0.559	0.159	0.210	0.272	0.263	0.388	0.254	0.296	0.111	0.270
Ф 7	0.140	0.055	1.000	0.466	0.105	0.049	0.276	0.070	0.284	0.015	0.055	0.345	0.065	0.286	0.274	0.049	0.086	0.029	0.161	0.053	0.125	0.030	0.000	0.084
Ф 8	0.907	0.945	1.000	0.935	0.926	0.858	0.988	0.937	0.000	0.996	0.937	0.933	0.983	0.950	0.980	0.968	0.983	0.927	0.996	0.925	0.924	0.986	0.864	0.971
Ф 9	0.338	0.164	0.736	1.000	0.127	0.311	0.661	0.206	0.805	0.081	0.182	0.330	0.523	0.323	0.488	0.247	0.141	0.057	0.278	0.033	0.166	0.212	0.000	0.038
Виробничий потенціал																								
В 1	0.778	0.001	0.407	0.684	0.336	0.229	0.655	0.264	0.000	1.000	0.055	0.102	0.724	0.111	0.456	0.288	0.370	0.209	0.143	0.079	0.283	0.567	0.234	0.617
В 2	0.320	0.154	1.000	0.441	0.206	0.067	0.793	0.292	0.438	0.183	0.000	0.239	0.340	0.118	0.838	0.203	0.263	0.073	0.450	0.147	0.183	0.388	0.037	0.183
В 3	0.376	0.320	0.527	0.825	0.322	0.287	1.000	0.260	0.142	0.512	0.630	0.334	0.435	0.000	0.213	0.317	0.320	0.257	0.361	0.396	0.302	0.240	0.257	0.240
В 4	0.875	0.269	0.825	0.191	0.265	0.202	0.270	0.330	0.762	0.260	0.000	0.563	0.490	1.000	0.712	0.354	0.157	0.278	0.730	0.202	0.380	0.196	0.281	0.220
В 5	0.234	0.166	0.360	0.067	0.384	0.241	0.246	0.048	0.323	1.000	0.000	0.213	0.564	0.347	0.266	0.324	0.128	0.054	0.213	0.057	0.259	0.274	0.062	0.191
В 6	0.895	0.618	0.663	0.539	0.438	0.300	0.603	0.581	1.000	0.693	0.592	0.494	0.517	0.577	0.412	0.517	0.360	0.749	0.367	0.337	0.652	0.685	0.000	0.348
Ресурс «Інновацій»																								
І 1	0.157	0.118	0.020	1.000	0.137	0.118	0.294	0.039	0.157	0.804	0.569	0.137	0.451	0.275	0.020	0.000	0.373	0.157	0.569	0.431	0.118	0.275	0.059	0.490
І 2	0.040	0.036	0.451	0.023	0.020	0.063	0.274	0.071	0.183	0.013	0.041	0.422	0.173	0.213	0.085	0.026	0.123	0.000	1.000	0.083	0.055	0.066	0.149	0.042
І 3	0.378	0.163	0.253	0.275	0.318	0.017	0.545	0.442	0.227	0.549	0.356	0.266	0.712	0.425	0.429	0.313	0.528	1.000	0.880	0.288	0.000	0.515	0.185	0.090
І 4	0.235	0.117	0.995	0.415	0.611	0.000	0.412	0.025	0.983	0.339	0.113	0.744	0.048	0.594	0.184	0.296	0.234	0.135	1.000	0.106	0.049	0.236	0.201	0.330
І 5	0.112	0.066	1.000	0.552	0.037	0.209	0.267	0.051	0.368	0.061	0.161	0.324	0.170	0.281	0.218	0.044	0.389	0.034	0.870	0.079	0.000	0.131	0.125	0.081
І 6	0.053	0.035	0.065	0.116	0.069	0.023	0.238	0.023	0.104	0.471	0.000	0.181	0.094	0.122	0.026	0.094	1.000	0.422	0.239	0.140	0.027	0.013	0.049	0.307
І 7	0.041	0.153	0.000	0.662	0.185	0.810	0.761	0.218	0.115	0.144	0.454	0.230	0.035	0.137	0.522	0.093	0.352	0.221	0.231	0.314	0.162	1.000	0.392	0.344
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.600	0.560	0.720	0.080	0.540	0.280	0.580	0.320	1.000	0.700	0.000	0.660	0.520	0.620	0.800	0.460	0.580	0.400	0.780	0.400	0.500	0.720	0.280	0.700
П 2	0.474	0.423	0.794	0.072	0.412	0.340	0.742	0.454	1.000	0.753	0.000	0.629	0.928	0.918	0.629	0.340	0.392	0.309	0.753	0.649	0.443	0.629	0.299	0.454
П 3	0.603	1.000	0.079	0.000	0.685	0.747	0.060	0.476	0.452	0.767	0.543	0.625	0.323	0.486	0.457	0.844	0.906	0.700	0.692	0.454	0.794	0.680	0.975	0.878
П 4	0.561	0.230	0.230	0.000	0.567	0.663	0.380	0.396	0.411	0.813	0.724	0.518	0.601	0.650	0.285	0.672	0.463	0.681	0.666	1.000	0.540	0.390	0.902	0.540
П 5	0.593	0.376	0.190	0.000	0.480	0.525	0.371	0.697	0.561	0.774	0.385	0.552	0.715	0.919	0.348	0.548	0.398	0.593	0.557	1.000	0.624	0.557	0.833	0.471
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
Т 1	0.739	0.336	0.622	0.092	0.479	0.050	0.403	0.126	0.975	0.706	0.328	0.328	0.529	1.000	0.588	0.000	0.277	0.227	0.471	0.487	0.445	0.832	0.387	0.378
Т 2	0.228	0.268	0.370	0.795	0.567	0.795	0.496	0.835	0.000	0.346	0.504	0.709	0.496	0.071	0.299	1.000	0.598	0.764	0.504	0.417	0.535	0.079	0.433	0.378
Т 3	0.907	0.949	0.851	0.586	0.940	0.953	0.000	0.837	1.000	0.786	0.498	0.870	0.837	0.935	0.577	0.986	0.647	0.753	0.595	0.842	0.586	0.740	0.921	0.851
Т 4	0.569	0.590	0.895	0.931	0.697	0.754	0.705	0.310	1.000	0.805	0.541	0.938	0.408	0.654	0.974	0.149	0.608	0.492	0.987	0.285	0.692	0.831	0.000	0.856
Т 5	0.634	0.000	0.768	0.000	0.679	0.402	0.643	0.509	0.750	0.420	0.705	0.616	0.732	0.661	0.509	0.670	0.795	0.259	1.000	0.714	0.545	0.750	0.723	0.714
Т 6	0.494	0.356	0.690	0.011	0.471	0.529	0.483	0.747	0.897	0.310	0.000	0.828	0.506	0.897	0.356	0.621	0.690	0.425	1.000	0.471	0.655	0.621	0.782	0.402

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
T 7	0.243	0.500	1.000	0.736	0.000	0.147	0.353	0.564	0.364	0.059	0.439	0.197	0.000	0.371	0.236	0.277	0.059	0.097	0.691	0.262	0.134	0.250	0.114	0.098
T 8	0.378	1.000	0.973	0.649	0.892	0.973	0.622	0.892	1.000	0.892	0.730	1.000	0.784	0.946	0.892	0.892	0.811	0.811	0.973	0.432	0.811	0.000	0.973	0.838
T 9	0.404	0.241	0.000	0.440	0.553	0.837	0.078	1.000	0.128	0.149	0.823	0.440	0.248	0.106	0.170	0.894	0.475	0.830	0.064	0.135	0.383	0.227	0.667	0.355
Демографічний потенціал																								
Д 1	0.857	0.809	0.820	1.000	0.829	0.794	0.843	0.771	0.000	0.877	0.920	0.749	0.840	0.520	0.769	0.851	0.846	0.789	0.626	0.840	0.794	0.840	0.777	0.837
Д 2	0.512	0.925	0.507	0.127	0.611	0.937	0.423	0.663	0.688	0.466	0.000	0.600	0.509	0.660	0.392	1.000	0.286	0.541	0.342	0.575	0.543	0.358	0.689	0.319
Д 3	0.816	0.986	0.431	0.000	0.907	0.961	0.764	0.903	0.803	0.953	0.548	0.655	0.922	0.669	0.847	0.970	0.910	0.954	0.557	0.947	0.885	0.881	1.000	0.917
Д 4	0.414	0.902	0.246	0.000	0.453	0.975	0.205	0.540	0.385	0.264	0.000	0.508	0.260	0.633	0.135	1.000	0.000	0.253	0.091	0.520	0.508	0.093	0.588	0.098
Д 5	0.516	0.531	0.438	0.422	0.672	0.000	0.813	0.734	1.000	0.516	0.781	0.672	0.609	0.609	0.719	0.375	0.781	0.734	0.469	0.641	0.672	0.500	0.641	0.563
Д 6	0.634	0.437	0.208	0.000	0.000	0.200	0.292	0.871	0.047	0.247	0.000	0.834	0.274	0.282	0.432	0.450	0.566	0.897	0.411	0.129	0.621	0.495	1.000	0.105
Д 7	0.980	0.754	0.920	1.000	0.940	0.698	0.925	0.724	0.824	0.859	0.975	0.774	0.915	0.869	0.678	0.497	0.844	0.714	0.000	0.970	0.920	0.894	0.603	0.995
Д 8	0.455	0.409	0.591	0.000	0.409	0.455	0.318	0.273	1.000	0.045	0.000	0.455	0.364	0.909	0.364	0.364	0.000	0.227	0.591	0.409	0.227	0.227	0.364	0.091
Д 9	0.727	0.880	0.000	0.529	0.384	0.930	0.442	1.000	0.434	0.793	0.508	0.909	0.483	0.756	0.194	0.864	0.603	0.975	0.545	0.603	0.992	0.504	0.599	0.860
Д 10	0.560	0.780	0.459	0.281	0.545	1.000	0.358	0.661	0.620	0.347	0.000	0.891	0.453	0.721	0.382	0.871	0.317	0.657	0.469	0.509	0.356	0.388	0.653	0.299
Д 11	0.377	0.369	0.654	0.829	0.244	0.587	0.552	0.404	0.468	0.568	1.000	0.334	0.601	0.525	0.475	0.554	0.632	0.514	0.581	0.705	0.000	0.103	0.568	0.384
Д 12	0.142	0.783	0.094	0.000	0.396	0.283	0.245	0.075	0.330	0.302	0.047	0.057	0.038	0.708	0.198	1.000	0.019	0.179	0.151	0.085	0.113	0.038	0.028	0.066

Таблиця В.6

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів
України, 2020 р.**

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
<i>Фінансовий потенціал</i>																								
Ф 1.	0.014	0.016	0.057	0.002	0.014	0.003	0.036	0.011	1.000	0.023	0.000	0.027	0.028	0.061	0.044	0.008	0.017	0.007	0.034	0.015	0.016	0.016	0.000	0.012
Ф 2.	0.009	0.011	0.036	0.004	0.006	0.004	0.030	0.008	1.000	0.012	0.000	0.026	0.038	0.032	0.013	0.006	0.016	0.010	0.034	0.009	0.012	0.017	0.003	0.008
Ф 3	0.756	1.000	0.487	0.061	0.780	0.994	0.561	0.814	0.749	0.727	0.000	0.666	0.710	0.605	0.629	0.907	0.569	0.747	0.779	0.812	0.642	0.610	0.854	0.680
Ф 4	0.642	0.479	1.000	0.200	0.587	0.387	0.824	0.505	0.815	0.560	0.000	0.687	0.628	0.796	0.762	0.491	0.651	0.438	0.749	0.543	0.575	0.574	0.413	0.574
Ф 5	0.470	0.455	1.000	0.336	0.536	0.177	0.487	0.145	0.825	0.398	0.000	0.823	0.318	0.610	0.712	0.220	0.283	0.134	0.691	0.337	0.256	0.406	0.243	0.473
Ф 6	0.333	0.432	1.000	0.290	0.362	0.149	0.453	0.183	0.991	0.340	0.000	0.468	0.411	0.443	0.987	0.198	0.309	0.325	0.362	0.324	0.410	0.361	0.127	0.389
Ф 7	0.118	0.047	1.000	0.416	0.110	0.060	0.262	0.108	0.372	0.023	0.056	0.347	0.120	0.307	0.300	0.067	0.090	0.035	0.182	0.066	0.143	0.042	0.000	0.083
Ф 8	0.007	0.005	0.028	0.012	0.013	0.000	0.026	0.013	1.000	0.028	0.012	0.010	0.026	0.011	0.020	0.018	0.025	0.012	0.024	0.008	0.017	0.017	0.003	0.022
Ф 9	0.325	0.026	0.722	1.000	0.116	0.295	0.686	0.234	0.782	0.126	0.292	0.325	0.646	0.336	0.475	0.312	0.178	0.062	0.230	0.054	0.203	0.181	0.000	0.046
<i>Виробничий потенціал</i>																								
В 1	0.584	0.005	0.338	0.652	0.238	0.175	0.557	0.207	0.000	1.000	0.040	0.059	0.689	0.044	0.436	0.219	0.201	0.183	0.101	0.112	0.243	0.209	0.149	0.618
В 2	0.331	0.177	1.000	0.421	0.239	0.082	0.813	0.286	0.487	0.228	0.000	0.281	0.371	0.164	0.843	0.237	0.271	0.092	0.455	0.183	0.229	0.439	0.052	0.206
В 3	0.517	0.891	0.529	0.798	0.777	0.770	0.592	0.965	0.439	0.144	0.552	0.896	0.309	0.000	0.610	0.963	0.986	0.868	0.796	0.675	0.780	0.325	0.905	1.000
В 4	0.571	0.181	0.459	0.182	0.123	0.103	0.130	0.212	0.575	0.098	0.000	0.457	0.228	1.000	0.477	0.215	0.108	0.185	0.440	0.080	0.423	0.156	0.178	0.184
В 5	0.209	0.150	0.338	0.056	0.332	0.205	0.233	0.045	0.284	1.000	0.000	0.192	0.527	0.313	0.264	0.305	0.108	0.060	0.197	0.034	0.226	0.244	0.023	0.164
В 6	0.561	0.874	0.793	0.504	0.711	0.000	0.854	0.581	1.000	0.732	0.931	0.516	0.569	0.577	0.878	0.500	0.618	0.683	0.455	0.598	0.841	0.593	0.447	0.846
Ресурс «Інновації»																								
І 1	0.115	0.197	0.197	1.000	0.000	0.033	0.164	0.049	0.131	0.738	0.721	0.131	0.639	0.180	0.410	0.033	0.148	0.361	0.377	0.279	0.131	0.098	0.098	0.148
І 2	0.030	0.000	0.438	0.008	0.013	0.048	0.249	0.068	0.161	0.008	0.041	0.421	0.237	0.189	0.065	0.024	0.199	0.064	1.000	0.096	0.017	0.061	0.131	0.041
І 3	0.324	0.055	0.207	0.120	0.000	0.010	0.275	0.443	0.252	0.408	0.210	0.278	0.207	0.236	0.327	0.184	0.408	1.000	0.453	0.265	0.052	0.369	0.356	0.307
І 4	0.259	0.193	0.880	0.423	0.639	0.000	0.421	0.031	0.978	0.250	0.079	0.766	0.065	0.626	0.178	0.301	0.225	0.126	1.000	0.098	0.042	0.235	0.191	0.330
І 5	0.089	0.058	1.000	0.600	0.034	0.320	0.318	0.059	0.457	0.066	0.198	0.390	0.124	0.307	0.260	0.040	0.365	0.031	0.896	0.111	0.000	0.138	0.121	0.086
І 6	0.025	0.014	0.096	0.165	0.015	0.002	0.318	0.069	0.034	0.054	0.004	0.043	0.140	0.090	0.037	0.005	1.000	0.431	0.284	0.106	0.000	0.096	0.090	0.358
І 7	0.290	0.010	0.000	0.291	1.000	0.910	0.179	0.036	0.163	0.037	0.026	0.149	0.069	0.054	0.225	0.069	0.051	0.061	0.174	0.331	0.059	0.300	0.103	0.310
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.574	0.553	0.745	0.064	0.574	0.277	0.617	0.340	1.000	0.702	0.000	0.681	0.532	0.617	0.787	0.447	0.596	0.426	0.809	0.426	0.511	0.723	0.340	0.723

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
П 2	0.484	0.430	0.839	0.075	0.430	0.387	0.785	0.452	1.000	0.785	0.000	0.688	0.903	0.946	0.656	0.366	0.419	0.344	0.806	0.656	0.462	0.634	0.312	0.473
П 3	0.598	0.958	0.051	0.000	0.770	0.587	0.146	0.517	0.452	0.890	0.596	0.730	0.404	0.503	0.472	0.865	1.000	0.919	0.744	0.463	0.812	0.792	0.784	0.949
П 4	0.535	0.285	0.199	0.000	0.627	0.677	0.380	0.402	0.373	0.744	0.655	0.519	0.538	0.551	0.288	0.687	0.472	0.557	0.718	1.000	0.468	0.348	0.826	0.522
П 5	0.645	0.474	0.232	0.000	0.531	0.569	0.427	0.682	0.654	0.810	0.256	0.630	0.782	0.976	0.422	0.616	0.417	0.626	0.668	1.000	0.645	0.640	0.801	0.555
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
Т 1	0.579	0.526	0.526	0.219	0.596	0.079	0.289	0.175	1.000	0.570	0.298	0.298	0.412	0.798	0.535	0.000	0.535	0.289	0.386	0.640	0.395	0.763	0.263	0.412
Т 2	0.457	0.457	0.422	0.845	0.517	0.983	0.716	0.871	0.000	0.440	0.534	0.629	0.431	0.147	0.491	1.000	0.517	0.853	0.560	0.466	0.612	0.216	0.733	0.431
Т 3	0.881	0.970	0.652	0.488	1.000	0.667	0.000	0.930	0.975	0.876	0.592	0.856	0.965	0.945	0.383	0.960	0.607	0.597	0.478	0.945	0.721	0.786	0.811	0.925
Т 4	0.454	0.437	0.792	0.865	0.646	0.776	0.600	0.257	1.000	0.750	0.526	0.917	0.323	0.539	0.915	0.070	0.627	0.397	0.931	0.264	0.654	0.744	0.000	0.774
Т 5	0.664	0.000	0.827	0.027	0.582	0.436	0.645	0.473	0.809	0.382	0.682	0.645	0.764	0.718	0.536	0.655	0.718	0.245	1.000	0.718	0.536	0.736	0.691	0.682
Т 6	0.511	0.315	0.739	0.054	0.489	0.522	0.511	0.761	0.924	0.293	0.000	0.848	0.511	0.902	0.370	0.663	0.652	0.424	1.000	0.446	0.598	0.641	0.707	0.380
Т 7	0.508	0.304	0.934	0.753	0.335	0.194	0.466	0.534	0.523	0.071	1.000	0.000	0.154	0.381	0.311	0.603	0.390	0.373	0.696	0.494	0.465	0.376	0.099	0.454
Т 8	0.651	0.884	0.977	0.558	0.860	0.744	0.070	0.605	1.000	0.698	0.814	0.907	0.535	0.907	0.698	0.837	0.837	0.535	0.907	0.326	0.651	0.000	0.837	0.674
Т 9	0.346	0.308	0.064	0.269	0.423	0.846	0.038	0.872	0.154	0.000	0.423	0.705	0.205	0.141	0.090	0.782	0.282	0.679	0.192	0.051	0.321	0.115	1.000	0.218
Демографічний потенціал																								
Д 1	0.900	0.824	0.841	1.000	0.844	0.834	0.887	0.807	0.000	0.900	0.937	0.791	0.864	0.651	0.804	0.857	0.880	0.827	0.728	0.880	0.814	0.831	0.837	0.854
Д 2	0.535	0.926	0.529	0.128	0.627	0.941	0.446	0.676	0.732	0.490	0.000	0.620	0.528	0.680	0.424	1.000	0.317	0.556	0.374	0.597	0.568	0.385	0.705	0.349
Д 3	0.823	0.985	0.447	0.000	0.911	0.961	0.772	0.905	0.808	0.957	0.541	0.661	0.924	0.677	0.853	0.969	0.913	0.956	0.569	0.949	0.889	0.885	1.000	0.923
Д 4	0.409	0.867	0.244	0.000	0.402	1.000	0.155	0.502	0.381	0.256	0.000	0.468	0.267	0.605	0.162	0.910	0.000	0.305	0.078	0.411	0.486	0.119	0.555	0.141
Д 5	0.631	0.646	0.569	0.385	0.708	0.108	0.815	0.554	1.000	0.308	0.538	0.569	0.508	0.600	0.646	0.800	0.323	0.738	0.231	0.000	0.554	0.508	0.785	0.215
Д 6	0.757	0.471	0.135	0.000	0.000	0.225	0.333	0.934	0.000	0.117	0.000	0.811	0.396	0.477	0.432	0.456	0.450	1.000	0.417	0.099	0.625	0.616	0.928	0.108
Д 7	1.000	0.967	0.956	0.983	0.978	0.867	0.890	0.862	0.923	0.978	0.978	0.895	0.950	0.967	0.829	0.912	0.801	0.923	0.000	0.978	0.983	0.917	0.834	0.983
Д 8	0.421	0.632	0.579	0.000	0.368	0.737	0.474	0.579	0.895	0.105	0.000	0.684	0.316	1.000	0.316	0.632	0.000	0.579	0.632	0.421	0.368	0.316	0.474	0.263
Д 9	0.794	0.667	0.000	0.527	0.420	1.000	0.016	0.737	0.132	0.765	0.193	0.440	0.305	0.695	0.152	0.543	0.844	0.794	0.424	0.444	0.770	0.679	0.214	0.444
Д 10	0.558	0.864	0.452	0.303	0.554	1.000	0.424	0.783	0.583	0.394	0.000	0.923	0.365	0.724	0.453	0.954	0.405	0.836	0.579	0.548	0.533	0.445	0.725	0.474
Д 11	0.388	0.406	0.661	0.833	0.258	0.600	0.560	0.417	0.486	0.568	1.000	0.346	0.605	0.539	0.480	0.565	0.635	0.516	0.589	0.723	0.000	0.079	0.575	0.405
Д 12	0.247	0.383	0.383	0.012	0.148	0.395	0.086	0.321	0.519	0.037	0.086	0.062	0.000	0.864	0.160	1.000	0.012	0.049	0.000	0.247	0.012	0.012	0.025	0.012

Таблиця В.7

**Розрахункові дані емпіричного показника потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів
України, 2021 р.**

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Ресурс «Капітал»																								
<i>Фінансовий потенціал</i>																								
Ф 1.	0.020	0.015	0.064	0.004	0.014	0.007	0.040	0.017	1.000	0.031	0.000	0.035	0.025	0.064	0.037	0.011	0.020	0.012	0.039	0.019	0.020	0.022	0.003	0.027
Ф 2.	0.013	0.020	0.037	0.004	0.008	0.004	0.035	0.014	1.000	0.016	0.000	0.034	0.048	0.039	0.019	0.008	0.016	0.015	0.050	0.022	0.018	0.020	0.004	0.011
Ф 3	0.572	0.849	0.794	0.154	0.728	0.852	0.532	0.761	0.753	0.794	0.000	0.542	0.615	0.479	0.747	1.000	0.632	0.932	0.957	0.904	0.822	0.617	0.760	0.596
Ф 4	0.654	0.492	1.000	0.192	0.596	0.368	0.826	0.500	0.847	0.567	0.000	0.717	0.652	0.815	0.789	0.494	0.680	0.456	0.790	0.557	0.593	0.612	0.416	0.593
Ф 5	0.300	0.246	1.000	0.178	0.266	0.135	0.304	0.119	0.436	0.171	0.000	0.394	0.241	0.420	0.456	0.143	0.197	0.276	0.546	0.324	0.159	0.334	0.179	0.335
Ф 6	0.148	0.244	0.479	0.053	0.149	0.105	0.255	0.223	1.000	0.270	0.000	0.316	0.376	0.295	0.506	0.106	0.191	0.157	0.244	0.141	0.299	0.194	0.061	0.188
Ф 7	0.194	0.157	1.000	0.326	0.158	0.141	0.352	0.309	0.559	0.023	0.056	0.392	0.124	0.661	0.288	0.155	0.258	0.025	0.399	0.110	0.296	0.144	0.000	0.123
Ф 8	0.400	0.080	0.867	0.440	0.373	0.027	0.973	0.587	0.613	0.920	0.280	0.480	0.880	0.613	0.720	0.613	0.853	0.280	1.000	0.307	0.280	0.640	0.000	0.760
Ф 9	0.356	0.072	0.678	1.000	0.121	0.287	0.709	0.220	0.847	0.000	0.271	0.368	0.715	0.312	0.492	0.431	0.181	0.113	0.237	0.060	0.312	0.214	0.001	0.050
<i>Виробничий потенціал</i>																								
В 1	0.434	0.001	0.495	1.000	0.203	0.165	0.570	0.219	0.000	0.931	0.055	0.049	0.747	0.085	0.380	0.234	0.239	0.253	0.090	0.334	0.308	0.117	0.187	0.614
В 2	0.236	0.152	1.000	0.410	0.195	0.054	0.839	0.296	0.376	0.195	0.000	0.233	0.317	0.140	0.815	0.194	0.232	0.086	0.378	0.141	0.199	0.336	0.050	0.143
В 3	0.311	0.095	0.287	0.155	0.225	0.024	0.228	0.122	0.251	0.499	0.057	0.142	0.518	1.000	0.147	0.109	0.000	0.214	0.056	0.202	0.207	0.385	0.187	0.110
В 4	0.685	0.191	0.437	0.167	0.125	0.070	0.130	0.227	0.613	0.069	0.000	0.483	0.258	1.000	0.444	0.241	0.108	0.249	0.499	0.073	0.491	0.188	0.100	0.182
В 5	0.239	0.177	0.350	0.066	0.381	0.225	0.271	0.050	0.302	1.000	0.000	0.226	0.527	0.322	0.264	0.347	0.110	0.071	0.203	0.049	0.253	0.267	0.022	0.166
В 6	0.788	0.193	0.286	0.251	0.541	0.992	0.359	0.452	0.494	0.429	0.324	0.625	0.452	0.363	0.483	0.633	0.344	1.000	0.000	0.293	0.498	0.656	0.741	0.340
Ресурс «Інновації»																								
І 1	0.104	0.146	0.208	1.000	0.000	0.000	0.104	0.042	0.146	0.896	0.917	0.167	0.771	0.146	0.250	0.021	0.271	0.417	0.500	0.333	0.167	0.000	0.104	0.042
І 2	0.033	0.000	0.401	0.011	0.016	0.037	0.261	0.039	0.169	0.012	0.052	0.434	0.259	0.175	0.065	0.029	0.217	0.072	1.000	0.108	0.012	0.066	0.134	0.068
І 3	0.324	0.055	0.207	0.120	0.000	0.010	0.275	0.443	0.252	0.408	0.210	0.278	0.207	0.236	0.327	0.184	0.408	1.000	0.453	0.265	0.052	0.369	0.356	0.307
І 4	0.286	0.172	0.802	0.498	0.598	0.000	0.419	0.025	0.921	0.233	0.036	0.817	0.063	0.614	0.210	0.330	0.242	0.147	1.000	0.092	0.064	0.210	0.192	0.325
І 5	0.064	0.071	1.000	0.678	0.028	0.394	0.326	0.019	0.275	0.059	0.159	0.345	0.190	0.394	0.243	0.031	0.498	0.042	0.878	0.113	0.000	0.149	0.150	0.117
І 6	0.090	0.081	0.466	0.394	0.123	0.199	0.598	0.228	0.727	0.896	1.000	0.223	0.227	0.422	0.136	0.341	0.848	0.297	0.789	0.742	0.000	0.247	0.032	0.508

Індикатори	Регіони																							
	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
I 7	0.029	0.113	0.038	0.033	0.032	1.000	0.016	0.112	0.071	0.256	0.081	0.083	0.000	0.100	0.222	0.298	0.027	0.090	0.076	0.271	0.027	0.326	0.012	0.259
Ресурс «Підприємництво»																								
П 1	0.607	0.524	0.752	0.083	0.570	0.278	0.609	0.315	1.000	0.689	0.000	0.700	0.548	0.612	0.785	0.446	0.601	0.419	0.805	0.415	0.532	0.723	0.310	0.747
П 2	0.513	0.465	0.847	0.068	0.440	0.385	0.803	0.434	1.000	0.785	0.000	0.714	0.931	0.897	0.682	0.388	0.433	0.348	0.856	0.645	0.475	0.646	0.308	0.483
П 3	0.486	0.716	0.058	0.000	0.539	0.795	0.117	0.395	0.344	0.701	0.493	0.633	0.361	0.438	0.355	0.676	0.779	0.614	0.633	0.603	0.626	0.727	0.605	1.000
П 4	0.637	0.335	0.215	0.000	0.658	0.778	0.401	0.500	0.489	0.961	0.775	0.644	0.599	0.680	0.324	0.708	0.507	0.637	0.859	1.000	0.532	0.345	0.912	0.176
П 5	0.645	0.474	0.232	0.000	0.531	0.569	0.427	0.682	0.654	0.810	0.256	0.630	0.782	0.976	0.422	0.616	0.417	0.626	0.668	1.000	0.645	0.640	0.801	0.555
Ресурс «Праця»																								
Трудовий потенціал																								
T 1	0.714	0.667	0.508	0.214	0.413	0.143	0.135	0.000	1.000	0.563	0.500	0.349	0.540	0.643	0.603	0.111	0.556	0.333	0.500	0.619	0.278	0.810	0.183	0.500
T 2	0.438	0.413	0.240	0.587	0.521	0.421	0.835	1.000	0.281	0.430	0.174	0.678	0.471	0.000	0.438	0.942	0.769	0.719	0.620	0.289	0.818	0.405	0.686	0.661
T 3	0.966	0.843	0.608	0.441	1.000	0.723	0.000	0.833	0.732	0.773	0.437	0.675	0.842	0.869	0.373	0.874	0.582	0.778	0.366	0.798	0.651	0.760	0.835	0.832
T 4	0.397	0.412	0.801	0.899	0.668	0.795	0.562	0.147	1.000	0.803	0.500	0.925	0.240	0.520	0.894	0.000	0.684	0.365	0.989	0.199	0.687	0.742	0.002	0.757
T 5	0.657	0.000	0.870	0.037	0.583	0.398	0.676	0.491	0.769	0.380	0.667	0.676	0.731	0.741	0.509	0.602	0.676	0.213	1.000	0.722	0.509	0.694	0.657	0.648
T 6	0.538	0.355	0.763	0.065	0.516	0.527	0.527	0.785	0.946	0.301	0.000	0.892	0.505	0.935	0.387	0.688	0.634	0.441	1.000	0.452	0.613	0.634	0.720	0.387
T 7	0.521	0.359	0.996	0.865	0.527	0.519	0.545	0.801	0.477	0.329	1.000	0.191	0.339	0.250	0.277	0.616	0.394	0.327	0.585	0.349	0.334	0.401	0.000	0.316
T 8	0.000	0.857	0.929	0.500	0.786	0.679	0.214	0.750	0.929	0.821	0.214	1.000	0.714	0.893	0.750	0.821	0.821	0.500	0.857	0.250	0.714	0.250	0.857	0.607
T 9	0.206	0.079	0.000	0.302	0.635	0.651	0.032	1.000	0.016	0.016	0.651	0.524	0.302	0.190	0.048	0.571	0.413	0.540	0.159	0.111	0.333	0.111	0.921	0.349
Демографічний потенціал																								
Д 1	0.921	0.862	0.859	1.000	0.887	0.845	0.904	0.828	0.000	0.932	0.946	0.828	0.912	0.669	0.842	0.887	0.915	0.831	0.718	0.910	0.853	0.890	0.839	0.890
Д 2	0.558	0.928	0.549	0.131	0.644	0.948	0.470	0.688	0.784	0.512	0.000	0.641	0.550	0.705	0.453	1.000	0.344	0.577	0.409	0.617	0.590	0.412	0.731	0.377
Д 3	0.829	0.985	0.466	0.000	0.916	0.960	0.782	0.905	0.813	0.960	0.535	0.667	0.927	0.687	0.859	0.969	0.916	0.957	0.586	0.952	0.894	0.889	1.000	0.927
Д 4	0.740	0.944	0.672	0.000	0.743	1.000	0.636	0.751	0.694	0.675	0.000	0.762	0.684	0.832	0.649	0.985	0.575	0.703	0.608	0.746	0.753	0.645	0.841	0.620
Д 5	0.731	1.000	0.688	0.645	0.624	0.613	0.624	0.785	0.989	0.613	0.849	0.817	0.806	0.731	0.989	0.462	0.817	0.914	0.462	0.000	0.409	0.731	0.699	0.677
Д 6	0.987	0.980	0.949	0.000	0.946	0.963	0.952	0.999	0.944	0.952	0.000	0.992	0.958	0.960	0.971	0.970	0.975	1.000	0.953	0.945	0.974	0.979	0.988	0.956
Д 7	0.926	0.947	0.905	0.984	0.984	0.826	0.853	0.874	0.900	0.968	0.995	0.900	0.811	0.968	0.679	0.853	0.763	0.916	0.000	0.974	0.979	0.937	0.789	1.000
Д 8	0.791	0.806	0.896	0.000	0.761	0.791	0.806	0.776	0.925	0.672	0.000	0.821	0.806	1.000	0.761	0.821	0.701	0.761	0.881	0.791	0.746	0.791	0.821	0.701
Д 9	0.000	0.468	0.373	0.889	0.015	0.655	0.117	0.680	0.172	0.391	0.271	0.618	0.135	0.483	0.750	0.706	0.377	0.395	0.684	0.604	0.190	0.395	0.995	1.000
Д 10	0.385	0.842	0.360	0.060	0.347	1.000	0.344	0.596	0.391	0.088	0.000	0.934	0.331	0.672	0.297	0.814	0.331	0.672	0.407	0.445	0.265	0.429	0.729	0.230
Д 11	0.412	0.412	0.668	0.829	0.272	0.605	0.562	0.415	0.498	0.574	1.000	0.348	0.616	0.547	0.474	0.573	0.652	0.509	0.600	0.728	0.000	0.056	0.571	0.420
Д 12	0.413	0.492	0.381	0.079	0.286	0.730	0.048	0.222	0.222	0.159	0.079	0.143	0.413	1.000	0.111	0.873	0.032	0.206	0.000	0.206	0.016	0.016	0.063	0.063

Примітка: Ф 1 (Обсяги депозитів, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), нефінансових корпорацій, дол. США, у розрахунку на одну особу); Ф 2 (Обсяги кредитів, надані депозитними корпораціями (крім НБУ) нефінансовим корпораціям, дол. США, у розрахунку на одну особу); Ф 3 (Обсяги трансфертів на одну особу, дол. США); Ф 4 (Обсяги доходів населення, у розрахунку на одну особу, дол. США); Ф 5 (Обсяг видатків на економічну діяльність у розрахунку на одну особу); Ф 6 (Обсяг капітальних інвестицій на одну особу, дол. США); Ф 7 (Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника, дол. США); Ф 8 (Рівень податкової самостійності (співвідношення податкових надходжень до доходів без трансфертів)); Ф 9 (Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу, дол. США); В 1 (Співвідношення експорту до імпорту товарів, коеф.); В 2 (Обсяг реалізованої промислової продукції, грн, у розрахунку на одну особу); В 3 (Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, % до попереднього року); В 4 (Обсяг виконаних будівельних робіт, грн, у розрахунку на одну особу); В 5 (Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту, тис. тонн-кілометрів, у розрахунку на 1 тис. осіб); В 6 (Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі, % до попереднього року); І 1 (Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %); І 2 (Частка науковців (дослідників), задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, %); І 3 (Частка інноваційно активних промислових підприємств, %); І 4 (Частка ІТ-фахівців, зайнятих в економіці, %); І 5 (Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, в розрахунку на одне інноваційно активне промислове підприємство, осіб); І 6 (Кількість упроваджених нових технологічних процесів в розрахунку на 100 промислових підприємств, од.); І 7 (Співвідношення обсягів реалізованої інноваційної продукції до витрат на НДР промислових підприємств); П 1 (Кількість суб'єктів середнього підприємництва, од., у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення); П 2 (Кількість суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікро підприємництва), од., у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення); П 3 (Частка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів середнього підприємництва (у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання); П 4 (Частка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання); П 5 (Кількість найманих працівників на малих підприємствах, % до загальної кількості найманих працівників); Т 1 (Рівень прийому робочої сили, % до СОЧ); Т 2 (Рівень вибуття (вивільнення) робочої сили, % до СОЧ); Т 3 (Рівень вимушеної неповної зайнятості, % до СОЧ); Т 4 (Рівень зайнятості у неформальній економіці (у загальній чисельності зайнятих, %)); Т 5 (Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, %); Т 6 (Рівень безробіття населення у віці 15-70 років, % (за МОП)); Т 7 (Рівень працевлаштування безробітних (працевлаштовані до загальної чисельності зареєстрованих безробітних, %)); Т 8 (Навантаження на одне вільне робоче місце, осіб/вак.); Т 9 (Частка втрат робочого часу, %); Д 1 (Міграційний приріст (скорочення) населення, тис. осіб); Д 2 (Кількість дітей у віці 0-14 років, у розрахунку на 1 тис. населення); Д 3 (Кількість осіб похилого віку у віці понад 60 років, у розрахунку на 1 тис. населення); Д 4 (Сумарний коефіцієнт народжуваності); Д 5 (Коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року, на 1 тис. новонароджених); Д 6 (Середня очікувана тривалості життя при народженні, роки); Д 7 (Кількість вибулих, у розрахунку на 10 тис. населення); Д 8 (Загальний коефіцієнт шлюбності, у розрахунку на 1 тис. населення); Д 9 (Частка неповних сімей з дітьми, %); Д 10 (Коефіцієнт несталості шлюбів, %); Д 11 (Кількість осіб з інвалідністю, у розрахунку на 10 тис. населення); Д 12 (Частка домогосподарств, які мають 3 і більше дітей, %).

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1

**Коефіцієнти інтенсивності зовнішньої міграції молоді, особи, у
розрахунку на 10 тис. населення**

Регіони	Роки													
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	8.6	16.9	11.1	10.9	11.3	20.3	20.6	19.5	5.2	19.7	21.8	23.4	17.9	20.4
Вінницька	13.3	14.2	9.9	9.3	11.8	8.2	8.6	7.2	2.1	2.6	9.5	6.7	3.1	9.5
Волинська	21.0	16.9	12.4	9.5	8.9	6.8	12.9	10.2	2.8	5.7	22.5	23.3	5.5	8.4
Дніпропетровська	15.6	14.6	10.6	11.2	11.2	17.7	23.1	27.4	4.9	9.7	12.9	11.2	6.1	11.4
Донецька	26.5	21.5	13.9	11.3	10.7	19.0	9.9	2.9	0.8	1.6	6.0	5.0	4.2	5.5
Житомирська	13.3	11.2	8.7	9.6	7.3	10.2	11.0	11.0	8.3	8.0	9.7	9.6	4.6	5.5
Закарпатська	21.1	15.5	10.0	9.9	13.4	20.1	31.3	47.0	13.3	15.5	18.6	27.0	12.4	16.7
Запорізька	21.3	19.4	11.8	12.8	11.0	21.3	21.8	21.4	3.2	4.2	10.1	10.7	10.8	14.9
Івано-Франківська	9.3	11.4	10.7	9.8	9.8	20.1	14.7	19.9	2.8	17.1	28.5	25.5	12.7	13.4
Київська	7.1	6.4	5.1	5.5	10.0	12.6	10.1	10.2	5.7	12.8	12.5	18.0	8.6	11.4
Кіровоградська	11.4	13.2	8.7	7.6	7.6	10.3	14.5	14.0	7.0	4.2	14.5	15.5	4.6	6.6
Луганська	34.3	31.5	18.1	14.3	12.2	20.2	5.5	1.2	0.7	0.9	2.8	7.2	4.8	4.8
Львівська	9.2	10.0	7.8	7.6	6.6	13.2	14.7	11.0	9.6	11.0	17.8	21.7	10.4	11.5
Миколаївська	14.3	14.4	10.6	8.5	9.3	14.8	16.1	18.1	4.0	5.9	10.4	11.5	6.6	17.9
Одеська	14.9	14.1	9.8	10.4	9.9	32.7	36.8	34.6	13.5	12.0	16.6	14.6	5.4	6.6
Полтавська	12.8	10.9	7.1	6.3	6.5	11.2	15.5	8.8	3.3	12.2	17.9	28.6	15.1	27.3
Рівненська	22.9	15.6	8.2	7.3	6.3	7.1	13.4	11.6	3.4	25.0	40.2	42.0	9.5	15.0
Сумська	18.5	14.6	9.5	7.1	7.9	12.7	16.1	17.3	6.2	10.7	21.0	16.7	17.3	21.2
Тернопільська	12.1	12.1	10.6	11.4	10.4	6.7	14.0	11.4	2.6	6.9	22.0	26.2	8.6	10.6
Харківська	33.0	28.4	10.6	10.3	9.6	53.6	48.4	47.0	6.8	157.3	84.2	78.2	73.8	75.3
Херсонська	21.4	16.9	8.5	7.9	7.7	9.6	9.9	10.5	1.9	2.8	10.3	7.4	4.6	6.5
Хмельницька	13.5	10.0	8.3	7.8	7.9	4.9	8.7	7.6	1.9	2.7	11.4	10.9	4.4	6.1
Черкаська	11.3	9.7	8.5	7.3	6.2	7.8	8.5	11.2	3.4	6.7	10.2	12.8	9.1	8.9
Чернівецька	13.3	9.7	8.9	9.8	9.0	15.4	16.8	16.4	4.7	5.8	20.5	34.2	14.9	19.3
Чернігівська	18.7	16.7	11.2	8.2	7.1	8.3	8.7	10.5	3.1	5.1	8.0	5.4	4.1	4.3

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики

Таблиця Г.2

**Коефіцієнт інтенсивності внутрішньої міграції молоді, особи, у
розрахунку на 10 тис. населення**

Регіони	Роки													
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	5857.5	5309.3	4914.7	4777.4	5036.6	5700.2	4761.9	4524.7	1917.3	3985.2	5265.6	4616.6	3803.8	0.0
Вінницька	7336.4	7067.5	6421.6	6411.8	6624.3	7560.7	6397.1	6510.1	1713.8	3015.1	6253.1	5561.3	4136.7	4507.6
Волинська	7156.8	6519.2	5779.2	5376.3	5810.7	6230.1	5235.7	5925.7	1865.0	3714.0	6285.2	5330.7	4054.3	4249.8
Дніпропетровська	5547.2	4914.4	4691.1	4653.3	4865.7	5666.6	4623.2	4371.2	1401.2	3361.2	4432.1	4082.2	3408.0	3525.1
Донецька	5264.8	4628.9	4461.4	3920.2	4316.3	4991.7	3667.2	2328.2	744.4	3085.3	2614.2	2163.7	1828.0	1813.3
Житомирська	7458.5	6478.2	6332.9	6170.1	6519.3	7152.9	5930.1	6444.9	3415.6	4964.8	7119.1	6535.0	5403.8	5590.3
Закарпатська	3275.6	2763.9	2474.3	2359.5	2401.4	2479.7	2117.0	1928.6	1031.2	1850.2	2299.3	1998.6	1708.4	1789.6
Запорізька	5113.3	4559.3	4366.4	4433.8	4457.3	5285.1	4390.4	3923.1	1059.1	2449.1	4430.1	3991.8	3391.8	3287.8
Івано-Франківська	4413.5	4259.6	4133.5	3969.2	4065.8	4744.4	3959.0	4583.5	2212.1	3937.7	5226.9	4119.5	3359.9	3649.6
Київська	5725.9	4989.9	4621.7	5198.1	5757.1	6463.4	5196.7	5374.7	2636.1	5613.7	6643.8	6486.7	5269.2	5563.5
Кіровоградська	6067.7	5465.4	5973.0	5720.2	6443.6	7244.2	6247.9	6075.8	2877.8	5375.5	6854.0	6385.0	5204.9	4923.0
Луганська	6408.3	5468.5	5062.1	4888.5	5139.7	5804.8	3557.0	2031.6	607.3	4129.3	2362.3	1998.6	1620.2	1561.1
Львівська	4919.0	4622.7	4361.1	4195.9	4325.7	4901.7	4157.6	4524.1	3412.3	4200.4	5345.7	4747.3	3798.6	3953.8
Миколаївська	6105.2	5193.2	4470.7	4387.5	4801.1	5428.6	4736.6	4453.5	2180.4	3578.6	4995.3	4669.7	3723.9	3899.5
Одеська	6005.5	5398.2	4650.5	4564.5	4724.5	5133.0	4273.8	3689.7	1939.2	3416.2	4708.2	4406.7	3773.8	3793.9
Полтавська	6967.2	6457.6	5742.8	5528.4	5629.2	6879.3	6039.1	6047.7	3003.4	5875.0	7865.5	6374.7	5088.0	5213.7
Рівненська	7269.5	6967.2	6132.3	5942.4	6355.0	7018.6	6615.0	6791.1	2280.0	5807.4	7522.6	6275.5	5189.5	5391.6
Сумська	7383.2	7069.4	6527.6	6079.6	6535.1	7094.9	6240.9	6553.2	4230.6	6326.5	7876.9	6410.2	5238.4	5190.3
Тернопільська	5369.1	5126.4	4730.4	4519.7	4805.2	5408.3	4877.6	5363.4	1558.0	3356.0	8146.6	5578.6	4063.6	4282.2
Харківська	6311.3	5638.6	5178.6	4999.0	5209.4	6084.4	4907.7	4614.5	2087.5	5010.1	5840.6	5126.7	4552.7	4645.5
Херсонська	6376.1	5764.7	5049.7	4940.6	5112.1	5692.6	5375.5	4630.8	1300.7	2985.7	5083.0	4842.5	3899.6	3932.4
Хмельницька	7374.6	6878.6	6061.9	6267.7	6522.2	7279.1	6380.0	6685.5	1998.6	3373.7	8159.1	6538.5	4957.3	5029.0
Черкаська	7054.2	6258.6	5719.1	5678.7	6007.6	6662.7	5592.3	5780.4	1937.2	5485.9	7077.2	6106.9	4920.3	4996.9
Чернівецька	4821.9	4378.4	3795.8	3605.4	3813.9	4700.6	4149.4	3926.0	1178.2	2430.3	3928.1	3558.1	2768.7	2850.5
Чернігівська	6637.4	6141.3	5605.1	5435.1	5739.0	6223.9	5327.2	5972.0	2572.1	4224.6	6808.0	5545.1	4454.8	4787.8

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
(Мінекономіки)

вул. М. Грушевського 12/2, м. Київ, 01008, тел. (044)200-47-53, факс (044)253-63-71
E-mail: meconomy@me.gov.ua, http://www.me.gov.ua, код ЄДРПОУ 37508596

На № _____ від _____

Спеціалізована вчена рада із захисту
дисертацій

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
на тему: «Економічний прорив як стратегія повоєнного відновлення економіки
України»

Колішенком Р. О. у дисертаційному дослідженні запропоновано концепцію економічного прориву та критерії його успіху, а також надано пропозиції щодо напрямків та заходів з реалізації стратегії економічного прориву.

Розроблені Колішенком Р. О. в рамках дисертаційного дослідження рекомендації щодо напрямків та заходів реалізації стратегії економічного прориву були використані Мінекономіки під час реалізації проекту «Синергія знань, досвіду та креативності заради майбутнього» і враховані в процесі підготовки Добровільного національного огляду щодо Цілей сталого розвитку в Україні.

Пропозиції автора щодо визначення галузевих пріоритетів для інтенсивного зростання та повоєнного відновлення економіки узгоджуються з Планом України, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244 з метою реалізації ініціативи Європейського Союзу Ukraine Facility.

Директор департаменту
стратегічного планування та
макроекономічного прогнозування

Наталя ГОРШКОВА

ДОКУМЕНТ СЕД Мінекономіки АСКОД

Підписувач Горшкова Наталя Іванівна
Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000A5222000E25FC300
Дійсний з 04.10.2023 13:05:34 по 04.10.2025 13:05:34

Мінекономіки

3021-06/58152-07 від 06.08.2024 20:11

УКРАЇНА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА МІСЬКА РАДА

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

вул. Грушевського, 21, м. Івано-Франківськ, 76608, тел. (0342) 55-65-15, факс (0342) 55-60-20
e-mail: mvk@mvk.if.ua код ЄДРПОУ 04054346

№ _____

На № _____

від _____

01.10.2024 № 1120/01-20/23в

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Видана аспіранту Руслану Колішенку, про те, що результати його дисертаційної роботи за проблематикою стратегії економічного прориву в умовах повоєнного відновлення економіки України на здобуття ступеня доктора філософії, використовуються при реалізації державної регіональної політики, а саме: запропоновані автором рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів масштабування виробничо-господарської діяльності підприємств регіону та імплементації механізмів й інструментів досягнення стратегічних цілей в контексті становленні процесів розширеного відтворення, враховані у рамках розробки Стратегії розвитку Івано-Франківська до 2027 року.

Дослідження акцентує увагу на необхідності забезпечення ефективності реалізації національної стратегії побудови економіки розвитку передбачає орієнтацію на базуванні таких концептуальних засад, як адекватне інституційне середовище, захист прав інвестора, раціональна галузево-секторальна структура регіональної економіки, збалансоване природокористування, зміцнення конкурентних переваг регіональної економіки, євроінтеграційний вектор розвитку та узгодження національних стандартів ведення бізнесу з міжнародними нормами. Використання підходу до формування конкурентних позицій виробничо-господарських комплексів на внутрішніх і зовнішніх ринках, а також підвищення соціальної справедливості, розподілу матеріальних благ між учасниками суспільно-економічного обміну сприятиме посиленню потенціалу економічної спроможності Івано-Франківської громади.

Івано – Франківський міський голова

Р. Р. МАРЦІНКІВ

Виконавчий комітет ІФМР

ВІХ № 1120/01-20/23в від 01.10.2024

113914

**МІЖНАРОДНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФІНАНСІВ**

03056, м. Київ, пр-т. Берестейський 37, корпус № 1 КПІ імені Ігоря Сікорського

Тел. +38 (050) 413-43-46, e-mail: iuf@iuf.edu.ua

на № 29.12.2023 від № 4/213

Д О В І Д К А

**про впровадження у навчальний процес результатів дисертаційної роботи на
здобуття ступеня доктора філософії з економіки аспіранта Міжнародного
університету фінансів
Колішенка Р.О.**

Цим підтверджуємо, що основні теоретико-методичні положення та прикладні інструменти, що підготовлені у дисертаційній роботі Руслана Колішенка на здобуття ступеня доктора філософії з економіки, використовуються у навчальному процесі Міжнародного університету фінансів під час викладання дисциплін «Глобальна економіка», «Цифрова економіка» та «Економічна безпека».

Ректор

Любов СМОЛЯР